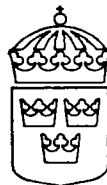

Riksdagens protokoll

1987/88:61

Protokoll
1987/88:61

3 februari 1988

Debatter m. m.

Onsdagen den 3 februari

Allmänpolitisk debatt	3
Meddelande om frågor	
1987/88:330 av Hugo Hegeland (m) om narkotikaprov vid trafikolyckor	185
1987/88:331 av Pär Granstedt (c) om viss försöksverksamhet vid Höglandsskolan i Stockholm	185

Onsdagen den 3 februari

Kl. 09.00

Allmänpolitisk debatt

1 § Justerades protokollet för den 26 januari.

2 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 1 CARL BILDT (m):

Herr talman! Sverige håller på att återupptäcka Europa.

Från att ha odlat en position i kontinentens utkant, börjar vi nu långsamt inse att vår framtid kan byggas bara i ett allt närmare samarbete med det övriga Europa.

1987 innebar den nya Europadebattens start. Och jag är övertygad om att den kommer att växa sig allt starkare och starkare under kommande år.

Vi svenskar är med rätta stolta över vårt land och vad vi har uppnått. Under senare år har det ju t. o. m. blivit riktigt accepterat att sjunga nationalsången.

Men samtidigt vet vi att det vi uppnått har vi uppnått i samarbete med andra, och då allra främst med det övriga Europa. Vår historia är till större delen historien om våra förbindelser med omvärlden.

Under några decennier har det ibland verkat som om vi glömt bort att vi är en del av detta Europa. Vår utrikespolitik har koncentrerats till fjärran regioner. Våra europeiska förbindelser har på många områden lagts i träda.

Just nu står vi mitt uppe i en dramatisk omvandling. Det handlar om den gradvisa övergången från ett industri- till ett informationssamhälle och om hur ny teknik öppnar helt nya möjligheter.

Samtidigt fördjupas samarbetet mellan de västeuropeiska staterna inom EG. Återstående hinder för människor, för varor, för kapital och för tjänster skall rivs samtidigt som ett nytt samarbete kring forskning, socialpolitik, studentutbyte och regional utveckling och mycket mer byggs upp.

I detta arbete måste Sverige vara med. Sverige får inte bli ett land som väljer isolering och avskildhet i ett Europa som samarbetar alltmer.

Vi måste inse att många av de viktigaste uppgifterna när det gäller att bygga för fred, att värna miljön och att skapa förutsättningar för utveckling i dag och i morgon kräver just europeiska lösningar.

Vi kommer senare under våren att ha möjlighet att diskutera dessa frågor mer utförligt. Men två saker är viktiga redan nu.

För det första: Uppgiften att finna en fast plats för vårt Sverige i det framväxande nya Europasamarbetet kommer att bli en av de allra viktigaste för oss under kommande år.

För det andra: Det finns inte bara en s. k. Europafråga i svensk politik. Det måste finnas en europeisk dimension på snart sagt varje fråga.

Samtidigt som de europeiska samarbetsfrågorna blir allt viktigare, står vi inför stora och besvärliga nationella uppgifter, icke minst på det säkerhetspolitiska området.

Vår neutralitetspolitik spelar sin betydelsefulla roll i vår del av världen med dess säkerhetspolitiska mönster. Men då krävs det att vi förmår att möta de utmaningar som denna säkerhetspolitik ställs inför.

Under lång tid har vårt försvar kraftigt försvagats. Det hade varit gott och väl om samma sak skett med militära styrkor i vår omgivning. Men i stället har de förstärkts.

Samtidigt har vårt läge blivit mer utsatt. Om det är vi alla ense.

Strax före jul rapporterade ÖB till regering och utrikesnämnd om de fortsatta militära operationer som bedrivs under vattnet mot Sverige. Med i stort sett samma mönster, inriktning, teknik och frekvens, har dessa operationer fortgått år efter år under 1980-talet.

Vi tvingas konstatera att vår säkerhetspolitik därmed misslyckats med det som under dessa år varit dess viktigaste omedelbara uppgift, nämligen att få slut på dessa kränkningar.

Samtidigt som vi informeras om kränkningarna informeras vi om att det försvarsbeslut som fattades här i riksdagen för mindre än ett år sedan redan håller på att rämna.

Vissa av oss är inte särskilt förvånade. Men det hindrar inte att den gemensamma uppgiften nu måste vara att förhindra att vi får ett försvar i förfall samtidigt som en främmande makt systematiskt bedriver militära operationer mot vårt land.

Häromdagen såg jag att en regeringsföreträdare talade om att man ville ha vad han kallade en "socialdemokratisk hegemoni i säkerhetspolitiken".

Låt mig mycket klart säga ifrån att vi moderater aldrig accepterar att säkerhetspolitiken görs till arena för ett politiskt partis anspråk på hegemoni, dvs. dominans.

Den nationella enighet vi söker kan bara byggas genom dialog och diskussion. Den är vi alltid lika öppna för som vi kommer att vara bestämt avvisande gentemot dem som predikar "hegemoni" och bara erkänner nickedockans roll för andra.

Herr talman! Det var inte så länge sedan vi från socialdemokratiska talesmän brukade höra att den s. k. tredje vägens ekonomiska politik hade löst alla problem. Så sent som vid den socialdemokratiska partikongressen i höstas talades det om att problemen låg bakom oss och att vi nu hade att se fram mot sorg- och bekymmersfria expansionsår.

I dag verkar det uppenbart t. o. m. för regeringen att den bilden var både felaktig och farlig. Och detta har inte främst med effekterna av det som inträffat på de internationella finans- och valutamarknaderna sedan den 19 oktober att göra.

Det handlar om den allt bredare insikten om att den s. k. tredje vägens ekonomiska politik har misslyckats, att den blivit en cirkelrörelse som förde oss tillbaka till utgångspunkten.

Den s. k. tredje vägens ekonomiska politik syftar till att ta oss ur de svåra

problem som vi hade under slutet av 1970- och början av 1980-talet med våra affärer med utlandet. Underskotten växte, och vi tvingades till en allt större upplåning.

Undermedicinen hette devalvering. Den hade prövats förr, men nu skulle doseringen ökas. 1981 och 1982 devalverade Sverige med sammanlagt 26 %. Vi gav en jätterabatt på Sverige i hopp om att kunna få bättre ordning på vår ekonomi och att klara jobben och välfärden även på sikt.

Det fanns mycket som hjälpte oss på vägen under dessa år. Den s. k. Reaganboomen i den internationella ekonomin gav oss i mitten av 1980-talet en draghjälp långt starkare än vad någon vågat hoppas på.

De oljepriser vilkas dramatiska uppgång ställt till så stora problem för oss föll plötsligt dramatiskt i mitten av 1980-talet. Och såväl dollarn som de internationella räntorna gav sina bidrag.

Häromdagen såg jag att ekonomen Lars Jonung sade att en jämförelse mellan svensk ekonomi före och efter 1982 är lika rättvisande som att jämföra farten på Ingemar Stenmark när han åker nedför backen med farten när han klättrar uppför den.

Det var bra att vi fick hjälpen under dessa år. Det gjorde det lättare. Men i slutändan är det bara resultaten som räknas.

I dag vet vi att vi åter är på väg in i stora problem med våra affärer med utlandet. Mellan 1986 och 1987 ökade våra underskott mot omvärlden med 1 miljard kronor i månaden. Regeringens egna siffror visar nu att underskotten, även om avtalsrörelsen håller sig inom de ramar som satts upp, kommer att öka även under 1988 och 1989.

Orsakerna till att vi nu håller på att komma tillbaka till utgångspunkten är flera. Lönekostnadsutvecklingen i Sverige har under senare år legat 50 % över den i de länder som vi konkurrerar med.

Detta beror inte på att vi svenskar fått det bättre än t. ex. andra européer. Det är snarare tvärtom. Det beror i stället på att våra höga och stigande skatter tvingat upp priser, löner och kostnader.

Det är lätt att visa att det är så. Hade riksdagen förra året fattat beslut om de sänkningar av marginalsatserna med 4–5 procentenheter som vi moderater föreslog, skulle en metallarbetare eller en kommunalanställd ha kunnat få lika mycket pengar kvar i lönekuvertet efter skatt om lönerna ökat 1,5 %, som det nu kommer att krävas 5–6 % löneökning för att ge honom eller henne.

Med lägre marginalsatser hade vi haft en lägre kostnadsutveckling och bättre affärer med omvärlden. Men nu är vi där vi är. Den s. k. tredje vägens ekonomiska politik skulle ta oss ur underskotten mot omvärlden. Efter två mandatperioder är den tillbaka där den startade, men med två alldeles avgörande undantag.

Då kunde vi devalvera. Det kan vi inte längre. Den vägen är stängd.

Då sköt världskonomin fart. Det gör den inte längre. Nu är det slut med den draghjälp.

Mot denna bakgrund är det kanske inte så svårt att förstå den uppgivenhet på den ekonomiska politikens område regeringen ger uttryck för.

En budget skall, enligt läroböckerna, vara en ekonomisk handlingsplan. Men i det aktstycke som lagts fram i år finns varken handling eller plan. Så

värst väl ställt med ekonomin är det som bekant inte heller.

Uppgivenheten visades allra tydligast av statssekreteraren i finansdepartementet Erik Åsbrink när han i en intervju nyligen sade så här:

”Om den tredje vägens socialdemokratiska politik misslyckas därför att löneutvecklingen inte hålls inom rimliga gränser, då är det kanske andra politiska krafter som skall pröva sina recept.”

Erik Åsbrink har rätt. Politiken är på väg att misslyckas. Det är dags för andra att ange riktningarna för den nya politik som krävs under kommande år.

Att det krävs en ny politik visar inte bara misslyckandet och de nya underskotten mot omvärlden. Det visas också av det faktum, att Sverige på viktiga områden håller på att sacka efter.

Nyligen publicerade ekonomerna Lennart Ohlsson och Lars Vinell en studie av industrins framtidsvillkor. Tillväxtens drivkrafter kallade de den.

Deras slutsatser är oroväckande. Devalveringspolitiken har lett till att vissa delar av vårt näringsliv har klarat sig bättre. Men de verkliga framtidsbranscherna – icke minst de i andra länder snabbt växande högteknologiindustrierna – har inte ens under 1980-talets högteknologiska efterfrågeboom klarat sig särdeles väl.

Samma bekymmersamma bild kommer fram, när vi försöker att jämföra vårt totala välstånd – offentligt och privat – med det i andra länder.

1970 låg Sverige på tredje plats i världen när det gällde välstånd och produktion per medborgare. Men till 1976 hann vi sjunka ner till femte plats. Den platsen behöll vi under de borgerliga åren fram till 1982. Men sedan dess har vi förlorat mark ytterligare. Nu ligger vi på sjätte eller sjunde plats.

Jag säger inte detta för att lasta Ingvar Carlsson och hans regering för hela denna utveckling, även om den socialdemokratiska politiken bär ett tungt ansvar.

Jag säger det därför att vi alla måste inse att det krävs förändringar och en ny och annorlunda politik. Det går inte att bara säga att allt går bra för Sverige. Så är det faktiskt inte.

Det krävs att vi tar itu med den s. k. tredje vägens misslyckande samtidigt som vi får en politik som förmår att återvinna en internationell tätposition för Sverige när det gäller välfärd, produktion och förutsättningen för framtiden. Vi kan, om vi vill.

Men det kommer att krävas en ny majoritet i denna riksdag för att bereda marken för den politiken. Ju förr vi får den majoriteten, desto bättre för Sveriges framtid.

Herr talman! Vårt Sverige brottas med problem också av ett annat slag än vad som låter sig mätas i marknadsandelssiffror, bytesbalansmiljarder eller inflationsprocent.

På viktiga områden har den politiskt administrerade delen av vårt samhälle hamnat i en förtroendekris.

Det handlar om anställda inom t. ex. vården, skolan, omsorgen och polisen som frågar: När vi gör allt vi kan, borde vi inte få bättre förutsättningar att lyckas och utvecklas i våra yrken?

Det handlar om medborgare och skattebetalare som frågar: När vi avstår från mer än hälften av vår mödas lön, har vi inte rätt att begära bättre?

Det handlar om familjer med småbarn, om gamla på ålderdomshem och patienter i vården som frågar: Kan de inte lyssna på våra önskemål, och inte bara på programskrifter och kongressbeslut?

Det handlar om bostadssökande unga människor som frågar: När politikererna säger att de tar ett större ansvar för bostadspolitik, varför verkar det då bli svårare och svårare att få det vi vill ha?

Det handlar helt enkelt om en stat, som visat sig svag och oförstående just på de områden där den borde vara stark och lyhörd. Samtidigt reglerar den och styr och ställer där reglerna i allmänhet mest ställer till trassel.

Denna kris visar sig i en brottsstatistik, som varje år slår sina egna rekord. I fjol passerades en miljon anmälda brott, varav huvuddelen aldrig kommer att klaras upp.

I skolan kan vi förundras över att världens dyraste skola – där vi lägger ner dubbelt så mycket på varje elev i dag som för tio år sedan – har svårt att få pengarna att räcka till det mest grundläggande: bra och välutbildade lärare, böcker med kunskaper, lokaler som inte förfaller.

När det gäller vården av gamla och sjuka kan vi konstatera att trots att vi satsar närmare 100 miljarder kronor om året, och trots att satsningarna fortsätter att öka, blir bristerna allt tydligare.

Fler än någonsin arbetar inom vårdorganisationen, men en allt större andel av dessa arbetar med annat än vård. Skildringarna av patienter som efter lång tid av oro, ovisshet och väntan får återbud samma dag som operationen skulle äga rum, och om personalens ständiga kamp mot vakanser, förslitningar och svåra arbetsvillkor, känner vi säkert alla.

Dessa skildringar är inte bara enstaka undantag. De är symptom på allvarliga brister, och brister just på de områden där brister inte får tolereras.

Dessa brister och problem går inte att förklara bort. Det går inte heller att bara slött säga att mer av den politik som fört oss in i problemen också automatiskt kommer att föra oss ur dem. Problemen går djupare än så, och vi har inte rätt att bara ta lätt på dem.

Jag tycker att det som just nu håller på att hända med många av våra ålderdomshem visar på problemen – och också varför vi fått dem. Sedan 1985 har uppemot 2 800 platser på ålderdomshemmen försvunnit. Nu försvinner ytterligare ca 2 000 platser om året. Det handlar om gamla människor som skickas antingen till ett hem som knappt längre existerar eller till en långvård de alls icke behöver.

Varför? Ja, inte är det därför att de gamla vill bli av med sina ålderdomshem eller att det finns någon bred folkopinion som kräver att ålderdomshemmen skall tömmas. Skälet ligger i stället i den politik som man har beslutat föra. Ty socialdemokraterna har i sin politik alltid haft svårt att acceptera att flera sanningar kan råda samtidigt.

När jag för mer än ett decennium sedan satt i landstinget här i Stockholm, förde vi en hård debatt med socialdemokraterna om hemsjukvården och hemtjänsten. Vi moderater ville att den skulle byggas ut, därför att många gamla ville bo och vårdas hemma. Men då var socialdemokraterna starkt emot.

Samma sak var det då med den socialdemokratiska regeringen. Det skulle dröja tills vi fick en borgerlig regering här i Sverige, innan det infördes ett

stimulansbidrag till utbyggnad av hemtjänsten.

Men sedan dess har socialdemokraterna vänt tvärt. Nu är det så gott som enbart hemtjänst som gäller, medan t.ex. ålderdomshemmen så långt möjligt skall utrymmas.

För oss moderater är det en självklarhet att vad som är välfärd för en människa avgörs allra bäst av just den människan själv. Och kanske gäller det gamla människor mer än någon annan grupp. Vi vet ju alla att vi åldras olika och därför har olika behov av omsorg, vård och gemenskap.

I detta ligger att verklig välfärd för oss alltid innebär valfrihet och variation. För den enskilde är det ofta just valfriheten som är kvalitetsgarantin i välfärden, eftersom det är valfriheten som ger henne inflytande över sin vård och sin omsorg.

Det är därför vi vill bevara ålderdomshemmen. Många äldre vill ha dem kvar, och ingen vet bättre vad som är bra för en människa än den människan själv.

För socialdemokraterna får man ofta intrycket att det är tvärtom. Välfärden är en modell som bestäms från ovan, och när denna modell ändras är det bara för individerna att anpassa sig efter dessa ändringar.

Jag hoppas att den oro vi alla i dag möter från många äldre människor skall få socialdemokraterna att tänka om. Lägg bort prestigen. Låt de gamla välja själva och behåll ålderdomshemmen.

Jag tror att ett viktigt skäl till de olika brister vi nu ser inom den offentliga sektorn och den kvalitetskris som allt fler talar om är att man har glömt att ställa och besvara två frågor som alltid borde stå i centrum.

För det första: Vad är viktigast?

Hade man ställt den frågan litet oftare skulle vi säkert sluppit att brottsbekämpningen fått en mindre roll i kriminalpolitiken, att kunskaper och kvalitet ibland hamnat i bakgrunden i skolan, att försvaret nedvärderats i säkerhetspolitiken, att vården av sjuka hade försumrats i vården.

För det andra: Vem gör det bäst?

Hade den frågan ställts oftare skulle vi kanske ha sluppit att alternativ inom vården och barnomsorgen hade motarbetats, att familjers rätt och förmåga att fatta de viktigaste besluten underminerats, att alla de skyddsnet som kompletterar och förstärker det offentligas hade försvagats.

Just att ställa dessa två frågor har varit utgångspunkten när vi moderater har format vårt politiska alternativ.

Vi ser ett behov av reformer i Sverige av två slag: för det första reformer för kvalitet på de områden där staten och det offentliga måste stå starka, för det andra reformer för frigörelse för att bereda vägen för kvalitet också på andra områden, där kvalitetens bästa garant är rätten att välja. Och mellan dessa två råder ett klart samband.

Frigörelsen innebär att andra än stat och kommun kan ta ett större ansvar för det som de kan sköta bra eller t. o. m. bättre. Då kan kvaliteten bli högre – genom fler alternativ och fler valmöjligheter men också genom att staten och det offentliga kan koncentrera sig på de uppgifter som bara staten kan och får sköta.

Frigör kommunerna från tvingande regler och detaljbestämmelser om hur de skall sköta sina uppgifter. Det ger dem ansvaret, och det ger dem möjligheter att hushålla bättre med pengarna.

Frigör öppen- och primärvården. Vi har en lång rad av exempel på att privata husläkare, tandläkare, sjukgymnaster, läkarhus, sjukhem, vårdcentraler och en mångfald andra lösningar kan ge bättre och ibland också billigare vård och omsorg. Nu senast har vi sett detta med läkarstationen på Kungsgatan nere i Halmstad.

I gengäld kan, som jag sade, det offentligas resurser i högre grad koncentreras till de områden inom vården som kommer att kräva mer resurser och där kvaliteten aldrig får eftersättas. Det handlar om att korta operationsköerna, att klara anspänningarna av problem inom äldreården och inte minst att klara de tunga och enorma utmaningar som aidsepidemin utgör.

Frigör familjernas ansvar – en familjereform som ger familjerna inte bara rätten utan också den verkliga möjligheten att välja hur barnen skall tas om hand. Det är detta som är kärnan i det gemensamma borgerliga förslaget.

På område efter område är detta vår väg.

Där andra kan göra det lika bra eller ibland t. o. m. bättre än staten och det offentliga: Låt dem faktiskt göra det, ja, uppmuntra dem t. o. m. att göra det. Men där statens ansvar måste vara odelat därför att inga alternativ finns: Slå yakt om kvaliteten och glöm aldrig ansvaret.

Vårt politiska alternativ, som vi har presenterat under denna allmänna motionsperiod, innebär förslag till stora och omedelbara förändringar på två viktiga områden: dels en skattereform, dels en familjereform.

Skattereformens första steg innebär att vi sänker skatten på löneökningar med 4–5 procentenheter för alla heltidsarbetande. Denna skattesänkning är för oss det viktigaste inslaget i vår politik för att gradvis sänka det totala skattetrycket i samhället.

Därför vill vi inte heller vara med om att betala dessa skattesänkningar med andra skattehöjningar. Det skulle drabba främst dem med lägre inkomster, och det skulle vi ha mycket svårt att försvara.

Vår skattepolitik ligger i dag på bordet. Den är klart redovisad, i god tid före höstens val. Det tycker vi faktiskt att väljarna har rätt att begära.

Men var, frågar man sig, finns den socialdemokratiska skattepolitiken för de kommande åren?

Finns den i budgetpropositionen? Nej, knappast. Finns den i statsministerns varierande uttalanden under hösten om skattetryckets utveckling? Icke. Framgår den av några uttalanden av finansministern eller några pressmeddelanden från finansdepartementet? Nej.

Sanningen är att socialdemokraterna åtta månader före ett viktigt val ännu inte har förmått att redovisa ens vilka skatteskalor som man anser skall gälla för 1989 och än mindre vad som enligt socialdemokratisk mening kommer att hända under resten av den kommande mandatperioden.

Vår familjereform är även den klart redovisad, och dessutom är den finansierad med långt större grundlighet än vad som brukar utmärka regeringens egna förslag.

Den här familjereformen innebär en valfrihetsrevolution för alla dagens och morgondagens småbarnsfamiljer. Den innebär något av ett genombrott för en ny välfärdssyn, där det är just individernas, människans, familjens egen valfrihet som sätts i centrum.

Alla småbarnsfamiljer kommer att få det bättre med vårt förslag. Men det är inte det viktigaste. Det viktigaste är att det nu är de som får fatta de viktiga och avgörande besluten om hur de vill ordna omvårdnaden för sina egna barn.

Det kommer att ge oss en långt bättre barnomsorg än vad socialdemokratisk politik någonsin skulle kunna förmå, och det vet vi att den alldeles övervägande delen av landets småbarnsfamiljer tycker.

Men var finns då den socialdemokratiska familjepolitiken?

Den finns inte i budgetpropositionen. Den finns inte ens i förteckningen över förslag som vi kan förvänta oss hit till riksdagen senare i vår. Den finns inte ens i den allmänna debatten.

Sanningen är åter den att socialdemokraterna åtta månader före ett viktigt val inte kan ge besked om vilken familjepolitik de lovar att föra under den kommande mandatperioden.

På många sätt är det vi nu ser på dessa två områden – skattepolitiken och familjepolitiken – ganska typiskt. Det är en socialdemokrati som verkar ha stannat upp, som tror att det räcker med att skryta om gångna bedrifter och att kritisera, t. o. m. förtala, andra för att klara en valrörelse men som samtidigt verkar ha förlorat en stor del av förmågan att med politisk vilja förändra vår verklighet till det bättre.

Ty detta samhälle är icke färdigbyggt. Snarare är det så, att vi nu står inför nya och kanske ännu viktigare uppgifter, och det samtidigt som vi ser alltmer av skavankerna i det som redan har gjorts.

Vi moderater har lagt fram omfattande förslag till förändringar och förbättringar på viktiga områden. Det handlar om valfriheten i vård och omsorg, skatten, kvaliteten i skolan, respekten för lag och ordning, samarbetet med Europa, fri radio och TV samt insatserna mot HIV och aids.

Överallt är det fråga om samma sak. Det krävs förändringar för att det skall bli bättre. Andra må stå för stillastående och stagnation för att värna en etablerad modell. Vi moderater arbetar för förändringar och förbättringar i den enskilda människans tjänst.

Anf. 2 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Den kanske största skillnaden mellan välfärdspolitikens utformning i Sverige och i andra jämförbara länder är att vi har en högre ambition när det gäller att ge inkomstrygghet på ålderdomen.

I slutet av 1950-talet infördes ATP-systemet. Man utgick då i sina beräkningar från att vi i framtiden skulle ha en hög ekonomisk tillväxt. Den förutsättningen infriades under 1960-talet, men sedan har det gått sämre.

Om inte tillväxten i Sverige blir högre i framtiden än under de senaste 15 åren, väntar stora påfrestningar på ATP-systemet. Om vi får den tillväxt på drygt 2 % per år som 1987 års långtidsutredning räknar med, skulle oförändrade ATP-avgifter i mitten av 1990-talet bara räckta till två tredjedelar av pensionsutbetalningarna. Om inte tillväxttakten blir högre än vad långtidsutredningen antar, måste vi alltså räkna med kraftigt höjda ATP-avgifter.

Frågan är vad vi kan göra för att öka den ekonomiska tillväxten och trygga pensionerna.

Jag såg i tidningen att Ingvar Carlsson tog upp frågan på den socialdemokratiska valupptaktskonferensen i Hammarstrand i förra veckan. Det skedde närmast som en kommentar till det borgerliga förslaget om hur löntagarfonderna skall avvecklas. Vi föreslår ju bl. a. att en del av fondpengarna skall gå till forskning. Förslaget innebär att tryggheten minskar för framtidens ATP-pensionärer, hävdade statsministern enligt Svenska Dagbladet.

Statsministrarnas resonemang gav mig en idé som jag gärna vill bjuda på. Hur vore det om man överförde en del av de drygt 3 miljarder kronor som i dag satsas på forskning vid våra universitet och högskolor till de kollektiva löntagarfonderna för att på det sättet trygga pensionerna? Det borde vara ett oemotståndligt uppslag för Ingvar Carlsson.

Om det innebär ett hot mot pensionssystemet att överföra resurser från de kollektiva löntagarfonderna till forskningen, måste det ju rimligen innebära en förstärkning av pensionssystemet att göra precis tvärtom – eller hur, herr statsminister?

Nu är jag personligen övertygad om att Ingvar Carlsson har helt fel på den här punkten. En rejäl forskningssatsning skulle betyda oerhört mycket mer för den ekonomiska tillväxten och därmed för pensionerna än vad de kollektiva löntagarfonderna gör.

En ökad satsning på forskning kan vara ett sätt att öka tillväxten. Med det finns faktiskt en reform som faktiskt är ännu viktigare. Praktiskt taget alla som analyserar problemen i svensk ekonomi är överens på en punkt, nämligen att skattesystemet måste förändras.

Den uppfattningen delar ju t. o. m. regeringen. Problemet är att den ändå ingenting gör. I stället begravs alla skattefrågor i utredningar. Det finns naturligtvis tekniska frågor som behöver utredas, men inriktningen i utredningsarbetet bestäms av politiska signaler. Därför är det inte utredningsarbetet i sig utan viljan att göra något och därmed utgången av höstens val som avgör hur skattesystemet skall reformeras. Regeringen har under sex år med all önskvärd tydlighet demonstrerat sin oförmåga att åstadkomma någonting på det här området.

Enligt folkpartiets uppfattning är det avgörande problemet med det svenska skattesystemet de höga marginalskatterna. De försvårar avtalsförhandlingarna och minskar många vilja att göra viktiga insatser för samhället. Som SNS konjunkturråd visar i årets rapport har de dessutom inte den utjämnande effekt som många ser som det viktigaste hindret att göra någonting åt skattesystemet.

Det första steget i en större marginalskattereform måste tas redan nästa år. Om marginalskatterna sänks med 4 procentenheter för alla heltidsarbetande, ökar möjligheterna att vi skall kunna bryta den pris-löne-spiral som är svensk ekonomis största problem.

Av den allmänpolitiska debatt som vi hade här i kammaren i höstas framgick att Ingvar Carlsson tillhör dem som inte tror på de dynamiska effekterna av marginalskattesänkningar. Erfarenheterna av 1982 års reform borde få honom att tänka om. En trendmässig nedgång av arbetsutbudet sedan slutet av 1960-talet har brutits. Fler har upptäckt att det nu lönar sig bättre att arbeta, och det gör de också. Det är en viktig orsak till den snabba ökningen av statsinkomsterna och minskningen av budgetunderskottet.

Reformen har glädjande nog varit viktig också för jämställdheten mellan kvinnor och män. Att heltidssysselsättningen ökade kraftigt bland kvinnor under åren 1983–1986 tillskrivs i en färsk avhandling främst 1982 års skattereform.

Det finns all anledning att tro att en mer långtgående marginalskattereform skulle få liknande positiva effekter på ekonomin.

Jag måste mot den bakgrunden fråga Ingvar Carlsson: Är regeringen beredd att redan nästa år, 1989, ta första steget i en skattereform som siktar till kraftigt sänkta marginalskatter?

Herr talman! Ekonomisk tillväxt är viktig. Sveriges utveckling från fattigsamhälle till välfärdsstat, från ett av Europas fattigaste länder till ett av jordens rikaste, visar vad tillväxten har betytt för oss.

Tillväxt är av avgörande betydelse också för de länder i världen som i dag tillhör de fattigaste. Att lyfta dem ur fattigdomen är angeläget av rent humanitära skäl, men det är också, som understyrks av FN:s Brundtland-kommission, nödvändigt om vi skall klara de globala miljöproblemen.

Det finns de som ser ekonomisk tillväxt som ett hot mot miljön. Hotet överdrivs oftast men skall för den skull inte negligeras. Vi måste sätta upp restriktioner för tillväxten, inte minst på miljöområdet.

I en socialdemokratisk kampanj strax före jul förekom en affisch med ett skadat träd och texten "Här ska vi ta marknadskrafterna i örat". Med detta ville man säga att miljöförstörelsen är marknadskrafternas fel. Men det är verkligen att skylla ifrån sig. Det måste vara statsmakternas uppgift att ange de ramar på miljöområdet som skall gälla för både företag och hushåll.

Att inte tillräckligt mycket har hänt på det här området är förre miljöministern Ingvar Carlssons och hans efterträdarens skuld och ingen annans. Skall några tas i örat, så är det de. På punkt efter punkt har riksdagen begärt förslag från regeringen, men än så länge utan resultat. "Miljödepartementet, var god vänta", tycks vara Birgitta Dahls enda besked.

Men att det behövs restriktioner för tillväxten hindrar inte att ekonomisk tillväxt är en avgörande förutsättning för att vi skall kunna häva fattigdomen i u-länderna och därmed rädda miljön. Det är inte möjligt att övertyga svältande människor om att de skall ta hänsyn till miljön när de kämpar för att överleva. Men ekonomisk tillväxt i u-länderna förutsätter i sin tur tillväxt i världsekonomin, dvs. i de rika länderna.

För att u-ländernas ekonomier skall kunna växa måste de, herr talman, få möjligheter att sälja sina industrivaror till bl. a. i-länderna. Två tredjedelar av u-ländernas industriexport består av tekoprodukter. Just på det området bedriver i-länderna en protektionistisk politik mot u-länderna. Och Sverige är inget undantag.

Om vi menar allvar med internationell solidaritet, är det hög tid att vi slopar de svenska restriktionerna mot tekoprodukter från u-länderna.

Det är i det här sammanhanget inget avgörande skäl, men faktum är att restriktionerna dessutom fördyrar för de svenska hushållen. Enligt en färsk beräkning innebär tekorestriktionerna mot u-länderna att klädkontot ökar med ungefär 1 700 kr. per år för en genomsnittlig svensk barnfamilj.

Låt mig mot den bakgrunden ställa ännu en fråga till Ingvar Carlsson: Är regeringen beredd att omedelbart slopa de svenska tekorestriktionerna?

Den ekonomiska tillväxten i Sverige under de senaste hundra åren har varit enastående. De förväntningar som liberalen Adolf Hedin och andra socialreformatorer i 1880-talets riksdag kan ha haft måste ha överträffats flera gånger om.

Men, herr talman, allt har ändå inte blivit som många av dem hoppades. Det fanns kring sekelskiftet, men också långt senare, många som var övertygade om att välståndsutvecklingen skulle eliminera de missbruksproblem som fanns i fattigsamhället. Missbruket sågs framför allt som en spegling av den sociala misären. Med utbildning för alla, full sysselsättning, bättre bostäder och social omsorg skulle det försvinna.

Så blev det inte. Alltjämt är missbruket det största sociala problemet i samhället. Några hundra tusen svenskar missbrukar alkohol. Flera tusen dör i förtid varje år på grund av missbruket. Ett par hundra barn föds varje år med missbildningar som beror på mammans missbruk under havandeskapet. I över 80 % av alla misshandelsfall har den som misshandlar och/eller hans offer druckit alkohol. I var tredje dödsolycka som sker i trafiken finns alkohol med i bilden. Var fjärde säng på våra akutsjukhus beläggs av personer med alkoholrelaterade sjukdomar.

De flesta har nu övergivit den s. k. symptomteorin, dvs. tron att det är samhället det är fel på när någon missbrukar och att sociala reformer kommer att eliminera missbruket.

Tyvärr tycks landets socialminister ännu inte ha kommit till denna insikt. I ett brev till tonårsflickan Anna, vars mamma gick under i missbruk, skriver Gertrud Sigurdsen:

”Om vi kan skapa ett samhälle, där alla människor får växa upp under trygga förhållanden, med bra bostäder och bra omsorg, med bra skolgång och möjligheter att utvecklas positivt, med arbete åt alla; då förhindrar vi samtidigt att människor hamnar i missbrukssituationer. Vi måste arbeta med dessa mål, för att nå verklig framgång i kampen mot missbruk.”

Vi kan alla instämma i de allmänna mål för samhällsutvecklingen som socialministern sätter upp. Men det är en villfarelse att tro att det kommer att lösa missbruksproblemen.

Orsakerna till missbruk varierar. Dem kan vi inte komma åt med några generella metoder. Men vi vet att missbruket i sig skapar nya problem och gör det nära nog omöjligt att ta itu med de gamla. Det är mot den bakgrunden som både mål och metoder i drogpolitiken måste inriktas på att minska missbruket som sådant.

1984 ställde sig riksdagen bakom målet att den totala alkoholkonsumtionen skall minskas med 25 % fram till sekelskiftet. Bakgrund är det tydliga samband som finns mellan den totala alkoholkonsumtionen i samhället och omfattningen av missbruket. Sedan dess har ingen minskning skett. Av det kan man dock inte dra slutsatsen att medlen i den svenska alkoholpolitiken inte räcker till. Regeringen har nämligen använt dem mycket sparsamt.

Ett av de viktigaste medlen är prispolitiken. Erfarenheterna visar att priserna är ett viktigt instrument att påverka konsumtionen. När alkoholskatten höjdes senast, den 1 januari 1987, var det över två år sedan sist. Och nu har det åter gått över ett år – och inget förslag har lagts fram av regeringen.

”Priserna hotar vår hälsa”, skrev tre läkare i Aftonbladet den 22 januari.

De argumenterade starkt för att priserna på alkohol och tobak borde höjas. "Besluten borde kunna fattas enigt över partigränserna", skriver de. "Hälsan berör oss alla."

Jag hoppas att de tre läkarna har rätt och att vi skall kunna få kammarens stöd för folkpartiets förslag att höja alkohol- och tobaksskatterna.

Herr talman! Målet för narkotikapolitiken måste vara ett narkotikafritt samhälle. Tyvärr ter sig det målet i dag tämligen utopiskt. Produktionen av narkotika i världen är större än någonsin och likaså trycket mot Sverige. Tull och polis uppger att de trots betydande resursförstärkningar under senare år bara kan stoppa en bråkdel av inflödet till vårt land.

Så vad kan vi göra? Strategin måste vara att arbeta mer på marknaden, med missbrukarna. Polisen kommer aldrig att nå tillfredsställande resultat om den huvudsakligen skjuter in sig på toppen i narkotikakedjan, på langarna och distributörerna.

För att kampen mot narkotikan skall bli framgångsrik krävs att det finns personal. Det blir allt svårare att tillsätta polistjänster. Vi utbildar färre än som slutar. Det måste bli en ändring på det. Det kräver att kammaren senare i vår i varje fall går så långt som rikspolisstyrelsen har begärt och beslutar höja intagningen av polisaspiranter till 460.

Därutöver krävs en narkotikalagstiftning som kan vara verkningsfull. Regeringen har äntligen förstått att det måste bli i lag förbjudet att knarka. Ändå är det förslag som regeringen har lagt fram en halvmesyr. Genom att straffskalan i praktiken begränsas till högst böter vid eget bruk utesluts både bevismöjligheter, t. ex. urinprov, och sanktioner som visat sig kunna ge goda resultat i kampen mot missbruket, t. ex. skyddstillsyn eller kontraktsvård.

Regeringen säger i sin proposition att förslaget egentligen framläggs för att komma bort från debatten. Men förslaget innebär inte att regeringen slipper den här debatten i framtiden. Vi kommer, herr talman, att fortsätta den tills det fastslås i lagen att bruk av narkotika är lika straffvärt som annan befattning med narkotika.

Även om alla förhoppningar om vad välståndstillväxten skulle medföra inte infriades, så kom i stället andra att överträffas. Men med framstegen har också våra förväntningar ökat. När välfärdssystemen byggdes upp var det ofta naturligt att främst se till kvantiteten. Det gällde att se till att alla fick undervisning, sjukvård etc.

Med ökande välstånd ökar också människors krav på kvalitet och på individuell anpassning. Vi är alla olika, har olika önskemål och olika behov. Ett sätt att möta de kraven är att erbjuda fler alternativ och låta människor välja.

"Här ska marknadskrafterna hålla tassarna borta!" stod det på några andra av de socialdemokratiska affischerna strax före jul. De pryddes av bilder från sjukvården och barnomsorgen.

När socialdemokrater talar om marknaden, får man ofta en känsla av att de tänker på en fet herre med stormhatt på huvudet och cigarr i munnen, beredd att gå över lik av kvinnor och barn för profitens skull. Det är en minst sagt vulgär föreställning.

Marknaden är alla vi småbarnsföräldrar och patienter som gärna själva skulle vilja välja barnomsorg åt ungarna och husläkare åt familjen. Markna-

den är de många offentliganställda förskollärare, barnskötare, läkare, sjuksköterskor, undersköterskor, vårdbiträden, sjukgymnaster och andra som arbetar för att tillfredsställa våra behov. Men marknaden är också alla de som på de här områdena har egna idéer om hur verksamheten skall bedrivas och därför vill erbjuda oss sina tjänster vid sidan om den offentliga sektorn.

Det är orimligt när socialdemokraterna hävdar att marknadskrafterna skall hålla tassarna borta. Det är att ta ifrån alla dem som jag nu har nämnt inflytande över verksamheten bara för att socialdemokraterna tror att de vet bäst.

Det socialdemokratiska motståndet mot vårdnadsbidraget är just ett uttryck för denna rädsla att ge föräldrar mer makt och socialdemokratiska politiker mindre, eller som ett socialdemokratiskt kommunalråd uttryckte det i en tidningsintervju: "Klart det finns en skillnad mellan medborgarnas önskemål och politikernas mål. Politik är ju mycket en fråga om att övertyga folk om vad som är bra för dem."

Herr talman! Ingvar Carlsson har i en artikel i Svenska Dagbladet angivit på vilka villkor han kan acceptera andra alternativ än offentliga. Det ena är att tjänsterna erbjuds medborgarna på lika villkor – det skall inte, som han uttryckte det, finnas någon gräddfil för de bättre ställda – och att inte olönsamma kunder utestängs. Det andra är att kvaliteten är hög och att medborgarna kan känna förtroende för att tjänsten utförs med deras bästa för ögonen.

Om det vore allt Ingvar Carlsson begärde, skulle det vara fritt fram för många enskilda alternativ. Ändå gör socialdemokraterna vad de kan för att stoppa dem. Uår är det någonting som inte stämmer. Låt oss ta ett testfall som Ingvar Carlsson mycket väl känner till.

Jag har tidigare frågat Ingvar Carlsson om de hotade privata gymnasieskolorna i Göteborg, Samskolan och Sigrid Rudebecks gymnasium. Den gången fick jag bara ett svepande svar. Jag tar upp dem igen i dagens debatt, därför att tiden börjar rinna ut. Om inte socialdemokraterna ändrar sig snabbt, kommer de här skolorna fr. o. m. i höst att inte längre kunna fortsätta på samma villkor som hittills.

Låt oss se hur Ingvar Carlssons villkor är uppfyllda i de här bågge skolorna.

Skolorna erbjuder tjänster på lika villkor till alla. Ingen kan köpa sig förbi kön. Kvaliteten är hög och elever och föräldrar känner förtroende för att skolorna arbetar med elevernas bästa för ögonen. Om det vittnar såväl köerna vid intagningen som de många elever som har fått chansen att gå där.

Ingvar Carlssons bågge villkor är alltså uppfyllda. Till det kan läggas att sedan statsministern och jag senast diskuterade denna fråga har en forskningsrapport visat att bågge skolorna erbjuder komplement till de kommunala gymnasieskolorna i Göteborg. Jag såg för övrigt i tidningen i måndags att även skolöverstyrelsen nu har tillstyrkt att åtminstone den ena av skolorna, nämligen Samskolan, bör få statsbidrag.

Får jag mot bakgrund av Ingvar Carlssons besked i Svenska Dagbladsartikeln om vilka villkor som skall vara uppfyllda för att regeringen skall acceptera enskilda alternativ fråga: Är socialdemokraterna nu beredda att låta de bågge skolorna få statsbidrag också i fortsättningen?

Herr talman! Länge trodde socialdemokraterna att de visste bäst också när

det gällde äldres boende. Ålderdomshemmen skulle till varje pris rivas. I kommun efter kommun stod slagen. Och här i kammaren stred de socialdemokratiska strategierna till synes framgångsrikt mot ålderdomshemmen. Statssekreteraren Sture Korpi uttalade att varje nedlagt ålderdomshem var en triumf.

Vändningen kom den 18 mars i föl i den debatt som Ingvar Carlsson och jag hade i Eskilstuna. Då kunde statsministern inte längre stå emot trycket. Vi är helt överens om att ålderdomshemmen skall vara kvar som ett alternativ, sade Ingvar Carlsson då. Ute i kommunerna var det många socialdemokratiska politiker som satte kaffet i vrångstrupen. Här hade de fört den ena striden efter den andra för att lägga ned ålderdomshem och så kom det plötsligt nya direktiv från hövdingen själv.

Det är rörande, och naturligtvis glädjande, att nu se hur den ena socialdemokraten efter den andra prisar ålderdomshemmen. Men ännu återstår mycket att göra. Alltjämt gör socialdemokraterna skillnad på personal i den sociala hemtjänsten och på ålderdomshemmen. Och inga bostadslån utgår till nya, moderna ålderdomshem.

Alla ni socialdemokrater här i kammaren har chansen att nu i vår fullfölja er omvändelse under galgen. Från bl. a. folkpartiet finns det förslag som ni alla kan stödja. Jag är övertygad om att ni har er partiordförande med er, för han tycker precis lika mycket om ålderdomshem som vi i folkpartiet. Det var det ingen som visste före den 18 mars förra året. Jag var glad att jag kunde bidra till att dra det ur honom.

Herr talman! När riksdagen i höstas hade allmänpolitisk debatt påpekade jag att Ingvar Carlsson i några viktiga anföranden hade gjort helt ogrundade påståenden om bl. a. folkpartiet. Samtidigt gav jag själv några exempel på hur Ingvar Carlsson anser att samhället bör omformas i socialistisk riktning.

Debatten fick ett visst efterspel. Den fortsatte på andra arenor. Det framgick där att Ingvar Carlsson inte hade några som helst belägg för sina påståenden om folkpartiet.

I debatten om socialdemokraternas socialism försökte Ingvar Carlsson framställa sig som en sårad oskuld. Hans huvudgrepp i motattacken var att hävda att folk tror inte att det är Ingvar Carlsson jag citerar när jag citerar Ingvar Carlsson. Därför behöver citaten inte försvaras eller förklaras. När han pressats på vad han skrivit har han i stället menat att det betyder något annat än vad det faktiskt står. När Ingvar Carlsson t.ex. säger att socialdemokratin eftersträvar samma mål som kommunisterna så menar han i själva verket att de har helt olika mål. Och när Ingvar Carlsson räknar upp vilka företagsformer som skall finnas i det socialistiska samhället och inte nämner privatägda företag, är det bara ett uttryck för att han särskilt starkt slår vakt om just de privatägda företagen.

Jag undrar, herr talman, om inte tecknaren Poul Strøyer har fångat Ingvar Carlssons känslor ganska väl när han låter statsministern förnärligt kommentera mina uttalanden: "Att ta fasta på vad jag har råkat undslippa mig, det är ju ... det är ju att märka ord."

Statsministern får ursäkta. Jag kommer att fortsätta att påminna om vilka mål socialdemokraterna har gett uttryck åt. Målet att omdana samhället i socialistisk riktning går som en röd tråd genom socialdemokratins historia.

Det är också inskrivet i det gällande socialdemokratiska partiprogrammet. Vårt mål är att klippa av den röda tråden.

Låt mig så, herr talman, till sist ta upp ett helt annat ämne. Ett av Ingvar Carlssons favoritteman är ju att han och hans regering är så utmärkta på att regera. Till en regerings uppgifter hör att komma med förslag till riksdagen och att göra det på ett sätt som skapar rimliga arbetsvillkor i partigrupperna, i utskotten och här i kammaren.

Ingvar Carlssons regering visar mindre respekt för riksdagen än någon annan regering som jag eller mina partivänner i riksdagsgruppen har någon erfarenhet av. Inte sällan presenteras omfattande förslag i pressmeddelanden samtidigt som riksdagen får vänta i veckor på propositionerna. Det senaste exemplet i en lång rad är den trafikpolitiska propositionen, som presenterades i ett pressmeddelande den 9 december i fjol och lades på riksdagens bord först en månad senare.

Ett annat exempel är den mängd av propositioner som har lagts fram med en motionstid som har sammanfallit med den allmänna motionstiden. Det gäller förslag om åtgärder mot aids, förbättringar i rättshjälpsystemet, Europakonventionen och rätten till domstolsprövning i Sverige, hundskatt, ändringar i narkotikastrafflagen, avyttring av statens aktier i Sydgas, ny organisation på lokal- och stiftsplanet i svenska kyrkan, skördeskadeskydd, trafikpolitik och om Sverige och den västeuropeiska integrationen.

Det är otillständigt att begära att vi skall klara av att både granska regeringens digra budgetproposition och samtidigt läsa och ta ställning till ytterligare ett tiotal propositioner, varav flera viktiga.

Till detta kommer att budgetpropositionen är ytterst ofullständig. En stor mängd förslag med anslagskonsekvenser kommer att läggas fram först senare i vår. Enligt uppgifter – som jag inte har fått bekräftade, men det finns väl personer på regeringsbanken som vet besked – är den i budgeten redovisade posten på fem miljarder för tillkommande utgiftsbehov ett netto av elva miljarder kronor i tillkommande utgiftsbehov och sex miljarder kronor i tillkommande inkomster.

Om detta är korrekt innebär det att riksdagsledamöterna och partigrupperna under den allmänna motionstiden undandras möjligheten att göra en helhetsbedömning av budgeten.

I finansplanen skriver finansministern att utgifterna exkl. statskuldräntor nästa år beräknas öka med 3,5 %. Men om de uppgifter jag nyss återgav stämmer räknar regeringen i verkligheten med en ökning på 5,5 %. Det är en viss skillnad.

Jag är inte den gnälliga typen. Jag brukar inte klaga i onödan. Jag har förståelse för de vedermödor som finns i regeringsarbetet. Inte sällan blir jag anklagad för att vara alltför förstående. Men nu är måttet rågat. Skall vi kunna bedriva en översködlig politisk debatt som ger väljarna klara alternativ måste vi ha rimliga arbetsvillkor. Regeringen har ett stort ansvar för att skapa sådana. Den uppgiften har den inte klarat.

Herr talman! Det är valår i år. Folkpartiet kommer i valet att be om väljarnas förtroende för att föra en politik som innebär

- valfrihet och integritet för individen
- förnyelse och utveckling i ekonomin

- ett gränslöst ansvar
- rättvisa för det glömda Sverige och
- kamp mot drogmissbruket.

Därtill kan jag lova Ingvar Carlsson att han skall få rimligare villkor i opposition än vad han ger oss.

Anf. 3 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! År 1987 gav hopp om konkreta framsteg i nedrustningsarbetet. Det s. k. INF-avtalet visar att det går att komma överens om nedrustning och förbättrad säkerhet i världen. Avtalet är en seger för den massiva opinion mot kapprustning som finns i hela världen. Utan det internationella opinionsarbete som massor av engagerade människor utför runt om i världen hade det förmodligen aldrig blivit av. Det bekräftar också det långsiktiga värdet av öppna och förtroendeskapande samtal i internationella sammanhang, inte minst direkt mellan stormakterna.

Samtidigt är krigshärdarna Afghanistan, Irak och Iran, Centralamerika och södra Afrika ständiga påminnelser om krigets grymhet och betydelsen av arbetet för en fredlig utveckling. Just nu får vi i TV och genom andra media upprepade exempel på medveten grymhet mot barn och civila i de av Israel ockuperade områdena på Västbanken och i Gaza. Övergreppen kan aldrig försvaras. Sverige har som neutral stat en moralisk skyldighet att delta i opinionsbildningen mot krig och övergrepp mot enskilda varhelst de förekommer. Så tar vi ansvar och så skapar vi opinion för humanitära insatser för de förtryckta, för våldets offer.

Den svenska överenskommelsen med Sovjetunionen om den ekonomiska zonen i Östersjön innebär att en långvarig och komplicerad förhandlingsfråga har fått sin lösning. Det är av stor betydelse – också säkerhetspolitiskt – att Sverige kunnat undvika en med Sovjet gemensam oklar förvaltning av det omtvistade området. Uppgårelsen är mot denna bakgrund acceptabel. Med hänsyn till positionerna i utgångsläget och förutsättningarna i övrigt är förhandlingsresultatet mycket bra.

I frågor som gäller grundläggande svenska intressen – såväl ekonomiska som säkerhetspolitiska – är det angeläget att samliga partier främjar ett gemensamt uppträdande utåt, i synnerhet under pågående förhandlingar. Partipolitisk profilering under en akut förhandlingsfas kan av motparten i förhandlingarna uppfattas som ett tecken på svensk osäkerhet och svaghet. Det kan under olyckliga omständigheter försvåra ett acceptabelt förhandlingsresultat.

Avtalet ger stabilare förutsättningar inför framtiden för ekonomiskt betydelsefulla verksamheter i området, inte minst för fisket. Rovfisket kan nu förhindras. Samtidigt får svenska fiskare först tillgång till området. Först därefter får andra länders fiskare tillgång till området, och då efter avtal.

Den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik har kommit in i en återvändsgränd, den s. k. tredje vägen. Den pågående konflikten mellan SIF och Verkstadsföreningen är ett exempel på detta. Den tredje vägen beträddes 1982 med en stor devalvering. Den svenska kostnadsutvecklingen har därefter varje år varit för snabb. Kostnadsutvecklingen har tidvis dolts av

dollar- och oljeprisfall och av fallande internationell ränta. Vid samma oljepris i dag som 1982 skulle Sveriges underskott i affärerna med övärlden varit större än före devalveringen, räknat som andel av vår samlade produktion – bruttonationalprodukten.

Budgetunderskottet har minskat under samma tid, framför allt beroende på att skattetrycket som andel av BNP nu är 7 procentenheter högre, vilket motsvarar 70 miljarder kronor. Det är nästan exakt samma belopp som budgetunderskottet beräknades till före regeringsskiftet 1982.

Sverige har under ett antal år fått andrum att lösa de grundläggande obalanserna i ekonomin. Devalvering av den svenska kronan 1981/82 och därefter, oljeprissänkning, internationell räntesänkning och dollarkursfall har gett oss respit för att komma till rätta med obalanserna. Men regeringen har, trots de internationellt mycket goda förutsättningarna, misslyckats med att uthålligt lösa de grundläggande ekonomiska problemen. Ändå hade de nödvändiga strukturförändringarna i det svenska näringslivet före 1983 lagt en god grund.

Det nyliberala experimentet i USA:s ekonomi, med växande ofinansierade underskott, har under några år stimulerat hela världsekonomin. Men misslyckandet att klara en långsiktigt stabil utveckling är nu ett faktum. Dollarfallet, börsrasen och de kraftiga underskotten i USA:s ekonomi kräver omedelbara ansvarsfulla ekonomisk-politiska beslut i kongressen. Dessa kommer sannolikt att dämpa den internationella ekonomiska utvecklingen. Vi får därför räkna med en vikande konjunktur i USA, som påverkar Europa i samma riktning under de närmaste åren.

Ett särskilt problem i Sverige är att den ekonomiska tillväxten är koncentrerad till några få geografiska områden. Det skapar överhettning i dessa områden med en inflationistisk kostnadsutveckling som följd. Andra regioner har en fortsatt hög arbetslöshet.

Under perioden 1976–1982 ökade befolkningen i skogslänen. Den gynnsamma utvecklingen var ingen tillfällighet, utan ett resultat av de dåvarande regeringarnas aktiva närings- och regionalpolitik. Under de senaste åren har däremot tolv län haft en kraftig utflyttning. Det är ett tydligt bevis på att den socialdemokratiska regeringen sänkt de regionalpolitiska ambitionerna.

Om nuvarande koncentration fortsätter, kommer befolkningen i Stockholms län att uppgå till 1 640 000 personer 1990. Det är 60 000 fler än vad socialdemokraterna ansåg lämpligt 1982. På tio år kommer Stockholms läns befolkning att ha ökat med 120 000 personer. Det motsvarar hela befolkningen i Norrköpings kommun.

Vid en internationell jämförelse är miljön i de svenska storstäderna bra. Men Stockholmsområdet hotas nu av ökade krav på exploatering av kvarvarande grönområden för trafikleder och för nya arbetsplatser samtidigt som bostadssituationen är katastrofal för allt fler ungdomar. 120 000 står i kön i Storstockholms bostadsförmedling, varav flera tiotusental, främst ungdomar, helt saknar egen bostad på grund av koncentrationspolitiken. Dessutom kräver vi att fler skall flytta hit för att vi skall kunna klara de kriser vi har i vården.

Enligt centerns uppfattning är den förda politiken till fördel för personer

som spekulerar i den värdestegring som koncentrationen medför. Huvuddelen av stockholmarna och de inflyttade, liksom alla boende i övriga regioner, förlorar på denna politik.

Vi föreslår därför att en investeringsavgift på 25 % läggs på nyproduktionen av lokaler för främst kontor i de expansiva delarna av Stockholmsregionen. Om Arlanda stad är en så lysande affär som det sägs, skall exploatörerna naturligtvis betala samhällets merkostnader, inte medborgarna i allmänhet. Intäkterna från en sådan avgift bör därför återföras till Stockholmsregionen, till dess medborgare, för satsningar på ungdomsbostäder, miljöförbättringar m. m. Det handlar om satsningar för att bekämpa aids i den här regionen. Det handlar om att förstärka åtgärderna för rekrytering till polisen, som har en utomordentligt svår situation just här.

Vi föreslår således att kommunerna skall få ett stimulansbidrag på 30 000 kr. per lägenhet för nyproducerade ungdomsbostäder. Vi räknar med att få fram 5 000 ungdomsbostäder genom det stimulansbidraget.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken har även gynnat koncentrationen till storföretagen på småföretagens bekostnad. Socialdemokraterna har visat stor generositet mot solida, vinstgivande företag som Volvo och Saab. Företagen har fått lokaliseringssubsidier för fabriker i Malmö resp. Uddevalla. Förutom frisläppta investeringsfonder och utbildningsbidrag har Volvo och Saab dessutom fått uppseendeväckande skattelindringar genom att de fått överta förlustavdrag från Svenska Varv. Förlustavdragen kan jämföras med ett bidrag till vardera företaget på en halv miljard kronor.

Centern vill satsa mer på nyföretagande och på de mindre och medelstora företagens utveckling och aktivt bekämpa tendenser till maktkoncentration i näringslivet och samhälle.

Just nu – i dag – prövas ytterligare en koncentration inom byggsektorn. Det är Nordstjernan AB som försöker köpa aktierna i ABV för att slå samman de båda byggföretagen ABV och JCC. Båda företagen är stora i byggbranschen.

Officiellt anges motivet för affären vara att öka konkurrensen. Strävan är i stället att genom fusionen skapa ytterligare en koncentration inom byggsektorn, med minskad konkurrens och ökade byggkostnader som följd.

Byggsektorn är en utpräglad hemmamarknad, i stort sett utan konkurrens från omvärlden. Jag utgår från att regeringen aktivt motsätter sig detta försök att begränsa konkurrensen. För centern är det självklart att aktivt bekämpa maktkoncentrationen, oavsett om den är statlig eller privat.

Småföretagande och nyföretagande skall stödjas. Centern föreslår därför att socialförsäkringsavgifterna för småföretag skall sänkas med 25 000 kr. Avgifterna för egenföretagare föreslås minska med 10 000 kr.

Regeringen stöder också på annat sätt koncentrationen. Även löntagarfonderna verkar i samma riktning. De för över kapital från de många mindre företagen och kommunerna till ett begränsat antal börsnoterade företag. Där ingår de i Stig Malms egen "klippekonomi".

I det förslag till avveckling av löntagarfonderna som centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet har presenterat i en gemensam motion förordas att löntagarfonderna används för en kraftig och nödvändig stimulans av hushållssparandet, spridning av ägandet och inrättande av fria stiftelser för forskning med särskild tyngdpunkt på miljöområdet. Så skapas

förutsättningar för en varaktig tillväxt som kommer alla till del.

EG-frågan tilldrar sig just nu ökad uppmärksamhet. Jag vill understryka att den europeiska utvecklingen inte bara är en fråga om relationerna till EG. Ur centersynpunkt är det av stor principiell vikt att Västeuropa i sin inre utveckling inte reser murar mot omvärlden utan eftersträvar öppenhet.

Det är med viss förvåning jag ibland noterar att de som i andra sammanhang starkast bekänner sig till frihandelns välsignelser samtidigt talar sig varma för att krypa in bakom EG:s handelsmurar mot omvärlden. Som vi framhållit från centern i andra sammanhang är frihandeln inte ett mål i sig utan ett medel för en internationell arbetsfördelning som allmänt sett ger bättre välfärdsförutsättningar.

Men välfärden har inte enbart ett materiellt innehåll. Även på handelsområdet måste därför sociala, miljömässiga, hälso- och riskaspekter beaktas. Vi måste stå för våra värderingar. Vi måste vara medvetna om stormarknadens inbyggda koncentrationskrafter och konsekvenser för vårt land.

För Sverige som neutralt land har dessutom den nationella aspekten en speciell innebörd. Genom den europeiska enhetsakten 1985 bekräftas nu liksom i början på 1970-talet att Sveriges neutralitetspolitik inte kan förenas med svenskt medlemskap i EG.

Från mittenpartihåll i Nordiska rådet har väckts ett medlemsförslag om att de nordiska länderna gemensamt skall analysera förutsättningarna för nordiskt samarbete i det västeuropeiska integrationsperspektivet. Det är angeläget, inte minst på områden där vi i det nordiska samarbetet kommit längre än i Västeuropa i övrigt och där Norden särskilt kan bidra till en positiv utveckling. Det räcker med att påminna om den senaste siffran för genomsnittlig arbetslöshet i EG, som ligger på över 11 %.

Centerns krav på en parlamentarisk förankring i den fortsatta beredningen av de västeuropeiska integrationsfrågorna har fått en ökad tyngd sedan förra året, och vi upprepar därför det förslaget.

I det ekonomiska läge som vi räknar med under de närmaste åren är det framför allt tre ekonomisk-politiska åtgärder vi lyfter fram i centerns alternativ till regeringens budget.

För det första: *Stimulera sparandet – begränsa den inhemska efterfrågan!* Vi föreslår kraftiga sparstimulanser till hushållen. Vi föreslår personliga investeringskonton för alla som vill spara till egen bostad och för dem som vill spara för att starta företag.

För det andra: *Stimulera investeringarna och småföretagen!* Vi föreslår åtgärder som kan pressa ned räntan, minska statens upplåningsbehov genom utförsäljning av vissa statliga företag och genom en fortsatt avreglering på valutaområdet. Vi föreslår också en rad satsningar på småföretagen, som jag exemplifierat tidigare.

För det tredje: *Bekämpa inflationen!* Vi redovisar förslag som underlättar avtalsrörelsen. Sänk skatten på maten, förbättra kommunalskatteutjämningen och sänk marginalskatterna.

Regeringen har rört till det för sig genom sitt förslag om kassabegränsningar och deras utformning. Dessa förutsätter förändrade anslagssystem, decentraliserade löneförhandlingar och fastställda minimikrav på verksamheter, som ej får beröras av besparingar. Med regeringens förslag till

lönetak riskerar polis- och lärtjänster att dras in om löneutvecklingen blir högre än vad regeringen angett. Lönetaket har därför främst blivit ett lönepolitiskt vapen riktat mot de statligt anställda.

Vårt övergripande krav på den ekonomiska politiken är att *miljöhänsynen* byggs in i ekonomin genom ekonomiska styrmedel, som gör det lönsamt för företag att ständigt sträva efter att utveckla de mest miljövänliga alternativen och teknikerna, även *under* givna tillståndsgränser för utsläpp. God miljö är en förutsättning för varaktig tillväxt, inte en restriktion. Det gladdade mig att Bengt Westerberg uttalade sig i samma riktning.

Vårt budgetalternativ innebär bättre miljö och rättvisare fördelning. Skattetrycket sänks och budgetunderskottet minskar. Barnfamiljerna får det bättre ekonomiskt, ökad valfrihet och rättvisa i barnomsorgen genom beskattat vårdnadsbidrag, sänkt matskatt och bibehållna mjölksubventioner.

Pensionärerna får en förbättrad grundtrygghet genom att vi bibehåller friåret i sjukvården och förbättrar villkoren för ålderdomshemmen, som – vilket redan har sagts i debatten – har mycket stor betydelse för tryggheten och gemenskapen för de äldre. Vi föreslår att hemtjänsten och anhörigvården förstärks. Pensionärer med låg eller ingen ATP får rättvisare pensionsvillkor.

De människor som tar som sin livsuppgift att vårda andra bör själva få en rimlig uppskattning. Det arbete som utförs inom vården är en närande, skapande och oersättlig del av samhället och av ekonomin. Detta arbete, som oftast utförs av kvinnor, måste uppvärderas. Jag talar då inte enbart om löner utan också om arbetstider, schemaläggning, semester etc. Utan sådana insatser kommer vårdkrisen att fördjupas. Det är en oacceptabel utveckling. Dessutom ställer hotet från HIV och aids oss inför nya krav på just vårdområdet.

Under perioden 1976–1982 genomfördes flera familjepolitiska reformer. Småbarnsföräldrar fick laglig rätt att förkorta sin arbetstid. Rätt till ATP-poäng infördes för vård av barn upp till tre års ålder. Flerbarnsstödet infördes, och antalet daghemplatser fördubblades.

Det är nu dags att ta nästa steg i familjepolitiken. Centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet har enats om förslaget att införa ett beskattat vårdnadsbidrag på 15 000 kr. per barn och år för alla barn mellan ett och sju år.

Förslaget sätter barnen i centrum. Föräldrarnas valfrihet ökar. Mest betyder naturligtvis förslaget för de ca 40 % av alla barn i förskoleåldern som i dag inte får något stöd från samhällets barnomsorg. Vårdnadsbidraget och dess finansiering är konstruerade så att ingen skall förlora på förslaget.

En kommande skattereform måste samla ett brett parlamentariskt stöd. Grundläggande principer bör gälla för en längre period, oavsett politiska majoritetsförhållanden. Skattesystemet påverkar långsiktiga beslut om investeringar, sparande och konsumtion.

Skattereformen bör i princip totalfinansieras. Dynamiska effekter kan användas till ytterligare skattesänkningar. Huvudprincipen skall enligt centern vara sänkt skatt på arbete, finansierad genom bl. a. höjd skatt på energi och råvaror samt avgifter på miljöföreningar. Skattetrycket bör

minskas under den kommande fyraårsperioden.

Skattesystemet måste ha en fördelningspolitiskt rättvis profil. Sänkta marginalsatser som får störst effekt i högre inkomstlagen måste balanseras med ett generöst grundavdrag och sänkt skatt på maten. Båda dessa inslag betyder relativt sett mest i vanliga inkomstlagen. Alla tendenser till skatteflykt skall motverkas i skattesystemet.

Den allra viktigaste skattepolitiska åtgärden är att jämna ut skattekraften mellan landets olika kommuner. Det finns nu ett sådant förslag i budgetpropositionen. Det är i längden en orimlighet att en familj med två heltidsarbetande i en kommun med låg skattekraft skall betala 10 000–15 000 kr. mer i kommunalskatt än en motsvarande familj med samma inkomst i en kommun med hög skattekraft. Ändå har kommuner med låg skattekraft av naturliga skäl ofta en sämre kommunal service än kommuner med hög skattekraft. Orättvisorna i det kommunala skattesystemet och olikheterna i utdebitering är också ett marginalskatteproblem.

Centern har till årets riksmöte lagt fram ett förslag till reformerad skatteutjämning som tillför det kommunala skatteutjämningsystemet ca 1,2 miljarder kronor mer än vad regeringen gör. Det är en viktig del av vår fördelningspolitik.

Sänkt skatt på maten, i ett system med differentierad moms, finansieras genom en höjning av momsen på sällanköpsvaror. Vi har föreslagit en sänkning av momsen på mat till 12,87 %, dvs. samma nivå som den s.k. byggmomsen. Det skulle sänka priset på basmaten i Sverige med 8,5 %. Samtidigt föreslår vi att momsen på kapitalvaror höjs till ca 28 %.

Tillsammans med vårt förslag för ökad valfrihet och rättvisa i barnomsorgen genom vårdnadsbidrag till alla småbarnsfamiljer ger en sänkt matmoms en kraftfull fördelningspolitisk effekt, som inte har någon motsvarighet i den socialdemokratiska politiken – den erbjuder bara höjda mjölkpriser. Det socialdemokratiska alternativet i familjepolitiken lyser verkligen med sin frånvaro – det kanske är det enda sättet att behålla glansen.

Centers förslag till sänkta inkomstskatter har som mål 45 % marginalsatt i vanliga inkomstlagen och högst 65 % marginalsatt. Sänkningen finansieras genom höjda energi- och råvaruskatter. Om en höjning av energiskatten genomförs i kombination med sänkning av inkomstskatten och andra skatter på arbete och arbetande kapital bevaras näringslivets konkurrenskraft därigenom.

Vi har också till årets riksmöte lagt fram förslag om miljöavgifter på utsläpp av svaveldioxid, freon, klor m. fl. kemiska substanser som ger allvarliga miljöskador. Det är nödvändigt att utöver miljölagstiftningen utveckla ett ekonomiskt system som motverkar miljöförstörelsen. Det är en gåta att regeringen låtit den aviserade, senkomna miljöpropositionen bli ett hinder för snabba åtgärder på detta område.

Förra hösten kom statsministern hem från USA och överläggningar med president Reagan, för att därefter inviga den socialdemokratiska partikongressen. Jag vet inte om det var president Reagan som inspirerade Ingvar Carlsson till politiska löften, men alla de som tog del av statsministerns tal vid partikongressen – det gällde inte minst de socialdemokratiska ombuden – upplevde att det nu äntligen utlovades reformer på skolans område,

dessutom av självaste statsministern.

Alla reagerade positivt på löftena. Efter alla år av nedskärningar på skolans område hade äntligen regeringen insett att man gått för långt. Så sent som i förra årets budgetproposition försökte man minska anslagen på skolans område med drygt 400 milj. kr.

Av löftena från den socialdemokratiska partikongressen finns ingenting i budgetpropositionen. Det är en grym besvikelse, inte minst för alla de skolbarn och lärare som dagligen ser bristerna i skolan: gamla läroböcker, för stora klasser, ibland nedslitna lokaler och en skolmat som kunde vara bättre.

Jag frågar mig vem som egentligen bestämmer i regeringen. I höstas anklagade Kjell-Olof Feldt Sten Andersson för att ha gett pensionärerna löften som inte var förankrade i regeringen. Det kan väl inte vara så illa att inte ens statsministern är förankrad i regeringen?

Man kanske skulle fråga Feldt.

I centerns budgetalternativ undantar vi, liksom förra året, skolan från besparingar. Vi föreslår ett riktat bidrag till kommunerna på 50 milj. kr. för inköp av egna läroböcker till eleverna. Vi föreslår mindre klasser, med högst 25 elever i varje klass i grundskolan. Vi föreslår att kommunerna varje år skall upprätta en verksamhetsplan för skolan så att utbildningsfrågorna verkligen tas upp till debatt i fullmäktige. Kvaliteten i den yrkestekniska gymnasieutbildningen behöver förbättras genom treåriga utbildningslinjer.

Det är med kunskap som framtidens samhälle byggs. Kvalitet, tillgänglighet och decentralisering skall vara målen för den långsiktiga utbildningspolitiken. Det är med kvalitet i utbildningen som ungdomen motiveras att ständigt söka nya kunskaper. Utbildning är den främsta investeringen för framtiden. Utbildning och kunskaper är grundläggande för individens välfärd och frigörelse.

Socialdemokraterna har varit anmärkningsvärt passiva i trafikpolitiken. Regeringen har under flera år eftersatt SJ:s utveckling. Införande av katalytisk avgasrening har förhalats, övergången till kombitrafik, dvs. fjärrtransport av gods på järnväg kombinerad med kort lastbiltransport, likaså.

Det är bra att riksdagen nu har fått ett samlat – dessutom välskrivet – förslag till trafikpolitik att behandla. Men regeringsförslaget är otillräckligt och räcker bara till en upprustning av järnvägarna i de mest tätbefolkade områdena. Det finns s. k. räkneexempel från SJ som visar just detta. Investeringarna i järnvägsnätet behöver enligt centerns uppfattning mer än fördubblas fram till sekelskiftet i förhållande till regeringens förslag. Järnvägstrafik är miljövänlig och skall utvecklas!

Men även biltrafiken måste utvecklas från miljöutgångspunkter. Utsläppen av miljöskadliga avgaser måste minskas, både i de centrala stadskärnorna och totalt i landet. Samtidigt måste vägsystemet betjäna hela landet. Där det inte finns några spårbundna alternativ måste vi ställa högre krav på vägnätets standard. Det är t. ex. oförsvarbart att hålla tillbaka eller t. o. m. skära ned anslagen till länsvägarna. Det regeringen har att erbjuda glesbygdens invånare har hittills varit höjda bensinpriser.

Energifrågan är alltid högaktuell, snart också i en regeringsproposition.

Åtta år efter folkomröstningen – där alla uttalade sig för avveckling av kärnkraften – skall Sveriges riksdag precisera hur det skall gå till. Sverige är fantastiskt! För varje dag, varje år förknippas kärnkraften alltmer med skandaler. Nu senast är det skandalerna kring de västtyska företagen Nukem och Transnuklear som åter visar de enorma riskerna med kärnbränsle och kärnavfall och det tydliga sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen. Det är inte mer än tio år sedan det internationella atomenergiorganets dåvarande chef avvisade alla samband mellan kärnkraft och kärnvapen. Vi har sett Indien spränga en atombomb och hört envisa rykten om att även Israel, Sydafrika, Pakistan och Argentina skaffat sig eller håller på att utveckla kärnvapen. Alla med hjälp av sin civila kärnkraftsteknik.

Kärnkraftsolyckor är så osannolika att de inte är möjliga, fick vi höra av kärnkraftens förespråkare. Sedan kom Harrisburg. Då fick vi höra att inga kärnkraftsolyckor orsakat dödsfall. Det argumentet fick ett tragiskt slut när den sovjetiska Tjernobylnreaktorn havererade. Kostnaderna för räddningsarbetet och saneringen beräknas nu officiellt av de sovjetiska myndigheterna till 80 miljarder kronor.

För någon månad sedan fick vi bekräftat vad engelska miljökampar sagt i årtal – att en reaktorolycka ägde rum i Windscale, numera Sellafield, under 1950-talet – en olycka som de engelska regeringarna medvetet valt att förtiga, för att inte riskera sitt eget kärnkrafts- och kärnvapenprogram. Ännu en skandal.

Men sådana här reaktorolyckor kan inte hända i Sverige, har vi fått höra. Svenska reaktorer är annorlunda och säkrare. Men även i Sverige finns det, liksom i Tjernobyln, något som heter den mänskliga faktorn. Det blev bl. a. fullt klart genom incidenten i Oskarshamn i somras.

Skandalerna belyser kärnkraftens omöjlighet. Alla risker, alla faror, alla problem som vi kärnkraftsmotståndare varnat för har bekräftats och mer därtill av verkligheten själv. Jag frågar nu statsminister Ingvar Carlsson, mot bakgrund av den senaste skandalen, den i Västtyskland, om regeringen vill verka för att det internationella atomenergiorganet i Wien, IAEA, blir ett renodlat kontrollorgan. Dessutom: Är regeringen beredd att ge den svenska tullen verkliga möjligheter att kontrollera de radioaktiva ämnen som ständigt passerar Sveriges gränser? Avslutningsvis, Ingvar Carlsson: Kommer regeringen nu, åtta år efter folkomröstningen, fem och ett halvt år efter regeringsskiftet, att lägga fram konkreta förslag som verkligen inleder kärnkraftens avveckling?

Anf. 4 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! "Är det verkligen orimligt att uthärda oförändrade reallöner?", frågade finansminister Feldt häromdagen i ett tal. Jag vill ta hans fråga som utgångspunkt för några funderingar.

Nej, naturligtvis är det inte outhärdligt för vare sig finansministern, statsministern eller mig själv. Vi har inte bara höga löner, utan också ekonomiska marginaler. Men vi är knappast representativa för hur vanligt folk har det. Vi är gynnade. Vi har råd. Vår ekonomi står inte och faller utan höjda reallöner, framför allt inte efter den senaste uppräknigen.

Men jag menar att det finns människor i vårt land vilkas ekonomi faktiskt

står och faller med reallöneutvecklingen och för vilka det inte bara är orimligt, utan också en ekonomisk katastrof om man inte får höjd reallön.

Jag tänker på de arbetslösa. Jag tänker på lågavlönade arbetare och tjänstemän. Jag tänker på de ensamstående yrkesarbetande kvinnorna, de deltidarbetande med låga löner. Jag tänker på de många fränskilda männen som har att betala underhållsbidrag. Jag tänker på alla dem som har låga löner, höga hyror och mycket små marginaler. De som inte har några reserver. De behöver höjda löner. Jag tänker också på de sämst ställda pensionärerna, som inte har någon förhandlingsrätt över huvud taget, utan är utlämnade till politikernas välvilja.

Ekonomisk politik och fördelningspolitik kan aldrig reduceras till att bara vara fråga om ständigt höjda reallöner. Meningen med livet kan inte bara vara att oavbrutet få mer och mer pengar, för att handla mer och mer prylar – även om man kan få det intrycket, låt vara i omvänd mening, när man läser regeringens finansplan och budgetförslag. Det budgetförslaget är ett återhållsamhetens och förnöjsamhetens evangelium, som egentligen som sammanfattande rubrik hade kunnat låna text från hebréerbrevet 13:5: Lev inte för pengar, nöj Er med vad Ni har!

Reformerna är väldigt få. Sida upp och sida ner talas det i stället mot alltför stora lönehöjningar. Regeringen hotar, indirekt och direkt, med arbetslöshet, med uteblivna reformer och social nedrustning om inte löntagarna håller tillbaka lönekraven.

Är då lönerna det största hotet mot den svenska ekonomin? Finns det inget utrymme för löneökningar?

Själv skryter regeringen med den tredje vägens ekonomiska politik, som åter har satt Sverige på fötter. Man säger att det går bra för Sverige, men att det ändå inte kan bli några reallönehöjningar.

Det finns några saker i detta sammanhang som gör folk-fundersamma. Jag tror att många löntagare står undrande inför detta resonemang mot bakgrund av olika fakta: Jag vet inte hur många som såg ett TV-program i går kväll där löneutvecklingen för höga statliga verkschefer redovisades. Den nyutnämnde SJ-chefen får en lön på 125 000 kr. i månaden – inte om året, utan 125 000 kr. i månaden. Detta är en lön som låglönegruppernas folk aldrig ens skulle våga drömma om att uppnå som en årslön.

Nu vet jag vilka invändningarna blir från regeringens och finansministerns sida och från dem som avgör sådana här frågor. Detta är ett uttryck för hur det ser ut i det privata näringslivet. Vi måste ha de här lönerna för att kunna få folk. Man pekar på Volvochefens månadslön på 334 000 kr. i månaden, eller på Electroluxchefens lön i samma storleksordning.

Jag nämner inte detta av något slags avundsjuka. Jag missunnar inte min gamle skolkamrat Anders Scharp vid Electrolux den här lönen. Han är duktig. Det är en effektiv företagsledare. Men jag tror att både jag och andra funderar över om det är rimligt med dessa stora löneskillnader. Jag funderade på detta i går kväll. Bland oss som gick i skolan för snart 40 år sedan finns kanske någon som i dag är välutbildad yrkesarbetare, t. ex. på Electrolux, och tjänar omkring 10 000–15 000 kr. i månaden. Nog är det väl orimligt att han eller hon skulle förvägras 150–200 kr. till i månaden, som förhandlingarna gäller i dag.

Har ingenting gått snett i utvecklingen när det finns löneskillnader som sträcker sig mellan löner på över 300 000 kr. i månaden och sådana på 10 000–15 000 kr.? Självfallet funderar många löntagare över dessa skillnader, inte minst under avtalsrörelsen.

Detta är en sida av saken. Jag påstår inte att den förändrar Sveriges ekonomi. Men vi kan inte komma ifrån att många människor tänker i de här banorna – med all rätt, tycker jag.

Den andra frågan, som kanske är den viktigaste i sammanhanget, är att de börsnoterade företagen redovisar rekordvinster för förra året. Mitt under verkstädskonflikten kallade Volvochefen till presskonferens för att berätta att Volvo har gjort en rekordvinst på 9 miljarder kronor 1987.

I det senaste numret av LO-Tidningen redovisas vinstläget i näringslivet. 90 företag på börsen redovisar en sammanlagd vinst på 31,7 miljarder kronor, en ökning med 24 %. Några av de ledamöter i regeringen som har ett förflutet i LO – jag ser åtminstone en här – läser väl fortfarande LO-Tidningen. Om inte skall jag donera ett exemplar, eftersom jag numera får två.

Det finns utrymme för ökade reallöner, menar LO, och jag anser att man bör lyssna på detta, för det är helt riktigt. Storföretag, banker och försäkringsbolag gör rekordvinster, men också statens finanser är goda. Budgetunderskottet är nu nere i omkring 10 miljarder kronor. Det finns alltså pengar till löneökningar, och därför måste lönerna för vissa grupper höjas.

Medan vi i dag diskuterar här i huset pågår en strejk och en lockout med stor omfattning, och det kan inte uteslutas att många av dem som nu strejkar eller är lockoutade lyssnar på denna debatt. Jag vill säga några ord till dem.

Regeringen och tre av de andra partierna i riksdagen motarbetar era lönekrav. De är överens om ett lönetak vid 4 %, och de ser era lönekrav som det största ekonomiska hotet i dag. Jag gör den reflexionen att om vpk inte fanns i riksdagen, skulle landets tjänstemän och arbetare i dag inte bara ha en samlad arbetsgivarvärld emot sig – också en samlad riksdag skulle gå emot era rättmätiga lönekrav.

Vi anser att det finns utrymme för reallönehöjningar och framför allt rejäla låglönesatsningar. Vi tar avstånd från regeringens och de borgerliga partiernas pekpinna och inblandning i avtalsrörelsen.

Det ser nu inte ut att bli några låglönesatsningar i årets avtalsrörelse. Det är inte längre modernt, och det ser ut att bli ännu ett förlorat år för de allra lägst avlönade. Åt dem som redan har skall givas ännu mer, skulle jag kanske kunna säga, men då tror man väl att jag har suttit hela natten och läst Bibeln, och det har jag inte gjort.

Det finns ett ganska enkelt sätt att rätta till detta, och det är att sänka momsen på maten. En vanlig löntagarfamilj betalar i dag uppemot 10 000 kr. om året i matmoms. En lågavlönad använder mer av sina inkomster för att köpa mat än en högavlönad. Därför skulle de allra lägst avlönade tjäna mest på en sänkning av matmomsen.

Om man t. ex. började med att sänka matmomsen med en tredjedel, skulle en vanlig arbetar- eller tjänstemannafamiljs ekonomi förstärkas med över 3 000 kr. – samtidigt som också barnfamiljer och pensionärer skulle gynnas.

Därför säger vi till regeringen: Sänk matpriserna genom att sänka momsens på maten!

Det är inte förenat med några politiska problem att få igenom ett sådant förslag i riksdagen, nu när också centern har anslutit sig till det gamla vpk-kravet om sänkning av momsens på maten. Tveka inte: Sänk matpriserna! Sänk momsens på maten!

Men det finns också andra behov att tillgodose. Som jag sade nyss kan man inte bara se till de egna omedelbara intressena. Frågan är då: Vem, om inte arbetarrörelsens partier, skall ta strid för miljön, för tredje världens fattiga länder och folk, för de svaga och utslagna i vårt eget land? Rättvisa och jämlikhet är viktigt, men utan innehåll om det inte också finns solidaritet med i bilden.

Av detta finns just inget i den nuvarande regeringspolitiken. Jag vill fråga: Var inom regeringen finns vreden över det svenska klassamhällets ekonomiska och sociala orättvisor? Var finns viljan att spränga det nuvarande ekonomiska systemets ramar? Var finns solidariteten och visionerna från regeringens sida?

Hur bemöter man t. ex. ungdomar som kräver arbete och bostad och besked om framtiden? Hur bemöter man ungdomar som kämpar för miljön, t. ex. trädkrarna i Ödsmål på västkusten, som inte bara känner engagemang utan som också tar ansvar för framtida generationers miljö och livsvillkor? – Jo, man bemöter dem med poliser, batonger och böter!

Miljön är en viktig framtidsfråga – en fråga som angår oss alla, inte bara oss i dag utan framför allt också kommande generationer.

Vi anser att vårt parti har en bra miljöpolitik – en politik som vi tror på, så mycket att vi varken tvekar eller räds för att diskutera den med andra.

Miljöförstöringen har nu gått så långt att det inte längre finns tid för politiska gräl om vem som har de bästa förslagen eller det bästa miljöpolitiska programmet. Verkligheten kräver åtgärder, inte högläsning ur aldrig så välformulerade miljöprogram. Nu krävs omedelbara åtgärder för att stoppa nedbrytningen av miljön, åtgärder genom vilka vi slår in på nya vägar för att värna om natur och livsmiljö.

Regeringen, centern och vpk borde, i stället för att gräla om bensinskatten skall höjas med 25 öre eller ej, försöka komma överens om åtgärder mot miljöförstöringen, åtgärder för att minska bilismen och främja kollektivtrafiken, för att förbättra miljön i storstäderna, för att skapa bättre arbetsmiljöer, för att få giftfria livsmedel och för att avveckla kärnkraften.

Självfallet inser både jag och mitt parti hindren och svårigheterna. Vi är klara över att det finns både politiska, ideologiska och andra skiljaktigheter, men också över att det finns en gemensam vilja, och förslag i samma riktning. Men medan vi i dag träter inbördes om vem som har det bästa programmet och de bästa förslagen fortsätter nedbrytningen av vår miljö.

Låt oss därför, trots att det är valår, trots vad vi tidigare har sagt, trots skiljaktigheter, trots alla svårigheter, ändå göra ett allvarligt menat försök att enas om konkreta åtgärder för att stoppa förstöringen av natur och miljö.

Alla måste vara beredda att ompröva gamla sanningar och pröva nya vägar. Vi hävdar i vår ekonomiska motion att det behövs en förnyelse i svensk arbetarrörelse. Rörelsen måste återerövra sin historiska roll som

bärare av ett samhällsligt alternativ till kapitalismen, inte stanna vid att förvalta och administrera dagens samhälle.

Vi måste forma ett nytt ekonomiskt tänkande och inte stanna vid att – hur viktigt det än är – tala om priser, hyror, löner, skatter, budgetunderskott och inflation. Ekonomisk politik kan aldrig reduceras till enbart matematik, utan vi måste också börja diskutera hur ekonomin fungerar och styrs, vem eller vilka som står bakom besluten och för vem dessa fattas.

Jämfört med andra länder och folk i världen lever vi i Sverige ett gott liv, men det finns även här både rika och fattiga, stora ekonomiska och sociala skillnader – som dessutom ökar oavbrutet, trots att vi har både en socialdemokratisk regering och parlamentarisk arbetarmajoritet. Detta är ett faktum.

De ökade klasskillnaderna skapar maktlöshet och missmod i breda folklager och är samtidigt en allvarlig misshushållning med människors skaparkraft och livslust.

De borgerliga talar med mycket nedsättande ord om den grå och trista uniformerade jämlikheten. De påstår att den bara är ett uttryck för en primitiv avundsjuka och ett försök att likrikta samhället. Men den valfrihet de borgerliga ställer mot jämlikheten är inget annat än den rikes rätt att berika sig på den fattiges bekostnad. Det är här vi menar att hela arbetarrörelsen står inför en utmaning och en uppgift att bryta ner de växande klyftorna och med hjälp av en kraftfull jämlikhetspolitik skapa nya, solidariska och mer demokratiska samhällsstrukturer.

Samtidigt upplever vi hur de transnationella kapitalen hotar vårt land. Demokratien och den nationella självständigheten urholkas alltmer. Starka krafter verkar i dag för ett svenskt närmande till och medlemskap i EG.

Den ekologiska krisen undergräver vår miljö, våra livsvillkor och kräver nya arbetsprocesser och en annan organisation av produktionen. Även här anser jag att arbetarrörelsen måste ompröva gamla sanningar och utforma alternativ för framtida vägval.

Vi ser i dag hur socialdemokratien både i Sverige och utomlands – framför allt i regeringsställning – står handfallen inför dessa stora uppgifter. Under många år har man intagit en defensiv attityd gentemot storföretagens och finanskretsarnas agerande. Man har gett efter för den borgerliga ideologin i stället för att utveckla nya socialistiska idéer. Denna situation är inte lätthanterlig, det erkänner vi. Men måste man inte någon gång börja diskutera dessa frågor? Måste man inte börja välja väg?

Vi gör inte anspråk på att ha alla lösningar eller på att vara de enda som kan förändra samhället. Men vi vet att det finns många människor, breda samhällslager, som liksom många kretsar inom arbetarrörelsen känner ett behov av förnyelse och vill kämpa för den nu.

Vi inom hela den politiska vänstern vill medverka till en sådan utveckling och förnyelse. Vi ser ingen motsättning i detta. Vi vill förena folkflertalets sociala frigörelse med kampen för att kunna lösa de stora framtida existentiella frågorna. Det vi gör i dag bestämmer hur det blir i morgon. De kortsiktiga åtgärderna skall inte bara vara en reaktion på olika dagsförhållanden utan ingå i ett framtidsinriktat politiskt tänkande och medverka till att förändra verkligheten i dag och i morgon.

Låt mig i korthet få peka på några sådana krav och förslag, som bara inte nödtorftigt och kortsiktigt angriper dagens missförhållanden, utan som samtidigt leder in utvecklingen i nya banor.

Börja med att ta bort momsén på matén och lägg den i stället på aktiehandeln! Bedriv en rättvis fördelningspolitik! Riv ner dagens kommunala skatteorättvisor! Sätt stopp för avdragsraseriet! Tag ut skatt efter bärkraft! Inför äntligen en skatt på produktionen!

Kompensera äntligen landets pensionärer för devalveringen 1982. Stöd de pensionärer som är utan eller har låg ATP och angrip de stora orättvisorna bland pensionärerna. Låt de gamla få bestämma hur de vill bo. Lägg inte ner ålderdomshemmen. Satsa i stället på att förbättra dem till en rimlig standard.

Inför ett effektivt hyresstopp. Angrip spekulatiónen i mark och fastigheter. Sätt fart på byggandet. Hans Gustafsson. Bygg bostäder till ungdomarna. Inrätta en samhällelig bygg- och bostadsbank.

Satsa på barnen och framtiden. Garanterá alla barn en daghemsplats. Bygg ut föräldraförsäkringen till 18 månader och börja införa sex timmars arbetsdag.

Satsa på skolan. Infria löftena från partikongressen om läromedlen och skolmaten. Reformera studiestödet. Bygg ut vuxenutbildningen. Forma en kultur- och utbildningspolitik för 90-talet.

Dra in företagens övervinster och använd dem för att skapa regionala rättvisa och arbete åt alla. Satsa på den offentliga sektorn. Bygg daghem och skolor. Satsa på energialternativen och börja aveckla kärnkraften!

Bryt storfinansens makt och fördjupa demokratin! Utvidga de anställdas fackliga rättigheter i stället för att inskränka dem. Förändra löntagarfönderna så att de ger arbetare och tjänstemän ett verkligt inflytande över produktionen och investeringarna.

Fortsätt att arbeta för en kärnvapenfri zon i Norden. Sänk militärutgifterna och stärk det civila försvaret. Öka målmedvetet vårt bistånd.

Detta är i korthet några konkreta förslag som skulle kunna innebära ett helt nytt vägval.

Herr talman! Till sist några ord om utrikespolitiken. Folklig och partipolitisk enighet om utrikespolitiken är viktig och värdefull. Det säger vi ofta, och det är viktigt. Det har t. ex. varit av stort värde att det funnits, och finns, en stark uppslutning kring den svenska alliansfriheten och neutralitetspolitiken. Men denna utrikespolitiska enighet är inte lika stor i dag som tidigare.

Moderaterna har vid ett flertal tillfällen under de senaste åren ställt sig bakom förslaget om inrättandet av en nordisk kärnvapenfri zon. Men de hävdar i dag att de av omsorg om den svenska alliansfriheten och neutralitetspolitiken motsätter sig detta. Moderaterna och inte minst Carl Bildt själv var med om att dra upp de svenska riktlinjerna för gränsförhandlingarna om vita zonen med Sovjetunionen, bara för att sedan i efterhand kritisera det slutliga avtalet.

Enligt vår mening var det en bra och fullt acceptabel överenskommelse som regeringen träffade med den sovjetiska regeringen. Den uppfattningen delar vårt parti tillsammans med centern och folkpartiet, och inte minst med den organisation och grupp som fiskarna i detta land utgör och som i hög grad berörs av denna överenskommelse.

Medan alla andra partier ser avgörande hinder i vägen för ett svenskt medlemskap i EG – vilket också moderaterna tidigare sagt sig se – talar moderaterna i dag för ett direkt svenskt medlemskap och samarbete med EG.

Herr talman! Dessa tre exempel är avgörande utrikespolitiska frågor och visar att moderaterna håller på att mäla sig ur den svenska enigheten om alliansfriheten och neutralitetspolitiken.

Till detta kommer de många affärerna, de ständiga grälen med statsministern, utrikesministern och numera också med UD-personal. Detta kan inte vara olyckliga tillfälligheter utan en målmedveten politisk linje – ett tecken på uppbrott. Det är självfallet moderaternas rätt att själva bestämma över sin politik. Men när moderaterna vill upphöja sitt hat mot den ena stormakten och välvilja mot den andra till svensk utrikespolitik, ja, då är det nödvändigt och bra att både regeringen och de tre andra partierna säger ifrån. Inte av partitaktiska skäl, utan av omsorg om den svenska alliansfriheten och neutralitetspolitiken.

INF-avtalet mellan USA och Sovjetunionen är på sitt sätt historiskt. Trots att det bara berör 2–3 % av världens alla kärnvapen var det ett viktigt genombrott, eftersom det inte bara begränsar eller reducerar utan faktiskt börjar avskaffa medeldistansmissilerna i Europa.

Fortfarande ligger dock stora uppgifter framför oss. Bara under 1987 ökade stormakternas kärnvapenarsenaler med 16 sprängladdningar i veckan. Samtidigt uppgick världens samlade militärutgifter till 930 miljarder dollar, en ökning med 50 miljarder dollar från året innan. Så här ser det trots allt ut.

USA och Sovjetunionen måste nu av den internationella fredsörelsen, i vilken inte minst de alliansfria staterna spelar en viktig roll, pressas till att gå vidare och upphöra med alla provsprängningar, börja avveckla långdistansmissilerna samt inleda en målmedveten, konventionell nedrustning och truppereducering. Här måste alla länder och folk säga stopp. Det kan inte vara frågor bara för stormakterna att diskutera.

Herr talman! Härefter meddelade regeringen att man hade anslagit 20 milj. kr. extra i katastrofbidrag till Nicaragua. Vårt parti välkomnar detta ekonomiska och politiska stöd till fredsprocessen i Centralamerika som inte är lätt att åstadkomma, inte minst mot bakgrund av president Reagans sabotage mot dessa strävanden.

I Mellanöstern har Israel gått till vad som närmast liknar en samlad militär aktion mot det palestinska folket. Tillförseln av mat, vatten och läkemedel till flyktinglägren har stoppats. En fråga måste ställas: Varför tiger nu så många som annars aldrig brukar tveka att ta till orda i de mest skilda frågor, inte minst i de utrikespolitiska? Varför tiger Carl Bildt? Vad har han att säga om Israels övergrepp, han som ju brukar uttala sig om det mesta?

Alla progressiva människor oavsett politisk partiuppfattning måste nu säga ifrån om Israels övergrepp mot det palestinska folket. Kampen för fred och nedrustning samt oberoende kräver nämligen, för att den skall bli trovärdig, att man törs säga ifrån, även om det för tillfället inte är politiskt opportunt.

Anf. 5 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag har nu lyssnat på oppositionsledarna under två timmar. En mängd frågor och områden har berörts, en blandning av stort och smått. Jag konstaterar att Bengt Westerberg och Carl Bildt menar att vi är överens om ålderdomshemmen. Jag vill också bekräfta att vi är överens om att de skall finnas kvar som ett viktigt alternativ för de gamla att välja. Det var inte under debatten mellan Bengt Westerberg och mig som vi konstaterade detta första gången, utan det gjordes faktiskt i riksdagen redan 1985 och bekräftades 1987.

Möjligen kan man hysa en viss oro när moderaterna nu vill skära ned miljard på miljard av anslagen till kommunerna. Hur skall de då ha råd att klara äldreomsorgen inkl. ålderdomshemmen? Men i princip är vi uppenbarligen överens.

Bengt Westerberg frågade mig om regeringen var beredd att omedelbart skära ned tekorestriktionerna. Han vet att det pågår en process där vi minskar dem undan för undan, men att fatta ett omedelbart beslut om att alla återstående restriktioner skall avskaffas skulle innebära att tiotusentals textilarbetare ställdes utan arbete. Det kommer vi inte att förorda.

Carl Bildt talade om ett försvar i förfall. Jag undrar hur landets skattebetalare upplever det ett år då vi skall satsa 30 miljarder kronor till försvaret. Det bör inte leda till ett försvar i förfall.

Bengt Westerberg fortsatte tyvärr, om han än medgav att regeringen har ansträngt sig för att överbrygga eventuella motsättningar i narkotikafrågan, en sorts kampanj för att misstänkliggöra våra ärliga avsikter på den punkten. Det finns inte såvitt jag kan bedöma några delade meningar i sak, om nu inte Bengt Westerberg och folkpartiet anser att det är bra att kasta 16-åringar i fängelse sedan de har använt narkotika för första gången. Det är i så fall inte en väg bort från narkotikaberoende för den grabben eller flickan.

Bengt Westerberg ställde också frågor om privata skolor. På grundskolenivå finns det nu fler privata skolor som får statsbidrag än det fanns när den borgerliga regeringen avgick 1982. Nu kommer båda utbildningsministrarna att delta i debatten, varför det är lämpligt att diskutera de enskilda skolorna med dem.

Bengt Westerberg tog också upp till diskussion frågan om riksdagens arbetsmöjligheter. Jag vill gärna deklarerat att regeringen på bästa sätt skall medverka till att göra arbetsmöjligheterna så bra som möjligt. Men Bengt Westerberg gick nog ett steg för långt när han utlovade att det skulle bli en sådan oerhörd ordning och reda om de borgerliga partierna väl fick regeringsmakten. Vi har ju, Bengt Westerberg, erfarenheter från sex borgerliga år, med trepartiregeringen som slutade i kaos, med tvåpartiregeringen som slutade i kaos och med enpartiregeringen som inte höll. 47 statsråd paraderade förbi. Det kom inte bara en och annan proposition litet för sent, utan det var kaos i hela regeringskansliet. Visserligen är det valår, som Bengt Westerberg sade, men det får vara någon måtta på överdrifterna i löftena.

Olof Johansson frågade vem som bestämde i regeringen. Mot den bakgrund som jag här har tecknat kan jag förstå den frågan från en f. d. borgerlig regeringsledamot. Det var inte lätt att bedöma vem som bestämde i

den. Men jag skall avslöja att i en socialdemokratisk regering bestämmer vi tillsammans. Det är ingen dålig lärdom, om ni någon gång kommer tillbaka.

Viktiga frågor har tagits upp i debatten, och i höst är det val. Svenska folket skall ta ställning till vilket slags samhälle man vill ha i fortsättningen. Socialdemokraternas politik känner människorna ganska väl. Vi har nu nära sex år bakom oss i regeringsställning. På vår partikongress drog vi upp riktlinjerna för den fortsatta politiken. Vi har också lagt fram en budget som redovisar de näraliggande perspektiven.

Hur kommer det då att bli om de borgerliga får bestämma? Ja, vill man utgöra ett regeringsalternativ, då får man inte gå förbi de grundläggande frågorna i samhället. Det upplever jag att de borgerliga partierna gör, vilket inte minst har kommit till uttryck i de borgerliga partiledarnas anföranden i dag.

Därför skall jag ta upp fem viktiga områden till diskussion. Det första gäller frågan om hur de borgerliga partierna tänker klara sysselsättningen. För socialdemokratin har rätten till arbete varit den övergripande uppgiften i den ekonomiska politiken. Vi har faktiskt lyckats ganska väl. I Sverige går nu 1,7 % arbetslösa. Det är en internationellt sett mycket låg siffra. Ser vi till situationen i de västliga OECD-länderna, finner vi att inte mindre än 30 miljoner människor är arbetslösa där. Om jag kopplar detta till det faktum att det är länder som i mycket stor utsträckning styrs av mer nyliberala tankar och borgerliga värderingar, så är det klart att jag hyser oro. De två sista åren som de borgerliga satt vid makten fördubblades arbetslösheten också här i landet. Eftersom Bengt Westerberg har varit irriterad över att jag tog upp denna fråga i ett anförande, vill jag citera – och det citatet har jag hittat senare; annars skulle jag ha använt det tidigare – vad han har sagt om de borgerliga regeringsåren. Han säger nämligen så här:

Under de fyra första åren vågade regeringarna inte tillräckligt utan fortsatte i gamla hjulspår, men det blev avgjort bättre de två sista åren.

Men det var ju de åren som arbetslösheten fördubblades, och då måste jag säga att min misstänksamhet när det gäller de borgerliga ambitionerna i fråga om sysselsättningen kvarstår. Och den förstärks när Lars Tobisson, som jag har återopat tidigare, uttalar som han gjorde 1985:

Vi får se arbetslöshetssiffror som för Sveriges del ter sig höga i ett historiskt perspektiv, men det är nödvändigt för att få till stånd den vändning av skutan som behövs.

Här är alltså ett klart uttalande att högre arbetslöshetstal är nödvändiga, och det är inte vem som helst som har uttalat detta. Jag ser att på dagens talarlista står han efter statsministern, och det måste betyda att han har ett visst inflytande över sitt parti och borgerligheten.

Den andra fråga som jag skulle vilja ställa är: Hur blir det med tryggheten under en borgerlig regering?

Trots kärva tider har vi faktiskt, tack vare en stark ideologisk medvetenhet, lyckats förbättra tryggheten vid sjukdom och vid arbetslöshet. Vi har förbättrat delpensionen. När det gäller familjepolitiken – eftersom den frågan ställdes av Carl Bildt – är vår inställning alldeles klar. Vi vill satsa på en föräldraförsäkring för att föräldrarna skall kunna ha valfrihet och vara tillsammans med sina barn när de är små. Vi vill satsa på barnbidragen, vi vill

bygga ut barnomsorgen, och vi kommer före valet att klart och entydigt redovisa hur vi vill gå vidare under nästa valperiod.

Det som de borgerliga nu försöker göra en stor poäng av är att de efter många års diskuterande är överens, inte om hela familjepolitiken, vilket sades här – tvärtom är man splittrad i praktiskt taget alla delar – utom på en enda punkt. Man kommer nämligen igen och utställer löftet om ett värnadsbidrag.

Nu hörde jag emellertid att TCO-ekonomerna har räknat på detta, och det är inte så, att avgiften för att finansiera barnomsorgen skulle behöva höjas till 12 000 kr., vilket är högt, utan de har kommit fram till att det kostar 17 000 kr. Då tror jag att väldigt många i det här landet som är beroende av den kommunala barnomsorgen säger sig: Bevare oss för det borgerliga förslaget, som får sådana konsekvenser! Och hur skall det gå med allä kvinnor som upplever det som väldigt viktigt med en valfrihet för sin del?

De borgerliga vill att de som är sjuka hädanefter skall få 80 i stället för 90 % av lönen i ersättning. Folkpartiet vill dessutom införa en karensdag. De som blir arbetslösa skall också få sämre ersättning. Delpensionen skall försämras. Och vad händer med sjukvården, om de borgerliga skulle vinna i höst? Carl Bildt säger att man inte löser sjukvårdens problem genom att kasta pengar på dem. Samtidigt är det faktiskt inte fråga om att kasta pengar för moderaternas del, utan om att ta pengar från den kommunala sektorn. Bengt Westerberg har gjort ett bra uttalande här. Han säger: Vi anser att man inte kan göra så stora nedskärningar utan att det negativt påverkar välfärdsstaten. Folkpartiet bedömer att sjukvårdens resurser behöver en volymökning på 2–2,5 % per år. Det ligger väldigt mycket i detta, men hur i all sin dar går det ihop med moderaternas uttalande?

Min tredje fråga gäller: Kan en borgerlig regering åstadkomma en rättvis fördelning? Jag medger gärna att även vi här har stått inför problem, eftersom vi, när vi satsade på den tredje vägens ekonomiska politik, ansåg det vara nödvändigt att åstadkomma en kraftig höjning av vinsterna med syfte att få i gång investeringarna och därmed öka sysselsättningen. Detta har vi lyckats med. Vi har fått en 60-procentig ökning av industriinvesteringarna, vilket är viktigt för Sveriges framtid. Men för att möta de förmögenhetsskillnader som här uppstår har vi lagt fram förslag om skärpt beskattning av aktier och förmögenhet. Nu ser jag, när jag läser de borgerliga motionerna, att man från borgerligt håll vill gå rakt motsatt väg. Man föreslår kolossala omfördelningar till förmån för dem som har kapital.

Herr talman! Här vill jag vara väldigt konkret. Moderaternas förslag till skattesänkningar 1988–1991 innebär att den som har 80 000 kr. i inkomst skulle få en skattesänkning på 700 kr., men då drabbas han eller hon givetvis av en lång rad åtgärder, avgiftshöjningar och försämringar som tar bort ökningen i köpkraften och gör det hela till en nettoförlust. Den som har 100 000 kr. skulle få en skattesänkning på 3 100 kr. Det är något bättre, men även där tar försämringar i andra avseenden bort vinsten och åstadkommer i realiteten minus. Men den som har 300 000 kr. – och då är vi ändå långt från SJ-chefen – får en sänkning av sin skatt på 42 100 kr.

Olof Johansson sade här i dag att skattesystemet måste ha en fördelningspolitiskt rättvis profil, och det är min direkta fråga till honom: Har

moderaternas förslag, som jag har redovisat här, en rättvis fördelningspolitisk profil? För en gångs skull är en politisk fråga ganska enkel att svara på – kanske inte i sak, men rent verbalt är det fråga om ett ja eller ett nej.

Min fjärde fråga är: Vilken skattepolitik skulle en borgerlig regering föra? Den för över från den förra frågan. Bengt Westerberg sade att socialdemokraterna har varit helt oförmögna att göra något åt skatten, men samtidigt menade han att den skattereform som vi tillsammans gjorde upp om 1982 var oerhört betydelsefull. Jag delar Bengt Westerbergs uppfattning. Den kombination av marginalsattesänkningar och avdragsbegränsningar som vi genomförde har haft betydelse både för den ekonomiska utvecklingen och i övrigt. Det var bra att Bengt Westerberg uttalade sig så positivt om den reform som vi tillsammans genomförde.

Vi vill gå vidare mot ett enklare och rättvisare skattesystem med en rimligare fördelning än i dag av skatt på arbete och kapital. Skälet till att vi ännu inte har gått fram med preciserade, konkreta förslag är att vi har varit ense om att vi skulle ha en utredning och att vi därför inte nu skulle låsa oss detaljer för att om möjligt se, om vi kunde enas. Men de borgerliga har bundit sig i oförenliga ståndpunkter. I fråga om marginalsatten har de tre olika åsikter, i fråga om avdragsbegränsningar två, kanske tre olika uppfattningar, i fråga om matmomsen två olika åsikter och i fråga om grundavdrag tre olika åsikter.

Bli det som moderaterna vill, skall det dessutom dras in 7 miljarder kronor från kommunerna. Det var om det som Bengt Westerberg sade att det skulle påverka välfärdsstaten negativt. För Göteborgs kommun ger moderaternas olika förslag ett inkomstbortfall på 350 milj. kr. Det motsvarar för Göteborgs del någon av följande konsekvenser – för att åskådliggöra detta: hela kommunens kostnad för gymnasieskolan inkl. de privata skolorna, som Bengt Westerberg talade om, hela kommunens kostnad för bostadsbidraget till 40 000 pensionärer eller kommunens kostnad för 15 000 av 20 000 platser i barnomsorgen.

Något av dessa alternativ – man kan välja vilket – åskådliggör vilka enorma belopp som moderaterna drar in inte bara från Göteborgs kommun utan från varje kommun i landet.

Skattefrågan var ju den fråga som faktiskt spräckte en borgerlig regering. Energi frågan var den andra. I ingen av dessa frågor har de borgerliga partierna närmast sig varandra – ingen av de frågor som orsakade den stora splittringen 1976–1982, orsakade handlingsförlamning, kostnadsfördyringar, en politisk försvagning, en uppgivenhet och pessimism i hela det svenska samhället.

Eftersom man inte under dessa sex år har löst de motsättningar som orsakade regeringskriserna 1976–1982, tror jag att många människor med mig drar slutsatsen att de borgerliga partierna behöver ytterligare tid på sig för att se om de, liksom när det gäller vårdnadsbidraget, ändå kan komma fram till någon enighet. Jag vill, herr talman, inte utesluta det, men uppenbarligen räckte inte sex år.

Om väljarna vill vara vänliga mot de borgerliga partierna, skall de se till att dessa får fortsätta att gnugga med den här frågan, så får vi återkomma 1991 och se om det ser litet bättre ut då. Men i inledningen på valåret 1988 tvingas

vi konstatera: Det gick inte på sex år. Vi får se om det går på nio.

Hur skulle förtroendeklyftan inom utrikespolitiken kunna överbryggas inom en borgerlig regering? Det är min femte fråga.

Jag har inte velat söka sak i denna fråga. I själva verket har jag varit mycket återhållsam när jag kommenterat moderatledarens skiftande uttalanden i utrikespolitiska frågor under de senaste månaderna. Jag har tyckt att det hade varit bra om Sverige kunnat tala med en röst, särskilt i besyrliga och känsliga förhandlingar med andra länder.

För mig är det viktigt att det finns en bred uppslutning i Sveriges riksdag kring den utrikespolitiska linje som regeringen företräder. Det är bra för nationen, och det är bra för det svenska folket i dess helhet.

De hårda orden har i själva verket utväxlats mellan de borgerliga partiledarna. Bengt Westerberg har kritiserat Carl Bildt för hans agerande vid mötet med den sovjetiske regeringschefen. Olof Johansson har sagt att Carl Bildt fallit för frestelsen att göra partipolitik av Sveriges nationella intresse av ett gränsavtal med Sovjetunionen, och han har kallat detta dålig moral.

Folkpartiledarens och centerledarens uttalanden var enligt min mening befogade. Men jag kan inte låta bli att samtidigt konstatera att det råder en förtroendeklyfta mellan de borgerliga partierna när det gäller hanterandet av viktiga utrikespolitiska frågor. Tyvärr kan detta göra det svårare för dessa partier att företräda en enhetlig utrikespolitik till gagn för landet.

Herr talman! Fem områden har jag här berört som har avgörande betydelse för vårt lands framtid. Ändå är det svårt att få klarhet i vad ett borgerligt regeringsalternativ på dessa punkter skulle innebära.

Det var en märklig upplevelse att lyssna på de borgerliga partiledarna när de häromdagen kommenterade sina budgetalternativ i radio och TV. Även när de redovisade klart motstridiga ståndpunkter påstod de inför alltmer förbluffade journalister att i själva verket var de helt överens, åtminstone var färdriktningen densamma.

Hur kan Olof Johansson påstå att hans parti färdas i samma riktning som moderaterna när det gäller skatterna? Olof Johansson sade: Det går inte att komma med förslag i Sverige som innebär att höginkomsttagare får skattelättnader som betalas av normalinkomsttagare och låginkomsttagare.

Carl Bildt sade att genomför man inte de förändringar som moderaterna föreslagit, kommer vi aldrig någonsin till rätta med problemen. Då går vi rakt in i dimbanken, replikerade Carl Bildt.

Som ansvarig för det politiska ordet "dimbank" tvingas jag nu konstatera att vi har fått en tredje dimbank: det borgerliga regeringsalternativet. I denna dimbank irrar de borgerliga partiledarna omkring, utropande: Vi färdas i samma riktning!

Herr talman! Ett ord som mycket sällan dyker upp när borgerliga politiker lägger ut texten är "rättvisa". Ord som "jämlighet" och "solidaritet" lyser med sin frånvaro.

Willy Brandt har sagt att problemet med högern är att den lovar alla vad bara en minoritet kan få. Det borgerliga valfrihetsbegreppet lider av samma svaghet. Utan rättvisa, jämlighet och solidaritet blir valfriheten en illusion för de flesta. I ett samhälle där känslan för rättvisa och solidaritet urholkas

riskerar hela livskvaliteten att förändras.

Utvecklingen de senaste tio åren i västvärlden innehåller många exempel på hur illa det kan gå när borgerliga, nyliberala lösningar prövas. Arbetslöshet, ekonomisk oro och ökade orättvisor och klyftor mellan människor är resultatet.

Välfärdsstatens kris – som det ibland talas om – är en kris främst i ländernas sysselsättnings- och fördelningspolitik. Det är i länder där arbetslösheten tillåtit stiga upp mot 10 % eller däröver, där man sänkt skatten och sparat in på sociala nyttigheter, som välfärden knakar i sina fogar.

I Sverige har vi gått en annan väg – den tredje vägens ekonomiska politik. Tack vare den har nu så många människor arbete att vi har lyckats bygga den svenska ekonomin stark igen. Tack vare att människor har arbete har vi råd att behålla och förstärka vår välfärd.

Tredje vägens ekonomiska politik har fungerat som en dröm, säger The Economist, den ansedda engelska ekonomitidskriften, och det tror jag säger mer än den kritik som pliktskyldigt borgerliga partiledare framförde här i dag.

Men vi får inte slä oss till ro med vad vi uppnått. Världsekonomin befinner sig i ett osäkert läge. Det kan ge utslag i ökad arbetslöshet också i vårt land, om vi inte ser upp. Och även om arbetslösheten i Sverige är mycket låg, finns det fortfarande grupper som har problem. Därför måste vi hålla fast vid en ekonomisk politik som har full sysselsättning som sitt främsta mål. Det är det första.

Det *andra* är att vi måste se till att den trygghet som vi i långa stycken vant oss vid och tar för given inte urholkas.

Vi socialdemokrater menar att alla som lever i detta land skall veta att de har vissa grundläggande rättigheter. Utbildning, vård, en människovärdig tillvaro i alla livets skiften, trygghet på äldre dar skall vara en självklarhet, en medborgerlig rättighet. Det gagnar oss som enskilda människor och det är bra för vårt land, både ekonomiskt och socialt.

Den *tredje* viktiga uppgiften är att se till att vårt sätt att leva inte föröder vår miljö och utarmar vår natur. Det har betydelse inte bara för vår hälsa och vårt välbefinnande utan för hela vår överlevnad.

Hänsynen till miljön måste finnas med i alla beslut; de vi fattar här i riksdagen och i kommunerna, de som tas ute i företagen och det vi människor bestämmer själva i vår vardag. Vi måste få till stånd ett samspel där flera goda krafter drar åt samma håll. Som alltid när det krävs en kraftansträngning – och det gör det om vi skall kunna stoppa miljöförstörelsen – måste den ske gemensamt.

Vi socialdemokrater är inte beredda att överlämna åt de s. k. marknadskrafterna att avgöra hur många människor som skall ha arbete eller vem som skall ha råd med utbildning, sjukvård och service på ålderdomen. Och vi är inte beredda att låta kortsiktiga vinstintressen motverka utvecklingen mot renare luft, friskare vatten och oförstörda skogar.

Det finns givetvis många förklaringar till att Sverige framstår i dag som ett land som ligger i frontlinjen, alltifrån satsningar på forskning och utveckling till låg arbetslöshet och väl utvecklad välfärd. Detta är ett resultat av gemensamma insatser, från forskaren i sitt laboratorium, förskolläraren i

barnstugan, fabriksarbetaren vid sin maskin, städerskan på bygget, långträdarchauffören ute på vägarna – människor i samverkan, fackliga organisationer och företag. Men där finns också de politiska insatserna. Vår uppgift och vårt ansvar som politiker är folkets gemensamma angelägenheter.

Visst har vi olika uppfattningar om var gränserna går, vilken utveckling som är önskvärd och vilka avvägningar som är de bästa. Men jag tror ändå att vi förenas i uppfattningen att uppgiften är viktig och ansvaret är stort.

Under de 20 år som gått sedan 1968 – då många menade att allt var politik – har intresset för politik förändrats. Under några år skulle – i nyliberalismens tecken – kapitalägarna och marknaden lösa alla problem. Från att ha varit problemet blev kapitalismen lösningen. Från att ha varit lösningen blev politiken problemet.

Nu har pendeln åter börjat svänga. Höstens börskrasch avslöjade den internationella kapitalismens sårbarhet. Den kvardröjande massarbetslösheten har klarlagt dess oförmåga att lösa viktiga mänskliga och samhällsliga problem. Maktlösheten inför framtidens stora utmaning – miljöfrågorna – avslöjar dess begränsning.

Därför är det förstäeligt och glädjande att de ungas intresse för politik nu – av många tecken att döma – åter håller på att öka. Vi märker det när vi är ute i skolorna. Vi hör det när våra barn diskuterar med sina kamrater. I vår rörelse ser vi hur det socialdemokratiska ungdomsförbundets medlemsantal ökar.

Kanske, herr talman, är detta en del av den framtidstro vi alla saknat och efterlyst.

Anf. 6 CARL BILDT (m) replik:

Herr talman! Först några ord om det som statsministern hade att säga om utrikespolitiken. Låt mig bara upprepa vad jag sade i mitt inledande anförande: Vi kan inte, och vi kommer inte, att acceptera att talesmän för regeringen säger att regeringen eftersträvar en socialdemokratisk hegemoni på det säkerhetspolitiska området. Vi förbehåller oss friheten – den kommer vi att ta – att alltid vara det parti som säger vad vi tycker, som säger som det är och som redovisar den sanning som faktiskt är uppenbar för de flesta.

Så till den ekonomiska situationen. Jag blir egentligen lika förvånad varje gång när jag hör företrädare för regeringen diskutera det allmänpolitiska läget utan att ens med ett ord antyda att Sverige faktiskt är på väg in i mycket allvarliga ekonomiska problem. I dagens anförande från statsministern hörde vi inte talas om den tredje vägens ekonomiska politiks strålande framgångar, och detta är alltid någonting. Men vi fick inga besked om vad det är för ekonomisk politik som socialdemokratin vill driva efter det misslyckande som nu är uppenbart.

Underskotten gentemot utlandet ökar hela tiden. Får vi inte stopp på detta, innebär det ett hot mot just den sysselsättning som Ingvar Carlsson talade om. Låt mig vad gäller sysselsättningen säga att det inte finns någon markant tydlig skillnad mellan hur vi klarade sysselsättningen i Sverige under sex borgerliga år och hur man klarat det under sex socialdemokratiska år. Vi har alltid varit stolta över att ha klarat den bättre än man gjort i många länder med större problem. Men nu är vi på väg in i en allvarlig situation.

Jag talade om den dimbank som råder vad gäller ekonomin efter valet, där

socialdemokraterna inte vill ge besked. När man ser en dimbank torna upp sig framför en, är det bra att man i alla fall har en kompass så att man vet hur man skall ta sig igenom denna dimma. Vi har i våra motioner angett riktlinjerna för den ekonomiska politiken, men socialdemokratien står – som en gammal medarbetare till Ingvar Carlsson formulerade det i en artikel för något år sedan – faktiskt kompasslös inför de problem som i dag tornar upp sig.

Så till familjepolitiken. Ingvar Carlsson ville ganska lätt gå förbi det som har inträffat och de förslag som lagts fram och i stället stötta sig på några mycket diffusa uppgifter från TCO-ekonomerna, som även jag såg i TV i går. Självfallet kommer dagisavgifterna att höjas med ungefär 12 000 kr. Detta kan småbarnsfamiljerna betala med det vårdnadsbidrag de får på 15 000 kr. Det blir t. o. m. 3 000 kr. över. Mer än så behöver inte dagisavgifterna höjas. Där kan jag säga att våra kommunala politiker – det gäller säkert också folkpartiets och centerns – kommer att se till att det inte blir mer än så. Om dagisavgifterna höjs mer, är det socialdemokratiska kommunalpolitiker som ägnar sig åt okynneshöjningar. Detta lär oss att det är viktigt att rösta rätt i riksdagsvalet, men det är faktiskt viktigt att rösta rätt även i kommunalvalet för att hindra den här typen av politik. Med vår familjepolitik blir det bättre för alla, men framför allt innebär det den valfrihet som socialdemokratien vill förvägra småbarnsfamiljerna bland andra grupper.

Så kort om skattepolitiken. Det är riktigt Ingvar Carlsson, att det nu finns en utredning. Det innebär att vi alla måste ha ett visst utrymme för att diskutera exakt hur det kommer att se ut säg 1991 eller 1992. Samtidigt är det rimligt att vi när vi går fram till ett viktigt val är beredda att redovisa för väljarna vart vi vill nå. Det har vi gjort med stor tydlighet. Det tycker vi är någonting som vi kan känna stolthet över. Att gömma sig bakom en utredning och säga att socialdemokraterna inte har någon skattepolitik därför att den skall avgöras av en utredning är otillfredsställande, om jag uttrycker saken med en viss försiktighet.

Statsministern sade inledningsvis att vi var eniga om ålderdomshemmen. Ja, vi har varit eniga om ålderdomshemmen när vi har pressat socialdemokraterna i ord, för de retirerar hela tiden. Men vi är inte eniga vad gäller den faktiska utvecklingen. Faktum är att nedläggningen av ålderdomshemmen nu sker i ökad takt. Faktum är att regeringen och socialdepartementet accepterar detta. Faktum är att socialdemokraterna i denna riksdag har avslagit de förslag som vi lagt fram för att stoppa denna utveckling. Men det är inte bara fråga om ord utan också handling. Där är vi inte eniga. Jag hoppas att vi kan bli det.

Allra sist: Statsministern citerade Willy Brandt och återgav vad han som en ledande västeuropeisk socialdemokrat såg som problemet med högern. Det var, om jag förstod det hela rätt, att vi, den s. k. högern, vill ge till alla vad bara få har i dag. Jag har ingenting emot att vi får vår politik beskriven på detta sätt. Socialdemokraterna kan uppleva det som ett hot att vi på den borgerliga kanten vill åstadkomma vad bara få har i dag i form av t. ex. valfrihet, vård och omsorg. Från vår sida ser vi det närmast som ett löfte.

Anf. 7 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Får jag först ta upp sysselsättningen. Ingvar Carlsson sade att han först hade gått ut och anklagat folkpartiet för att applådera ökad arbetslöshet. Senare hade han hittat ett citat av mig som han tyckte stämde in på den här bilden. Jag har försökt att spåra detta citat; det har inte varit helt lätt att veta varifrån det kom. Uttalandet gjordes emellertid vid ett tillfälle då jag ganska utförligt utvecklade mina tankar om sysselsättningsfrågorna i en artikel i Ekonomisk Debatt. Av den artikeln framgår mycket tydligt att skälet till att jag ansåg att de två sista borgerliga regeringsåren var mer framgångsrika än de fyra första var att regeringen då var inriktad på att skapa en yttre balans med motiveringen att en sådan "ger utrymme för sysselsättningsfrämjande stimulanspolitik i tider av internationell nedgång".

Innebörden var alltså rakt motsatt den som Ingvar Carlsson påstod. Det hade Ingvar Carlsson lätt kunnat kontrollera, om han inte i vanlig ordning bara hade litat på medarbetarna.

Dessutom är det i sakfrågan så, att arbetslöshetsrekordet för Sverige under mycket lång tid, under hela efterkrigstiden, har slagits under socialdemokratisk regering. Vad socialdemokraterna gjorde efter regeringsskiftet 1982 var att förverkliga den politik som Lars Tobisson möjligen hade uttalat sig för och som Ingvar Carlsson är så kritisk mot, nämligen att först öka arbetslösheten för att sedan i ett bättre konjunkturskede låta den gå ner.

Under de år då vi medverkade i regeringsställning var vi från folkpartiets sida hårt engagerade i att hålla tillbaka arbetslösheten. Varje internationell jämförelse och dessutom varje historisk jämförelse visar att den kampen var utomordentligt framgångsrik.

När det så gäller ålderdomshemmen är det riktigt att riksdagen fattade ett beslut redan 1984 om att man skulle tillåta statliga bostadslån vid ombyggnad av ålderdomshem. Problemet var att det beslutet inte följdes upp av något regleringsbrev från regeringen och att det därför inte skedde någon ändring i praxis, utan att man fortsatte att lägga ner ålderdomshem år efter år. Det var först efter en hård debatt här i riksdagen förra våren, efter den debatt vi hade i TV, som socialdemokraterna upprepade detta i bostadsutskottet. Beslutet kom inte förrän efter vår debatt, och det råder ingen tvekan om att debatten tjänade som en påtryckning. Jag tycker att det var bra att Ingvar Carlsson intog den ställning som han gjorde, men kom inte och säg att den inställningen var väl känd inom socialdemokratiska led innan den uttalades i TV-debatten! Det var ju bra att den kom fram i alla fall.

När det gäller tekorestriktionerna säger Ingvar Carlsson att han inte vill medverka till att tiotusentals tekoarbetare blir arbetslösa. Man kan fråga sig vad det ligger för internationell solidaritet i att säga att vi skall resa handelshinder mot u-länderna för att upprätthålla sysselsättningen här hemma och skapa arbetslöshet i u-länderna, för det måste ju vara den konkreta innebörden av ett sådant uttalande, om Ingvar Carlsson har rätt. Men det är inte så, att ett avskaffande av dessa handelshinder skulle gå ut över i första hand svensk tekoindustri. Det vi gör i dag är att vi köper dyrare från EG-länderna och från USA än vad vi skulle behöva göra. Det är alltså framför allt tekoföretag i u-länderna som konkurrerar med tekoföretagen i de väl utvecklade länderna. Det är där vi gynnar EG-ländernas tekoföretag

på bekostnad av u-ländernas tekoföretag. Det är, tycker jag, ett mycket dåligt uttryck för internationell solidaritet. Mot den bakgrunden vill jag upprepa min fråga till Ingvar Carlsson: Är ni beredda att omedelbart avskaffa tekorestriktionerna?

Ingvar Carlsson sade om knarket att vi nog är eniga, om folkpartiet inte menar att man skall kasta 16-åringar i fängelse för att de har knarkat första gången. Ingvar Carlsson borde veta, eftersom han påstår sig ha varit engagerad i dessa frågor under mycket lång tid, att det aldrig blir aktuellt att kasta någon 16-åring i fängelse som har begått brott över huvud taget, utan att det är någonting som inträffar senare. Det vi vill är naturligtvis inte detta. En förstagångsmissbrukare skall vi försöka hjälpa på annat sätt. Vad det handlar om är att vi måste ha möjligheter att ta prov för att konstatera om narkotikamissbruk har förekommit och att vi när det gäller litet äldre ungdomar skall kunna använda skyddstillsyn och kontraktsvård, vilket inte är möjligt som lagen nu är skriven. Det är därför vi tycker att det är så viktigt att lagen får en annan utformning än den som socialdemokraterna har föreslagit.

Så till Göteborgsskolorna. O.K. Ingvar Carlsson vill inte uttala sig om de här skolorna. Men tala då om för mig, kammaren och alla andra som lyssnar på den här debatten: Gäller de principer som Ingvar Carlsson tillkännagav i en artikel i Svenska Dagbladet också Göteborgsskolorna? Ett uttalande på den punkten skulle underlätta för Ingvar Carlssons fackministrar att ta ställning till själva sakfrågan.

När det gäller skatterna är det ju tacknämligt att socialdemokraterna inte har rivit upp det beslut som fattades under mittenregeringens tid våren 1982 och som ni medverkade till. Faktum är att efter det beslutet har ingenting hänt på detta område, utan läget har i dag förvärrats. Det är fler personer i dag som har mer än 50 % marginalskatt än vad vi var överens om när beslutet fattades 1982. Det är därför beklagligt att ingenting har hänt, och det är därför oerhört angeläget att det händer någonting redan 1989. Jag måste än en gång be Ingvar Carlsson att ge besked på den punkten. Är socialdemokraterna beredda att medverka till att vi tar det första steget i en angelägen marginalskattereform redan 1989? Och är regeringen beredd att uppmana sina kamrater här i kammaren att stödja folkpartiets förslag om höjd alkohol- och tobaksskatt?

Jag skall be att få återkomma till några aspekter på rättvisa i min avslutande replik. Låt mig bara säga att jag inte har lovat Ingvar Carlsson någon oerhörd ordning och reda, om det blir en borgerlig regering, bara att det skall bli bättre än vad det är nu.

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att alla numera är överens om att bevara ålderdomshemmen. Det är verkligen en förändring på ett par år och innebär en anslutning till den linje som centern alltid har företrätt och drivit. För de äldres skull, för deras valfrihet och för deras gemenskap är vi glada över denna politiska framgång. Men då utgår vi också från att socialdemokratiska kommunalpolitiker lyssnar på vad Ingvar Carlsson säger, även om det inte är han som bestämmer, och rättar sig efter dessa nya tongångar.

En fråga är ändå befogad: Är ni från socialdemokratiskt håll beredda att stoppa den nedläggning av ålderdomshem som ni hittills påskyndat ute i kommunerna?

Ingvar Carlsson tog upp skatterna. Jag skall helt kort påvisa för honom att han misstolkar mitt uttalande. Han lyfte fram den isolerade statliga inkomstskatteskala som Carl Bildt och moderaterna har lagt fram. Så ställde han den mot uttalandet om att skattesystemet måste ha en fördelningspolitiskt rättvis profil. Skattesystemet innehåller som bekant olika komponenter. Det är därför vi förordar differentierade mervärdeskatter med sänkt skatt på mat. Det är därför vi förordar en helt annan och rättvisare kommunal skatteutjämning. Det är därför vi förordar ett generöst grundavdrag. Dessa komponenter måste ses tillsammans. Sedan är det bara att bekräfta att vi trots detta kan ha *inriktningen* gemensamt. Alla är nämligen överens om att vi, inte minst av samhällsekonomiska skäl, måste få ned marginalsatterna. Sedan kan vi ha olika uppfattning om hur mycket som är möjligt att klara med en fördelningspolitiskt acceptabel profil. Men inriktningen är densamma.

Ingvar Carlsson gjorde sig också skyldig till en falsk historieskrivning när det gäller familjepolitiken. Det har inte varit en total oenighet ända fram till dess att Karin Söder tog initiativet till att vi skulle försöka skriva oss samman även om utformningen av ett vårdnadsbidrag. Vi har haft gemensamma reservationer i socialutskottet sedan 1985, där vi har angivit principerna. Nu har vi också utformat ett alternativ.

Ingvar Carlsson sade: Utan rättvisa ingen valfrihet. Men när stöd skall ges till barnfamiljerna, då gäller plötsligt helt andra principer än rättvisa. Då får drygt hälften av familjerna allt och resten inget stöd. Då får den välavlönade genom föräldraförsäkringen åtta gånger så stort stöd som den lågavlönade.

Den som dragit en vinstlott i daghemslotteriet har samhällets fulla stöd. Den som däremot dragit en nitlott, dvs. inte får någon daghemsp plats, får inte något stöd alls. Jag kallar inte detta för rättvisa utan orättvisa. Totalt kostar stödet till barnomsorgen statskassan drygt 9 miljarder kronor. Över 6 miljarder kronor går till stöd till de 38 % av föräldrarna som har barnen på daghem. Knappt 2 miljarder kronor går till familjedaghemmen, som tar hand om drygt 20 % av barnen. Men de föräldrar som av intresse, eller nödvång, svarar för barnomsorgen i hemmen får 0 kr. i stöd. Hur länge kan socialdemokraterna försvara ett sådant system? Det är obegripligt att socialdemokraterna inte nu tar chansen, när de har en hel partikongress bakom sig, att lägga fram sitt alternativ i den budgetproposition som är den sista före ett val, i vilket familjepolitiken måste bli en dominerande fråga. Den handlar både om rättvisa och om ökad valfrihet för barnfamiljerna.

Ingvar Carlsson hänvisar till *The Economist* för att stärka självförtroendet när det gäller den ekonomiska situationen i Sverige. Men varför inte hänvisa till OECD, som strax före jul kom med en rapport, vilken i kort sammanfattning innebar att Sverige har sjunkande sparkvot när det gäller hushållen, långsammare exporttillväxt och ökande import, förlorade marknadsandelar på export, minskande konkurrenskraft och sjunkande BNP-tillväxt att se fram emot. Socialdemokraterna brukar ju i andra sammanhang åberopa OECD.

Låt mig till sist upprepa en fråga som Ingvar Carlsson inte svarade på. Jag

fick just in till min bänk det senaste numret av tidningen Veckans Affärer. Där står det, vilket jag inte visste när jag formulerade mitt anförande: Kärnkraften bordlagd. Seg kamp inom socialdemokratien. Var det därför, Ingvar Carlsson, som jag inte fick något svar på de tre frågor som jag ställde när det gällde arbetet med energipropositionen i regeringskansliet? Om ni anser att regeringen bestämmer kollektivt är det ju viktigt att vi får reda på hur situationen är i detta kollektiv och om Thage G Peterson har lyckats stoppa detta arbete framöver.

Anf. 9 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Det är ju intressant att höra framför allt de borgerliga partiledarna tala i dag. Visserligen kritiserar de regeringen, men nog är väl kritiken mycket stillsammare än vanligt, trots att det är valår? De borgerliga partiledarna är ju i stort sett nöjda med det som regeringen kallar den tredje vägens ekonomiska politik. Detta stöd för regeringens ekonomiska politik borde i stället göra regeringen besvärad och stämma den till eftertanke. När huvudlinjen för närvarande är att hålla tillbaka lönerna och att uppmuntra arbetsgivarna att hålla lönetaket nere, blir rättmätiga lönekrav huvudsaken för fyra partier. Då bortser ni från att företagen gör stora vinster, och det är för er inget problem. Vi erkänner och säger öppet att vi från vårt parti har en annan uppfattning. Vi ser nämligen de växande ekonomiska klyftorna, vi ser vinsterna, och vi ser spekulationerna i aktier och i bostäder som de största problemen. Därför stöder vi löntagarna i deras rättmätiga krav på högre reallöner. Det är möjligt att vi är ensamma i riksdagen om detta i dag. Men vi utgör samtidigt en del av ett utbrett missnöje över regeringens ekonomiska politik och över regeringens fördelningspolitik.

Innan jag tar upp några av Ingvar Carlssons fem frågor skulle jag vilja ta upp ett par frågor som de tre borgerliga partiledarna, bl. a. Olof Johansson, berörde. Jag tycker också att det är intressant att Olof Johansson ställer frågor till regeringen om hur det blir med kärnkraften. Det är också vi intresserade av. Hur skall det bli med avvecklingen? Men jag vill ställa en fråga till Olof Johansson. Hur blir det med kärnkraftsavvecklingen om vi, vilket jag inte tror, skulle få en borgerlig regering? Hur ser Olof Johanssons och Carl Bildts gemensamma kärnkraftsavvecklingsprogram ut?

Sedan vill jag fråga, utan att strö så mycket salt i såren: Vad är viktigast för centern, sänkning av matmomsen eller sänkning av marginalskatten? Till Carl Bildt vill jag upprepa frågan: Vilken är moderaternas uppfattning om Israels övergrepp mot palestinierna?

Ingvar Carlsson tog upp fem viktiga frågor. Jag skall stanna vid framför allt en av dem, nämligen skattepolitiken. Han sade att det var en bra uppgörelse som under den underbara natten träffades om marginalskatterna och om avdragssystemet. Ja, den var bra när det gäller avdragssystemet. Men, Ingvar Carlsson, vad fick låglönegrupperna under den underbara natten? Hur mycket fick de i skattesänkning? Jag tror nämligen inte att detta ingår i en rättvis fördelningspolitik, om man med rättvis fördelningspolitik menar en solidarisk och rättvis fördelningspolitik.

Regeringen hävdar att det går bra för Sverige, men det går inte att höja lönerna. Samtidigt som storföretagen, bankerna och försäkringsbolagen

redovisar sina vinster har vi inte råd med reallönehöjningar. Men är regeringen överens med LO här om? Jag har frågat detta tidigare och talat om vad LO hävdar. Här går det faktiskt en skiljelinje mellan regeringen och LO. Bryr sig regeringen inte om att löne- och inkomstklyftorna ökar och att de lågavlönade mer och mer halkar efter? Borde det inte vara angeläget för regeringen i dag att stödja de ekonomiskt svaga? Är det inte dessa som skall ha förtur? Är verkligen marginalskattefrågan den viktigaste frågan på skattepolitikens område? Handlar det inte om rejäla låglönesatsningar? Handlar det inte om en skattepolitik genom vilken man på nytt tar ut skatt efter bärkraft? Jag återkommer till det. Vi hävdar att det finns utrymme för reallönehöjningar.

Jag vill ställa några ytterligare frågor. Regeringen skall lägga fram förslag under våren. Men kan regeringen inte lätta litet på förlåten? Hur blir det för pensionärerna? Nu skall regeringen träffa pensionärerna under veckan. Men kan inte Ingvar Carlsson eller någon annan tala om vad det är ni tänker säga till pensionsorganisationerna när ni träffar dem? Skall pensionärerna få kompensation för devalveringen? Hur blir det med bostadsbyggandet, och hur blir det med hyreskostnaderna i fortsättningen. Hans Gustafsson? Hur blir det med barnomsorgen? Vad har regeringen för perspektiv när det gäller förkortningen av arbetstiden? Hur blir det med löftena på skolans område när det gäller läromedel och skolmat t. ex.? En annan fråga som jag tycker att man skall diskutera är: Vad kommer att ske med löntagarfonderna i fortsättningen?

Anf. 10 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Carl Bildt sade sig inte vara oroad för dimman, eftersom han har sin kompass. Men de borgerliga partierna har tagit ut tre olika kompassriktningar och springer åt tre olika håll. Jag har en känsla av att moderaterna inte ens springer i kompassriktningen utan går efter pilen som pekar mot norr, eftersom det är ganska kyligt för de människor som finns på det håll dit ni är på väg att bege er.

När det gäller ålderdomshemmen konstaterar alla att det är bra att vi nu är överens. Det hot som jag möjligen är orolig för är om moderaterna gröper ur kommunernas ekonomi så kraftigt att de får svårt att klara inte bara ålderdomshemmen utan även den övriga delen av äldreomsorgen. Det är i fråga om detta som jag ser ett hot för de gamla.

Till Bengt Westerberg vill jag säga att det inte var ur Ekonomisk Debatt jag tog citatet, utan det var ur Göteborgs-Tidningen. Där sade Bengt Westerberg ordagrant det som jag har återgett här. Eftersom där inte fanns någon reservation, tolkar jag det som att Bengt Westerberg upplevde att de två sista åren under borgerlig regering hade inneburit en trendförändring. Man hade blivit effektivare när det gällde den ekonomiska politiken. Där ingick bevisligen effekten av en höjd arbetslöshet. Om jag kopplar det till Tobissons klara uttalanden, är det väl rimligt att jag får ställa frågan. I övrigt var det inte något särskilt upplysande svar jag fick, vare sig på den punkten eller på de övriga punkter jag tog upp.

När det gäller importrestriktionerna för textilprodukter vill jag framhålla att alla industriländer har sådana. Om vi ensamma omedelbart skulle

avskaffa våra restriktioner, skulle vi överflyglas av de andra ländernas textilindustriprodukter. Skulle inte Bengt Westerberg kunna tala med sin partivän utrikesminister Genscher i Västtyskland, så att han hjälper till? Då blir det lättare för Sverige som ett litet land att gå vidare på den väg som vi redan har beträtt.

Till Olof Johansson vill jag säga att det kommer en energipolitisk proposition i vår. Hela regeringen kommer att stå bakom den. Men hurdan blir en borgerlig regerings energipolitik? Hur blir det med avvecklingen av kärnkraften ihop med Carl Bildt, som ju vill fortsätta med kärnkraft efter år 2010? Nu har jag svarat på Olof Johanssons fråga. I propositionen ingår konkreta förslag. Skulle jag inte kunna få svar från centern på en enda fråga? Jag fick inget svar om skatterna eller fördelningspolitiken. Eftersom energipolitiken faktiskt spräckte de borgerliga regeringarna vill jag fråga: Hur blir det? Är ni beredda att kompromissa om kärnkraftsavvecklingen för att få regera ihop med moderaterna?

När det gäller skatterna i övrigt är det faktiskt inte bara om inkomstskatterna som moderaterna och ni har delade meningar. Ni är inte överens om matmomsen. Ni är inte överens om den kommunala skatteutjämningen. Ni är inte på något sätt överens om inkomstbeskattningen. Hur i all sin dar kan ni säga att ni färdas i samma riktning på skatteområdet, när ni på varje viktig punkt har diametralt olika meningar?

När det gäller familjepolitiken är det inte så att man inte får några pengar i direkt stöd. Man får, även om man är hemarbetande, del av föräldraförsäkringen. Man får i de allra flesta fall del av bostadsbidragen. Man får deltidsdagis, och man får barnbidrag. Man får alltså även då i betydande utsträckning del av det familjepolitiska stödet. Men min fråga om de 17 000 kronorna är: Skall alla som nu har sina barn på dagis i framtiden betala 17 000 kr. i avgift? Är det rimligt? Då försvinner ju hela fördelen för dem och går över i en stor nackdel – denna stora reform som ni skryter om.

De fem frågor som jag tog upp och som är avgörande för utvecklingen gällde arbetslösheten, tryggheten, fördelningen, skatterna och utrikespolitiken. Trots att ni är tre borgerliga debattörer tog ingen av er på allvar upp något av detta till diskussion. Det tar jag som ett uttryck för hur pass illa ställt det är med ett borgerligt alternativ på dessa punkter.

Till Lars Werner vill jag säga följande om folkpensionärerna. De skall få sin kompensation för devalveringen. De har fått 1,7 av 4 %. De skall få återstående 2,3 %. Det är den första transferering till någon grupp som regeringen kommer att genomföra. Pensionärerna ligger först i tur. Den exakta tidpunkten skall vi meddela efter det att vi har haft överläggningar med pensionärernas organisationer.

De borgerliga partierna har talat om att vi har allvarliga problem framför oss. Det är riktigt. Därför lägger vi fram en så pass stram budget, för att vi även skall kunna möta problemtider. Och därför är det så märkligt att de borgerliga vill avskaffa löntagarfonderna. Det sätt man vill göra det på är också mycket märkligt. De borgerliga partierna säger att man skall dela ut 1 200 kr. skattefritt till var och en som sparar 100 kr. varje månad i allemansfond under två år och därefter avstår från att röra pengarna under ytterligare tre år. Det är orimligt generöst jämfört med alla andra sparfor-

mer. Här kan man använda Carl Bildts uttryck, att kasta pengar efter människor. Men i detta fall är det inte vilka människor som helst. Allemansfonder har, vilket också har konstaterats, i stor utsträckning blivit rikemansfonder. 42 % av dem som tjänar över 200 000 kr. per år – mot 4 % av dem som tjänar upp till 70 000 kr. per år – hade vid ingången av 1986 gått med i allemansfondssparandet.

Kvar av allt tal till svenska folket om vilket hot löntagarfonderna utgör mot vår ekonomi blir bara det oblyga budskapet: Rösta på oss, så får ni tusenlappen för besväret. Jag tror att ni grovt underskattar människors känsla för förnuft, rättvisa och ansvar. En lång rad borgerliga tidningar har dessutom tagit avstånd från detta förslag.

För det första finns de pengar som de borgerliga vill dela ut i dag i pensionssystemet. Delar man ut dessa pengar, minskar man de framtida pensionsfonderna. Tryggheten minskar för framtidens ATP-pensionärer. Det är en allvarlig effekt av det borgerliga avvecklingsförslaget.

För det andra är det bekymmersamt att man tänker slå sönder den stabiliserande faktor som löntagarfonderna faktiskt utgör i ett läge där aktiekurserna åker jojo på börsen och spekulanterna springer benen av sig av nervositet. Löntagarfonderna har funnits som en stabil faktor. Som Tage Erlander sade flyttar dessutom inte löntagarfonderna till Luxemburg eller någon annanstans. De finns här, och de skapar stabilitet i den svenska ekonomin. Det borde alla egentligen vara glada för.

För det tredje försvagas finanspolitiken med 5,5 miljarder kronor. Carl Bildt. Detta går på tvärs mot vad nästan alla anser. Det går på tvärs mot Carl Bildts eget inlägg här i dag.

Vad skall vi göra för att hindra inflationen? Vad skall vi göra för att möta problemen? Ni vill dela ut 1 200 kr. till konsumtion på detta sätt, i ett läge som ni säger är kärvt. Ni utlovar ett värnadsbidrag. Ni sprätter i väg 5,5 miljarder och försvagar finanspolitiken i och med avskaffandet av löntagarfonderna.

De borgerliga har en idé om att föra över pengarna till något slags akademiska fonder. För de borgerliga är det acceptabelt med kollektiva fonder om det är akademiker som förvaltar dem. Men om vanliga löntagare gör det, då är fonderna t. o. m. ett hot mot friheten. Då rullas taggtråden ut i landet. Tänk, vad olika man kan bedöma människor, men hur avslöjande det samtidigt kan vara för ens inställning till människors olika värde.

Vi socialdemokrater är också beredda att satsa på forskning och högskolor. Det har vi visat under årtionde efter årtionde. Helt nyligen skulle i konstitutionsutskottet behandlas en fråga om bankernas satsning på universitetet. Det blev en oerhörd oro i det borgerliga lägret över detta. Nu delar man i stället ut löntagarnas pengar på ett orättvist sätt och försvagar framtidens pensioner och den ekonomiska stabiliteten för alla medborgare. Om engångsskatten var stöld, herr Bildt, vad är då detta?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 11 CARL BILDT (m) replik:

Fru talman! Får jag börja med att be Lars Werner om ursäkt. Jag kommer inte att hinna besvara den fråga han ställde angående Israel och Mellanösternpolitiken. Jag hoppas att vi kan återkomma till den frågan under ett senare skede av värriksdagen.

Till statsministern vill jag säga följande när det gäller löntagarfondsavvecklingen. Statsministern kallar allemansfonderna för rikemansfonder och beskriver dem på ett mycket negativt sätt. Låt mig då erinra om att dessa s. k. rikemansfonder är en socialdemokratisk konstruktion helt igenom.

Vad vi vill är att genom sparstimulanser göra fonderna till verkliga allemansfonder, tillgängliga för alla, sprida det ägande och sparande som socialdemokraterna med sitt fondsystem i stället bara vill kollektivera och centralisera.

Det är mycket sällan nu för tiden man hör socialdemokrater tala om löntagarfonder. Jag förstår att det är så. Fonderna har ju blivit ett misslyckande. De tar ungefär 3 miljarder kronor varje år från små och medelstora företag runt om i landet – pengar som annars kunde ha satsats på nya jobb, på framtiden och investeringar. De pengarna koncentreras i fonder i Gamla Stan i Stockholm som används till ett socialistiskt inspirerat ägarbyte, där man köper gamla aktier av gamla ägare bara därför att man vill öka den kollektiva makten. Detta gynnar ingen mer än de direktörer och styrelseledamöter som sitter där.

Dessa fonder skall vi avskaffa – det blir bra för Sverige. Och så sprider vi ägandet – det blir bra för alla i detta land.

Ingvar Carlsson uppehöll sig vid faran för sysselsättningen under kommande år, och den faran finns. Den ligger i att vi inte förmår att föra en ekonomisk politik som bromsar den snabba ökningen av våra underskott gentemot omvärlden. Och vi kan inte bromsa de underskotten om vi inte är beredda att göra en rejäl skattereform som sänker marginalskatterna – det är en nödvändighet – och också sänker det totala skattetrycket.

Varje år som socialdemokraterna vägrar att genomföra en rejäl skattereform innebär ett förlorat år och innebär att vi tar ytterligare ett steg in i de problem som utgör det verkliga hotet mot sysselsättningen.

Sedan till tryggheten: Det finns en trygghet som Ingvar Carlsson sällan talar om: tryggheten ute på gator och torg. Jag nämnde tidigare att man i brottsstatistiken har passerat en miljon anmälda brott, att man kan räkna med att ca 700 000 av dessa aldrig kommer att klaras upp samt att regeringen inte ens kan gå med på att vi skall utbilda tillräckligt många poliser för att stoppa nedgången av de samlade polisresurserna. Detta är för många människor en av de allra viktigaste trygghetsfrågorna i Sverige i dag.

Så till ålderdomshemmen igen: Ingvar Carlsson upprepar att vi är eniga om allt. Men vi var inte eniga förra året, eftersom socialdemokraterna vägrade att gå med på förslaget om ett neutralt statsbidrag. Om vi är eniga nu, låt oss då se det i en konkret förändring av den socialdemokratiska politiken. Det som nu sker är inte bara en fortsättning av nedläggningen av ålderdomshemmen, utan nedläggningen sker nu också i allt snabbare takt runt om i landet, som en följd av ett felaktigt statsbidragssystem, som styr bort från ålderdomshemmen, och också som en konsekvens av att en och annan socialdemokra-

tisk kommunalpolitiker driver på i den riktningen.

Här krävs konkreta förändringar för att vi skall ha anledning att tro att vi verkligen är så eniga som Ingvar Carlsson vill framställa det som.

Beträffande det moderata budgetalternativet och vad vi vill göra: Vi ser ett enormt behov i det svenska samhället av att göra förändringar som leder till förbättringar. Det handlar om en rejäl skattereform och en rejäl familjereform. Samtidigt vill vi göra en ordentlig omläggning av de ekonomiska relationerna mellan stat och kommun. Grunden till det är att vi har större förtroende för att man i Sorsele, Sundsvall, Sölvesborg och Skövde vet vad som är bra där än att vi i Stockholm vet bättre och skall fatta alla dessa beslut.

Ger vi den friheten och det ansvaret är vi övertygade om att det blir bättre hushållning med pengarna. Därför ökar vi inte de statliga bidragen till kommunerna, utan det klarar vi med den hushållning som ligger i decentralisering.

Så till frågan om vart vårt Sverige är på väg. Jag är oroad för att vårt Sverige är på väg in i stora ekonomiska problem, att en socialdemokratisk oförmåga att se de skavanker som vi har i välfärdsbygget leder till att dessa skavanker blir än mer hårda för de enskilda människorna att bära.

Jag är rädd för att Sverige håller på att förlora position. Det är nämligen inte som Ingvar Carlsson säger, utan vi har ett skattetryck som bromsar människor och företag som vill göra mer, och vi har en monopolistisk politik från den offentliga sektorn som bromsar alternativ och enskilda satsningar. Vi har regler som styr och förvrider där människor vill och kan göra bättre.

Det är denna politik som bromsar Sverige och som hindrar de förändringar som krävs för att det skall bli bättre.

Anf. 12 BENGTT WESTERBERG (fp) replik:

Fru talman! Låt mig än en gång konstatera att när Ingvar Carlsson påstod att de borgerliga partierna och även folkpartiet hade applåderat en ökad arbetslöshet, saknade det helt grund. Tvärtom fördes under de borgerliga regeringsåren och under folkpartiledning av arbetsmarknadsdepartementet en mycket framgångsrik kamp mot arbetslösheten. I internationell jämförelse var Sverige nästan unikt under de mycket svåra år som vi hade i början av 1980-talet.

Ingvar Carlsson tog upp löntagarfonderna och sade att människor skulle få 1 000 eller 1 200 kr. om de röstade på de borgerliga partierna. Jag kan lova Ingvar Carlsson att även de som röstar socialdemokratiskt kommer att få sina 1 200 kr. – om det inte blir för många som gör det, för då får ingen några pengar.

Det avgörande för vår del – det är ingen hemlighet att det har varit vårt bidrag till fondavvecklingsplanen – är att vi får en satsning på forskning. Ingvar Carlsson säger nu: Vi vill också satsa på forskning.

Jag vet inte om ni läste artikeln häromdagen i Svenska Dagbladet av rektorn vid Lunds universitet, Håkan Westling, där han talade om vad den senaste forskningssatsning som regeringen gjorde hade inneburit för Lunds universitet: noll. Man hade visserligen fått 15 miljoner extra, men alltihop hade gått åt till olika kostnadsförordningar som finansministern och andra hade lyckats lägga på universitetet. Det blev ingenting kvar för att satsa mer på forskning.

Skall vi få en ökad ekonomisk tillväxt måste vi satsa reella resurser på forskning, resurser som inte omedelbart försvinner ut i någon annan ände.

Beträffande påståendet att forskning är till för akademiker: Det är klart att forskning är till för alla. Forskning är till för att öka kunskaper och tillväxt, och det är bra för alla människor om vi kan satsa på forskning.

Vanliga löntagare bryr sig inte ett dugg om löntagarfonderna. Vanliga löntagare är intresserade av att få vara med och dela på vinsten i de företag där de jobbar. Det är ett system som vi vill uppmuntra men som socialdemokraterna gör allt för att i stället stoppa.

Jag läste i somras Brundtlandrapporten. Ordföranden i den kommission som har tagit fram rapporten är Ingvar Carlssons parti- och statsministerkollega Gro Harlem Brundtland. Rapporten belyser på ett mycket intressant sätt sambandet mellan utveckling i u-länderna och miljöfrågorna. En av slutsatserna, vilket jag nämnde i mitt inledningsanförande, är att om vi skall klara de globala miljöproblemen, där många av de största problemen finns just i u-länderna, krävs det ekonomisk utveckling, och då måste vi lyfta u-länderna ur deras fattigdom.

Kommissionen säger att skall detta någonsin lyckas, då måste i-länderna ställa sina marknader till u-ländernas förfogande. Då måste u-länderna få chans att exportera vad de är bra på att producera till våra marknader, där vi har köpkraft. Ungefär två tredjedelar av u-ländernas industriproduktion är tekoprodukter, och teko pekas också ut som den viktigaste industrigrenen för u-länderna när det gäller att få tillgång till våra marknader.

Jag kan inte fatta hur Ingvar Carlsson, som i andra sammanhang gärna vill framstå som en person som är för internationell solidaritet, kan stå här och säga att vi skall säga nej till u-ländernas möjligheter att öka sin export av tekoprodukter till Sverige. Jag tycker det är ett uttryck för precis raka motsatsen.

Så till ett mycket mindre problem, som ändå är viktigt: Göteborgsskolorna. Jag måste än en gång fråga Ingvar Carlsson: Gäller de generella principer som Ingvar Carlsson själv har skrivit ned i en artikel i Svenska Dagbladet även Göteborgsskolorna, eller gäller andra principer för dem? Om principerna gäller också i verkligheten och inte bara i tidningsartiklar, då är den rimliga slutsatsen att dessa skolor måste få vara kvar. Men finns det vissa principer för artiklar i Svenska Dagbladet och svar till Curt Nicolin samt andra principer som gäller i regeringens praktiska hantering, då kan vi ju lägga ned dessa skolor. Jag skulle vara intresserad av att veta vad som gäller i praktiken.

Jag uppfattar Ingvar Carlssons svar och tystnad när det gäller drogfrågorna så, att regeringen nu vill ha en strid om drogpolitiken. Det är uppenbart, om socialministerns synsätt är det som är förhärskande inom regeringen, att vi har helt olika utgångspunkter. Jag menar att regeringens synsätt ligger långt ifrån vad modern forskning om drogberoende har visat. Jag menar också att det är nödvändigt att föra en mycket mer aktiv alkoholpolitik om det skall finnas någon som helst möjlighet att nå målet om en 25-procentig minskning av totalkonsumtionen fram till sekelskiftet. Där är regeringen alltför passiv. Jag hoppas att regeringen blir överkörd av sina partivänner här i riksdagen, att dessa går med på den skattehöjning som folkpartiet har föreslagit och som

kan ge ett första litet bidrag till denna minskning av alkoholkonsumtionen. Även när det gäller narkotikan och synen på utbildning av poliser, som har ett samband med detta, skiljer sig regeringens och folkpartiets uppfattning radikalt.

Så över till fördelningsfrågorna. En sak tror jag att vi snabbt kan enas om, och det är att det inte går att öka standarden för de lågavlönade, som Lars Werner talar om, och andra utsatta grupper genom omfördelning. Tänk om vi hade försökt att omfördela de små tillgångar vi hade för 100 år sedan. Det hade inte blivit mycket. Det krävs i stället ekonomisk tillväxt, och för tillväxt behöver vi ett skattesystem som främjar sparande, arbete, risktagande, studier och mycket annat. Vi har inte det skattesystemet. Det krävs reformer. Detta kan inte vänta år efter år. Vi måste ta det första steget redan nästa år.

Ingvar Carlsson citerade Willy Brandt, som hade sagt att konservativa partier lovar alla vad bara minoriteter kan få. Men det är ju inte detta som är huvudproblemet i det svenska samhället. Vad vi i folkpartiet går ut och lovar är att ge minoriteter vad nästan alla redan kan få, t. ex. ett eget rum om man befinner sig på långvården eller en hygglig ekonomisk standard om man avstår från förvärsarbete för att se efter sina handikappade barn. Där slåss vi ensamma – också mot socialdemokratin.

Anf. 13 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill först be kammarens ledamöter och andra åhörare att återkalla i minnet hur det var här i riksdagen i våras med stödet till ålderdomshemmen. Vi förordade då statsbidrag också för personalen på ålderdomshemmen. Men så småningom övertalades ju vpk att inte stödja vårt förslag. Efter flera bordläggningar blev det som bekant nej till statsbidrag. Jag har uppfattat dagens debatt på det sättet att socialdemokratin på den här punkten har ändrat uppfattning och att man kommer att skriva in detta i den proposition om äldreomsorgen som kommer senare i vår.

När det gäller familjepolitiken vill jag bara framhålla att den som inte får någon dagisplats, som står i kön eller inte har möjligheter att få tillgång till kommunal barnomsorg, är oerhört diskriminerad i förhållande till den som får plats. Det är klart att det finns andra saker, barnbidrag och liknande, i familjepolitiken, som ger ett delstöd till också dessa familjer – det har jag inte förnekat. En ytterligare orättvisa är, att med ett förslag som ensidigt bygger på föräldraförsäkring får de som har det bäst ställt åtta gånger mer än de som har de lägsta inkomsterna. Vi tycker att också detta är ett förslag, som rimmar dåligt med den rättvisa som Ingvar Carlsson tidigare talade om. Jag skulle vilja be socialdemokraterna att helt enkelt komma med sina förslag och sitt alternativ, så att vi får jämföra. Det räcker inte med att hänvisa till ett TV-program från i går kväll, där en siffra fladdrade förbi, som bygger på orealistiska förutsättningar. Det handlar i stället, precis som Carl Bildt här har sagt, om att ge väljarna en möjlighet att välja i valet. Och då gäller det att rösta rätt, naturligtvis både i riksdagsvalet och i kommunalvalet. I så fall inträffar inte det problem som TCO-arna har förutspått – hur de nu har räknat. Den rapporten finns ju än så länge inte tillgänglig för oss som debatterar det här.

Låt mig också nämna något om energipolitiken. Det som gjorde mig orolig är naturligtvis de rykten som går om att regeringen inte förmår att ena sig och komma med en energiproposition. Jag har begärt besked om huruvida en sådan skall komma. Jag har fått ett jakande svar på den frågan. Jag har däremot inte fått något besked om dess innehåll, och det är trots allt detta som är det intressanta. I en motion från den 25 januari 1982 säger socialdemokraterna, då i opposition: "Vi vill poängtera att det är ytterst väsentligt att kommittén presenterar ett delförslag som kan leda till att möjligheterna till en lugn avveckling av kärnkraften kan tas till vara." Detta skrevs för mer än sex år sedan. Vi väntar fortfarande.

Under hela 1970-talet talade kärnkraftens anhängare om handlingsfrihet i energipolitiken, och samtidigt främjade man att vi så att säga byggde fast oss i ett kärnkraftsberoende. Och nu sitter vi där. Det är klart att det då inte är en fråga om huruvida Carl Bildt och jag kan komma överens. Jag vill påminna om att svenska folket i en folkomröstning, vars beslut partierna har lovat att respektera, faktiskt har bestämt att kärnkraften i Sverige skall avvecklas. Det är klart att vi därför vill ha besked på den punkten. Det är ju en sak som faktiskt har beslutats ovanför partierna. Ni som innerst inne egentligen inte vill avveckla har nu chansen att tala om hur ni tänker uppfylla löftet att respektera svenska folkets vilja. Bevisbördan vilar faktiskt på er.

Jag konstaterar att statsministern inte har kommenterat vårt förslag om satsning på ungdomsbostäder. Vi kunde häromkvällen se hur företrädare för moderaterna och socialdemokraterna i TV satt och beklagade sig över situationen här i Stockholm. Men vad gör man egentligen? Om man från 1982 och fram till nu hade hållit samma byggnadstakt som vi höll i de icke-socialistiska regeringarna, hade vi haft 60 000 fler lägenheter. Byggandet har gått starkt tillbaka. Dessutom har koncentrationspolitiken inneburit att fler och fler har kommit hit, som jag har illustrerat i tydliga siffror. Många av dem är ungdomar. En stor del av dem har inte chansen att köpa sig förbi några köer. Dessutom behövs de här på den stockholmska arbetsmarknaden för att klara vårdbehovet. Men de hänvisas till andra- och tredjehandsbostäder och till ständiga flyttningar. Vad föreslår socialdemokraterna på den punkten?

När det gäller skolan: Varför svarar ni inte upp emot det som den socialdemokratiska partikongressen vill och det som dessutom statsministern talade om inför samma socialdemokratiska partikongress?

Avslutningsvis vill jag säga att vi i en partimotion har väckt frågan om bevarat samband mellan kyrka och stat. Detta har vi gjort mot bakgrund av den av oss kritiserade behandlingen när det gäller folkbokföringen, som togs ifrån kyrkan under förra året. Dessutom finns det tecken som verkar förebåda att det under nästa valperiod också skulle bli fråga om ett skiljande av kyrka och stat. Vi tycker att det därför är rimligt att också allmänheten, medborgarna, i val får säga sin mening i den frågan.

Anf. 14 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Olof Johansson säger att vi nu har en chans att tala om var vi står i avvecklingsfrågan. Detta kan ju inte gälla oss, eftersom ni och vi är överens. Det hade emellertid varit klädsamt om Olof Johansson hade kunnat avslöja något av vad Carl Bildt har sagt om hur detta skall gå till tillsammans

med de övriga borgerliga partierna. Tycker Olof Johansson att moderaternas energimotion, där det talas om fortsatt bevarande av kärnkraften, går ihop med ett avvecklingsprogram?

Sedan några ord om vårdnadsbidragen. Nu har de borgerliga partierna efter rätt många års trötter enats om vårdnadsbidrag. De var tvungna att hamna i opposition innan de kunde göra detta. Förhoppningsvis skall de stanna där. Detta säger jag inte bara i eget intresse, utan framför allt av omsorg om barnfamiljerna. Det borgerliga vårdnadsbidraget är nämligen inget reellt alternativ för flertalet barnfamiljer. De har helt enkelt inte råd. Det räcker inte med borgerliga valutspel för att klara deras ekonomi.

Det bästa för barnfamiljerna är att man håller tillbaka priserna – vi har föreslagit sänkt matmoms – och håller nere hyrorna, bygger ut föräldraförsäkringen, bygger ut barnomsorgen, inför kortare arbetstid. Det skulle, menar vi, ge barnfamiljerna ett bättre stöd.

Sedan var det intressant att höra Bengt Westerberg. Det går inte att hjälpa de lågavlönade genom att omfördela resurserna via skattesystemet, säger han. Nej, säkert inte fullt ut. Men man kan ju återgå till någonting som fanns bl. a. under Wigforss tid, då skattesystemet var ett viktigt led i utjämningssträvandena. Vad ni förordar är emellertid att öka skillnaderna via skattesystemet och ensidigt gynna medel- och höginkomsttagare genom att sänka marginalskatten.

Ingvar Carlsson säger att svenska folket känner regeringens och socialdemokraternas politik. Jag undrar om det gäller i alla avseenden. Jag undrar hur många som känner igen socialdemokratins politik i dag i avtalsrörelsen, när man bildar front tillsammans med de borgerliga gentemot löntagarna. Och jag undrar hur många som känner igen socialdemokratin när man så envetet, precis som Bengt Westerberg, fortsätter att försöka sänka marginalskatten i stället för att införa ett skattesystem som innebär skatt efter bärkraft.

Ingvar Carlsson ställde också en rad frågor till de borgerliga om vilket slags politik man skulle kunna bli sams om, men fick inte svar. Jag fick heller inte svar. Jag ställde åtta konkreta frågor till Ingvar Carlsson – och fick svar på en halv fråga. Det gällde pensionärerna. De skall få tillbaka vad de förlorade i samband med devalveringen. Ja, men det sade ni redan 1982. Nu tycker jag att det är bra att ni säger att de skall få tillbaka vad de förlorade, men tidpunkten är faktiskt rätt viktig i det här avseendet.

Men jag skall nöja mig med *en* fråga i stället för att upprepa de åtta frågorna. Hur blir det med löftena från partikongressen om förbättringar på skolans område? Ni har i annat sammanhang sagt att om löneavtalen går utöver 4 %, får skolan ta ansvar för detta. Innebär det att klasserna skall öka ytterligare, om det blir ett avtal på omkring 5 % på det offentliga området? Då går ni ifrån den uppgörelse som s och vpk träffade förra året, där strävan var att minska klasstorlekarna.

Till sist vill jag vända mig till Carl Bildt. Jag förstår att det är svårt att hinna med att svara på alla frågor – i varje fall för oss andra, som är litet långsammare. Men det är första gången jag hört Carl Bildt säga att han inte hunnit med att svara på en fråga. Han, som under det senaste halvåret har varit värre än Linus på linjen och uppträtt i varenda utrikespolitisk fråga som

diskuterats i det här landet. säger: "Nej, jag har inte tid att svara på den här frågan. Det kan vi göra i mars under den utrikespolitiska debatten."

Carl Bildt! Uteblivet svar är också ett svar. Jag beklagar att moderaterna inte vill svara och ge sin syn på Israels övergrepp mot palestinierna. Men det kanske inte var någon bra fråga att ställa till Carl Bildt.

Anf. 15 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Jag har med stigande förvåning lyssnat på den här debatten och på de borgerliga partiledarnas inlägg. Här befinner vi oss i inledningen till ett valår. De tre borgerliga partierna gör anspråk på att överta regeringsmakten. Men de flyr bort från varje ansats att diskutera det borgerliga regeringsalternativet. De vill prata om statskyrka, narkotika, textiltullar – ja, t. o. m. om riksdagens arbetsvillkor. Men de vill absolut inte tala om de tunga, avgörande frågorna som jag försökte inleda med, trots att de har nästan tre gånger så lång tid som jag har till mitt förfogande. Det blev inte en grundläggande diskussion om de borgerliga alternativen när det gäller sysselsättningspolitiken, trygghetspolitiken, fördelningsfrågorna, skatterna, inte heller om utrikespolitiken.

Belysande är egentligen den fråga som jag inte tog upp men som Olof Johansson själv berörde, nämligen om energipolitiken. Olof Johansson är oerhört angelägen att få reda på – trots att han vet att vi kommer att lägga fram en proposition i vår – om vi inte redan nu kan redovisa vårt förslag. Samtidigt är detta en fråga som har spräckt de borgerliga regeringarna, och det är Olof Johansson totalt obekymrad om. Jag kan bara dra en slutsats: De borgerliga partierna är icke regeringsdugliga, av detta skäl.

Tro inte att ni kommer undan med dagens debatt. Vi är många i det här landet som fram till den 18 september kommer att ställa de frågor jag har ställt här i dag för att visa på de risker som man löper om man inte före valet har klarat ut en del grundläggande samarbetsproblem.

Det var belysande när de tre borgerliga partiledarna häromdagen i massmedia skulle ange vad de hade svårast att komma överens om. Carl Bildt sade: lunchtiderna. Bengt Westerberg sade: stat-kyrka, och han har fått visst instämmande av Olof Johansson i dag. Olof Johansson var då ärlig och sade åtminstone: skatterna. Det här belyser hur lätt de borgerliga partierna tar på den fråga det här gäller.

Det har emellertid ändå varit upplysande på ett sätt. Det är ganska avslöjande när vi summerar vad de borgerliga partierna i en eller annan skepnad anser sig ha råd med eller inte ha råd med i sina motioner. De anser sig inte ha råd med en delpension på 65 %. Vi har inte råd med en sjukförsäkring utan karensdagar och en ersättningsnivå på 90 %. Också ersättningen i föräldraförsäkringen måste sänkas, anser man. Vi har inte råd med avdragsrätt för fackavgifter – ett avdrag som är det enda som många människor har. Vi har inte råd med ungdomslag.

Däremot anser sig de borgerliga ha råd att sänka skatten på aktieutdelningar, att sänka förmögenhetsskatten, att sänka skatten på lyxvillor, att sänka inkomstskatten för högre inkomstagare, att sänka arvs- och gåvoskatten.

Det här tycker jag visar att det är ett annat slags Sverige som vi skulle få med en borgerlig regering.

Till Bengt Westerberg vill jag säga att under de sex borgerliga åren fördubblades arbetslösheten. Den utveckling som ni då överlämnade kunde vi inte hejda på något kvartal. Men vi har, sedan vi tog över, halverat arbetslösheten. Det är skillnaden: Vi halverade arbetslösheten, ni fördubblade den.

Jag kan inte förstå varför ni var så negativa till bankernas satsning på forskningen. Just nu görs en rad värdefulla investeringar ute på våra universitet med de medlen. Men att på något osäkert sätt – för ni har inte kommit överens om detta – överföra löntagarfonderna till ett annat kollektiv, det kommer socialdemokratin aldrig att ställa upp på.

Vi står bakom Brundtlandrapporten, men vi kan icke som enda land omedelbart avskaffa textiltullarna. Man kan inte bedriva tullpolitik på det sättet. Vi är beredda att gå mycket snabbt fram. Men varför inte, Bengt Westerberg, tala med partivännen Genscher i Västtyskland? Då skulle folkpartiledaren kunna göra en konkret insats. Folkpartiet vet mycket väl att Sverige faktiskt går före i den här frågan. Vi är beredda att fortsätta att göra det, men vi kan inte gå helt ensamma omedelbart.

Till Carl Bildt vill jag säga att det stora problemet för all kommunal verksamhet är att ni vill slå ihop alla statsbidrag och skära ned den nuvarande summan med 7 miljarder kronor. Då blir det knapert, när det gäller allt från knatteidrott till äldreomsorg, för kommunernas del.

Det som Carl Bildt kallar dåligt statsbidrag i dag till kommunerna innebär ändå ett rejält stöd för äldreomsorgen. Och jag skulle vilja säga att de äldre i det här landet litar på socialdemokratin. Det vet vi på många sätt, inte minst vid valen. De har nämligen sett hur vårt samhälle har förvandlats och förbättrats under socialdemokratin ledning, och de vet att vi i kommuner och landsting – och genom beslut i riksdagen – kommer att se till att de får en rimlig del av den kaka vi skall dela, och att vi skall se till att de får trygghet och valfrihet på ålderdomen.

Till Olof Johansson vill jag säga: När jag talar på en partikongress, talar jag som partiordförande för hela vårt parti, även för kommunalpolitikerna. Därför kommer vi att satsa på skolan på alla nivåer. Vi kommer också när det gäller läromedlen att centralt vidta särskilda åtgärder, här i riksdagen.

Här har det talats om dålig ekonomi. I själva verket är Sveriges handelsbalans utomordentligt tillfredsställande. Sverige tillhör de länder som har den bästa handelsbalansen i världen. Skälet till att vi har problem med bytesbalansen är de underskott och de utlandsskulder – och därav följande räntor – som de borgerliga regeringarna orsakade. Vore det inte så, skulle vi också ha ett bra överskott när det gäller bytesbalansen. Då kunde vi vara generösare både på den ena och på den andra punkten.

Fru talman! Jag har gjort en kritisk genomgång av det borgerliga alternativet till den socialdemokratiska regeringspolitiken. Visst gör man återigen en och annan reflexion. En reflexion är denna: Varför gick det inte bättre när de borgerliga hade makten här i landet, och varför gick det inte bättre internationellt? Internationellt har ju 1980-talet präglats av en borgerlighet som har varit politiskt starkare än på mycket länge. Resultatet har blivit ökad arbetslöshet och ökade klyftor. I höstens börsoro är ett uttryck för bristerna och bräckligheten i den ekonomi som vuxit sig vild i nyliberalis-

mens klippklimat. Fragan blir alltså: Varför gick det så illa, när den internationella politiken vreds åt höger? 1976 och framåt fick de borgerliga regeringarna styra i Sverige. Två gånger föll borgerliga regeringar sönder. Den ekonomiska utvecklingen blev närmast katastrofal. Angreppen mot välfärd och trygghet tilltog. Frågan blir alltså: Varför gick det så illa, när politiken vreds åt höger och de borgerliga fick regeringsmakten i Sverige?

Det finns duktiga och välmenande politiker i alla de svenska borgerliga partierna. Jag vill säga att det finns fina idéer i åtminstone två av dem – för att inte göra mig skyldig till någon överdrift. Men detta räcker uppenbarligen inte. Vad är det då som fattas?

För det första tror jag att det fattas en gemensam, grundläggande samhällsuppfattning. Om ett parti i en fråga vill snabbavveckla kärnkraften och stödja läginkomsttagarna, medan ett annat har rakt motsatt uppfattning, kan man inte hoppas på att kunna lösa upp motsättningarna genom vanliga kompromisser. Då handlar det om olika uppfattningar om åt vilket håll samhället skall utvecklas, och då kan man inte ha olika kompassriktningar. En kompromiss mellan nordlig och sydlig riktning blir att man står stilla. Det var därför som långbänken kom så flitigt i bruk när de borgerliga regerade. Det är just stillaständet, stagnationen, hopplösheten och uppgivenheten som vi riskerar att få, om vi på nytt får en borgerlig regering.

För det andra tror jag att det saknas förståelse för behovet av att föra en politik som håller ihop människorna. Nu delas folk i många länder upp i arbetande och arbetslösa, i fattiga och rika, i kunniga och undrande, i mäktiga och maktlösa. Även i vårt land höll vi på att få denna utveckling. Det är ingen bra utveckling. Den är inte lösningen på något problem. Det är just denna utveckling som är problemet. Därför har jag med en viss skärpa försökt att få svar på vissa grundläggande frågor. Men vi ses vid olika debatter runt om i Sverige, och så småningom skall nog svaret framstå ganska tydligt.

Förste vice talmannen anmälde att Carl Bildt, Bengt Westerberg, Olof Johansson och Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 16 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Får jag först till statsministern replikera, att när jag för nu nära tre år sedan uttryckte farhågor för en ökning av arbetslösheten, var det med anledning av frågan vad som skulle hända vid en väntad konjunkturedgång. Det har ju aldrig inträffat att man vid en recession kunnat undvika en ökning av den öppna arbetslösheten. Nu står vi på nytt inför en konjunkturdämpning, men statsministern ägnar sig i dag inte alls åt att tala om vad regeringen avser att vidta för ekonomisk-politiska åtgärder för att möta denna utveckling. Han förhör de borgerliga partierna som har presenterat sina förslag. I finansplanen finns inte den redovisning som man kan kräva av en regering, när vi står inför en snabb försämring av den ekonomiska situationen.

Vi kommer att ytterligare diskutera den här saken. Det gäller att hålla uppe den ekonomiska aktiviteten, och det bästa sättet att göra detta är att sänka skattetrycket. Hur det närmare bör gå till får statsministern höra, om

han ger sig tid att stanna och lyssna.

Fru talman! Om man får tro rapporteringen i massmedia, går den ekonomiska utvecklingen med stora steg – fram och tillbaka. Den 8 oktober förra året strålade solen från omslaget till Veckans Affärer, som trumpeta- de ut det glada budskapet "Happy days are here again...". För säkerhets skull även översatt: "Högtryck i hela Sverige". Bara tre veckor senare var tidskriftens framsida svart, endast upplyst av domedagsrubriken "Tio dagar som skakade världen".

Över huvud taget har det stort både upplysnings- och underhållningsvärde att studera Veckans Affärers omslag. Första numret i år visade finansminis- ter Feldt, uppklättad på en prispall. Han hade blivit tvåa i VM i ekonomi. Men betecknande nog sträckte han upp händerna i segergest mot en nattsvart himmel. Det förde tankarna till Gunnar Sträng, som OECD någon gång i mitten av 1970-talet korade till världsmästare i ekonomi. Det följdes omedelbart av kostnadskris och valnederlaget 1976. Att hålla sig framme i ekonomi-VM kan visa sig vara lika farligt som att av Rapport bli utnämnd till Årets svensk.

Tydligen är vi tillbaka där igen – åtminstone till kostnadskrisen. Ökningen av löner och priser har sedan socialdemokraternas återkomst i regeringsställ- ning 1982 klart överträffat inte bara finansministerns prognoser utan – vad värre är – även kostnadsstegringen i våra konkurrentländer. Trots en fortgående smygdevalvering förlorar Sverige marknadsandelar, och bytesba- lansen försämras snabbt. Ändå pågår nu en avtalsrörelse, där resultatet förefaller bli – förutom stort produktionsbortfall till följd av konflikten – kostnadsökningar långt utöver finansplanens optimistiska antagande. Och Kjell-Olof Feldt står vid sidan av och betraktar uppgivet spillrorna av den så omskrutna tredje vägens politik utan att veta vad han skall ta sig för.

Regeringens ekonomisk-politiska strategi var att efter devalveringen med 16 % ge kapitalbildningen i form av export och investeringar företräde framför konsumtion. så att Sverige fick överskott i sin bytesbalans och kunde börja betala tillbaka utlandslån. Men alltsedan 1985 har konsumtionen vuxit snabbare än produktionen. Bytesbalansen försämras nu i rask takt och närmar sig det underskott på drygt 20 miljarder som den stora devalveringen en gång var avsedd att råda bot på.

Den allmänna debatten, liksom meningsutbytet här i dag, handlar mycket om den besvärliga avtalsrörelsen, om kostnadsstegringen och den försämra- de bytesbalansen. Men det finns andra områden, där vårt land är än mer extremt. Mer i skymundan i regeringens budgetproposition redovisas två sifferserier – över skattetrycket och hushållssparandet – där Sverige befäster sin föga hedrande särställning.

Skattetrycket brukar mätas som skatternas andel av bruttonationalpro- dukten, dvs. våra samlade inkomster i landet. Denna skattekvot höjdes raskt av den socialdemokratiska regeringen under första hälften av 1970-talet, så att den vid maktskiftet 1976 låg kring 50 %. Dåliga yttre förutsättningar gjorde att de borgerliga regeringarna inte lyckades med mer än att hålla den oförändrad. Efter sin återkomst till regeringsmakten har socialdemokraterna skärpt skattetrycket från 50,1 % 1982 till enligt finansplanen 55,6 % förra året.

Drygt 55 % betyder en oomstridd tätpositon i den internationella skatteligan. Men ändå är siffran för låg. Regeringen har vid beräkningen inte tagit med inkomsterna från pensionsskatten och arvs- och gåvobeskattningen. Räknar man in dem, vilket egentligen borde vara självklart, stiger skattekvoten med ytterligare ca 2 procentenheter.

Hur kan nu denna utveckling komma sig? Åtminstone sedan 1985 har ju regeringen – och inte minst finansministern – talat om att skattetrycket bör hållas oförändrat. Statsminister Ingvar Carlsson har i ett svagt ögonblick lovat att det åter skall sänkas till de 51,5 % det då var.

Svaret ligger naturligtvis i regeringspartiets socialistiska ideologi. I valet mellan att sänka offentliga utgifter och att höja skatter följer man regelmässigt den senare vägen. Men något skäms man ändå. Därför ges det bl. a. i budgetpropositionen stort utrymme åt bortförklaringar, enligt vilka de drygt 100 skattehöjningarna sedan 1983 bara skulle spela en obetydlig roll för skattetryckets ökning. Resonemanget faller på sin egen orimlighet.

Enligt budgetpropositionen skall skattetrycket fortsätta att växa under 1988 och 1989. Till en del sker detta av sig självt bl. a. som en följd av att inflationsskyddet i inkomstskatteskalan nu har slopats helt. Men därtill får vi räkna med nya beslut om skattes kärpningar. Förslag om höjd bensinskatt och införande av en s. k. valpskatt är redan på väg.

Det räcker alltså inte med att regeringen ingenting gör för att enligt statsministerns utfästelse sänka skattetrycket med ca 5 procentenheter, dvs. drygt 50 miljarder. Den vidtar i stället åtgärder i motsatt riktning. Bristen på framförhållning i finansplanen medför risk för att när ett krispaket åter måste yxas till, så blir det nya skattehöjningar, eftersom detta är det snabbast verkande styrmedlet. Men därmed skärps det skattetryck ytterligare som är en orsak till problemen redan från början.

Fru talman! Än mer markerad än Sveriges ledning i skatteligan är vår jumboplats vid en internationell jämförelse av hushållssparandet. Förra året var hushållens sparkvot, dvs. sparandets andel av den disponibla inkomsten, t. o. m. negativ: -2,4 %. Det betyder att vi svenskar konsumerar mer än vi tjänar och täcker mellanskillnaden med tidigare sparande eller lån. Även på detta område går utvecklingen mot det sämre. Hushållens sparkvot förutses i år bli -3,0 % och 1989 vara -3,4 %. Regeringen redovisar dessa rekordusla siffror, som bara blir sämre, men gör inget åt situationen. Parollen tycks även här vara: Det får bli som det blir.

Det finns naturligtvis ett klart samband mellan det dåliga hushållssparandet och det växande underskottet i bytesbalansen. Bytesunderskottet kan sägas vara ett mått på den totala sparandebristen i vårt land. Men det är faktiskt värre än det ser ut. Investeringsnivån är fortfarande klart lägre än vad som behövs för näringslivets utbyggnad. Tar man hänsyn till detta är den verkliga sparandebristen långt större än det i och för sig besvärande underskott i bytesbalansen som prognosmakarna nu räknar fram.

Även 1982 visade bytesbalansen att det rådde brist på sparande i landet. En avgörande skillnad är dock att underskottet då låg inom den offentliga sektorn. Sedan dess har den socialdemokratiska regeringen reducerat budgetunderskottet, så att den samlade offentliga sektorn nu redovisar ett finansiellt överskott. I gengäld har sparandet försvagats inom den enskilda

sektorn. Den förbättring av budgetsaldot som finansministern skryter med innebär egentligen inget annat än att han har privatiserat underskottsproblemet.

Det hjälper alltså inte att med skattehöjningar förbättra det offentliga sparandet, om detta medför att sparandet i den enskilda sektorn sjunker än mer. Danmark kan tjäna som ett exempel. Trots att det där under senare år t. o. m. förekommit budgetöverskott, brottas landet med ett stort underskott i sina utrikesbetalningar. I så måtto föreligger klara likheter med Sverige, och för den delen även med Norge. Det är betecknande att de tre OECD-länder som i år väntas få överskott i den samlade offentliga sektorn är just Danmark, Norge och Sverige – länder som i övrigt utmärks av hårt skattetryck, lågt privat sparande och problem med den yttre balansen.

I finansplanen talar regeringen vagt om att hushållssparandet bör öka. Den justerar litet lätt reglerna för allemanssparandet och låter statens spardelegation driva annonskampanjer. Men samtidigt säger sig finansministern inte tro att den ökning som hushållen kan stå för blir tillräcklig. Han drar snabbt slutsatsen att det offentliga sparandet måste bli ännu större.

I klartext betyder detta ökad överbeskattning av medborgarna i syfte att bygga upp ett växande finansiellt överskott i den offentliga sektorn. Ambitionen att använda denna kapitalansamling till socialistiska syften växer också. Utvecklingen på ATP-området är belysande. AP-fondens placeringsrätt har vidgats till direktlån och fastigheter, och en ny, femte AP-fond med rätt att köpa aktier är på väg. Tydligt skall pensionsfonderna fullfölja fondsocialismen, när tillförseln av medel till löntagarfonderna upphör 1990.

Regeringens linje tycks alltså vara att nöja sig med ett lågt, rent av negativt hushållssparande och att i stället satsa på kollektivt sparande i offentlig regi. Men denna väg, där kapitalbildningen alltmera överförs i politikernas händer, pekar rakt in i socialismen. Ökat hushållssparande är därför ett ofrånkomligt villkor för marknadsekonomins överlevnad.

Hur skall man då förmå svenskar att åter börja spara? De utgår ifrån att det allmänna tar hand om dem, om de inte själva kan försörja sig. Av bitter erfarenhet vet de att socialdemokraterna snabbt kan ta ifrån dem en sparad slant.

En sak är klar: Det räcker inte med punktinsatser, utan det krävs generella åtgärder. Naturligtvis finns det ett samband mellan den höga skattekvoten och den negativa sparkvoten. Här går det att slå två flugor i en smäll. Sänks skattetrycket, får människor större utrymme för att spara. Med lägre marginalskatter får de också behålla mer av avkastningen.

Beträffande sambandet mellan skatter och sparande brukar finansministern hävda att hushållens räntekänslighet och därmed sparvilja skulle öka, om man ytterligare begränsade rätten till skatteavdrag för ränteutgifter. Men det är obestridligt att införandet av den nuvarande avdragsbegränsningen ledde till en nedgång i det reala sparandet i småhus, utan någon motsvarande uppgång i det finansiella sparandet.

Tvärtom finns det anledning att – utöver det generella sparstöd som en sänkning av skattetrycket skulle ge – särskilt stimulera ett långsiktigt bundet sparande i t. ex. egen bostad. Vi moderater har till årets riksdag lagt fram

förslag om ett särskilt bosparande liksom om ett startsparande för de yngre och utvidgade möjligheter till pensionssparande.

En återgång till fasta spelregler inom politik och ekonomi skulle också få stor betydelse för sparviljan. Pensionsskatten var inget annat än en gigantisk socialisering av enskilt sparande. Det skulle betyda åtskilligt om dessa medel åter "privatiseras". En annan förtroendeskapande åtgärd är att i enlighet med det borgerliga förslaget avveckla löntagarfonderna på ett sådant sätt att deras tillgångar utnyttjas som sparpremier för ett kraftigt breddat aktiesparande bland medborgarna.

Från samhällsekonomisk synpunkt är privat sparande minst lika värdefullt som offentligt. En skattesänkning som motsvaras av minskade offentliga utgifter är inte farlig. Det är inte ens farligt om skattesänkningen skulle vara större än utgiftsminskningen, under förutsättning att mellanskillnaden motsvaras av ökat privat sparande.

Sverige behöver en regering som inser dessa samband och är beredd att verka för att vårt land blir mindre extremt när det gäller skattetryck och hushållssparande. Mindre extremt är som bekant, fru talman, detsamma som mera moderat.

Anf. 17 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Så har det alltså hänt igen. Återigen har vi en konflikt på svensk arbetsmarknad. Ca 100 000 anställda inom verkstadsindustrin är den här gången berörda. Kostnaden för denna konflikt här beräknats uppgå till 200 milj. kr. per dag. Den här gången är det verkstadsindustrin som råkat illa ut. Jag tror att det för många är obegripligt hur vi återigen kunnat försätta oss själva och svensk ekonomi i denna situation.

Den minnesgode erinrar sig kanske tesen att under socialdemokratiska regeringar är det lugnare på arbetsmarknaden. Under de borgerliga regeringsåren försökte man göra något slags vetenskap av detta påstående. Har erfarenheten bekräftat den tesen? Nej, alla vet att det inte är så. Sedan socialdemokraterna kom tillbaka till regeringsmakten har strejker och lockouter tvärtom blivit legio.

Bara några månader efter regeringsskiftet 1982 bröt den första konflikten ut. Det var nio LO-förbund som gick ut i strejk. Senare på året, 1983, var det försäkringstjänstemännens tur. Under 1983 förlorade vi drygt 52 000 arbetsdagar i konflikter.

År 1984 skulle visa sig vara ett förhållandevis lugnt år. Dock gick mer än 13 000 arbetsdagar förlorade. Virkesmätare, taxitelefonister, SAS kabinpersonal och televerksanställda var indragna i strejker det året.

Året därpå, 1985, blev det storkonflikt på det statliga området. Strejker och lockouter omfattade mer än 100 000 statligt anställda. Handeln blev också indragen i konflikt. 470 000 arbetsdagar gick förlorade det året.

År 1986 var det den kommunala sektorns tur. Först läkarna och senare kommunaltjänstemännen. Men också det året blev den statliga sektorn drabbad. 1986 blev rekordåret hittills. Inte mindre än 690 000 arbetsdagar gick förlorade.

År 1987 var inte strejkdagarna så många. Men effekterna av hamnkonflikten det året fick svåra indirekta verkningar.

Och så i år: Det nya året hade knappt börjat förrän det var dags igen. Den här gången träffar konflikten själva hjärtpunkten i svenskt näringsliv, nämligen verkstadssektorn. Nästan 100 000 anställda är indragna. Antalet förlorade arbetsdagar är redan uppe i flera hundra tusen. Förlusterna summerar sig till miljardbelopp.

Så ser det ut numera på svensk arbetsmarknad. År efter år. The same procedure. . . Infann sig den stora ordningen med den socialdemokratiska regeringen? Ingalunda. Snarare blev det den stora oredans tid. Strejker och lockouter är numera vardagsmat.

Hur har det kunnat bli så här? Orsakerna är naturligtvis flera. Ansvaret åvilar många. Parterna bär sin del. Det kan vi diskutera med dem när de är närvarande. Men regeringen bär också sin del av ansvaret. Det är så självklart att det inte skulle behöva sägas. Men det behöver sägas, för regeringen låtsas som om den var helt oskyldig.

I årets finansplan säger regeringen att statsmakterna har vidtagit åtgärder för att underlätta en sådan avtalsrörelse som medverkar till ekonomisk balans och full sysselsättning på längre sikt – det har inte statsmakterna alls gjort!

I den allmänpolitiska debatten i höstas sade finansministern att om parterna kan enas om skatteförändringar så skall regeringen gå dem till mötes. I årets finansplan säger regeringen att parterna inte nappade på inviten. Nu får de skylla sig och klara sig själva. Regeringen tvär sina händer.

Detta är en oförlåtligt passiv inställning. Regeringens uppgift är faktiskt att regera – inte att skjuta över ansvaret på andra. Organisationerna vill inte och skall inte ha uppgiften att utforma landets skattepolitik. De vill – och måste få – lägga synpunkter på den. Men regeringen skall utarbeta förslagen och ta initiativen. Och riksdagen skall besluta.

Det egendomliga är att regeringen inte tycks dra några egentliga slutsatser alls om samband mellan dessa ideliga konflikter på arbetsmarknaden och den politik som regeringen själv har fört. Man bara skakar på huvudet, håller förmaningstal och väntar på förslag från parterna. Det är en oförlåtligt passiv inställning.

Vad hade man då bort göra? Ja, framför allt reformerat skatterna. Förr om åren vägrade socialdemokrater att erkänna att det fanns ett samband mellan höga marginalskatter och inflationsdrivande löneökningar. Numera erkänner de det. Kjell-Olof Feldt kan ibland mycket pedagogiskt lägga ut texten om hur viktigt det är med sänkta marginalskatter om man både skall kunna höja reallönerna och klara sysselsättningen.

I början av den period som har gått sedan socialdemokraterna kom tillbaka till regeringsmakten, sjönk marginalskatterna. Det var emellertid resultatet av den reform som folkparti-center-regeringen förhandlade fram med socialdemokraterna. Sedan socialdemokraterna själva övertog regeringsansvaret svek de denna uppgörelse på en väsentlig punkt. Och värre än det: De har inte tagit något initiativ till att ta nästa steg mot ett nytt och bättre skattesystem – trots att regeringen numera inser att det behövs.

Vad kan det bero på? Kan det bero på ogynnsamma ekonomiska omständigheter? Inte alls. De yttre förutsättningarna har inte på mycket länge varit så gynnsamma som nu. De goda ekonomiska tiderna för svensk

ekonomi under senare år beror på flera sammanfallande faktorer. Vi har dragit nytta av de omfattande strukturoperationer som gjordes under slutet på 1970-talet. Vi har dragit nytta av de devalveringar 1981 och 1982 som förstärkte vår konkurrenskraft. Vi har haft turen att oljepriserna halverats. Vi har också dragit nytta av en osedvanligt hög och långvarig efterfrågan i världskonjunkturen. Så gynnsamma förutsättningar samtidigt har man inte ofta.

Trots att vi under dessa år har haft snabbare kostnadsstegringar i Sverige än i flera av våra konkurrentländer har vi inte märkt av det ännu därför att vi har haft en marginal att tära på.

Nu befinner vi oss i slutet av denna internationella högkonjunktur. Vi är på väg mot bistrare tider. Frågan är om svensk ekonomi nu kommer att kunna stå på egna ben eller om vi skall förvärra en situation där löner och priser jagar varandra med stigande arbetslöshet och sjunkande välfärd som följd.

Det avgörs i hög grad av årets avtalsrörelse. Det är ingen överdrift att säga det. Det är i det perspektivet som det är så ödesdigert att regeringen har gjort så litet som den har för att hjälpa parterna att träffa avtal, som både ger något i lönekuverten och håller sig inom ramen för vad ekonomin kan bära. Det är en svårartad försyndelse och försummelse.

Jag tror att vi under 1990-talet i denna mening kommer att se tillbaka på perioden 1982–1988 som de försuttna tillfällenas period.

Nu blir därför återigen frågan: Kommer regeringen inför nästa avtalsrörelse att dra någon slutsats om sambandet mellan skattesystem och avtalsrörelsernas förlopp och resultat? Hoppet är ju det sista som överger människan. Därför vill jag nu fråga finansministern: Kommer den socialdemokratiska regeringen, medan ni ännu har chansen och möjligheten, att lägga fram förslag om en skattereform, innebärande kraftigt sänkta marginalskatter? Det är nu, under våren 1988, som vi har möjlighet att skapa de rätta betingelserna inför nästa avtalsrörelse.

Frågan om sänkta marginalskatter kan kanske för vissa verka tjugig och litet teknisk. Men det handlar i grunden om möjligheterna att värna om sysselsättning och välfärd. Som enstaka åtgärd är en skattereform det viktigaste vi kan göra för att förbättra tillväxten i vår ekonomi. Det är i sin tur nödvändigt för att vi skall kunna klara en rad problem och brister, som har blivit uppenbara.

Jag vill här ta upp ett par av dem, ett par allvarliga brister i vårt välfärdssamhälle. Jag tänker på krisen inom sjukvården och situationen för de arbetshandikappade.

Nu skall inte finansministern slå sig till ro, för det här rör i hög grad en finansminister!

Jag skall först beröra sjukvården. Det är inte att ta till överord att tala om att det råder kris i sjukvården: Överhopade sjukavdelningar. Sängar i korridorer och sköljrum. Köer till operationssalarna. Oro, för att inte säga mänskligt förnedrande behandling, för många patienter. Skriande brist på personal – och den som finns stressar halvt ihjäl sig.

Denna situation hänger intimt samman med förskjutningar i befolkningens ålderssammansättning. Antalet människor över 80 år ökar starkt. Sjukvårdens kris hänger därför samman med åldringsvårdens kris. Många gamla

vårdas på medicinavdelningarna på grund av otillräcklig hemtjänst, hem-sjukvård och brist på platser i servicehus och ålderdomshem.

Men vårdkrisen drabbar också människor i arbetsför ålder. Jag skall ta ett enda exempel: Köerna till kranskärlsoperationer är i dag långa. 2 700 människor står i kö för operation. Väntetiden är ett år. Det finns starka humanitära skäl för att förkorta deras väntetider och befria dem från smärta och lidande. Men det finns också starka ekonomiska skäl. Med dagens medicinska kompetens kan dessa människor i många fall få tillbaka full arbetskapacitet och återvända till arbetslivet.

Ställd inför sjukvårdens kris har vi i folkpartiet sagt oss att sjuk- och åldringsvård måste få ökade resurser. Man kan avhjälpa en del genom effektivare användning av pengar som man redan har och genom omfördelning inom vårdapparaten. Men det räcker inte. Av den tillväxt som sker de närmaste åren måste därför sjukvården tillförsäkras sin andel. Den måste tillföras friska pengar.

Jag vill mot den här bakgrunden uppmana finansministern att intressera sig för sjukvårdens situation. Det duger inte att hänvisa till socialministern eller sjukvårdshuvudmännen. Det är i högsta grad en fråga för finansministern och den ekonomiska politiken hur vi skall disponera den resurstillväxt vi eftersträvar. Är finansministern beredd att inom ramen för oförändrat skattetryck låta sjukvården få sin andel av tillväxten, dvs. tillföras nya resurser?

Den andra fläcken på vår välfärd som jag vill beröra och sätta strålkastarljuset på är de handikappades situation. Jag hinner här bara ta upp en aspekt, och då väljer jag den som rör de arbetshandikappades efterfrågan på förvärvsarbete. Trots att det på många håll råder brist på arbetskraft går tusentals arbetshandikappade utan jobb. Förra året stod 37 100 handikappade i arbetslöshetskön. Det var det högsta talet någonsin. Visste finansministern det?

När det har misslyckats att hitta ett arbete på öppna arbetsmarknaden återstår oftast bara anställning inom Samhall, de gamla skyddade verkstäderna, som har omorganiserats och ofta fungerar mycket bra. Där skulle man kunna ta emot ytterligare några hundra utan att behöva bygga ut kapaciteten. Men till detta har regeringen sagt nej. Kan finansministern ge en enda rimlig förklaring till att man på det sättet förvägrar arbetshandikappade en chans på arbetsmarknaden?

Fru talman! Budgetpropositionen är avsedd att sammanfatta regeringens förslag och ambitioner. Det är därför ett extra viktigt dokument ett valår. Den budgetproposition som regeringen lade fram för några veckor sedan har emellertid visat sig vara ett högst ofullbordat aktstycke. På punkt efter punkt hänvisas till kommande förslag. Inte mindre än 11 miljarder kronor i nya utgifter och 5 miljarder i nya skatter har riksdagen ännu inte fått ta del av. Det är svårt att förstå hur en ansvarig finansminister så har kunnat tappa greppet om budgetarbetet. Men när budgeten nu ändå visar sig vara bara en preliminär sammanställning av vissa utgifter och inkomster, finns ju möjligheten att komplettera på de tre punkter som jag har tagit upp. Jag har efterfrågat finansministerns och därmed regeringens besked och komplettering till budgetpropositionen, och jag upprepar punkterna för säkerhets skull:

Kommer regeringen att lägga fram ett förslag till skattereform före valet?
Är finansministern beredd att låta sjukvården få utökade resurser för att avhjälpa krisen inom sjukvården?

Är finansministern beredd att göra sådana omDispositioner bland utgiftsposterna att fler arbetshandikappade kan beredas förvärvsarbete?

Anf. 18 KARL-ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Mitt perspektiv – i varje fall bakåt – här i riksdagen är begränsat. Men jag har svårt att tänka mig en allmänpolitisk debatt som så har dominerats av oppositionens förslag som dagens.

Jag är naturligtvis tacksam mot statsministern för att han ägnat så gott som hela sin tid åt att kommentera våra förslag. Men jag är samtidigt orolig; har vi ett regeringsparti som saknar egna idéer och visioner för framtiden att lyfta fram i denna debatt?

De traditionella målen för den ekonomiska politiken har varit full sysselsättning, jämn fördelning, hög tillväxt, prisstabilitet och balans i utrikesaffärerna. De centerledda regeringarna lade till målet om regional balans. Socialdemokraterna har efter kritik från centern anammat detta, vilket dock inte har förhindrat socialdemokraterna att administrera en häftig koncentrationsutveckling.

Centern anser att det yttersta syftet för den ekonomiska politiken liksom för all politisk verksamhet skall vara att garantera en långsiktig överlevnad och skapa en hög livskvalitet. Hög materiell välfärd är endast en – om än viktig – del i livskvaliteten.

En god miljö – bevarade fungerande ekosystem som kan garantera långsiktigt en uthållig försörjning med nödvändiga naturresurser – är en dimension som inte täcks av de traditionella ekonomisk-politiska målen. Om hänsyn inte tas till miljön riskerar den ekonomiska politiken att inriktas mot mål som ligger vid sidan om och hitom det verkliga målet. Centern anser därför att en god miljö skall vara ett centralt mål för den ekonomiska politiken.

Målet god miljö och hushållning med naturresurser kräver att miljöhänsynen byggs in i marknadsekonomin.

Miljöföreningarna orsakar redan i dag stora ekonomiska skador. De årliga miljökostnaderna i Sverige har uppskattats till minst 60 miljarder kronor. Mot den bakgrunden kan det vara tveksamt om vissa företag är lönsamma, sett från ett långsiktigt samhällsekonomiskt perspektiv. De kostnader som utsläppen orsakar i form av korrosion på byggnader, minskad avkastning i jord- och skogsbruk, ökade sjukvårdskostnader, minskat rekreativsvärde m. m. kan överstiga företagets nyttoproduktion.

Industrin kan stimuleras till större långsiktighet genom att miljökostnader-na förs in i företagen via miljöavgifter och skatt på råvaror. Miljöavgifter kommer på detta sätt att stimulera utvecklingen av miljövänligare produktionsmetoder. Den företagsekonomiska kalkylen blir på detta sätt vidgad till att återspegla samhällsekonomiska värderingar.

Miljöavgifterna skall användas parallellt med politiska beslut som sätter absoluta gränser för miljöfarliga utsläpp. Under dessa gränser skall företagen stimuleras att minska utsläppen. Det kan alltså aldrig bli fråga om att "köpa

sig fri" från en skyldighet att hålla utsläppen under en maximal nivå.

Vi har i Sverige ett gammaldags, successivt påbyggt skattesystem. Det utformades under en period när tillgången på energi och råvaror betraktades som outtömlig, världsmarknaden expanderade kraftigt och det ständigt var brist på inhemsk arbetskraft. Det föreföll naturligt att i en sådan situation öka skattebelastningen på produktionsfaktorn arbete.

I dag ser världen annorlunda ut. Vi vet att naturresurserna är begränsade och att intensiv användning av dem ofta ger negativa miljöeffekter. Världsmarknaden expanderar långsammare och i de flesta industriländer räknar man med långsiktiga sysselsättningsproblem. I detta läge blir det angeläget att föra en debatt om hur skattesystemet kan anpassas till ändrade förhållanden. Vi måste rätta till de snedeffekter som blivit följden av samhällets tidigare ingrepp i prisbildningen på produktionsfaktorer.

Om knappa råvaror och råvaror med negativa miljöeffekter förses med relativt höga skatter och förnybara miljövänliga råvaror med låga skatter eller inga skatter alls främjas hushållning, god miljö och en effektiv naturresurshantering.

Det är viktigt att slå fast att ett system med råvaruskatter inte skall medföra någon ökning av skattetrycket, utan vara en förskjutning av skattebelastningen från arbete – dvs. inkomstskatt och arbetsgivaravgifter – till råvaror. Vi anser att råvarubeskattning först bör införas på energi. Den bör omfatta uran och importerade miljöskadliga fossilbränslen som kol och olja. Energin är ingen liten skattebas. Som exempel kan nämnas att 1 öre/kWh termisk effekt på uran ger ungefär 2 miljarder kronor i intäkter och 100 kr./m³ olja ger ca 1,3 miljarder kronor.

Eftersom råvaruskatten och en energiskatt syftar till att dels minska användningen av de beskattade energislagen, dels inbringa medel till statskassan kommer skatteunderlaget successivt att minska. På så sätt sänks det totala skattetrycket, något som i dag bör vara ett mål i sig efter att den socialdemokratiska regeringen på drygt fem år lyckats höja det från 50 % till 57 %.

Den skatt på energi som vi föreslår skulle stimulera användningen av inhemska förnybara energiråvaror. Det handlar t. ex. om biobränsle från jord- och skogsbruket, ett sätt att nyttja lediga resurser i jordbruket som gagnar produktion, sysselsättning, tillväxt och regional balans.

Miljöavgifter används redan i jordbruket. Det är rimligt att ställa höga miljökrav på den näring som förvaltar naturresursen mark. Men höga miljökrav kan göra svensk livsmedelsproduktion dyrare jämfört med importerade livsmedel, som produceras på sätt som förbjudits i Sverige. Det måste bli en ändring så att sådana sämre livsmedel inte får importeras.

Centerpartiet anser att råvaruskatter och miljöavgifter är ett bra sätt att utnyttja de positiva delarna i en miljömässigt anpassad marknadsekonomi. Vi anser att skatteutredningen bör ges direktiv att utarbeta förslag till råvaruskatt och till en motsvarande minskning av skatten på arbete.

Genom att föra in miljömålet i ekonomin kan en varaktig tillväxt och utveckling möjliggöras. Denna aspekt har också varit vägledande då vi mellan de tre borgerliga partierna diskuterat utformningen av en avveckling av löntagarfonderna. Vi har tidigare varit eniga om att en avveckling skall

syfta till decentralisering av ägandet, till ökad tillväxt och att medlen skall komma alla till del.

Eftersom löntagarfondernas tillgångar har ökat finns det utrymme att använda dem till mer än sparstimulans. Inget område kan då vara mer angeläget att stimulera än forskning för framtiden. Vi anser därför att tillgångar skall överföras till stiftelser, vilkas syfte är att främja forskning vid universitet och högskolor. Vi betonar särskilt vikten av ett stöd till miljöstrategisk forskning, just därför att sådan forskning på miljöområdet har stor betydelse för att skapa förutsättningar för en varaktig tillväxt.

Under de senaste 25 åren har sparandet i den svenska ekonomin kraftigt försämrats. Detta påverkar tillväxten av bruttonationalprodukten negativt. De senaste åren har det skett en viss återhämtning. Men situationen är långt ifrån tillfredsställande.

Årets finansplan förutspår en kraftig försämring av sparandet under 1988. Bytesbalansunderskottet skulle kunna bli 20 miljarder, om de genomsnittliga löneökningarna hamnar på 7 %. Under 1980-talet har hushållssparandet minskat kraftigt. Det är i dag negativt, dvs. hushållen använder sparmedel eller lånar till konsumtion. Sparandet har under de senaste decennierna skett i statliga och privata institutioner medan hushållssparandet sjunkit. Detta har bidragit till förmögenhetskoncentration och till ökat institutionellt ägande. Decentraliserat ägande har missgynnats.

Centern anser att det är hög tid att bryta denna utveckling och föra en politik som decentraliserar ägandet till enskilda. Det bör ske genom ett ökat hushållssparande.

Det är även ur detta perspektiv man skall se utvecklingen av löntagarfonderna. En del av tillgångarna skall omvandlas från kollektivt till individuellt ägande. Därför föreslår vi att en del av löntagarfondsmedlen används som sparpremier om högst 1 200 kr. till de personer som deltar i allemansfunds-sparandet med minst 2 400 kr. under en tvåårsperiod.

Naturligtvis är ingen förvånad över att socialdemokraterna riktar kritik mot vårt utvecklingsförslag. Det har sagts att den föreslagna modellen skulle gynna de redan besuttna. Nej, kära socialdemokrater, de besuttna kan spara långt mer än 100 kr. i månaden. Nu behövs ett ökat enskilt sparande. Sparstimulanser måste nödvändigtvis gynna dem som sparar. Att många hittills inte ansett sig ha råd att vara med faller tillbaka på regeringens dåliga fördelningspolitik. Med centerns förslag om bl. a. sänkt matskatt, sänkning av inkomstskatten och bättre kommunal skatteutjämning skapas ett ökat utrymme, så att få skall behöva avstå från detta förmånliga sparande.

Det är även angeläget att stimulera ett långsiktigt banksparande. Därför behövs insatser som gör långsiktigt målsparande attraktivt. Centern föreslår därför att personliga investeringskonton införs. På dessa konton skall insättning få ske med upp till ett halvt basbelopp, i dag 12 900 kr., per person och år. Denna summa är avdragsgill i deklarationen. Avkastningen är skattefri så länge den är kvar på kontot. Uttag utan beskattning får ske för investering i egen bostad eller som eget kapital vid start eller övertag av företag. I övrigt gäller uttagsförbud intill dess kontohavaren fyllt 55 år. Uttagen beskattas då enligt inkomstskattereglerna. I särskilda fall bör uttag kunna göras tidigare mot erläggande av avgift.

Fru talman! Vid nyår förde Förenta nationerna oss in i en ny tideräkning: Kulturens årtionde, FN:s Världsårtionde för kulturell utveckling.

FN-resolutionen handlar om att sätta kulturen i utvecklingens centrum, att göra de många människorna delaktiga i de förlopp som förändrar våra samhällen. Det handlar om sammanhangen mellan kultur och ny teknik, om lokala kulturella särdrag, om internationell samverkan och påverkan. Det handlar om att värdera också det som sällan prissätts på en marknad, att bejaka sina sociala och kulturella värderingar och behov.

"Hela Sverige skall leva" är en kampanj som redan samlar många folkrörelser och många människor med samma syfte. Låt oss se till att de politiska besluten går i samma riktning. En utveckling som utarmar stora delar av landet och skapar överhettingsproblem på några platser är inte någon framtidsutveckling.

Centerrörelsen förde in decentraliseringstanken i svensk politik. I dag används begreppet decentralisering i de mest skiftande sammanhang – alltid i positiv bemärkelse. Men ännu finns det många områden som behöver decentralisering. Det handlar i grunden om att bryta maktkoncentrationen och koncentrationsutvecklingen i samhället. Alla människor måste ha rätt att påverka sin situation, sin omgivning och samhället.

Regeringens budgetproposition har med rätta kallats Kjell-Olof Feldts ofullbordade. Den är ofullständig. Den tacklar inte framtidsproblemen. Den saknar visioner och politiska mål. Den beskriver därigenom regeringens politik på ett rättvisande sätt.

Men varken socialismen eller andra traditionella ideologier har lösningar på framtidsproblemen. För att lösa dem behöver nya dimensioner föras in i det politiska tänkandet. Miljöfrågorna och människornas möjligheter till inflytande är två sådana dimensioner. Det är från dessa vi utgår i centerns politik.

Anf. 19 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Vi vill från vänsterpartiet kommunisterna aktualisera behovet av en förnyelse i svensk arbetarrörelse, där ett nytt ekonomiskt och ekologiskt tänkande måste formos som ett alternativ till kapitalismen och till den politik som bedrivits av socialdemokratin i regeringställning.

Åren 1976 till 1982 genomdrev olika borgerliga regeringar stora försämringar för svenska arbetare, tjänstemän och pensionärer. Den borgerliga politikens avsikt var att stärka kapitalets makt och inflytande. Detta lyckades man också med.

Under dessa år bedrevs en enorm överföring från de arbetande till de kapitalstarka. Skattepolitik och ekonomisk politik utformades så att förmögenheter växte snabbt. Spekulation av olika slag gynnades, och storföretagens vinster växte. Hög inflation medverkade till ytterligare förmögenhetstillväxt för dem som redan var förmögna.

Detta har betalats med lägre levnadsstandard för folkflertalet. Det är löneanställda och pensionärer som fått bära de stora bördorna. Reala försämringar i deras ekonomi har haft negativ inverkan också på tillväxten i samhällsekonomin. Konsumtionsutrymmet minskade, och därmed minskade även förutsättningar för fler och nya jobb.

Det var resultatet av en hårdhänt borgerlig politik som skulle följas av en tredje väg. Denna tredje väg, signerad av den nye finansministern Kjell-Olof Feldt, visade sig dock inte vara någon egentligen ny politik i ekonomiskt avseende. Den kom att bli en fortsättning av den borgerliga ekonomiska politiken, dock med andra fördelningspolitiska inslag, men med fortsatt svängrem för folket.

Värdetillväxten på stora förmögenheter tilltog. Börsen fortsatte sina glädjesprång, och nya rekordnoteringar följde. Aktieomsättningen ökade lavinartat, ny skatt till trots, och kapitalismen i dess nyliberaliserade anda frodades.

De kraftiga reallöneförsämringar som inleddes med de borgerligas ekonomiska politik kom att fortsätta även med den tredje vägen, till en nivå där reallönerna under denna tid sjönk med upp till en månadslön. En viss återhämtning har skett de senaste åren, men kvar står ändå en kraftig försämring.

Det var också tredje vägens politik som skulle spara Sverige ur det som kom att kallas kris. Regering och näringsliv förmligen tävlade om att skapa "krismedvetande" hos svenska folket. Devalveringar och åtstramningar som präglat borgaråren fortsatte. Budgetunderskottet började visserligen krympa. Man väntade på att industriinvesteringarna skulle ta fart.

Men vad var det som hände? Jo, det blev tio år av svängrem, som från 1976 till 1986 kom att stå för en ofantlig omfördelning från arbete till kapital, från offentlig till privat sektor. Omkring 500 000 milj. kr. omfördelades – överfördes – från de arbetande genom reallönesänkningar till industriägare och andra redan besuttna. Den svenska bruttonationalprodukten, BNP, ökade bara med hälften mot vad som var fallet i jämförbara länder. Industriinvesteringarna ökade inte, i vart fall inte i Sverige, utan kom i stället att öka utanför Sveriges gränser så att de numera är större utomlands än här hemma. Sveriges utlandsberoende ökade, och anpassningspolitiken gentemot EG påbörjades. Detta för bl. a. med sig sämre säkerhetskontroll på en mängd importvaror och krav på lägre säkerhetsnivåer i arbetsmiljön, för att ta några exempel.

Värdet på börsen kom under 80-talet att mer än tjugofaldigas, och trots förra årets nedgång är värdet fortfarande mer än 15 gånger högre än i slutet av 70-talet. Ännu mer ökade omsättningen på börsen, till en 75 gånger högre nivå under samma tid. Börsrasen i höstas stoppade denna enorma ökning, men den är historiskt fortfarande helt unik. Nya spekulationsmarknader inrättades, och miljardtals kronor började förmligen snurra runt i optioner, terminskontrakt etc. Men det är knappast de arbetande som kunnat tillgodogöra sig värdeökningarna. Det är de redan rika som skott sig, och en del nyrika har dykt upp. Ett nytt begrepp föddes, den s. k. finansvalpen, som åtminstone för tillfället verkar något mer dresserad än före oktober 1987.

Den tredje vägens politik skulle pressa inflationen, sades det. Det har i viss mån lyckats, men vår inflation är fortfarande hög i förhållande till omvärldens. En av de stora poängerna var ju att man skulle sänka inflationen till i nivå med våra s. k. konkurrentländer. Under denna tid har lönerna hållits igen i denna avsikt, men faktum är att det är prishöjningarna som gått före löneökningarna, och inte tvärtom, som finansministern gärna vill göra gällande.

Vinsterna i industrin har aldrig ökat så kraftigt som under 1980-talet. Förmögenhetsökningarna har spätt på spekulatjonen och varit kanske den främsta orsaken till inflationen.

I detta läge går regeringen ut med krav på lönetak, och finansministern framhåller att reallönerna har ökat två år i rad och att det med det får vara nog. Inget om att reallönerna minskade kraftigt innan dess och att detta kan vara ett nog så stort problem, i vart fall för de drabbade.

Det är enligt vpk:s mening nödvändigt med ett nytt ekonomiskt tänkande i arbetarrörelsen för att den skall kunna återerövra sin historiska roll som bärare av ett samhällligt alternativ till kapitalismen, till den privata maktkoncentrationen. För detta krävs att ekonomin förskjuts från en borgerligt privatiserande och förmögenhetskoncentrerande väg till en helt ny väg med ökad satsning på offentlig nödvändig konsumtion och ökade reallöner för de arbetande.

Grunden för en sådan omläggning kan i korthet uttryckas så här:

- Bankernas och storföretagens maktmonopol måste brytas.
- Resurserna i samhället måste omfördelas till de breda folklagrens förmån.
- Mer resurser till offentlig sektor för vård, utbildning, social och kulturell utveckling.
- En ny ekologisk närings- och teknologipolitik måste införas, och en utveckling som sprider makt och motverkar elitism måste inledas.
- Kortare arbetsdag för alla måste genomföras.
- Vi måste få en regionalpolitik för arbete åt alla i hela landet, inte en som leder till en koncentration till några av de större tätorterna.

Fru talman! I den ekonomiska debatten hör också i allra högsta grad frågan om utformningen av vårt skattesystem hemma. Den gäller hur fördelningen skall se ut men även och inte minst vad skattesystemet skall finansiera. I denna debatt har det också, främst från de borgerliga partierna och deras förbundna, diskuterats vilken omfattning skatterna totalt skall ha. Det har gällt hur stor skattekvoten – eller skattetrycket, som de borgerliga föredrar att kalla det för att det skall klinga tillräckligt negativt – skall vara. Skattekvoten är ett trubbigt och klumpigt instrument att mäta skatterna med. Det har även folkpartiet till slut erkänt i sin partimotion.

Enligt finansplanen ligger nu skattekvoten på 56–57 %. Men det är trots allt inte storleken på skattekvoten eller förändringar i den några procent hit eller dit som är viktigast, utan hur innehållet ser ut, varifrån skatterna kommer. Lika viktig är frågan vilka behov som skall täckas. För att alla skall ges lika möjligheter – och inte plånboken vara utslagsgivande – till en bra utbildning, en god sjuk- och hälsovård, barn- och äldreomsorg, en bra bostad, rätten till jobb, kollektiva färdmedel som t. ex. järnvägar etc., krävs inkomster till samhället, och det är dessa behov som måste vara styrande för skatteuttagets storlek.

Det nuvarande skattesystemet slår mycket hårdare mot arbete än mot spekulatjon, kapital och förmögenheter. Produktionen är också förhållandevis lågt beskattad. Detta är enligt vår mening oacceptabelt. Därför har vi också lagt fram förslag om en radikal förändring av hela skattesystemet.

Vi vill flytta över en betydande del av skatten från arbete till produktion,

spekulation och större förmögenheter och på sikt ersätta huvudparten av de nuvarande kommunala inkomstskatterna med en skatt på produktionen.

Detta skulle göra det möjligt att sänka skatten för dem med låga inkomster och mellaninkomster, dvs. normala löneinkomster för hel- eller deltidsarbetande. Höglönnade skulle enligt vårt förslag inte gynnas, såsom skett vid de skattereformer som genomförts under de senaste tioåren. Vid dessa skatteomläggningar är det de med låga och normala arbetsinkomster som fått betala för de höglönnades stora skattesänkningar. Det kallas med ett fint ord för marginalskattesänkning och återkommer ständigt när en borgerlig företrädare talar skatter.

Att införa en skatt på produktionen enligt vpk:s modell innebär att skattebasen kan breddas och att miljöförstöring och slöseri med naturresurser motverkas även i skattesystemet. Det måste bli olönsamt att fortsätta slösa med ändliga naturtillgångar och att förstöra miljön.

Skattesystemet behöver också utformas så, att det återigen kan medverka till inkomstutjämning. Detta har i hög grad upphört i dagens system. Det beror på de ökade ränteavdragen – underskottsavdragen – och på att den utjämnande delen av skatten, den progressiva statliga inkomstskatten, minskat enormt i förhållande till andra skatter. I mitten av 1970-talet utgjorde denna utjämnande skatt nära en tredjedel av alla skatter, medan den nu beräknas utgöra bara en åttondel.

Det sistnämnda är bl. a. en effekt av s. k. marginalskattesänkningar och inflationsskyddade skatteskalor. Med ytterligare marginalskattesänkningar, som de borgerliga återkommer med förslag om även i år, skulle utjämnningen nästan helt försvinna. De med riktigt höga inkomster skulle inte betala mer i skatt i procent räknat än en deltidsarbetande lokalvårdare, ett deltidsarbetande sjukvårdsbiträde eller annan låglönnad. Det är en skattepolitik som vpk anser helt oacceptabel.

Moderaternas partiledare sade tidigare i dag att moderaterna inte vill ersätta marginalskattesänkningar med höjningar av andra skatter. Det skulle enligt Bildt drabba låginkomsttagarna. Det är självklart – om man sänkte skatten för höginkomsttagare skulle det med nödvändighet bli övriga som fick betala, om det skulle finansieras med en skatteökning. I stället väljer moderaterna att rusta ned tryggheten och bildligt talat slänga ut de fattiga på gatan. Man kallar det för ökad välfärd genom sänkta skatter.

Folkpartiledaren sade att folkpartiets marginalskattereform ger en minskning på 4 procentenheter. Det är riktigt. Men det gäller inte låglönnade och merparten av pensionärerna. De som behöver bäst blir utan – de får i stället skattehöjningar.

En sådan skattepolitik kan inte vpk acceptera utan föreslår i stället att marginalskatten höjs för dem med höga inkomster och sänks – med som mest 1 900 kr. för kommande år – för dem med normala löneinkomster och lägre. Detta gäller även pensionärerna. Det är ett förslag som medverkar till att stärka dessa gruppers köpkraft. Det är sannolikt också en köpkraftsökning som till större delen går till annat än importerade kapitalvaror.

Vpk föreslår också att *matmomsen slopas*. Vi hälsar med tillfredsställelse att även centerpartiet äntligen kommit underfund med att detta är ett rättvist, möjligt och riktigt förslag.

För pensionärer med låg eller ingen ATP får kombinationen av kommunala bostadstillägg och de s. k. extra avdragen orimliga konsekvenser. När pensionen ökar uppstår i vissa fall rent negativa effekter. I stället för mer pengar efter skatt och bostadstillägg blir det mindre. Vpk har redan tidigare uppmärksammat detta och har i inkomstskatteutredningen föreslagit förändringar. Men det räcker inte. Vi kan inte vänta tills skatteutredningen är klar; detta behöver åtgärdas redan nu.

Ränteavdragen – eller underskottsavdragen, som är den rätta benämningen – har också ökat kraftigt. Från att för tolv år sedan ha uppgått till drygt 7 miljarder beräknas de för nästa år bli 50 miljarder kronor. Det är en kraftig ökning, som till stor del beror på ökade villa- och egnahemspriser.

Vpk föreslår att ränteavdragen slopas och att lån för egna hem, bostadsrätter och fritidshus kompenseras genom ett nytt låneinstitut med en i princip halverad ränta – detta under förutsättning att det inte är tal om lyxboende. Boendekostnaden skulle härigenom bli oförändrad i alla normalfall. Reformen skulle också medföra en förenkling av skattesystemet och även medverka till ökat sparande.

Vi har också föreslagit en skärpning av skatten på aktie- och värdepappershandeln. Det anser vi är ett av de områden som i dag slipper alltför lindrigt undan.

Grundlinjerna i vänsterpartiet kommunisternas skattepolitik är alltså minskade bördor för lönearbetare, barnfamiljer och pensionärer – ökat skatteuttag från stora inkomster och förmögenheter, bolags- och spekulationsvinster. Vpk verkar för en rättvis fördelning av skatterna med skatt efter bärkraft.

Anf. 20 Finansminister KJELL-OLOF FEILD.T:

Fru talman! Bilden av Sveriges ekonomi 1987 präglades, kan man säga, av styrka och balans. Vi hade en tillväxt av totalproduktionen på 2,5 %. Investeringarna ökade med hela 6 %. Särskilt glädjande var att industriinvesteringarna växte med 15 %. Sysselsättningen ökade med nära 40 000, och arbetslösheten gick ned, under 2 %. Budgetunderskottet kunde sänkas till motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten, drygt 10 miljarder. För andra året i följd låg inflationen på 4 %, och därmed var Sverige i det närmaste nere på genomsnittet för industriländerna. Man kan ställa frågan: Betyder detta att vi nu är på väg att nå målet, som är full sysselsättning och låg inflation?

I själva verket gick det en smula för fort i fjol. Det var inte bara investeringarna som växte kraftigt. Det gjorde också konsumtionen, som ökade med 4,5 %. Orsaken var att reallönerna växte med omkring 3 % men också att sparandet minskade ytterligare i Sverige. Det skedde inte genom att hushållen minskade sina finansiella tillgångar – tvärtom ökade man sitt sparande på det sättet, men man ökade ännu mer sin skuldsättning.

Den nedgång av hushållssparandet som har ägt rum i Sverige beskriver de borgerliga partierna som något unikt för Sverige. Det skulle vara unikt därför att vi har så väldigt höga skatter. Huvudnumret i Tobissons anförande var ju att det är bara genom skattesänkningar som man kan få till stånd ett större hushållssparande. Jag vill då upplysa herrarna – och även andra som är intresserade – om att hushållssparandet under 1980-talet har sjunkit i en rad

länder: i USA, i Storbritannien, i Danmark, för att ta några exempel.

Jag tycker att USA är ett särskilt intressant fall. Där genomfördes en stor skattesänkning 1984. Marginalskatterna sänktes till nivåer som inte ens Lars Tobisson vågar drömma om. Men vad hände med hushållssparandet i Amerikas förenta stater? Jo, efter den stora skattesänkningen 1984 har hushållens sparkvot sjunkit från 5 % till drygt 2,5 %, dvs. hushållssparandet har halverats. Förklara det, Lars Tobisson! Hur går det till att man sänker marginalskatterna så kraftigt, och så halveras hushållssparandet?

Men det finns ett vidare perspektiv på problemet med vårt sparande. Vi fick för sex år sedan överta en ekonomi som faktiskt var ganska rutten. Vi hade inte bara stora underskott, dvs. ett negativt sparande för landet i dess helhet. Vi hade också kraftigt eftersatta investeringar. De borgerliga hade lyckats med konststycket att minska både det privata sparandet och det offentliga sparandet – sannerligen en bedrift, men det hade man lyckats med. Eftersom både det offentliga och det privata sparandet hade sjunkit så kraftigt ställdes vi inför uppgiften att skapa sparande för att klara de eftersatta investeringarna och att ytterligare öka sparandet så att underskotten i ekonomin kunde minska. Det har skett framför allt genom en förbättring av det offentliga sparandet.

Nu vill såvitt jag förstår i varje fall Lars Tobisson driva en politik som gör att det offentliga sparandet minskar. Den offentliga sektorn skall inte ha något sparande, fru talman, utan det skall enbart förekomma i den privata sektorn. Det här är precis vad ni gjorde förra gången, då ni drog ned det offentliga sparandet utan att få någon effekt på det privata. Därför vill jag allvarligt råda Lars Tobisson och andra att inte pröva det receptet, om ni nu skulle få en chans.

Låt mig tillägga att det faktiskt aldrig någonsin tidigare i vår ekonomiska historia har varit så gynnsamt att spara som i dag. Så höga realräntor efter skatt som vi har i dag har det i varje fall inte funnits på mycket länge. Varje individ över 16 år kan skattefritt spara minst 60 000 kr. om året. Därutöver kan han eller hon tillgodogöra sig ytterligare en skattefri avkastning på 1 600 kr. Det går således att spara uppemot 80 000 kr. utan att behöva betala skatt på avkastningen.

Problemet är att de svenska hushållen föredrar att låna ännu mer. Ett av de värsta anslagen mot sparandet i Sverige vill moderaterna åstadkomma genom att återinföra den fulla avdragsrätten för räntekostnaderna.

Nu ökar bostadsbyggandet igen, och därför kommer också sparandet från den sektorn att öka. Gäller det bara villkoren för sparandet har vi kommit mycket långt, men problemet är alltså att människor samtidigt lånar så mycket.

I Sverige växte ändå efterfrågan snabbare än kapaciteten i fjol. Resultatet blev en överansträngning av de ekonomiska resurserna, vi fick en ökad import, och vi har nu klara tendenser till underskott i vår bytesbalans. Oppositionen säger att regeringen skulle ha gjort något. Ja, men vad hände med regeringens förslag till en viss åtstramning, ett förslag som vi lade fram våren 1987? De borgerliga partierna sade nej till alltihop. I fjol höstas sysslade oppositionen samfällt med att kräva sänkta skatter och ökade utgifter. Om er politik hade förts under 1987 hade vi haft en ännu mer

överhettad ekonomi med större underskott i bytesbalansen än vi har nu.

Inför 1988 förväntade vi oss att tillväxten av både den privata konsumtionen och investeringarna skulle dämpas efter de senaste årens kraftiga uppgång. Vad gäller konsumtionen förutsätter det att trenden för den nominella inkomstökningen i kronor räknat bryts. Får vi en fortsatt kraftig uppgång av realinkomsterna, då torde köpfesten fortsätta.

I finansplanen har vi utgått från en genomsnittlig ökning av timlönerna med 4 %. Under den förutsättningen får vi fortsatt hygglig tillväxt om än något lägre än i fjol. Dessutom kan sysselsättningen fortsätta att öka och arbetslösheten fortsätta att sjunka. Jag vill tillägga att svenska folkets realinkomster ändå kommer att öka 1988. Fler människor kommer att ha jobb, de kommer att arbeta fler timmar, och somliga kommer att övergå från deltid- till heltidsarbete, något som också har skett i stor utsträckning under senare år. Pensionärskollektivets realinkomster stiger kraftigt framför allt till följd av att antalet pensionärer ökar. Sjukförsäkringsreformen höjer inkomsterna för en stor grupp löntagare, nämligen LO:s privatanställda medlemmar, med sammanlagt 3,5 miljarder kronor i år. Det är en omständighet som jag tycker borde beaktas också i avtalsammanhang.

Det finns emellertid en varningssignal, nämligen att vi kan få ett underskott i bytesbalansen. Frågan är då om det uppkommer ett behov av åtstramning i svensk ekonomi. Såvitt jag förstår gör oppositionen inte den bedömningen. Skulle den ha gjort det hade den lagt fram ett annat förslag. Skulle vi ha försökt strama åt, då hade det utan tvivel handlat om en attack mot den fulla sysselsättningen för att nå resultat. Vår linje är att hålla fast vid det övergripande målet för den ekonomiska politiken, nämligen full sysselsättning. Vi är mycket nära det målet.

Den avgörande frågan, nämligen om det går att förena full sysselsättning med låg inflation, kan i år få sitt svar. Observera att uppgiften för Sverige är att med i det närmaste full sysselsättning nå samma låga inflation som de länder där arbetslösheten är 10 eller ända upp till 15 %. Det är viktigt att inse att frågan om inflationens storlek – om vi har full sysselsättning – i första hand avgörs i arbetsmarknadens löneförhandlingar och lönesättning. Det har gjorts en rad studier av både fackliga ekonomer och andra som visar lönekostnadernas helt dominerande betydelse för prisutvecklingen.

Innebörden av detta är otvivelaktigt att en stor makt och ett stort ansvar har lagts i arbetsmarknadsparternas händer. Man kan säga att inflationsbomben ligger i deras händer. De kan låta den brisera, men de kan också desarmera den.

I dag tror jag nästan alla inser att den bästa och minst kostsamma metoden att bevara styrkan i svensk ekonomi och därmed den fulla sysselsättningen är att dämpa den nominella inkomstutvecklingen. Det ger oss både lägre inflation, bevarad konkurrenskraft och chans till framtida förbättringar av levnadsstandarden genom fortsatt produktionsökning.

Över dessa sakernas tillstånd larmar nu oppositionen högljutt. Man anklagar regeringen för passivitet och för att den demonstrerar sin maktlöshet visavi arbetsmarknadens grepp över löne- och prisbildningen.

Jag vill särskilt till Ingemar Eliasson, som i sitt anförande ganska länge uppehöll sig vid frågan om avtalsrörelsen, säga att det är grundlöst att hävda

att regeringen har varit fullständigt passiv inför avtalsrörelsen. Vi har neutraliserat den höjning av arbetsgivaravgiften som riksdagen beslöt i fjol våras. Vi har vidare lagt en löneutgiftsram för den statliga sektorn, och för det har vi såvitt jag förstår stöd från de borgerliga partierna. Vi har justerat skatteskalen för 1988, innebärande en sänkning av inkomstskatterna med över 4 miljarder kronor.

Nu vill folkpartiet och moderaterna ha ytterligare sänkta marginalskatter. Till att börja med tror jag inte att det går att göra något åt situationen 1988, men låt oss ändå anta att det vore möjligt. Det skulle betyda att skattesänkningar bidrog till att öka konsumtionen liksom att öka underskottet i bytesbalansen samt dessutom öka trycket på kostnader och priser.

En annan sak är med vem man skall försöka finna en lösning på frågan om skatter kontra löner. I dag finns det inga centrala parter att diskutera med. Den konflikt som Ingemar Eliasson uppehöll sig vid handlar såvitt jag förstår framför allt om det lokala inflytandet över lönebildningen. Hur man skall kunna lösa upp den konflikten genom sänkta marginalskatter måste jag i så fall få förklarat för mig.

Dessutom har vi erfarenheter från det förflutna. Bengt Westerberg och Sten Westerberg, firma Westerberg en gång i tiden, skrev år 1983 i Ekonomisk Debatt om erfarenheterna av den borgerliga regeringens ingripande i avtalsrörelsen 1980. Så här skrev de bl. a.: Regeringen försökte förmå löntagarorganisationerna att acceptera ett lågt avtal genom att erbjuda ett åtgärds paket med bl. a. skattelättnader. Löntagarna tillgodogjorde sig snabbt konsumtionen men krävde dessutom löneyft som i ett internationellt perspektiv var orimligt stora. Det blev både kostsamma regeringsåtgärder och ett dyrt avtal. Den viktigaste lärdomen för regeringen var att det är snart sagt omöjligt att så att säga köpa låga avtal.

Jag måste fråga Ingemar Eliasson varför han nu rekommenderar en metod som hans egen partiledare för flera år sedan konstaterade var ett komplett fiasko. Det är möjligt att det faktum att det är valår i år som gör att han återvänder till sådant.

Hur vill då den borgerliga oppositionen visa sin aktivitet? Ja, man har lagt en lång rad förslag i sina s. k. budgetalternativ, men först och främst visar de att man drar åt väldigt olika håll. Den ekonomiska politik som skulle bli resultatet, om ni försökte baka ihop de här olika alternativen, leder så uppenbart till samma slags kaos som drabbade landet 1976–1982 att ni själva borde bli skrämda när ni ser resultaten av era olika mödor. Alla lockar ni väljarna med skattesänkningar. De är visserligen olika stora, går till olika grupper och utformas med olika metoder, men de är skattesänkningar. Sedan har ni en rad ganska osammanhängande utgiftskrav. Moderaterna vill höja försvarskostnaderna med 1 700 miljoner, och man vill ha fler poliser för några hundra miljoner. Folkpartiet vill fördubbla u-hjälpen för 10 miljarder och höja barnbidragen för över en miljard. Centern har en lång rad av kostnadskrävande utgifter: avgiftsfria året i sjukvården tar en halv miljard, ökade väginvesteringar tar en halv miljard och höjda skatteutjämningsbidrag till kommunerna en miljard. Skolan och högskolan skall få ytterligare 2,5 miljarder. Allt detta skall ställas mot bakgrunden av att det ni framför allt går ut och talar om är att en borgerlig regering innebär skattesänkning.

Jag tror att det kommer att gå som det gick förra gången och som – omigen – Bengt Westerberg har beskrivit på ett mycket lättbegripligt sätt. Budgetpolitiken i de borgerliga regeringarna fördes enligt metoden: Om jag får mina skattesänkningar, får du dina utgiftsökningar. Så kommer det att gå till, om ni skulle försöka sno ihop det här en gång till.

Det är också uppenbart att om det ändå finns någonting som förenar, så är det att ni vill släppa loss ännu mer efterfrågan, driva upp den privata konsumtionen ännu mer, låta köpfesten rusa vidare. Skattesänkningar, det omskrutna vårdnadsbidraget, utdelningen av löntagarfondernas pengar – allt pekar i den riktningen. Och besparingarna görs tyvärr på den importsnäla offentliga konsumtionen. Ur stabiliseringssynpunkt tycker jag inte att det är förnuftigt att låta svenska folket höja sin materiella levnadsstandard för pengar som ni skall låna upp utomlands samtidigt som ni drar ner på de områden där det är allmänt omvitnat att det i dag råder brister, problem och behov. Hörde vi inte folkpartiets representant här mycket värtaligt beskriva eländet i sjukvården och de handikappades problem? Men hela inriktningen av er budgetpolitik – där moderaterna naturligtvis är värst – är att det är på de områdena ni skall skära ner för att med lånade pengar driva upp den privata konsumtionen.

Min slutsats är alltså att det inte kan vara genom budgetpolitikens allmänna inriktning som borgerlig politik skulle kunna bidra till ökad stabilitet och lägre inflation. I stället driver man egentligen en enda tes – framför allt är det folkpartiet och moderaterna som gör det – nämligen att man skall sänka marginalskatterna.

Vi har justerat skatteskalen för 1988 så – det kostade drygt 4 miljarder, som jag sade – att det reala skatteuttaget blir oförändrat så länge inkomst- och prisstegringen begränsas till 4 %. Jag tycker att det är en mycket konsekvent anpassning av skatterna till den kostnads- och prisstegring som uppenbarligen också denna riksdag önskar sig, dvs. ungefär 4 %. Jag undrar: Vad har ni för anledning att anpassa skattesystemet till en inflationstakt som är högre än vad alla är ense om att samhällsekonomin tål?

Fru talman! Vi har under de här åren utsatts för mycket hård kritik för att vi inte har velat helt inflationsanpassa skatteskalorna. Den har framför allt tagit sig uttrycket att man har attackerat oss för att vi har förfuskat 1982 års skattereform. Avtalsbrott, har centern och folkpartiet hävdat.

Jag fick se en artikel av Bengt Westerberg – det här är tredje gången jag citerar honom; det håller på att bli en dålig vana – i Affärsvärlden den 27 januari i år, där han visserligen skriver att reformen inte blev riktigt vad man tänkte sig men också menar att den innebar att marginalskatterna sänktes kraftigt för flertalet heltidsarbetande och att reformen i stort sett genomfördes.

I själva verket gör Bengt Westerberg skattereformen till huvudorsaken till att utbudet av arbetskraft har ökat så kraftigt sedan 1982, med hela 400 000 timmar. I och för sig tycker jag att han bortser från en väsentlig sak, nämligen att genom vår politik ökade också efterfrågan på arbetskraft. Det räcker inte att sänka skatten och tro att folk arbetar, om det inte finns efterfrågan på jobb.

Jag är tacksam för detta senkomna erkännande, men jag måste ändå fråga:

Om det nu skett en så kraftig sänkning av marginalskatterna som Bengt Westerberg här beskrev, vad beror då våra problem med lönebildningen och inflationen på? I varje fall kastar detta en skugga över det borgerliga budskapet att sänkta marginalskatter löser alla problem på arbetsmarknaden. I själva verket tycks de borgerliga partierna inte tro på det själva, för i motionerna tonar det fram en helt annan stat än den som med generösa skattesänkningar vill hjälpa löntagarna att hålla nere sina lönekrav. Det är en stat som hotar med arbetslöshet, dessutom en arbetslöshet som skall betalas av löntagarna själva genom höjda avgifter till arbetslöshetskassorna, inte bara därför att staten minskar sina bidrag utan också därför att det är löntagarna – de fackligt anslutna, väl att märka – som skall få betala de ökade utgifter som arbetsmarknadspolitiken kräver när sysselsättningen försämras. Facket måste lära sig att betala vad höga lönekrav kostar, morrar man i folkpartiets och moderaternas motioner.

Tyvärr är detta långt mer trovärdigt än löftena om skattesänkningar, för det här var den linje man drev i början av 1980-talet, även om man nu vill förneka detta. Då lät de borgerliga regeringarna arbetslösheten stiga. Man höll nere insatserna på arbetsmarknadspolitikens område. Arbetslösheten skulle upp, för man ville använda den som vapen mot inflationen. Och för all del, det gav vissa effekter så länge arbetslösheten steg.

Moderaterna har lagt upp sin motion som en ny attack på välfärdsstaten. Jag tror att alla vid det här laget har klart för sig vad det är man vill göra, men det finns en punkt som kräver någon liten ytterligare utredning. Efter vad jag förstår vill moderaterna utöver de 4,5 miljarder som skall finansiera vårdnadsbidraget dra in ytterligare 6 à 8 miljarder från kommunerna genom sänkta bidrag och minskade kommunala skatteintäkter. Den här gången talar man inte om var kommunerna skall spara, och det förstår jag. 1985 var man karsk nog att peka ut färdtjänsten, barnomsorgen och knatteidrotten. Nu tiger man.

Men tror Lars Tobisson att människor är så dumma att de inte förstår att om ni samtidigt lägger ett skattetak på kommunerna – för de får inte öka sina skatteintäkter heller – måste kommunerna skära någonstans. Jag antar att Lars Tobisson kommer att fortsätta att tiga här, men jag lovar honom att vi kommer att fortsätta att plåga er och alla moderata kommunalmän landet runt med frågan, hur ni skall klara de 6 à 8 miljarder som ni vill ta ifrån kommunerna.

Fru talman! Mot den här bakgrunden får Ingemar Eliassons frågor om sjukvården och de handikappade en underlig klang. Och det är märkligt att han ställer dem till mig och inte till Lars Tobisson. Tittar vi på vad som står i årets budget om åtgärderna på handikappområdet – om jag tar det som exempel – ser vi att det är ett område som vi har gett ordentliga påslag, som vi har prioriterat, som det heter i sådana här sammanhang. Vi har ju utökat rätten till tillfällig föräldrapenning när man har handikappade och svårt sjuka barn. Vi har förbättrat vårdbidraget till föräldrar med handikappade barn. Vi ökar bidraget till handikapporganisationerna. Vi kommer att föreslå kraftigt utökat bilstöd. Vi förbättrar tidningsutgivningen för de synskadade. Inom arbetsmarknadsdepartementets område läggs det ut 160 miljoner för arbets-hjälpmedel. När det gäller datorbaserade arbetshjälpmedel fördubblas

anslaget. Vi ökar antalet anställda med lönebidrag, vi ökar antalet platser för handikappade hos ideella organisationer med 300. Vidare föreslår vi att 350 nya arbetstillfällen skall anordnas inom det som en gång i tiden hette Samhällsföretag men där man nu har slopat prickarna över ä, så att det heter Samhall.

Jag vet inte vad det är Eliasson är missnöjd med. Och framför allt: Varför ställer Eliasson inte dessa frågor till Lars Tobisson?

När det gäller sjukvården kan jag bara svara att vi genom en uppgörelse med landstingen i år och nästa år tillför landstingen 1,4 miljarder kronor. Det gäller Dagmaruppgörelsen. Vad begär Eliasson mer, och var skulle han vilja ta pengarna?

Det blir en mycket underlig körsång om den ene borgerlige representanten står och kräver ökade sociala utgifter, medan den andre säger att nu skall vi framför allt skära ner på dessa områden.

Då det gäller de borgerligas skattepolitik har jag anledning att peka åtminstone på en sak. Ni är oeniga om nästan allting som rör skatterna, men i tre fall är ni ense, nämligen i fråga om omsättningsskatten på aktier, fastighetsskatten och engångsskatten. Därvidlag är ni som sagt ense, men ni har också bytt ståndpunkt. Under flera år har det funnits en huvudlinje i de borgerliga attackerna mot regeringens skattepolitik. Ni införde omsättningsskatten på aktier, ni införde fastighetsskatten och främst införde ni engångsskatten på de privata pensionsförsäkringarna. Det är bara moderaterna som talar om det här. Folkpartisterna och centerpartisterna tiger, såvitt jag kan finna. Moderaterna säger: Nej, omsättningsskatten på aktier har vi inte råd att vara av med, den får vara kvar, och fastighetsskatten måste vi behålla oförändrad. Så kommer man till engångsskatten och säger: Det är klart att den borde bort, men det föreligger tekniska problem. Dessutom säger man att även här måste statsfinansiella hänsyn vägas in.

Det är detta, fru talman, som förbluffar mig. Regeringen är anmäld till Europarådet för att ha begått brott mot Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna. I hög grad har denna anmälan framhetsats av de borgerliga partiernas agitation i fråga om detta fruktansvärda brott. Nu får vi i moderaternas motion lära oss att för moderata samlingspartiet tar statsfinansiella hänsyn, när det verkligen kniper, över också i fråga om brott mot de mänskliga fri- och rättigheterna. Engångsskatten blir kvar, men de mänskliga fri- och rättigheterna består tydligen i Sverige.

Jag måste till slut säga några ord om den långsiktiga skattepolitiken. Det har i varje fall mellan fyra av riksdagens partier rått enighet om att det borde göras en omfattande skattereform. Vi var eniga om att riksdagspartierna borde sätta sig ned i en parlamentarisk utredning för att undersöka om en bred lösning kunde uppnås. Uppfattningen var att vi behövde ett brett parlamentariskt underlag, om en skattereform skall få tillräcklig stabilitet och långsiktighet. Allra ivrigast att få denna utredning till stånd var folkpartiet. Utredningen tillsattes i fjol sommar. Regeringen har undvikit att låsa sig när det gäller den långsiktiga skattepolitiken, av det enkla skälet att vi vill kunna arbeta i denna utredning. Däremot har vi lagt fast färdriktningen: lägre inkomstskatter, lägre marginalskatter, bredare skattebas och enklare skatteregler. Det var detta utredningen skulle arbeta för. Men nu har de

borgerliga partierna i sina motioner fört fram detaljerade skatteförslag, där man så att säga lagt fast detaljerna i en skattereform. Detta vill man ha beslut om under våren i denna riksdag.

Jag skulle kunna begripa det hela om det rörde sig om att skapa underlag för en regeringspolitik och om ni är ivriga att komma i gång att regera till hösten. Men ni har ju ingen gemensam skattepolitik. Det är lika svårt att förena centerpartiets och moderata samlingspartiets skattepolitik som att förena eld och vatten. Det går inte – endera förslaget kommer att ta överhanden.

När det gäller förenklingen av skattesystemet, som jag också trodde att vi var ense om, vill man sänka schablonavdraget, vilket gör att åtminstone ett par miljoner svenskar som nu har kunnat deklarerat enligt det enkla formuläret får gå tillbaka till det gamla formuläret och återigen börja kivas med taxeringsmyndigheterna om sina avdrag. Så var det alltså i fråga om förenklingen!

I och för sig kan jag se förklaringen i att omsorgen om en långsiktig skattereform har fått ge vika för aktioner för att vinna borgerliga röster inför valet. Det gäller att skynda fram med så feta skattesänkingslöften som möjligt för att fånga in väljarna.

Men eftersom sänkta marginalskatter och sänkta skatter över huvud taget skulle vara huvudingredienser i en omläggning av den ekonomiska politiken och ni saknar något sådant alternativ i dag, så frågar jag naturligtvis: Är ni inte längre intresserade av den parlamentariska utredningen? Skall vi betrakta den som överkörd, utplånad och upplöst i och med att ni lagt fram dessa förslag? Det är faktiskt allvarligt menade frågor.

Fru talman! Den budget vi presenterat visar hur vi vill gå vidare med vår ekonomiska politik. Den håller nere underskotten, den bibehåller en stram finanspolitik och den satsar också framåt genom nya insatser för tillväxten, för tryggheten och för en bättre miljö. De borgerliga säger att nu har politiken misslyckats, nu måste en ny väg beträdas. Mitt besked blir: Detsamma sade ni 1985. Också då var den tredje vägen slut, också då måste politiken läggas om. Vi har nu konsekvent och fast i tre år drivit den här politiken. Vi kan visa på resultaten, och vi kommer att fortsätta på den här vägen.

Anf. 21 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt hade inget att säga beträffande det ena av de huvudproblem jag tog upp i mitt anförande, nämligen skattetrycket. Jag skall därför fråga en gång till. Det passar särskilt bra, eftersom statsministern har återvänt till kammaren. Vad tänker regeringen göra för att infria statsministerns löfte att sänka skattetrycket till 51,5 % av bruttonationalprodukten? Det rör sig om 50 à 60 miljarder kronor. Det är rejäla skattesänkningar. Och eftersom ni socialdemokrater i likhet med oss moderater inte kan tänka er ofinansierade skattesänkningar, vilka statsutgifter skall ni då dra ner på för att nå målet? 60 miljarder – det är storleksordningen.

Vi har i vårt budgetalternativ redovisat hur vi stegvis vill göra detta. Vilka är era förslag?

Finansministern hävdade att de borgerliga sade nej till åtstramning förra

året. Han vet mycket väl att vi moderater då hade, liksom vi har i år, budgetalternativ med mindre underskott än regeringens. Visserligen satsar vi inte på skattechöjningar, men vi satsar på utgiftsminskningar. Det måste också regeringen göra för att få ner skattestrycket. Ställ upp på våra skatteförslag, så blir det också en åtstramning!

Kjell-Olof Feldt kommenterade något mitt andra huvudämne, det usla hushållssparandet. Han sökte förklara sig med att hushållssparandet sjunkit också på andra håll. Men Sverige är på minus. Det enda land, förutom Sverige, som är på minus, är Norge – där är man emellertid på väg uppåt. Men i Sverige är hushållssparandet på väg nedåt, det försämras ytterligare. Hur vill regeringen få upp hushållens sparkvot till åtminstone de 5 à 6 % – eller kanske bara 2,5 % såsom i USA – som ändå skulle hjälpa till när det gäller näringslivets investeringar och när det gäller att få en yttre balans?

Jag sade inte mycket om den pågående arbetskonflikten, som är djupt olycklig. Att jag inte gjorde det beror på att det på detta sena stadium inte finns så mycket för oss politiker att göra. Det var senast under fjolåret som vi främst genom skattesänkningar skulle ha skapat förutsättningar för en lugn lönerörelse. Ändå tycker jag att det är anmärkningsvärt hur litet uppmärksamhet denna stora fråga får. I Morgonekot i dag nämndes inte den pågående konflikten. Ändå har vi hittills fått ett produktionsbortfall på ca 5 miljarder, och det är snart så att hela den beräknade tillväxten för året har försvunnit genom den här konflikten. Och detta är bara början. Vi kan förtutse mycket besvärliga lönerörelser inom andra avtalssektorer. Det här blir ett förlorat år. Enda ljuspunkten är faktiskt att man inriktar sig på ettårsavtal.

Det är hög tid nu att bädda mjukare för 1989. Det gör de borgerliga genom de förslag till skattesänkningar som är redovisade. Vad vill socialdemokraterna göra? Som det ser ut nu blir det skattechöjningar genom frånvaro av inflationsskydd. Det är nu förslagen måste läggas fram, finansministern. Redovisa dem!

Anf. 22 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Fru talman! Jag uppmanar inte finansministern att försöka köpa sig låga avtal med hjälp av löften, som dras tillbaka om avtalen blir för dyra. Detta varnade Bengt Westerberg för. Det skall man inte försöka sig på. Jag och alla i folkpartiet uppmanar regeringen att sänka marginalskatterna villkorslöst och att göra det i god tid före avtalsrörelsen.

Jag måste efter att ha lyssnat till Kjell-Olof Feldt fråga: Är Kjell-Olof Feldt för eller emot sänkta marginalskatter? Jag utgick förut från att Kjell-Olof Feldt och regeringspartiet numera insåg vådan av höga marginalskatter. Nu har Kjell-Olof Feldt halkat tillbaka i något gammalt dike och försvarar de höga marginalskatterna. Fjärran låg förhoppningarna om en skattereform. Ibland är Kjell-Olof Feldt för, ibland är han emot en skattereform med sänkta marginalskatter. Varför denna tvettalan? Är det verkligen så att regeringen inte har bestämt sig på denna punkt, förstår jag mycket väl varför man vill skjuta över ansvaret på parterna och hoppas att de skall lösa knuten och komma med ett förslag. Regeringen är oförlåtligt passiv. Det är en av anledningarna till att vi år efter år hamnar i ett läge på arbetsmarknaden med strejker och lockouter. Det är svårt att träffa avtal som bevarar både

reallönen och sysselsättningen med så höga marginalsatser. Gör det, frågar sig Kjell-Olof Feldt, att nå full sysselsättning med låg inflation – denna eviga fråga. År 1988 skall vi få svaret. Jag skulle säga att det går, men det går inte med höga marginalsatser. Det är omöjligt att träffa avtal och samtidigt ha balans i ekonomin med så höga marginalsatser som vi har.

Jag måste dess värre uppfatta det besked som Kjell-Olof Feldt ger här i dag som att han inte ser det brådsåkande eller angeläget. Med en fortsatt socialdemokratisk regering går vi mot en ny avtalsrörelse med ett oförändrat skattesystem. Är det verkligen så, Kjell-Olof Feldt, att regeringen inte tänker möta väljarna i valet med egen skattepolitik? Är det verkligen så att ni inte ens den här gången drar slutsatsen att ni i god tid före nästa avtalsrörelse måste förelägga riksdagen förslag till en reform, som innebär ett förenklat och förbättrat skattesystem med sänkta marginalsatser?

Anf. 23 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Finansministern utnyttjade det vanliga tricket att framställa det flerpartisystem som vi har i den svenska riksdagen som ett tvåpartisystem. Jag ser det som ganska angeläget att vi, var och en på sitt håll, förklarar vad vi vill. Det vore naturligtvis roligt att i ökad utsträckning få höra det också från regeringen.

Sedan talade finansministern om eld och vatten. Det finns faktiskt ett antal förslag som inte precis är eld och vatten. Det har förts en debatt här tidigare, där vi redovisade resultat av familjepolitiken. Jag är ganska hoppfull när det gäller möjligheten för de olika partierna att på centrala områden gemensamt nå resultat.

Beträffande den långsiktiga skatten skall jag ge ett klart besked i fråga om skatteutredningen. Vi är mycket intresserade av den. Jag kommenterade frågan också i mitt tidigare anförande, och jag tycker att utredningen skulle kunna få ett vidgat uppdrag. Jag tror dessutom att det är bättre att ha partier representerade i en utredning, om dessa partier vet vad de vill och har en långsiktig målsättning. Vi har redovisat i våra motioner den långsiktiga målsättningen och inriktningen i skattepolitiken, inte detaljerna. Dessa skall sedan vägas av utredningen. Det tror jag kan fungera, om det finns en vilja från andra håll.

Finansministern beskyller i varje fall oss i centerpartiet alldeles felaktigt för att vi vill driva upp konsumtionen. Jag uppehöll mig i mitt anförande tidigare ganska länge vid sparandet och sade att vi måste satsa mer på hushållssparandet och utnyttja löntagarfundsavvecklingen för att stimulera sparandet. Om man lyckas med att stimulera sparandet pressar man också ner konsumtionen. Dessutom har vi föreslagit en sänkt matskatt, vilken delvis har samma effekt som en satsning på offentlig konsumtion, som finansministern nämnde som ett exempel, därför att den är importsnål och innebär en förstärkning av den svenska ekonomin och dessutom har betydande fördelningspolitiska fördelar samt en stabiliseringseffekt. Den kan minska kraven från de grupper som bäst behöver pengar i det här samhället.

Finansministern bevärdigade inte mina tankegångar tidigare om ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, om råvaruskatt och miljöavgifter med

någon kommentar. Är det möjligen därför att man inom regeringen inte är ense i denna fråga? Miljö- och energiministern har vid upprepade tillfällen talat om att man nu är inne på en sådan linje. Men ingenting av dessa tankar syns i dokumenten från finansministern.

Anf. 24 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern sade i sitt inlägg att om den samlade oppositionen – jag utgår från att han även räknar in vpk även om han i övrigt inte tycktes ha något ord över för vpk:s politik – fick igenom sina skattesänkingsförslag, skulle ekonomin bli ännu mera överhettad. Det skulle bli en köpfest. Jag tycker att man inte bör uttrycka sig så slarvigt när man är finansminister. Det är faktiskt fråga om hur man i så fall fördelar de lägre skatterna. Med vår utgångspunkt skall man fördela så att det blir lägre skatter för dem med låga inkomster och högre skatter för dem med höga inkomster. Det är en litet annan modell än den de borgerliga partierna försöker driva. De som behöver skattesänkningarna, alltså de i låg- och mellaninkomstskikten, har annat konsumtionsmönster än de andra grupperna. Där kommer man mera att satsa på mat, hyra och nödvändiga konsumtionsvaror och kanske inte kommer att slå klackarna i taket i den köpfest som Kjell-Olof Feldt tycks vara orolig för.

Det här kanske är en öm tå. Hur skall man behandla dem som har fått lida under svångremsåren, som fått dra sitt strå till stacken och fått uppleva hur svångremmen fått dras åt ännu mera? Frågan är: Är finansministern och socialdemokraterna beredda att ge tillbaka till dem som fått reallönesänkningar, och i så fall varifrån tänker man ta pengarna? Det gäller att ta ställning. Är man beredd att förbättra de arbetandes ekonomiska situation?

Sedan skulle jag möjligtvis kunna spinna litet på det Ingvar Carlsson nämnde tidigare, när det var aktuellt att diskutera marginalskatterna. Moderaterna har i sin skattepolitiska motion beskrivit hur skattepolitiken bör se ut på sikt. Ingvar Carlsson tog upp lönen för SJ-chefen, som med sina 125 000 kr. i månaden är lågavlönad jämfört med topparna i näringslivet, om man nu kan utgå från att uppgiften i TV:s Aktuellt i går var riktig. Det moderata förslaget – och folkpartiets förslag pekar åt samma håll – innebär att dessa stackars näringslivstoppar skulle få mellan 100 000 och 200 000 kr. lägre skatt per år. De har ändå inkomster per månad som vida överstiger en samlad familjeinkomst för arbetande per år.

Anf. 25 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Karl Erik Olsson sade sig vara hoppfull om att nå borgerlig enighet på centrala områden. Det skulle vara roligt att få höra hur det skall gå till. Nämn ett sådant område där hoppet spirar i centerpartiet om att nå enighet! Går det bra att få ett besked?

Det finns ju så många områden där inte bara avståndet är stort utan ni också står rakt mot varandra. Ni stångar varandra i pannan. Och då undrar man hur det skall gå till att byta den positionen och i stället falla i armarna på varandra, som ni måste göra om ni skall börja regera ihop någorlunda.

Får jag fråga Karl Erik Olsson en annan sak, om detta med matmomsen? Detta var en gång en stor sak – folk såg framför sig hur all mat skulle bli

mycket billigare. Nu är det bara fråga om något slags basråvaror – det är inte basmat som vi skall få sänkt moms på utan basråvaror. Vi skall få billigare mjöl, men på brödet skall vi betala full moms. Kan Karl Erik Olsson förklara den intellektuella process som har lett fram till att sänkt matmoms blev sänkt mjölmoms?

Karl Erik Olsson vill veta hur jag ser på miljöavgifter. Ja, vi är positiva till miljöavgifter, men vi är mycket bestämt motståndare till centerns sätt att kasta ut miljöavgifter och använda de pengarna för att finansiera permanenta statsutgifter. Lyssna till vad folkpartiet säger! Där har man en del kloka synpunkter på detta. Om vi lägger på miljöavgifter, gör vi det för att få in så litet pengar som möjligt. Avgifterna skall ju begränsa det slag av verksamhet som leder till miljöskador. Ni använder pengarna för att dela ut dem över hela landet till allt gott ni vill utträta. Det är, tycker jag, dålig miljöpolitik och också omoraliskt att lura folk på det sättet.

Ingemar Eliasson försöker nu undvika en viktig fråga, nämligen denna: Vad är poängen med vårt arbete med skatterna? Jo, att skapa en majoritet i Sveriges riksdag för en skattereform. En sådan majoritet finns inte i dag. Det finns ingen borgerlig enighet om skatterna. Denna utredning skulle försöka skapa en majoritet. Ni var väldigt ivriga just i folkpartiet – Bengt Westerberg jagade mig vecka efter vecka och frågade: Varför har ni inte tillsatt den här utredningen? Nu går ni fram och kräver beslut i vår. Det är ju hyckleri, om jag får använda det uttrycket, fru talman, att påstå att det skulle finnas underlag i Sveriges riksdag i vår för en skattereform, när ni inte ens har kunnat snacka ihop er med Lars Tobisson om den saken.

Min fråga är: Vad skall vi använda utredningen till – vad var meningen med alltihop, om vi inte där skall försöka hitta en lösning? Det är svåra problem att lösa, om vi vill förena det vi försöker uppnå, lägre skattetryck och lägre marginalskatter, med en rättvis fördelning av skattebördan. Det är den uppgiften som är svår och som ni skjuter ifrån er. Försök inte påstå att det är jag som tvektalar. Det är folkpartiet som manipulerar med en viktig fråga.

Sedan var det inte alls så, att herrarna Westerberg och Westerberg varnade för löften om skattesänkningar. De beskrev vad ni faktiskt gjorde. Ni sänkte skatterna i förhoppning om att löntagarna skulle nöja sig med låga lönehöjningar. Men det gjorde de inte. Det är ju det som Westerberg och Westerberg beskriver. Det blev både stora skattesänkningar och stora lönehöjningar. Det var den villkorlösa skattesänkningen man gjorde. Jag har sagt att det går vi inte med på. Skall vi sänka skatterna som ett led i avtalsrörelsen, måste vi åtminstone ha en fruktbar dialog med arbetsmarknadens parter. Det har vi inte fått, och därmed är frågan omöjlig att driva. Det är bara i er fantasi som den finns, och dessutom talar ni faktiskt mot bättre vetande.

Lars Tobisson frågar mig: Hur skall vi sänka skattetrycket? Vi vill sänka skatterna, men vi vill inte låta det gå ut över värden, utbildningen, vi vill inte göra det genom att införa karensdagar i sjukförsäkringen, sänka ersättningen till de sjuka, försämra villkoren för de arbetslösa. Därför kommer det att vara ett ganska tufft och tålmodigt arbete att få ner skatterna. Vi gör det inte på era villkor.

Hot mot välfärdsstaten, sade folkpartiets ledare. Det hotet tycker jag att

moderaterna skall få vara ensamma om. Det ser ut som om ni dessutom blir färre om den saken.

Sedan frågade jag faktiskt Lars Tobisson om han ville förklara hur sänkta marginalskatter i USA ledde till en halvering av hushållssparandet. I stället för att ge något svar ställde han frågan: Hur vill regeringen bära sig åt för att öka hushållssparandet? Vi har visat vad vi gör i det avseendet. Vi ökar hushållssparandet i den meningen att folk faktiskt ökar sina finansiella tillgångar, och gör det ganska kraftigt. Det är bara det att man tycker det är ännu roligare att låna och lånar ännu mer. Där vill, såvitt jag förstår, Lars Tobisson gå åt det motsatta hållet och göra det skattemässigt ännu mer intressant att låna än vad det är i dag – stat och kommun skall betala en ännu större del av räntekostnaderna än i dag.

Fru talman! Jag kanske skall säga en sak till Tommy Franzén om vår politik och detta med reallöner. Det vore roligt att höra en kommunist någon gång säga att vad som är viktigast för löntagarna faktiskt är att de har jobb, att de har en inkomst, att de kan försörja sig själva. Ni borde ändå ha dragit några slutsatser av det som hände på 1970-talet, vilka effekter det fick att våra löner och priser då drevs i höjden. Man kan säga att det var kapitalismens kris. Javisst, men nog spelade det en viss roll att svenska varor blev så dyra att inte ens kommunister köpte dem. Det var sanningen. Inte ens kommunister tyckte att svenska varor var värda att köpa – de var för dyra. Det finns kommunister i Östeuropa, om inte Tommy Franzén visste det – han ser så förvånad ut. De köpte inte våra varor.

Vi har tittat på vänsterpartiet kommunisternas budgetförslag. Såvitt vi förstår skulle det leda till en ökning av budgetunderskottet med 20 miljarder. Vad betyder det i form av ökad upplåning, av ökad inflationsrisk? Vad kostar det landets löntagare? Vad kostar det de fattiga i landet att vi på nytt skall behöva öka statsupplåningen? Mer räntor skall gå till de rika, som har råd att låna oss pengar. Läs Ernst Wigforss! Han hade en del att säga om vådan av att driva den politik som kommunisterna i den här riksdagen har drivit hela den senaste mandatperioden.

Fru talman! Tidningen Expressen hade en ledare för någon vecka sedan, där man begrundade de borgerliga partiernas splittring – de hade så många olika förslag. Expressen skrev att detta i själva verket var någonting väldigt fint, det här gav ju väljarna valfrihet. Man hade när det gäller de borgerliga partierna så mycket att välja mellan. Det var som ett stort fantastiskt smörgåsbord, där man kunde välja mellan olika rätter. Expressen antydde att det var själva fiffigheten med borgerlig politik att man kunde locka den ena väljaren med lägre skatt, den andra väljaren med bättre sjukvård och den tredje väljaren med bättre regionalpolitik. Limstångsprincipen kan den kallas. Där fastnar så många som möjligt. Man kan göra den lång och kleta på många olika sorters lim.

Men jag tror att väljarna ställer sig vissa frågor. Det är ju inte bara på valdagen som det är viktigt att ha valfrihet. Vad händer efter valdagen? Vad händer när en regering oavslåtligen, dag för dag, vecka för vecka, månad för månad skall ta ställning i frågor som kräver inte att regeringen sitter och väljer mellan tre fyra fem olika alternativ utan att den kommer fram till ett svar, en lösning, ett beslut?

Jag måste fråga er varför ni över huvud taget inte har gjort någon ansträngning för att presentera ett sådant alternativ. Kan ni svara på åtminstone följande fråga. Nu vill ni börja regera igen om åtta månader. På vilket sätt skiljer sig er politik i dag från den politik som ni förde i sex år och som havererade?

Anf. 26 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Fortfarande inte ett ord från finansministern om vad han tänker göra för att sänka skattetrycket. Han talar bara om hur han inte tänker göra men inte hur han avser att förfara för att faktiskt ta ned skattetrycket med bortåt 60 miljarder kronor. I stället ondgör sig Kjell-Olof Feldt över de kommunala besparingar som vi vill genomföra. Till att börja med vill jag förklara att vi inte kommer att ta ifrån kommunerna 6 miljarder kronor som de nu har, utan jämfört med i år blir det en minskning med 1,5 miljarder kronor. De 6 miljarderna skall jämföras med totalt 300 miljarder i den kommunala sektorn. Det motsvarar alltså ett besparingskrav på 2 % – mer är det inte. Det är det krav på besparingar som regeringen själv ställer på statliga myndigheter, och det har regeringen gjort under ett antal år, och det är detta som har legat bakom en något förbättrad produktivitet i den statliga sektorn. Det här får då ses i sitt sammanhang. Samtidigt som vi drar ned på statsbidragen till kommunerna vill vi minska det utvecklade regelsystem som finns där och som är kostnadsdrivande. Vi vill som sagt komma åt den produktivetsförsämring som sker och i stället åtminstone behålla en oförändrad, helst få en förbättrad, produktivitet. Då har vi i service till medborgarna för länge sedan tjänat in de pengar som vi har tagit från kommunerna.

Detta skall ses i samband med våra övriga förslag. De skattelättnader som vi föreslår leder till lägre lönekostnader för kommunerna. Om vi klarar av 4 % i ökade lönekostnader, vilket är möjligt, i stället för 7 %, dvs. "eländesalternativet" i finansplanen, får det större betydelse än de 6 miljarderna.

Vi har lagt fram ett familjepolitiskt förslag som skulle avlasta kommunerna utgifter för barnomsorgen. Regeringen har satt upp som mål att den kommunala volymexpansionen skall vara 1 %. Ändå redovisar regeringen nu i finansplanen att den i år blir 1,7 % och nästa år 1,7 %. Vi vet att den brukar bli större. Vad gör då regeringen för att åtminstone uppfylla sitt mål på 1 %? Den gör inte något, som vanligt. Det får bli som det blir – vackra mål uppfylls inte.

Jag måste ställa en fråga till finansministern. Jag ser i dagens tidning att finansministern inför lunchande köpmän bedyrat att det inte blir något nytt prisstopp. Fjolårets experiment manar inte till efterföljd har han sagt, och det är så sant som det är sagt. Men alltför mycket av ett mönster som upprepas kan man i alla fall urskilja. Det har hänt förr att Kjell-Olof Feldt dömt ut prisstopp – det lurar inte längre någon – men sedan har han trots detta infört ett prisstopp.

Jag förutsåg i höstas att prisstoppet skulle verka prisuppdrivande. Och vi får nu rapporter om att handlare höjer sina priser i förtid. Man tror inte på finansministerns uttalanden om att det inte blir prisstopp. I år är det

dessutom valår. Nu skulle det vara mycket avkylande på vad som händer om Kjell-Olof Feldt klart uttalade här i Sveriges riksdag vad han i trängre sammanhang lär ha sagt. Jag ställer därför frågan: Blir det ett prisstopp före valet? Kan Kjell-Olof Feldt svara entydigt nej på denna fråga?

Anf. 27 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Fru talman! Finansministern skall få ett besked. Vi i folkpartiet kommer att fortsätta att arbeta i skatteutredningen. Vi gör det för att skynda på en skattereform. Vi tycker att det är bra om alla i den utredningen öppet redovisar vad de vill åstadkomma – regeringspartiet inte undantaget. Tvärtom är det bra om regeringspartiet inte bara har en egen skattepolitik utan även verkar pådrivande och tar initiativet till att lägga fram förslag till reformer för riksdagen. Det hör faktiskt till regeringens ansvar. Det är ju lättare att få en majoritet här i riksdagen. Kjell-Olof Feldt, om även regeringspartiet har förslag till en skattepolitik. Vi har inte begärt mer än att vi under detta år, i vår, tar ett första steg, eller nästa steg, mot en sänkning av marginalskatterna. I dag får vi uppenbarligen beskedet att det inte blir på det sättet. Kjell-Olof Feldt vill inte. Jag önskar att han på den punkten inte var representativ för vad regeringen vill.

Jag vill rätta till två felaktigheter i Kjell-Olof Feldts första inlägg. Sparandet sjunker inte i USA. Tvärtom stiger hushållens sparkvot, samtidigt som marginalskatterna sjunker. Det finns sannolikt ett samband. Statistiken finns här. Kjell-Olof Feldt, om regeringen vill titta närmare på den.

Den andra felaktigheten i Kjell-Olof Feldts anförande var att folkpartiets budgetalternativ skulle innebära att efterfrågan ökade. Vårt förslag till skatteomläggning finansieras genom andra skatteförändringar och besparingar. Sprid inte direkt felaktiga uppgifter, Kjell-Olof Feldt.

Kjell-Olof Feldts och regeringens hållning numera är att skjuta från sig ansvaret till andra. Regeringen väntar sig att parterna på arbetsmarknaden skall utarbeta skattereformen. Rader av viktiga frågor mörklägger regeringen i budgeten. Regeringen lämnar inga besked om miljön, arbetslöshetsförsäkringen och familjepolitiken. Nu vill Kjell-Olof Feldt även skjuta ansvaret för att det görs för litet när det gäller sjukvårdens kris och för de arbetshandikappade på Lars Tobisson. Kjell-Olof Feldt undrade varför jag inte frågade Lars Tobisson i stället. Jag gjorde det inte av den enkla anledningen att det faktiskt fortfarande är Kjell-Olof Feldt som är finansminister. Ytterligare en tid har Kjell-Olof Feldt en chans att i denna egenskap tala om vad han och regeringen vill göra. Men den dystra summeringen av denna debatt blir att regeringen inte kommer att förelägga riksdagen något förslag till skattereform, att regeringen inte tänker göra något för att börja lösa sjukvårdens kris och att de arbetshandikappade inte kan påräkna mer hjälp. Dystert, över måttan dystert, fru talman.

Anf. 28 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Det finns en gränslinje i den svenska politiken som innebär att det råder enighet mellan tre partier om att man skall stoppa socialistiska inslag – därav enigheten om att avveckla löntagarfonderna. Jag tror att det familjepolitiska förslaget som de tre borgerliga partierna har lagt fram faktiskt

är mycket bra och dessutom attraherar stora grupper, inte minst laginkomsttagare, även inom LO-grupperna.

Låt mig säga någonting om momsens. Kjell-Olof Feldt har sett en tabell i ett räkneexempel som vi har gjort, men vi hade skissat olika exempel. Om man bara ser på ett exempel kan man komma fram till sådana saker om mjöl och bröd. Vad vi har sagt är att vi vill ha förslag om en sänkning av momsens på basmat. För mig är det ungefär på samma sätt som för finansministern, nämligen att bröd är en sorts basmat. Vi har inte läst oss för några detaljer. Men förslaget inriktning är inte att ta fel-på. Det är också uppenbart att det finns många sympatier för detta förslag. Inte minst ett par stora socialdemokratiska tidningar brukar stödja ett sådant förslag emellanåt. Jag tror att det har många fördelar. Det kan vi diskutera ytterligare längre fram.

En annan sak som finansministern tog upp i sitt anförande var miljöavgifterna. I vår motion skiljer vi på två saker, nämligen miljöavgifter och råvaruskatter. Tydligt har finansministern enbart studerat det förslag som gällde miljöavgifter, men blandat ihop det med vad vi säger om råvaruskatter. När det gäller miljöavgifter har vi ett konkret förslag, nämligen en avgift på svaveldioxid. För att illustrera det som finansministern sade om att detta skall försvinna har vi tagit upp en större summa för budgetåret 1988/89 än den summa som vi föreslår som helårseffekt. Om vi lyckas skall det inte bli några sådana miljöavgifter på sikt.

Däremot har vi förslag till råvaruskatter som bygger på det faktum att vi sannolikt i all framtid måste använda råvaror, även om vi skall hushålla bättre med dem. Vi kan alltså lyfta över skattetryck från den produktionsfaktor som har det högsta trycket i dag, nämligen arbetskraften, och lägga på råvarorna och på så sätt få en inkomst. Men en bättre hushållning med råvaror ger en bättre effekt i ekonomin på lång sikt. Vårt förslag borde tas upp till diskussion i skatteutredningen, inte minst med tanke på informationen till den socialdemokratiska finansministern.

Anf. 29 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag ställde en fråga till finansministern där det gällde att ta ställning till om man är beredd att ge pengar tillbaka till dem som drabbats av reallöneförsämringarna. För vår del är vi beredda. Men det svar jag fick var ett utfall som var mer att betrakta som ren och skär lögn. Vi har mycket tydligt – kanske för tydligt – i vår ekonomisk-politiska motion spaltat upp både utgifter och inkomster i förhållande till regeringens. Den redogörelsen upptar ungefär två och en halv sida i vår motion. Jag lämnar ett exemplar av vår motion kvar här till finansministern, så att han kan betrakta den redogörelsen och möjligen se om han kan räkna ihop och få fram det enorma upplåningsbehov och underskott som han beskyller oss för. Vi rör oss med en omslutning på budgeten på ungefär 28 miljarder mer än regeringen. Vi har finansierat varenda krona, kanske litet i övermått energiskt.

Vi vill finansiera de olika utgifterna och ge vår politik ett annat fördelningspolitiskt innehåll, nämligen beskattning av kapital, bolag, förmögenheter och fastighetsspekulerande företag. Vi har faktiskt, Kjell-Olof Feldt, läst Wigforss. Men jag börjar undra om finansministern har gjort det. Om han har läst Wigforss, har han antagligen gjort det som fan läser Bibeln.

Vänsterpartiet kommunisterna är ett av de partier i denna riksdag som under alla år verkligen har slagits för att rädda jobben. Vi har krävt åtgärder, regionalpolitiska satsningar och näringspolitiska satsningar, för att rädda arbetstillfällena i landet. Om det är något parti som i denna riksdag har talat om hur viktigt det är att ha arbete, är det vänsterpartiet kommunisterna.

Vi är ju nu i slutet av denna debattomgång, och finansministern har övertaget. Han kan dräpa till med någonting i slutet som vi inte har möjlighet att svara på. Finansministern kommer möjligen att göra som för ett år sedan. Han sade då att de förslag som vänsterpartiet kommunisterna lägger fram är helt orealistiska och inte går in i systemet. Frågan är om man är beredd att föra en politik där man lyfter tillbaka de 500 miljarder kronor som de rika och besuttna, kapitalägare m. fl. har tjänat på de arbetande människornas bekostnad under de år dessa har fått reallönesänkningar. Frågan är om man är beredd att vända politiken och se till att ta tillbaka i vart fall en del av dessa pengar. Beskattningen av förmögenheter tar inte in mer än drygt 1 % av skatteintäkterna totalt i landet. Den största delen av skatteintäkterna kommer från skatt på arbete, och det vill vi ändra på.

Anf. 30 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson kommer att få besked när det gäller skattetryckets utveckling i den praktiska politik som förs, inte i några teoretiska modeller av det slag man kan syssla med i opposition.

Jag kan bara konstatera att centerpartiet tydligen är nöjt med det nuvarande skattetrycket. Jag ser inte att centerpartiet föreslår någon sänkning av skattetrycket i denna omgång.

Det var intressant att höra Lars Tobisson tala om kommunerna. De skall alltså klara nedskärningarna på 6–8 miljarder kronor nästa år genom ökad produktivitet och genom att lönerna inte stiger mer än 4 %. Men, Lars Tobisson, kommunerna räknar i dag inte med större löneökningar än 4 %. Ändå förekommer stora finansiella underskott i dag i den kommunala sektorn. De blir ännu större 1989, precis när moderaterna skall slå till.

Jag förstår att moderaterna väljer denna debatteknik. Förra gången, dvs. inför 1985 års val, talade man om vad som faktiskt skulle inträffa. Då hänvisade inte moderaterna till ökad produktivitet och låga löneökningar. Då talade man om vad kommunerna faktiskt måste göra. De måste naturligtvis göra samma sak nu, om moderaternas politik genomförs. De måste skära ned på en rad områden, om man på ett år skall göra en sådan kraftig indragning som det här är fråga om.

Det kommer inte att gå för er att mörklägga denna fråga över valet. Detta kommer att sippra fram. T. o. m. moderata kommunalråd kommer kanske att börja se efter i börser och undra vad det betyder om partiet verkligen får genomföra sin politik. Kommunerna skall ju vara färdiga att göra detta redan nästa år. De skall göra upp sina budgetar i vår. Jag är övertygad om att det kommer att bli många intressanta debatter i moderata kommunfullmäktigegrupper. De skall lita på Tobisson och öka produktiviteten, och staten håller nere lönerna. Men det räcker inte. Jag tror inte att det är en alltför djärv gissning att säga att ungefär samma nedskärningar följer av denna politik som av den politik ni gick ut med tidigare.

Fru talman! En nedskärning har jag dock full förståelse för att moderaterna vill göra. Det gäller bidraget till statistiska centralbyråns partisympatiundersökningar. Det skall jag inte bråka om.

Ingemar Eliasson säger att man vill arbeta vidare i skatteutredningen. Det är väl bra. Men det är fullständigt obegripligt varför ni vill ha beslut om skattereformen i vår, när ni vet att det inte finns underlag för det i riksdagen. Jag kan bara tolka det som ett utslag av kampen om de borgerliga rösterna.

Hushållens sparkvot i USA har sjunkit mellan 1985 och 1987. Det är ett faktum. Ingemar Eliasson säger att han frågar Feldt, eftersom Feldt är finansminister. Men Lars Tobisson vill ju bli finansminister. Det är ju då det skall ljusna över horisonten, och allt det fina som borgerligheten vill göra skall genomföras. Då är väl Tobisson mycket intressantare än jag. Jag har ju bara åtta månader på mig. Sedan är det slut på mig.

Varför skall man fråga en som nästan är föredetting? Enligt Carl Bildt tillhör hela mitt parti det förflutna. Varför bry sig om oss? Det är bara en tidsfråga, sedan sitter ni här i all härlighet och i full ornat, och Tobisson svingar spiran över finansdepartementet. I varje fall är det väl det han speciminerar för.

Det är inte första gången i världshistorien som det läggs fram särpropositioner för Sveriges riksdag. I budgetpropositionen, som i sig är ett mycket omfattande dokument, tar man inte upp alla stora, tunga frågor. I stället väljer man att komma med särpropositioner t. ex. när det gäller trafikpolitiken – den propositionen har redan kommit – , energipolitiken och miljöpolitiken. Att regeringen arbetar på det sättet framställer Ingemar Eliasson som något slags parlamentarismens förfall. Tids nog kommer all nyfikenhet att stillas vad gäller innehålllet i socialdemokratins politik. Det kommer att ske under de närmaste veckorna.

Det var bra att Karl Erik Olsson redde ut det där med miljöavgifterna. Jag har tydligen läst för mycket i folkpartiets skrifter. Det skall jag naturligtvis undvika i fortsättningen. Nu har inte Karl Erik Olsson tillfälle att svara mig här, men jag kan ändå säga att jag är nyfiken på varför centern säger nej till en höjning av bensinskatten, men vill ha en höjning av oljeskatten. Är det bättre miljöpolitik att det blir dyrare att bo än att det blir dyrare att köra bil? Det kanske är så. Det vore emellertid intressant att få veta varför det är bättre med miljöpolitik i bostäderna än ute på våra vägar.

Tack så mycket, Tommy Franzén, för det exemplar jag fick av vänsterpartiet kommunisternas ekonomisk-politiska motion. Vi har gjort en genomgång av vänsterpartiet kommunisternas budgetmaterial. Men på en punkt går inte era förslag ihop. Vänsterpartiet kommunisterna lovar hela svenska folket utom aktieägarna höjd levnadsstandard. Barnen, de unga, löntagarna och pensionärerna skall få det bättre. Praktiskt taget alla, utom Peter Wallenberg och några andra, skall få det bättre.

Men någonstans måste ju pengarna tas. Ni har emellertid inte några förslag på att dra in mer än några av de 500 miljarder som Tommy Franzén tror finns men som inte finns – det visar väl nedgången av börsvärdena de senaste månaderna. Och eftersom ni har förslag som gäller bara en liten del är det uppenbart att det någonstans uppstår ett stort hål, och det hålet heter budgetunderskott. I annat fall måste ni lära er att inte lova fullt så mycket.

Herr talman! Även om jag är part i målet tycker jag att det svårt att av denna debatt dra någon annan slutsats än att det bara finns ett regeringsalternativ för närvarande i Sverige. Det är naturligtvis allvarligt, på det sättet att inför ett val – när landet dessutom har problem som måste lösas i fråga om inflation, bytesbalans och annat – hade det varit bra om det hade funnits klara alternativ i politiken.

För vår del håller vi konsekvent fast vid den tredje vägens politik. Vi viker inte från den fulla sysselsättningen, och vi anser att det finns politiska och sociala resurser i Sverige för att klara våra problem.

I den mån man spårar någon linje i den borgerliga politiken kan jag inte se annat än att den i dagsläget skulle förvärra situationen. Jag kan förstå att det inför ett val är oerhört viktigt att man kan lova förbättrade bidrag och sänkta skatter åt så många som möjligt. Jag tycker i och för sig att det är dålig valtaktik, men jag förstår att ni inte gör det. Men om detta genomförs kommer våra problem att öka. Vi kommer att importera mer och blåsa upp konsumtionen ännu mer.

Till Lars Tobisson vill jag säga: Vi är tydligen rätt många här i kammaren – även om Ingemar Eliasson är diskret nog att i varje fall inte här ta upp någon debatt med honom – som är ense om att vad moderaterna här drar upp är riktlinjerna för en ny attack mot det vi kallar välfärdsstaten. Det har ni inte gjort någon hemlighet av i andra sammanhang tidigare.

År 1975 slogs den attacken tillbaka. Nu kommer den igen, men insvept i någon fårafäll för att vi inte skall se var vargtänderna finns någonstans. Men jag kan bara förklara för Lars Tobisson: Vi skall slå tillbaka attacken den här gången också.

Vår politik har i sex år visat att den bär. Den har byggt Sverige starkt igen. Förvisso kan framtiden innebära nya påfrestningar. Men det är vi beredda på. Vi anser att Sverige står bättre rustat att möta påfrestningar i dag än vad Sverige gjorde för sex år sedan och för tre år sedan.

Ni som här i debatten har representerat de borgerliga partierna har inte övertygat mig om att vår politik borde bytas mot det slags politik som ni företräder och som redan en gång så eftertryckligt har dokumenterat sitt misslyckande. Och jag tror, herr talman, att de borgerliga partierna får lika svårt att övertyga svenska folket om den saken.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Finansministern sade att kommunerna räknar med 4 % i löneökningar under 1989. Det är nog korrekt att detta är den genomsnittliga bedömning som man gör för närvarande inom kommunsektorn.

Det innebär att om regeringens politik – eller snarare brist på politik – när det gäller skatterna skulle leda till bruttolöneökningar som blir större, då försämras kommunernas ekonomi kraftigt. Enligt regeringens egna beräkningar skulle ett löncavtal som stannar på 7 % för 1989 leda till en försämring på 13 miljarder för kommunerna. Och sannolikheten är ganska stor – med den skattepolitik som regeringen för närvarande förespråkar – att effekten blir denna.

Å andra sidan kommer man med just den skattepolitik som vi förespråkar – med sänkta marginalsatser och ett återinfört inflationsstopp – att kunna träffa avtal på väsentligt lägre nivå. Jämfört med kommunernas beräkningar på 4 % kan man hamna på en nivå på 1,5–2 %.

Finansministern ser inte ut att vara särskilt intresserad av den debatten, men jag tror att både kommunpolitiker och medborgare är ganska intresserade av den politik som regeringen möjligen kan föra på det här området.

Finansministern för också ett resonemang om vad välfärd är. Där försöker han liksom alla andra socialdemokrater att vränga orden så att de passar det egna partiet.

Välfärd är inte offentlig sjukvård. Välfärd är bra sjukvård, oavsett hur den produceras. Välfärd är inte offentlig barnomsorg. Välfärd är barnomsorg av kvalitet, oavsett hur den produceras. Välfärd är t. o. m. en sak som socialdemokraterna alltför litet funderar kring, nämligen valfrihet. Välfärd är rätt för människorna att välja vård och barnomsorg. Detta borde socialdemokraterna lära sig.

När finansministern sedan talar om klara alternativ i politiken är det ganska patetiskt, med tanke på att regeringen, när man lägger fram sin budgetproposition ett fåtal månader före ett riksdagsval, inte är beredd att redovisa sin egen skattepolitik, familjepolitik eller energipolitik – för att bara nämna några exempel.

Herr talman! I Sverige är tyvärr valfriheten begränsad. Den är särskilt begränsad för låg- och medelinkomsttagare. Genom offentliga monopol i fråga om exempelvis barnomsorg, viss äldreomsorg och sjukvård är de flesta hänvisade till just det alternativ som politiker beslutar om. Däremot har i dagens Sverige höginkomsttagare och de med stora förmögenheter större valfrihet.

De offentliga monopolerna kräver också höga skatter. Skattetrycket har ökat kraftigt sedan socialdemokraterna återkom till regeringsmakten 1982. I dagens penningvärde motsvarar det ca 60 miljarder. Det är alldeles uppenbart att det ökade skatteuttaget minskar individernas utrymme för egna val. Valfriheten inskränks alltså dels därför att det erbjuds alltför få alternativ, dels därför att de offentliga alternativ som är de enda som finns kostar mycket i form av skatter.

De skatter som socialdemokraterna har höjt eller infört under perioden sedan 1982 års val är främst skatter som är trubbiga. De drabbar låg- och medelinkomsttagare hårdast. Det är mervärdesskatt, fastighetsskatt, oljeskatter av olika slag, energiskatter, löneskatter och nu senast bensinskatt.

Den 20 november svarade finansminister Feldt på en interpellation som jag hade väckt här i riksdagen. Han sade att hans och regeringens ambition var att sträva mot ett sänkt skattetryck. Det dröjde sedan 50 dagar tills budgetpropositionen lades fram och en ny skattehöjning föreslogs, nämligen höjd bensinskatt.

Om man isolerat ser på bensinskattförändringarna under den tid som socialdemokraterna har suttit vid makten, dvs. sedan 1982, finner man att de för en glesbygdsbo som kör 2 500 mil per år motsvarar en skattehöjning på 200 kr. i månaden. Det går inte att bortse från att också bensinskatt, oljeskatt och annat påverkar de enskilda medborgarnas ekonomi. De påverkar

därmed också kraven på nettolöneökningar efter skatt. Man måste ju som enskild medborgare och som försörjare av en familj försöka kompensera sina kostnadsökningar genom att få ut mer av sitt arbete. När då kraven på nettolöneökningar blir stora samtidigt som marginalskatterna i Sverige fortsatt är höga, blir också löneökningarna i de avtal som träffas av avtalsparterna på en så hög nivå att samhällsekonomin skadas.

Vi har under de senaste åren kunnat se hur effekterna av de två devalveringarna, 1981 och 1982, har urholkats genom alltför dyra bruttolöneavtal. De enskilda har, som jag tidigare har sagt, på grund av skattepolitiken inte fått så stort nettoutbyte av löneökningarna. De kostnadsökningar som uppkommer i näringslivet försämrar vår konkurrenskraft och, som jag inledningsvis sade, även kommunernas ekonomi. Regeringen har själv i budgetpropositionen räknat fram att 1 procentenhet i löneökning för kommunerna betyder ungefär 4 miljarder kronor under 1989. Det behövs alltså en genomgripande skattereform, med sänkta marginalskatter. Vi vill att de allra flesta inkomsttagare skall ha högst 35 % i marginalskatt. Vi föreslår sänkningar även i botten, från noll och uppåt. Ingen skall behöva betala en marginalskatt som är högre än 50 %. Den statliga skatteskalan måste inflationsskyddas och familjebeskattningen reformeras så, att hänsyn tas till försörjningsbörda. Därför vill vi införa ett grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen.

En skattereform måste börja genomföras redan 1989 för att få effekt just detta år. Vi har ingen möjlighet att klara lönerörelsen 1989 utan en skattepolitik som möjliggör att man träffar avtal på en tillräckligt låg nivå. Detta hindrar inte att man fortsätter det utredningsarbete som i dag pågår i syfte att lägga fast den långsiktiga, stora skattereformen. Men den måste inledas genom sänkningar av marginalskatterna redan 1989.

Det skattebortfall som blir följden av de förslag som vi har lagt fram på skatteområdet kompenseras bl. a. av att vi inte höjer de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna lika mycket som regeringen. Skillnaden uppgår till 6 miljarder kronor netto. Samtidigt kan emellertid kostnaderna för kommunerna hållas nere, som regeringen själv har framhållit. Skulle våra förslag leda till 1,5 % lägre löneökning, blir kommunernas kostnader också 6 miljarder lägre. En del av den uteblivna statsbidragshöjningen används för att finansiera det gemensamma borgerliga förslaget om en ny familjepolitik. Detta förslag minskar dagens orättvisor mellan olika barnfamiljer, och det ökar valfriheten. Det minskar dessutom i sig belastningen på kommunernas ekonomi genom att också andra barnomsorgsformer än de kommunala kan väljas. Den neddragning av statsbidragen till kommunerna som vi föreslår i förhållande till regeringen förutsätter således sänkta marginalskatter och en ny familjepolitik. Vår politik måste ses i sin helhet. Detsamma gäller naturligtvis för regeringen och för andra partier. Blir det inte ett vårdnadsbidrag, sänks inte marginalskatten, och då blir det heller ingen neddragning av statsbidragen till kommunerna.

Herr talman! Sedan över till en helt annan men nog så viktig fråga. År 1990 genomförs en allmän fastighetstaxering för småhus. Den kommer att leda till höjda taxeringsvärden i hela landet, även om storleken kommer att variera kraftigt mellan olika regioner. De höjda taxeringsvärdena kommer, om

ingenting görs, att leda till kraftiga skatteskärpningar för de familjer som bor i småhus. Den schablonintäkt som skall tas upp till inkomstbeskattning beräknas med utgångspunkt i taxeringsvärdet och efter en progressiv skala. Även fastighetsskatten beräknas med taxeringsvärdet som grund. För ett småhus med ett taxeringsvärde på i dag 300 000 kr. blir skattebelastningen år 1990 ungefär 200–300 kr. större per månad vid en marginalskatt på 50 %.

Den socialdemokratiska regeringens taktik förefaller att vara att smyga på medborgarna den skattehöjning som blir en automatisk följd av den allmänna fastighetstaxeringen. I den skattemotion som vi moderater har väckt i januari krävs att regeringen lägger fram förslag till riksdagen senast 1989. Det innebär alltså att det blir en borgerlig regering som lägger fram förslaget, och därmed blir det naturligtvis också ett bra förslag. Det blir ett förslag om ändrade regler för småhusbeskattningen, så att de kraftiga skatteökningarna kan motverkas.

Ett ännu större hot för småhusägarna finns i den skiss till skatteomläggning som redovisades av Kjell-Olof Feldt för något år sedan. Den kommer självfallet att vara en utgångspunkt för socialdemokraternas ställningstagande till den framtida skattepolitiken. Där föreslås bl. a. en kraftig begränsning av villaavdragens skattemässiga värde.

När det gäller det småhus för vilket jag tidigare har redovisat effekterna av den allmänna fastighetstaxeringen, leder en kommande skärpt avdragsbegränsning till ytterligare kraftiga kostnadsökningar. Skulle underskottet för huset uppgå till ca 30 000 kr., ökar skattebelastningen enligt Feldts skiss med drygt 600 kr. per månad. Sammantaget skulle effekterna av avdragsbegränsningen och den allmänna fastighetstaxeringen bli förödande. Det skulle bli fråga om kostnadsökningar i storleksordningen 800–900 kr. per månad, om ingenting görs. Förutom den försämrade ekonomi som följer av kostnadsökningarna i sig, leder dessa också till prisfall på småhus. Man får alltså en kapitalförlust. Detta framgår klart av erfarenheterna av den under 1983–1985 genomförda avdragsbegränsningen. Den ledde till ett stort realt prisfall på småhus.

Beskattningen av hushållssparandet måste dras ned och bli lägre. En sådan reform får emellertid inte medföra att småhusägarna drabbas av helt oacceptabla kostnadsökningar och därmed sammanhängande kapitalförluster.

Herr talman! Sammanfattningsvis: I Sverige är valfriheten alltför liten. Det är den därför att socialdemokraterna förespråkar kollektiva lösningar på samhällsproblem och offentliga monopol som kräver höga skatter. De offentliga monopolen minskar valfriheten. Det gör också det höga skattrycket. Genom att dra ned skatterna genom en marginalskattereform och genom en ny familjebeskattningsreform kommer man att kunna klara en ökad valfrihet, särskilt om man samtidigt river upp de offentliga monopolen.

Anf. 32 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till debatten här i dag. Speciellt intressant blev det när man i debatten kom in på detta med att köpa sig lugn på arbetsmarknaden. Finansministern konstaterade att dessa åtgärder hade misslyckats. Han nämnde i detta sammanhang att Westerberg

och Westerberg hade upptäckt detta och hade avrått från denna metod. Regeringen lade ju tidigt år 1980 fram förslag om en skatterabatt. Alla begriper ju att socialdemokraterna i dag inte kan vara speciellt förtjusta i den metoden. De har nämligen själva använt den för ett par år sedan, när man lade fram ett förslag om skatterabatt och misslyckades totalt. Man ställde bara till det för sig i kommande avtalsrörelser.

Nu handlar ju folkpartiets förslag inte om en skatterabatt utan om något helt annat, nämligen om att sänka marginalskatterna – alltså en långsiktig åtgärd som kommer att betyda att regeringen så småningom inte behöver lägga sig i avtalsrörelsen. Finansministern hamnar alltså så att säga i fel materia. Jag kan inte låta bli att tänka på en episod som utspelade sig för något år sedan när jag tittade på ett TV-program där Kjell-Olof Feldt intervjuades om Gunnar Sträng. Kjell-Olof Feldt sade beträffande de föredragningar han hade att göra att det inte var lönt att komma oförberedd. Det gällde, sade han, att ha ordentliga besked. Han beskrev det så, att han likt en tordyvel som borrade sig igenom ek, borrade sig igenom föredragningarna. Nu är det bara det att en tordyvel inte borrar sig igenom ek. Enligt mina studier i frågan håller tordyveln huvudsakligen till i kodynga, där han lägger sina larver. Finansministern hamnade som sagt även där i något fel materia.

Herr talman! Vid den här tiden på året brukar avtalsrörelsen vara i full gång, och så är också fallet detta år. Det fanns ju en tid då det inte befanns lämpligt eller ens tillåtet att blanda ihop skatter och löner. Jag har vid ett par tillfällen påpekat att tiderna på denna punkt har förändrats när regeringen i skattedebatten har funnit det lämpligt att låta sig företrädas av löne-
ministern.

Nu är vi där igen och löne-
ministern är här igen – eller rättare sagt var här för en stund sedan. Jag vet inte om jag helt missminner mig, men jag har en känsla av att lönerörelsen den här gången kommit i gång ovanligt brutalt. Vapenskrumlet brukar väl ha börjat vid den här tiden, men jag undrar om inte de egentliga stridsåtgärderna brukar komma litet senare. Det må väl vara hur som helst med det – mitt minne är inte vad det borde vara – men landet står nu mitt inne i en konflikt på tjänstemannaområdet som varje dag kostar nationen mycket stora pengar i produktionsbortfall.

Uppgifterna varierar ju mellan 200 miljoner och en miljard per dag. Alldeles oavsett vilket som är riktigt gäller det summor som ter sig enorma i jämförelse med vad vi alla från partiernas sida lyckas sparka fram i våra budgetalternativ för investeringar i infrastruktur, barnomsorg och andra angelägna behov, som inte minst Ingemar Eliasson tog upp här. Det ligger ingen överdrift i att konstatera att nationen inte har råd med konflikter av detta slag, särskilt när man även betraktar den förlust i fråga om förtroende som våra exportindustrier får vidkännas. Det här är också en förtroendeförlust som kommer att drabba svensk exportindustri extra hårt när vi går mot försämrade konjunkturer.

Lika uppenbart som någonsin tidigare är det nu att skatterna i denna avtalsrörelse spelar en viktig roll. Regeringen har nu tömt ut hela förrådet av fackföreningsavdrag. Man har t. o. m. provat den förkastliga borgerliga metoden med skatterabatt, och man har med andra artificiella medel försökt köpa sig lugn i avtalsrörelsen, som Kjell-Olof Feldt uttryckte det. Först kom

man med en höjning av arbetsgivaravgiften, sedan kom man med en sänkning. Jag kunde inte låta bli att dra litet på munnen när jag hörde Kjell-Olof Feldt här från talarstolen säga att vi har neutraliserat den arbetsgivaravgift som riksdagen beslutat om. Det var ju faktiskt så, att regeringen med hjälp av sina socialistiska stödtrupper drev igenom detta beslut. Sedan kom man underfund med att det inte var bra, och så gjorde man som folkpartiet ville, och tog bort höjningen igen. Dessa insatser är alltså av det något mer tveksamma slaget. Därefter har vi fått en höjning av bensinskatten med 25 öre.

Ingen kan väl tro att dessa åtgärder lägger någon grund för överenskomelser på den nivå som regeringen, och för all del även vi inom folkpartiet, anser vara godtagbar. Regeringens totala skräck för att genom en justering av marginalbeskattningen långsiktigt förbättra situationen och möjliggöra uppgörelser på en nivå som inte skadar vår konkurrensförmåga gentemot utlandet är lika tydlig som obegriplig.

Från folkpartiets sida föreslår vi att marginalskatterna inom loppet av några år sänks, så att alla heltidsarbetande betalar högst 40 % i skatt på en inkomstökning. Ingen bör betala mer än 50 % i marginalskatt. De allra flesta får därigenom behålla minst 60 kr. av en nyintjänad hundralapp.

Under en följd av år har ni socialdemokrater talat om en marginalskattereform. Finansministern brukar underhålla oss här i kammaren med berättelsen om att ni socialdemokrater stått för den största marginalskattesänkningen i modern historia. Sanningen är som bekant att marginalskattereformen kom till genom en överenskommelse under Rolf Wirténs tid som budgetminister.

Den socialdemokratiska insatsen därefter består i att ni försämrade utfallet av den här reformen, och det tycker inte jag är mycket att skryta med. Jag skulle vilja fråga skatteutskottets ordförande: Vad är det egentligen för fel i att så att säga slå två flugor i en smäll genom att följa folkpartiets förslag? Dels förbättrar vi ju utsikterna för vettiga avtal, dels förbättras också situationen i det längre perspektivet. Nu får vi i stället dag för dag se hur landet blöder i en konflikt som vi alla inser att vi inte har råd med.

Följderna av de höga marginalskatterna sliter också på solidariteten. Uppenbarligen finns det en tendens på arbetsmarknaden att relativt sett höja lönerna för högre inkomsttagare. Jag skulle kunna tänka mig att det handlar om en internationell anpassning, eftersom vi under många år har haft låga cheflöner i Sverige vid en internationell jämförelse. Denna tendens förstärks nu våldsamt av de höga marginalskatterna, som tvingar fram iögonfallande löneökningar. I den socialdemokratiska skatteskissen beskriver ni själva alla nackdelar och skador av de höga marginalskatterna i vältaliga ordalag. Varför måste det stanna vid ord? Vad är det för fel på handling?

Lika viktigt anser vi det vara att skatteskalorna inflationsskyddas, så att inte inflationen tillåts höja skatten. Vi föreslår därför ett fullständigt inflationsskydd i skatteskalorna. Även denna åtgärd underlättar för parterna på arbetsmarknaden genom att någon kompensation för prisökningar inte behöver kalkyleras in i lönerna. På så sätt verkar ett inflationsskydd också för en lägre inflation.

För att komma in i den långsiktigt goda utveckling som jag har talat om har

vi år efter år föreslagit etappvisa sänkningar av marginalskatterna. Med samma envishet som vi föreslagit dessa sänkningar har ni socialdemokrater avslagit dem. Därför upplever vi vid varje avtalsuppgörelse samma resursförslösande procedur.

Även för inkomståret 1989 föreslår vi sänkning av marginalskatterna för alla med 70 000 kr. i inkomst eller mer. Vi menar att det skall ske genom att skattesatsen för grundbeloppet sänks från 20 till 16 % i det översta skiktet. Underskottsavdragen begränsas därmed till högst 46 % vid en kommunal-skatt på 30 kr. En sådan skatteomläggning kostar 7 miljarder, och vi har finansierat den fullt ut, även om vi inser att en viss självfinansiering uppstår genom att människors beteende förändras.

Herr talman! Behovet av en reformering av det svenska skattesystemet är i det närmaste skriande. De frågor jag nyss nämnt gäller de effektivaste åtgärderna för att på sikt öka resurserna i det svenska samhället.

Det har från denna talarstol här i dag diskuterats om man så att säga skulle föregripa skatteutredningen genom att gå ut och tala om vilka mål man vill uppnå. Jag tycker att det är en konstig debatt. Skulle vi tiga oss igenom en valrörelse och under ett helt år inte avslöja våra avsikter på skattepolitikens område? Det tycker jag är helt fel. Därför tänker jag också relatera något av vad folkpartiets landsmöte i höstas beslöt beträffande en reformering av skattesystemet. Landsmötet antog ett tiopunktsprogram för en skattereform. Inte överraskande var punkterna 1 och 2 i detta program just de som jag här har talat om – marginalskatterna och inflationsskydd för skatteskalorna.

I punkt 3 föreslår vi att inkomstslagen kapital, annan schablontaxerad fastighet – vad vi brukar kalla egnahem – och tillfällig förvärvsverksamhet slås samman till ett inkomstslag. För detta bör skattesatsen vara 40 %, dvs. den högsta marginalskattesats som folkpartiet anser skall gälla för det absoluta flertalet heltidsarbetande. Genom att skatten på avkastningen av sparande alltid blir 40 % uppnås att sparandet stimuleras. Genom att underskottsavdrag alltid görs mot en skattesats på 40 % blir underskottsavdragens värde lika för alla, samtidigt som det blir mindre lönsamt att låna.

I den fjärde punkten föreslås att bolagsbeskattningen förenklas genom att skattebasen breddas och skattesatsen sänks kraftigt. Basbreddningen uppnås genom att möjligheterna till bokslutsdispositioner minskas. Den särskilda löntagarfondsskatten tas bort, och dubbelbeskattningen på aktieutdelningar elimineras.

I en femte punkt föreslår folkpartiet att ett särskilt inkomstslag för inkomster av konstnärlig verksamhet skall övervägas. Arbetsgivaravgifterna bör reduceras.

En sjätte punkt handlar om bostadsbeskattningen. Neutralitet mellan olika boendeformer skall råda. Progressiviteten i villaschablonen skall avskaffas. Beskattningen av bostadsrätter bör ske enligt samma principer som gäller för egnahem.

I punkt 7 kräver vi att sambeskattningen av förmögenhet avskaffas. Det skattefria grundbeloppet bör höjas och skatteskalans inflationsskyddas. Arbetande kapital i mindre och medelstora företag undantas från beskattning.

Grundavdraget vid arvsbeskattningen bör höjas enligt den åttonde punkten. Arvsskatteskalen sänks så att högsta skattesatsen blir 50 %, och skatteskalen inflationsskyddas.

I punkt 9 slår vi fast att den i princip enhetliga mervärdeskatten bör behållas. En viss breddning kan övervägas.

I den tionde punkten behandlar vi slutligen rättssäkerheten.

Bevissäkringslagen bör avskaffas. En skattskyldig som helt eller delvis vinner en process mot staten bör få ersättning för sina processkostnader. Förutsättningarna för omprövning av taxeringsbeslut bör förbättras. Möjligheterna för skattemyndigheterna att gå vidare till högre domstol om skattemålet vunnits av den enskilde bör begränsas. Den särskilda avgiften för skattetillägg bör avskaffas. Betalningssäkringslagen bör omarbetas. Den enskilde bör få ersättning när lagen har använts felaktigt, och reglerna för anstånd med skatt bör förbättras. Dessutom bör givetvis generalklausulen avskaffas och en omvänd generalklausul införas, som gör det möjligt för skattemyndigheterna att tolka reglerna till enskildas förmån, när reglerna eljest skulle få effekter som lagstiftaren icke avsett.

Herr talman! En reformering av skattesystemet bör, som jag redan har antytt, enligt folkpartiets mening också omfatta företagsbeskattningen. Denna är ju uppbyggd enligt principen om nettoinkomstbeskattning. Beskattningsunderlaget utgörs sålunda av skillnaden mellan intäkter och kostnader. I syfte att stimulera till konsolidering i företagssektorn tillåts vid beskattningen av- och nedskrivningar utöver vad som är företagsekonomiskt motiverat. Jag vill inte här för ett ögonblick förneka att dessa regler genom åren har haft en stor betydelse för uppbyggnaden och konsolideringen av svenska företag. I dag är dock förhållandet ett annat. Reglerna medverkar bl. a. till inlåsning av kapital i historiskt vinstgivande företag och till brist på konkurrens på kreditmarknaden till nackdel för expanderande företag. Förnyelsen på företagssektorn försvåras härigenom i stället för att stimuleras.

Herr talman! I inledningen till mitt anförande uttryckte jag min förvåning över den socialdemokratiska passiviteten då det gäller att sänka marginalskatterna.

Det finns också ett annat inslag i den socialdemokratiska skattepolitiken som aldrig upphör att förvåna mig. Jag tänker på beskattningen av mindre och medelstora företag samt av familjeföretagare och småföretagare. Så långt tillbaka som jag kan minnas har socialdemokraternas skattepolitik haft som mål att missgynna småföretagarna. Detta har inte förändrats av det faktum att effektivitetsförlusterna sedan många år tillbaka är alldeles uppenbara. Jag tänker då inte bara på småföretagarna utan på att alla drabbas till följd av en minskning av resurstillväxten i landet.

Det handlar ingalunda om att vi inom folkpartiet vill utverka några favörer åt småföretagarna när det gäller att ge dem rättvisa. Bort med diskriminerande bestämmelser för medhjälpande maka eller make i familjeföretag! Bort med orättvis särbehandling av ungdomar under 16 år, som fericarbetar i föräldrarnas företag! Inför lika villkor som för andra inkomsttagare då det gäller att göra avdrag för gruppsjukförsäkringar och pensionsavgifter!

Anf. 33 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Den ekonomiska politiken intar alltid en central plats i den politiska debatten, och detta är ganska självklart. Utformningen av den ekonomiska politiken och fastheten i denna är ju avgörande för vilka ekonomiska resurser som kan stå till samhällets förfogande.

Centerpartiet har år efter år varnat för konsekvenserna av en politik som inneburit högre inflation och större kostnadsstegringar i vårt land än i de länder som är våra främsta konkurrenter på världsmarknaden. Först under den allra senaste tiden tycks regeringen ha upptäckt detta, i varje fall är det först nu som man öppet erkänner sin oro för en sådan fortsatt utveckling. Min avsikt är inte att uppehålla mig så mycket vid den biten av den ekonomiska politiken, eftersom den egentligen hör till finansutskottets arbetsområde.

På skatteområdet har centern i årets partimotion framhållit tre betydelsefulla frågor: en bättre kommunal skatteutjämning, en sänkning av momsens på basmat och en sänkning av marginalskatten för alla.

Centern strävar efter att åstadkomma ett mera rättvist skattesystem, ett system som ger samma skatt och likvärdig service oberoende av var man bor i Sverige.

En sänkning av skatten på basmat – vi har världens högsta skatt på mat. Det är på tiden att vi begränsar statens andel av våra matkostnader.

Inflationsskyddade skatteskalor och en ytterligare sänkning av marginalskatten för de många till 45 % är några av centerns förslag till årets riksdag.

Skattesystemet skall vara enkelt, lättförståeligt, rättvist, fördelningspolitiskt riktigt, vattentätt, så att inga luckor finns för icke avsedd skattebefrielse och en del annat. Att åstadkomma detta är inte det lättaste. Vi i centern har vår syn, jag återkommer till detta, men jag vill redan nu säga att centerns uppfattning är densamma som tidigare: vi ser det som angeläget att försöka nå en bred politisk enighet om utformningen av ett nytt skattesystem, ett skattesystem som kan ligga fast en tid även vid förändringar av den politiska situationen i riksdagen.

Trepartiöverenskommelsen 1981 under Thorbjörn Fälldins statsminister-tid och därpå följande riksdagsbeslut 1982 lade grunden till ett skattesystem som innebar en betydande sänkning av marginalskatten. 1980 hade 80 % av inkomsttagarna över 50 % i marginalskatt. I dag är läget ett annat: 80–90 % av inkomsttagarna har under 50 % i marginalskatt, och detta trots att socialdemokraterna i viss utsträckning bröt överenskommelsen efter regeringsövertagandet. Men även om så skett är det angeläget att inte inflationen på nytt skärper skatteuttaget. Centern kräver i år liksom tidigare att skattesystemet skall inflationsskyddas.

En annan betydande förändring i skattesystemet är riksdagsbeslutet 1986, när socialdemokraterna följde centerns förslag om en betydande höjning av grundavdraget som sedan 1986 har höjts från 7 500 till 10 000 kr.

Ser vi tillbaka på det senaste året finner vi att debatten har varit intensiv, framför allt om marginalskattens betydelse.

Med marginalskatt skall förstås den skatt som den enskilde betalar på den sist intjänade hundralappen. Därför skall vi veta att alla har en marginalskatt oberoende av inkomstens storlek, en sak som vi ofta glömmer bort. Ofta uppfattas marginalskatten som den skatt som erläggs i det högsta inkomst-

skiktet. Ingenting är mera felaktigt. Var och en har sin marginals katt. När jag säger att vi skall sänka marginals katten avser jag en sänkning som berör alla.

Centern har i en partimotion skisserat huvuddragen i en skattereform. En rad inslag i denna skulle medföra en effektivisering av ekonomin.

Vi kräver, som sagt, en sänkning av marginals katterna. Detta skulle stimulera till arbete och sparande, minska skattekilarnas negativa effekter, minska de obeskattade förmånernas betydelse, minska skatteflykten och öka arbetskraftens yrkesmässiga rörlighet. Hänsyn måste även tas till de marginales effekter som uppstår till följd av inkomstprövade bidragssystem. Målsättningen måste vara att samtliga grupper får lägre marginales effekter. Skatteuttaget bör vara högst 45 % i de vanligaste inkomstlägena, och marginals katten på en inkomstökning bör enligt vår mening vara högst 65 %. Genom att flytta den s. k. brytpunkten till 45-procentsgränsen begränsas den s. k. skattesubventionen för avdrag från nuvarande maximalt 50 % till 45 %. Skattesänkningarna bör i en avtalsrörelse bytas mot en minskning av löneökningarna. Inkomstskatteskalen bör, som jag nyss betonade, vara inflationskyddad.

En mer likvärdig behandling av olika inkomstslag för att minska möjligheterna till skatteflykt är en annan sak som vi vill understryka. Kapitalvinstbeskattningen skall vara neutral.

Centern säger också i sin motion att avdrag för resor till och från arbetet samt för villaräntor skall vara kvar.

Vi i centern tar bestämt avstånd från förslag som syftar till att finansiera skatteomläggningen genom borttagande eller minskning av grundavdraget eller genom att man på annat sätt låter låginkomsttagarna finansiera skatteomläggningen.

I länder där man har genomfört en betydande sänkning av marginals katten har man också bestämt sig för ett betydande fritt belopp i botten av inkomsten. Därför skall grundavdraget vara kvar och också höjas, om man genomför en betydande sänkning av marginals katten. Min personliga uppfattning är den som jag framförde i förra årets remissdebatt, nämligen att målsättningen bör vara att ett belopp motsvarande basbeloppet skall vara skattefritt. Då skulle vi slippa de många motionerna om extra avdrag på 5 000, 10 000 och 15 000 kr. som väcks varje år, ett system som för övrigt skulle skapa nya orättvisor, nya besvärliga gränsdragningar och som i längden skulle vara omöjligt att administrera.

Inför 1989 har inga skatteregler fastställts. Jag ställer därför följande fråga till skatteutskottets ordförande Jan Bergqvist. Har inte socialdemokraterna för avsikt att i vår lägga fram något förslag om skatteregler för 1989? Frågan har antyttis tidigare här i dag, men jag har inte hört något konkret svar på den. Det skulle vara intressant att få veta om man har för avsikt att inte göra någonting alls eller om vi senare i år kommer att få ett förslag när det gäller denna fråga.

Den statliga inkomstskatten är för de allra flesta inkomsttagarna betydligt mindre än kommunals katten. Först vid inkomster mellan 300 000 och 350 000 kr. blir den statliga inkomstskatten störst. Det är därför oerhört angeläget att vi får en bättre kommunal skatteutjämning, och därmed en kommunals katt som ger samma ekonomiska förutsättningar oberoende av var i landet man bor. Samma servicenivå och samma effektivitet skall resultera i lika skattesatser.

Det nuvarande systemet med specialdestinerade bidrag har den stora nackdelen att den kommun som har byggt upp en omfattande och väl utbyggd verksamhet får mest bidrag. Den fattiga kommunen med mycket begränsad verksamhet får minst av bidragen från staten.

Centern säger nej till regeringens prutningar på skatteutjämningen och tillför i stället, enligt förslaget i partimotionen, ytterligare 1 200 miljoner utöver regeringsförslaget till skatteutjämningsystemet – totalt 16 miljarder. Detta gäller för 1989.

Centern kräver en snabbutredning om den kommunala skatteutjämningen så att en reform kan träda i kraft samtidigt med den aviserade skattereformen. Målsättningen bör vara en mera jämlik och rättvis fördelning av de totala ekonomiska resurserna som kommunsektorn disponerar.

Centern anser också att hela det statliga bidragssystemet bör läggas om. De specialdestinerade bidragen, utom möjligen bidraget till skolan, bör föras över till den kommunala skatteutjämningen. Bidrag bör utgå efter faktorer som kommunerna inte själva kan påverka, såsom skattekraft, åldersstruktur och geografiskt läge.

En sådan omläggning skulle medföra

- att service och administrativ skicklighet skulle bli helt avgörande för kommunens skattesats
- att den kommunala självstyrelsen skulle stärkas
- att den statliga detaljregleringen skulle minskas.

Detta system har prövats i både Norge och Danmark och har utfallit till allmän belåtenhet såväl i departement som i kommuner. Centerns skattekommitté gjorde i höstas ett nytt besök i Norge. Vi mötte enbart belåtenhet över det nya systemet från såväl departement som från kommuner. Det är beklagligt att man inte också här kan ta ett sådant steg, som skulle ge avsevärda fördelar.

I förslaget för skatteutjämning för år 1989 föreslår centern: Ingen kommun skall få sänkt grundgaranti. 102 % av medelskattekraften bibehålls som lägsta grundgaranti för såväl kommuner som landsting. Därutöver gör vi en uppskrivning av grundgarantin med 1 % av medelskattekraften utöver regeringsförslaget för vissa kommuner.

En annan skattefråga som centern tar upp i sin skattemotion är kravet på sänkt moms på basmat. I många länder har man en differentierad moms. När socialdemokrater och moderater nu har förenats i strävandena att minska den återbetalning av moms på mjölken som skett via mjölksubventionerna, är gränsen för momsfördyringen överskriden. Staten tar i dag mer i skatt på maten än vad jordbrukarna får för den färdigproducerade varan, när den lämnar jordbrukaren. Jordbrukaren skall då ha betalt för sitt arbete, för sociala kostnader, för kapitalkostnader för bl. a. mark och maskiner samt för alla övriga produktionskostnader, för markberedning, utsäde, näringsämnen m. m. Detta förhållande är orimligt.

Centern kräver en differentierad moms med lägre skatt på basmat och högre skattesatser för varor som köps sällan. Detta är en modell som de flesta europeiska länder redan tillämpar och som den Europeiska gemenskapen väntas införa på hela området.

En differentierad moms med tre skattesatser innebär – förutom den fördelningspolitiska effekten – att en stor del av de importerade sällanköpsvarorna skulle få en kraftig prishöjning, medan inhemskt producerade varor skulle få en bibehållen eller sänkt momssats. Detta skulle utan tvivel få en betydande effekt på möjligheten att upprätthålla en extern balans. Centern begär nu att regeringen skall lämna ett förslag under våren om en differentierad moms i fördelnings- och stabiliseringspolitiskt syfte.

Differentierad moms skulle också ge en rad andra positiva effekter. Den skulle medföra en ömfördelning från höginkomsttagare till låginkomsttagare och barnfamiljer.

Enligt centerns uppfattning bör momsen på basmat sänkas till 12,87 %. Finansieringen bör, som nyss sades, ske inom momssystemets ram genom en högre moms på varor man sällan köper. Detta innebär en tredje momssats på omkring 28 %.

Hur skall detta finansieras? Ja, i första hand inom resp. område. Inom den kommunala skatteutjämningen finns möjligheten att genom överföring av de specialdestinerade bidragen till skatteutjämningen åstadkomma en finansiering inom den kommunala sektorns område. Samma sak gäller för momsen.

Centern föreslår också att egenföretagarna skall befrias från att betala arbetsgivaravgift på det första basbeloppet och att småföretagarna skall få avgiften reducerad med 5 % på en lönesumma upp till 500 000 kr. Detta är krav som är berättigade dels på grund av att småföretagarna har mindre antal sjukdagar, dels därför att småföretagen enligt flera utredningar belastas hårdast av skatter och avgifter. Kapitalbeskattningen på arbetande kapital i de mindre och medelstora företagen bör också slopas.

Omläggningen av arbetsgivaravgifter för småföretagen och egenföretagarna ansér vi bör finansieras inom resp. område. Den del av arbetsgivaravgiften som närmast är en skatt bör dock läggas om till en skatt eller avgift på råvaror, uran och energi. Målsättningen är att minska beskattningen av arbetsinsatser.

Anf. 34 MARGÓ INGVAROSSON (vpk):

Herr talman! De TV-tittare som har haft möjlighet att följa den allmänpolitiska debatten har nog fått intrycket att den allmänpolitiska debatten i riksdagen är en debatt för herrar, eftersom någon dam ännu inte har varit uppe i talarstolen. Men så är ju inte fallet. Det vet vi som finns i detta hus. De kvinnliga riksdagsledamöterna deltar flitigt i denna debatt. Det är bara det att kvinnorna alltid står i slutet av talarlistan.

Det är i och för sig kanske inte ens värt att kommentera. Så är det och så har det alltid varit. Man undrar ändå om det inte någon gång på något sätt skulle kunna gå att ändra på det förhållandet, så att inte vi kvinnor får möjlighet att framföra de frågor som vi tycker är intressanta och viktiga först när massmedia har tappat intresset och TV har packat ihop.

Själv skall jag tala om de lågavlönades berättigade krav på rimliga löneökningar. Jag tycker att det är en oerhört viktig fråga. Regeringen uppmanar till kamp. Det är emellertid inte en kamp mot de ökande klasskillnaderna och orättvisorna. Kampen för regeringen gäller att hålla löneökningarna nere.

Så gott som på varje sida i finansplanen är budskapet ett och detsamma. Hotet mot den svenska ekonomin är lönekostnadsstegringen. Regeringen anser därför att det är nästa stora utmaning, som man uttrycker det, att nedbringa inflationen och lönekostnadsstegringen. Lönerna får inte öka med mer än 4 %.

Om Kjell-Olof Feldts finansplan blir verklighet, innebär det reallönesänkningar för landets LO-medlemmar och det visar LO-tidningen. Enligt tidningens beräkningar kommer en genomsnittlig industriarbetare att under ett år få sin köpkraft sänkt med 414 kr., vilket motsvarar en reallönesänkning på 0,6 %. En byggnadsarbetare minskar sin köpkraft med 470 kr., en handelsanställd med 380 kr. och en statsanställd med 413 kr. I samtliga fall motsvarar det reallöneminskningar med 0,5–0,6 %. Regeringen för en medveten politik för reallönesänkningar och den säger rakt ut själv: Syftet är att hålla nere den privata konsumtionen, som under de två senaste åren har ökat med 8,7 %. Och den ökade privata konsumtionen har inneburit ökad import, vilket i sin tur påverkat bytesbalansen negativt.

Den officiella statistiken över konsumtionsökningen är givetvis riktig, men den visar inte hela sanningen. Alla människor i det här landet har inte under de två senaste åren ökat sin konsumtion med 8,7 %. Vissa grupper har deltagit i den omtalade köpfesten, nämligen de som ägt aktier, villor och bostadsrätter, vilkas värden har ökat enormt under de senaste åren. Deras förmögenhetstillväxt har kunnat omvandlas till lån, och på så sätt har man fått kontanter som har kunnat användas till konsumtion. Men lågavlönade, som aldrig har haft en möjlighet att skaffa ett fast kapital som kunnat förränta sig bra, och människor som bor i hyreslägenheter har aldrig fått delta i den här köpfesten och de lever i en helt annan verklighet än den som beskrivs av regeringen i finansplanen.

Det lågavlönade värdbiträdet, oftast en kvinna med en månadslön under 9 000 kr., drabbas av inflationen och ett lönetak på 4 % på ett helt annat sätt än de högavlönade. När siffrorna över inflationens utveckling presenterats i den officiella statistiken framstår det som om inflationen var någonting som skulle drabba oss alla precis lika.

Men vad är då inflationen? – Jo, den anges som ett mått på de genomsnittliga prishöjningarna på alla de varor och tjänster som svenska folket köper. Men eftersom vi inte köper samma saker drabbas vi inte heller lika av prishöjningar.

Under 1986 steg exempelvis matpriserna med hela 6,2 % eller nästan dubbelt så mycket som den officiella inflationen. Hyrorna steg med 3,9 % – och det är 0,6 % mer än genomsnittsinflationen. Den här utvecklingen under 1986 var på intet sätt unik. Från 1977 till januari 1987 – alltså en tioårsperiod – steg livsmedelspriserna med 137,6 % och hyrorna med 164,6 %. Den officiella inflationen under samma tid redovisades som 120,3 %. Boendekostnaderna för villaägarna ökade under samma tid med endast 102,9 % – dvs. betydligt mindre än den genomsnittliga inflationen.

Vilka är det då som drabbas av de största kostnadsökningarna? Jo, människor som bor i hyreslägenheter och som tvingas lägga största delen av sin inkomst på mat. För dem blir inflationen mycket högre än den officiella genomsnittsstatistiken visar att den är. Och det dominerande mönstret i vårt

land är att det bor betydligt fler låginkomsttagare än höginkomsttagare i hyreslägenheter. De lågavlönade förlorar tydligen alltid dubbelt!

Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet har de olika regeringarna – oavsett om de har varit borgerliga eller socialdemokratiska – trummat in krishotet hos oss. Då, på 1970-talet och början av 1980-talet, var det budgetunderskottets betydelse som förvrängdes och överdrevs. Alla krav, hur berättigade de än var, skulle stå tillbaka för att man skulle minska budgetunderskottet. Då framhölls budgetunderskottet som orsaken till inflation och höga räntor, och underskottet i bytesbalansen togs till intäkt för krav på lönesänkningar. Den offentliga sektorn fick stå tillbaka för exportindustrin. Då bäddade man för en kris i den offentliga sektorn. Löntagarna fick reallönesänkningar och företagen fick rekordvinster.

Nu säger regeringen att det är löneökningarna som är de stora hoten mot landet och den främsta orsaken till inflationen. Det ligger i löntagarnas eget intresse, påstår Kjell-Olof Feldt, att hålla nere löneökningarna. Men alla skall tydligen inte hålla nere sina löner. Vårdbiträden, hemtjänstpersonal och alla andra lågavlönade skall genom fortsatta låga löner rädda landet. Men deras chefer berörs inte på samma sätt. Det är en oerhörd skillnad att hålla sig under en 4-procentig löneökning om man aldrig har kommit upp i en månadslön över 9 000 kr. jämfört med om man ligger på en månadslön runt 14 000–15 000 kr. Då kan man hålla igen, men det kan man inte göra om man befinner sig under 9 000-kronorsstrecket. Dessutom är cheferna nyckelpersoner, vilkas arbetsinsatser bedöms som oumbärliga – och de skall premieras med höga lönellyft, så att de inte försvinner från den offentliga sektorn ut i den privata verksamheten.

Det senaste exemplet är de 20 chefstjänstemännen i Kopparbergs läns landsting. De fick 9 163 kr. mer i månaden plus mycket fördelaktiga pensionsvillkor för att de inte skulle försvinna till den privata sektorn.

Ett annat exempel, som också har angetts här i dag, är den nya SJ-chefen, som skall ha en månadslön på 125 000 kr. Han skall alltså tjäna en bra bit över en miljon på ett år!

Varför är en rimlig löneökning för vårdbiträdet ett hot mot vårt land och inte de höga chefernas löneökningar? Förklara det för mig! Är cheferna mer oumbärliga än de som utför det praktiska arbetet? Borde vi inte oro oss mer för var vi skall rekrytera de 100 000 nya vårdbiträden som behövs för hemtjänsten än för var vi skall få tag i några ytterligare byråkrater?

Lönetaket på 4 % underlättar inte precis möjligheterna att rekrytera vårdpersonal till den offentliga sektorn. Och de främsta orsakerna till att den offentliga sektorn har rekryteringsproblem på vårdsidan är de låga lönerna och arbetets tyngd. Om lönerna inom den offentliga sektorn skall få överstiga 4 % måste det motsvaras av effektivitetsökningar eller direkta nedskärningar av verksamheten, enligt regeringens direktiv.

Budskapet till vårdbiträdet från regeringen är alltså: Antingen blir det löneökning på högst 4 % eller också får hon arbeta ännu hårdare för att tjäna in sin egen löneökning. Men vårdpersonalen kan också betala löneökningar på över 4 % genom att välja en billigare behandling åt patienterna. Eller också kan de öka vårdköerna eller ställa fler sängar i korridorerna. På så sätt kan man alltså spara in att man beviljar sig själv högre löner. Det är den

egentliga innebörden av ett lönetak på den offentliga sidan.

Ett lönetak på detta område får alltså vårdpolitiska följder, men det vill regeringen inte befatta sig med utan överlåter åt de anställda att göra prioriteringarna. Om ett lönetak inom den offentliga sektorn inte skall få dessa rent vårdpolitiska följder, måste det lagstadgas eller på något annat sätt fastställas att detta lönetak inte får överträdas. Är det regeringens nästa drag? Är det vad vi kan vänta oss inför nästa avtalsrörelse?

Det är inte löntagarnas berättigade krav på löneökningar som hotar svensk ekonomi. Däremot är de höga boendekostnaderna och matpriserna ett påtagligt hot mot alla lågavlönade. Lönernas andel av värdet av det som görs inom industrin har minskat kraftigt sedan mitten på 70-talet. Då var löneandelen av det s. k. förädlingsvärdet ca 84 %, men därefter har det sjunkit till 65 %. Det som har stigit är företagens vinster.

LO-tidningen visar att de svenska företagens vinster steg med i genomsnitt 24 % under de första åtta nio månaderna 1987. Finns det då inte ett utrymme för att öka lönerna på vinsternas bekostnad utan att inflationen ökar?

Anf. 35 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Får jag börja med att påminna Margó Ingvardsson om hur situationen var 1982 när socialdemokraterna kom i regeringsställning. Det var stigande arbetslöshet och alldeles för små investeringar i industrin. Det var sjunkande reallöner och en hög inflation, som tog miljardbelopp från de fattiga och förde över dem till de rika. Det gavs en rad skattefavörer till aktieägare, fastighetsspekulanter och allehanda kapitalägare.

För den socialdemokratiska regeringen var det en stor utmaning att få fart på investeringar, tillväxt och sysselsättning, att både slå vakt om välfärden och dessutom få till stånd en dynamisk utveckling i den privata industrin samt att pressa tillbaka arbetslöshet och underskott. Inom ramen för en stram budgetpolitik har vi slagit vakt om välfärden med nästan fördubblade barnbidrag, bättre sjukförsäkring, höjd delpension och höjd arbetslöshetsförsäkring. Vi har vänt den sedan länge pågående försämringen av reallönerna så att de nu går uppåt.

I skattepolitiken har vi gjort åtskilligt. Vi har sänkt skatten på arbete. Vi har minskat värdet på de rikas avdrag. Vi har avskaffat en rad skattefavörer som de borgerliga skänkte kapitalägarna. Vi har skärpt förmögenhetsskatten osv.

Sammantaget är denna fördelningspolitik mer avancerad än i något jämförbart land. Det hade naturligtvis varit mycket enklare om vi hade bedrivit fördelningspolitik utan att bekymra oss om att stimulera de privata investeringarna, att öka Sveriges internationella konkurrenskraft och pressa tillbaka arbetslöshet och inflation.

Vi tänker inte nöja oss med vad vi har uppnått. Det finns fortfarande stora orättvisor kvar i det svenska samhället. Men nog tål den förda politiken en jämförelse både med vad som har skett i utlandet och med den alternativa politik som vpk förordar.

Vi har i denna debatt fått lyssna på anföranden om skattepolitik i olika tonarter. Det skär sig alldeles förfärligt i den borgerliga kören. De borgerliga står mycket långt ifrån ett samlat regeringsalternativ i skattefrågan. Läser

man deras motioner ser man att de är mer splittrade i dag än 1981, när den borgerliga regeringen sprack på grund av motsättningar i skattefrågan. Låt mig ge några exempel.

Ni är starkt oeniga om skatteskalorna. Stig Josefson gav centerns syn i den frågan. Hans anförande var lugnt i tonen, men i sak var det en förödande, vidräkning med moderaternas förslag.

Ni har vidare olika förslag om underskottsavdrag. Ni är inte överens om grundavdragen. Ni har olika uppfattningar om avdrag för fackföreningsavgift. Ni kan inte komma överens i den utomordentligt betydelsefulla frågan om den kommunala skatteutjämningen. Ni drar åt rakt motsatta håll när det gäller moms. Ni är ödesdigert splittrade kring energibeskattningen och har oförenliga ståndpunkter om bl. a. uranskatt, kolskatt, oljeskatt och råvaruskatt. Jag skulle kunna fortsätta en lång stund och ge andra exempel på oenighet och splittring.

I rättvisans namn skall också sägas att ni i stort sett är överens om att ge feta skattefavörer åt aktieägare och de stora kapitalägarna. Ni är också överens om att försämra de vanliga löntagarnas schablonavdrag med 1 000 kr. Det finns en rad andra exempel på att ni går på samma linje. Men kvar står att ni har i grunden olika syn på flera av de verkliga kärnfrågorna i skattepolitiken. Kvar står att ni i denna debatt inte har gjort något som helst försök att redovisa hur ni skall kunna överbygga dessa djupa klyftor i skattepolitiken.

I år har vi en unik möjlighet att ta ett helhetsgrepp på skattepolitiken. Tre utredningar arbetar parallellt för att skatterna skall bli enklare, effektivare och rättvisare. Men samtidigt som vi gör upp räkningen med det gamla skattesystemet måste vi ta vara på den friska kärna som också finns där.

Sverige har ett mycket bättre system för att finansiera sjukvård, skola och pensioner än man har i länder med låga skatter. Det som folk där kan slippa undan i skatter får de dyrt betala i privata sjukvårdskostnader, skolvavgifter, försäkringspremier och liknande. I jämförelse med vårt skattesystem är de privata avgiftssystemen i andra länder krångliga, ineffektiva och djupt orättvisa.

Vad vi socialdemokrater siktar på är en skattereform som innebär sänkt inkomstskatt, lägre skattesatser, begränsningar av avdragen, en enhetlig kapitalbeskattning och enklare skatteregler. Vi vill gynna arbete och sparande. Vi vill motverka spekulation och konsumtion på kredit. Vi söker oss i riktning mot en rättvisare beskattning av arbete i förhållande till kapital.

Stig Josefson frågade: Kommer det någon proposition om inkomstskatten för 1989 i vår? Jag vill säga att det delvis beror på vilka signalerna kommer från de nu pågående utredningarna, framför allt inkomstskatteutredningen, eftersom förhoppningen är att skatterna 1989 skall vara ett steg i riktning mot den permanenta lösning som skatteutredningen kommer att föreslå senare. Därför kan jag för dagen inte göra någon bedömning av när det kan vara lämpligt att lägga fram en proposition i den frågan.

För nio månader sedan lämnade Bo Lundgren ett mycket dramatiskt besked från riksdagens talarstol. Han sade att friheten i Sverige nu var nere i 38 %. För tre månader sedan hade moderaterna partistämma i Malmö. Då kom från vice ordföranden Lars Tobisson följande besked: Svenskens frihet är begränsad till 37 %. I dag angav inte Bo Lundgren något bestämt

procenttal för hur mycket som är kvar av friheten, men det verkade inte vara så förfärligt mycket kvar.

Vad menar ni med att friheten i Sverige gått ned till 38 %, sedan till 37 % och nu kanske till något ännu lägre? Jo, det är ert sätt att beskriva innebörden av att närmare två tredjedelar av våra samlade inkomster passerar det allmänna, dvs. statens och kommunernas budget eller de gemensamma socialförsäkringarna.

Om vi förbättrar delpensionen för dem som har slitit hårt i arbetslivet och behöver få en chans att trappa ned på rimliga ekonomiska villkor, om vi ökar pensionerna och ger de sämst ställda bättre bostadstillägg, om vi nästan fördubblar barnbidraget till familjer som tidigare fått känna av kraftigt sänkta reallöner, om vi ger handikappade bättre ekonomiska villkor och möjligheter att leva ett rikare liv, vad gör vi då enligt moderaterna? Jo, vi minskar friheten i Sverige. Om vi alltså genom demokratiska beslut solidariskt ger eftersatta grupper en större del av den ekonomiska kakan, minskar enligt er uppfattning friheten definitionsmässigt, eftersom det då blir en större del av inkomsterna som kommer att passera det allmänna. Verkligheten är den motsatta. Genom dessa riksdagsbeslut har friheten ökat för de människor som haft det sämst i det svenska samhället.

Det är värt att notera, att med er definition av frihet kan vi bara uppnå den 100-procentiga friheten om vi är beredda att avskaffa folkhemmet och ersätta det med det fullständiga privatkapitalistiska samhället, där det inte finns någon gemensam sektor, där skola, sjukvård och försvar helt betalas med privata avgifter. Det visar att frihet enligt moderat definition inte är eftersträvansvärd ens för moderaternas egna väljare.

Moderaternas utgångspunkt är att en stor gemensam sektor är till nackdel för individernas frihet. Men inte var respekten för individen och människovärdet större innan vi byggde upp välfärdssamhället. I och för sig kan jag hålla med Bo Lundgren om att höginkomsttagarna i vårt land har en större valfrihet än låginkomsttagarna. Om det är vi överens. Men varför, om det är så, presentera ett skatteförslag som sänker skatten med 42 000 kr. för en höginkomsttagare men bara med 700 kr. för en låginkomsttagare? Vi vet att moderaternas förslag till hur sex miljarder skall dras in från kommunerna kommer att leda till att den lilla skattesänkningen för låginkomsttagaren äts upp av ökade kommunalskatter, högre kommunala avgifter och taxor.

Kjell Johansson sade att socialdemokratisk politik haft som mål att missgynna småföretagen. Det är ett groteskt påstående. Verkligheten är den motsatta. Genom en lång rad åtgärder har situationen för småföretagare förbättrats och småföretagsamheten blomstrar i Sverige som aldrig förr.

Kjell Johansson frågade vad det är för fel att slå två flugor i en smäll. Han tänkte då på marginalskatterna. Han talade i övrigt om tordyveln som borrar sig fram. Inom parentes sagt tycker jag att det vore bra om Kjell Johansson inte ägnade lika mycket intresse åt entomologi som han gör, utan i stället ägnade sig litet mer åt att förklara det borgerliga skattealternativet. Det skulle verkligen behövas.

Men det kanske är fel att lägga fram ett skatteförslag med den utformning som folkpartiet har gett det. För det skulle, såvitt jag kan bedöma och enligt kommentarer jag har hört från fackligt håll, inte underlätta avtalsrörelsen.

Med den utformningen av skatterna skulle det i själva verket bli nya svårigheter på viktiga delar av avtalsfronten. Får jag till sist säga att en politik för ett gott samhälle måste bygga både på att stärka den enskildes ställning och att slå vakt om gemensamma intressen. Miljöpolitiken är ett exempel på det sistnämnda. En politik för ett gott samhälle måste bygga på just den dubbelheten. Man kan inte bara betona det kollektiva, man kan inte bara betona det enskilda. Det gäller både-och. Vi måste se att det krävs gemensamma beslut i t. ex. miljöfrågor och många andra framtidsfrågor, men vi måste lika klart se att målet är att ge den enskilda människan, alla enskilda människor, större möjligheter att råda över sina egna liv. En sådan politik stärker valfriheten, den hotar varken äganderätten eller medborgarrätten. För övrigt är verkligheten den, att aldrig förr har så många svenskar ägt så mycket som i dag. Mellan 1982 och 1986 ökade hushållens samlade förmögenhet med 200 miljarder kronor. Aldrig tidigare i Sveriges historia har det enskilda ägandet ökat så mycket på så kort tid. Jag tycker att detta kunde mana moderaterna till en viss eftertanke, innan de angriper en socialdemokrati som medverkat både till stärkt välfärd och till en ökning av den enskildes frihet och ägande.

Anf. 36 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 37 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Under ett anförande på nästan 15 minuter lyckades skatteutskottets socialdemokratiska ordförande Jan Bergqvist helt undvika att tala om vad socialdemokraterna vill göra när det gäller skattepolitiken i framtiden. Möjligen lade han fram några riktlinjer när han talade om avdragsbegränsningar och vissa förändringar i övrigt, men han lämnade inga konkreta förslag över huvud taget. Det är en stor svaghet när man i en debatt om en så viktig fråga tvingas diskutera den politiske motståndarens politik snarare än att kunna presentera sin egen.

Vi på den borgerliga kanten är tre olika partier, med olika tyngdpunkt när det exempelvis gäller skattepolitisk inriktning. Men vi är överens om – det framgår av alla tre motionerna – att möjligheten att sänka skattetrycket bör tas till vara. Taktiken kan sedan diskuteras. Vi är överens om att marginalskatterna måste sänkas. Vi är sannolikt också överens – åtminstone är Stig Josefson och jag det – om att vi måste förändra den kommunala skatteutjämnningen. Vi kan diskutera tekniken och hur bestämmelserna skall omformuleras – det måste också ske.

Jan Bergqvist ägnade sig åt att försöka kritisera de borgerliga partierna, som har samma rörelseriktning i fråga om skatteuttag, i stället för att med ett ord tala om den socialdemokratiska politik som har lett till att vårt världsrekord i skatter har ökat än mer under senare år. Han gav också en falsk verklighetsbeskrivning då han försökte göra gällande att socialdemokraterna 1982, när de vann valet, lyckades vända arbetslöshetsutvecklingen. Sanningen är ju den att vi under 1982 gick in i en högkonjunktur med draghjälp från USA och tack vare den devalvering som genomfördes av

socialdemokraterna och som faktiskt innebar en lönesänkning – något som följer med en devalvering – på ungefär 4 %. Därigenom sänktes det svenska kostnadsläget, och vi kunde få i gång hjulen inom ekonomin. Trots detta fortsatte arbetslösheten att öka till nivåer som den aldrig tidigare haft under en högkonjunktur. Inflationen, som fram till 1982 låg på ungefär samma nivå som i OECD i dess helhet, kom sedan att ligga högre än vad som gäller för andra jämförbara länder.

Vi har halkat efter. Sverige var tidigare Nordens rikaste land. Trots vårt lands förutsättningar har vi passerats av Norge – av speciella skäl – men också av Danmark, och Finland ligger inte långt efter.

Det är alldeles uppenbart att vi måste ha en stark offentlig sektor i vårt land. Det finns grundläggande uppgifter på områdena social trygghet, rättssäkerhet osv., vilka måste lösas kollektivt och inte på något annat sätt. Detta innebär att man måste ha en offentlig sektor, men den behöver inte vara så stor som den är i Sverige.

Anf. 38 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist klagade över att jag inte gav något besked om vad folkpartiet vill, utan i stället ägnade mig för mycket åt att beskriva var en tordyvel normalt befinner sig. Jag uppfattade saken litet annorlunda. Talmannens klubba föll därför att jag använde 30 sekunder åt att tala om var en tordyvel brukar befinna sig. Däremot använde jag 15 minuter till att förklara hela det program som landsmötet lade fast för folkpartiets skattepolitik.

Jan Bergqvist hade å sin sida inte något att säga om den socialdemokratiska skattepolitiken annat än att han var emot en marginals-kattereform som skulle ge höginkomsttagarna en större skattesänkning än låginkomsttagarna, och det får min nyfikenhet att växa till oanade proportioner. Vill Jan Bergqvist tala om för oss hur en marginals-kattesänkning annars skulle se ut? Det tror jag att hela svenska folket och alla skatteexperter över hela världen skulle vara kolossalt intresserade av.

Jag gjorde vidare påståendet att socialdemokraterna konsekvent har diskriminerat småföretagen. Jag räknade upp en rad exempel, och jag kan fortsätta uppräknningen med att nämna förmögenhetsskatten på arbetande kapital, som medför att småföretagaren får betala skatt på sin svarv, medan den som köper en tavla och hänger den hemma inte behöver betala skatt för den. Ni har beskattat motionskuponger, försämrat förhållandena när det gäller gåvor, representationsavdrag och sådant i de små företagen, avskaffat avdragsrätten för ideella skadestånd osv. Jag skulle kunna fortsätta denna uppräknning under tio minuter, men det tillåter inte min taletid.

Jag vill rikta följande uppmaning till Jan Bergqvist, för att han skall få tillfälle att vidimera sitt påstående att man inte missgynnar småföretagarna: Nämna några åtgärder i positiv riktning som ni har genomfört för landets småföretagare!

Anf. 39 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Det var ett något annorlunda svar som Jan Bergqvist gav mig när jag frågade om det kommer något förslag beträffande inkomstskatten

1989 än det som jag uppfattade att Feldt framförde tidigare i dag. Feldt var mest kritisk mot att oppositionen över huvud taget hade lagt fram ett skatteförslag under pågående utredning. Som jag tolkade Jan Bergqvists besked skulle det finnas en viss möjlighet att det kommer ett förslag. I så fall borde socialdemokraterna i stället nästan vara tacksamma för att oppositionen har preciserat sina ståndpunkter.

Nu är det i varje fall inte från centerns sida så att vi bundit oss i våra förslag. Vi har angivit vad vi anser skall vara riktlinjerna både för 1989 och för tiden därefter. Vi får väl se – kanhända blir det än en gång så att socialdemokraterna hamnar på centerns förslag, också när det gäller skatteändringar för 1989.

Eftersom jag fick ett delsvar på denna punkt, vilket varken var utförligt eller bestämt men ändå gav något, vill jag ställa ytterligare några frågor till Jan Bergqvist. Anser Jan Bergqvist att det är tillfredsställande att av det pris som konsumenten i dag betalar för livsmedlen går lika mycket i skatt till staten som vad jordbrukaren fått för att producera och leverera den färdiga varan?

Så till en litet mera kontroversiell fråga. Bergqvist är ju, som socialdemokraterna i regel är här i debatterna, mera intresserad av att tala om splittringen inom oppositionen än av att tala om vad socialdemokraterna själva vill. Jag vill bara ställa följande fråga: Bergqvist måste väl acceptera att vi har fem partier här i riksdagen, som vart och ett presenterar sina förslag? Jag skulle knappast tro att Bergqvist accepterar att vi sätter likhetstecken mellan s och vpk. Tänkt litet grand på detta när ni sätter likhetstecken mellan de tre borgerliga partierna!

Beträffande schablonavdragen hoppas jag faktiskt att dessa är till för att täcka de kostnader som löntagarna har. Det som nu föreslås ändrar inte de kostnader man har utan bara det schablonavdrag som man får göra utan att ha motsvarande kostnader. Vi har hela tiden ansett att man i stället för att ge möjlighet till ett sådant grundavdrag för vissa grupper i samhället bör ge ett sådant grundavdrag till alla, också till pensionärer och till dem som driver sitt företag som en enskild firma. Den som driver företaget som aktiebolag får det utan vidare, vilket inte är rättvist.

Jag vill fråga Jan Bergqvist om det är acceptabelt att t. ex. företagsformen skall vara avgörande för om man får avdrag eller inte.

Anf. 40 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Vi frånkänner inte den socialdemokratiska regeringen den politiska viljan att begränsa arbetslösheten. Men vi är inte riktigt överens om hur stora regeringens framgångar på det här området sedan 1982 egentligen är. Det kanske inte är alldeles korrekt att utan vidare jämföra arbetslösheten i dag med hur den såg ut 1982. I dag har vi fortfarande en högkonjunktur, och vi kan konstatera att det trots pågående högkonjunktur är ungefär 305 000 människor som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det är kanske mera rättvist att jämföra dagens arbetslöshetsnivå med den förra högkonjunktursens, på 1970-talet, då det var 221 000 människor som stod utanför arbetsmarknaden.

Av detta framgår att det i de kapitalistiska hög- och lågkonjunkturerna kan hända att arbetslösheten ökar trots att en högkonjunktur inträder. Men vi är

överens om att det nu går bra för Sverige. Att den svenska ekonomin blomstrar råder det tydligen politisk enighet om. Budgetunderskottet ligger nu nere mot 10 miljarder, och 90 företag på börsen redovisar en sammanlagd vinst om 31,7 miljarder. Det är en ökning i förhållande till föregående år med 6 miljarder.

Detta är vi överens om. Men vad vi inte förstår är att regeringen inte anser att det i detta gynnsamma ekonomiska läge finns plats för låglönesatsningar. Jag tror inte att man behöver vara kommunist för att ha funderingar över hur den socialdemokratiska regeringen resonerar när det gäller fördelningspolitiken. Jag kan inte heller förstå varför ett vårdbiträde som får en löneökning på 500–600 kr. skulle vara ett hot mot den svenska ekonomin, när regeringen inte anser att företagens vinstökningar på 24 % är ett hot mot inflationen och den svenska ekonomin.

Anf. 41 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Det finns mycket att göra för att öka rättvisan i det svenska samhället. Samtidigt måste man ha perspektivet att inget land har bedrivit en så ambitiös fördelningspolitik som Sverige. Vi har vidare en sysselsättning som i dag är högre än den någonsin tidigare varit.

Jag noterar med tillfredsställelse att Stig Josefson säger att centern inte har bundit sig för 1989 utan är beredd att hålla frågan öppen.

Jag vill kommentera det som Stig Josefson sade om att vi har fem partier i riksdagen.

Det är klart att om ni inte går fram gemensamt med de andra borgerliga partierna och säger att ni vill bilda regering tillsammans med folkpartiet och moderaterna kommer saken i ett annat läge. Kanske börjar vi se en öppning här. Jag såg att en av centerpartiets riksdagsmän uttalade att om valresultatet inte blir bättre än de låga siffror man hittills sett i opinionsmätningarna kanske centern skall stanna utanför en eventuell borgerlig regering. Är det den linjen man vill följa skall jag inte kräva några besked. Men så länge ni officiellt säger att ni gemensamt vill bilda regering är det rimligt att fråga: Vilket gemensamt program kommer denna regering att stå för?

Bo Lundgren menade att de borgerliga partierna har samma rörelseriktning när det gäller skattepolitiken. Jag bestrider det. Ni är starkt oeniga om skatteskalorna, ni går åt olika håll när det gäller grundavdrag, avdragsrätten för fackföreningsavgiften, den kommunala skatteutjämningen, momsens, energibeskattningen och råvaruskatten. Ni har ett enormt arbete framför er om ni skall täta de stora sprickorna, för att inte säga klyftorna.

Kjell Johansson! Den marginalskattereform som folkpartiet har föreslagit är enligt min mening fel avvägd. Däremot tycker jag att det finns goda skäl att sänka inkomstskatten och marginalskatten.

När det gäller småföretagare och löntagare vill jag säga att det inte är något tvivel om att en småföretagare i praktiken betalar en lägre skatt än vad en löntagare normalt gör. Det finns en rad inslag i skattelagstiftningen som är till företagarens fördel och som en löntagare inte kan utnyttja.

Anf. 42 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist vill inte svara på min fråga vad som är det stora hotet mot svensk ekonomi i dag – om det är vårdpersonalens berättigade krav på rimliga löner eller om det är de ökade vinstandelarna i de privata företagen. Och jag förstår att han inte vill svara på det. Det måste ju vara en knepig sits för en socialdemokrat att försvara de höga vinsterna och säga att de redan lågavlönade skall hålla tillbaka sina krav för att rädda landet.

Vi tycker att det är bekymmersamt att den socialdemokratiska regeringen inte oroar sig för de ökade löneklyftorna och inkomstskillnaderna här i landet. LO kom helt nyligen med en rapport som visar hur skillnaderna mellan människor här i landet ökar alltmer. Det gäller inte bara de ekonomiska skillnaderna, utan det gäller skillnaderna olika grupper emellan i boende, kulturella aktiviteter, fritidsmöjligheter, semestermöjligheter, osv. Det är inte bara så att skillnaderna är stora och kvarstår, de t. o. m. ökar! Det som oroar oss är att regeringen nu ser det som sin stora utmaning att hålla nere löneökningarna, att regeringen inte anser att den största utmaningen är att slå tillbaka inkomstskillnaderna och arbeta för ett rättvist samhälle där man verkligen gör rejäla låglönesatsningar.

Från vpk:s sida anser vi att vi i Sverige har råd med den politiken. Det finns pengar till att höja reallönerna och satsa på de lågavlönade, och vi har i vår ekonomiska motion visat på vägar; vi visar på möjligheterna att dra in de enorma övervinsterna från företagen och att skärpa skatten på aktier och spekulationsvinster. Detta borde vara den stora utmaningen för en arbetarregering.

Anf. 43 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Den stora skillnaden mellan socialdemokratisk skattepolitik och den de tre borgerliga partierna redovisar är just att vi redovisar vår politik – ni säger ingenting för framtiden. Av den redovisning vi har gjort framgår också att vi har en mängd gemensamma förslag – det finns en hel del punkter där vi skiljer oss åt, men vi är överens när det gäller färdriktningen. Som Stig Josefson sade skulle det vara intressant att veta vilka uppgörelser som nästa mandatperiod kommer att träffas mellan en eventuell socialdemokratisk regering och dess stödparti vpk när det gäller bl. a. skattepolitiken.

Det krävs självfallet, som jag sade i min tidigare replik, en stark offentlig sektor för att fullgöra de grundläggande uppgifter som en sådan sektor alltid har. Men det är inget som säger att man skall ha en så stor offentlig sektor som vi har i Sverige, med följden att vi får ett så högt skattetryck. Faktum kvarstår: En svensk industriarbetare har 37–38 % kvar av sin inkomst efter skatter av olika slag. Om man ser på vad en ensamstående industriarbetare får kvar av sin lön, kommer den svenske enligt en OECD-undersökning på nittonde plats av 23 jämförda länder. Vi straffbeskattar människorna på ett sådant sätt att deras valfrihet inskränks.

Jan Bergqvist höll med mig om att låg- och mellaninkomsttagare har svårt att välja – det råder större valfrihet för höginkomsttagare. Men ni socialdemokrater motsätter er ju en successiv nedtrappning av skattetrycket, som i sig skulle leda till en ökad tillväxttakt i ekonomin, vilket främst gynnar låg-

och medelinkomsttagare. Ni motsätter er också strukturreformer när det gäller exempelvis barnomsorg och sjukvård; de skulle leda till att människornas valfrihet faktiskt ökade genom att de monopol som finns revs upp.

Varför skall kommunpolitikerna bestämma hurudan barnomsorg man skall ha? Varför skall landstingspolitikerna bestämma hurudan sjukvård man skall ha? De bestämmer i realiteten till större delen över just låg- och mellaninkomsttagare! Är det rättvist att de människorna inte skall ha en chans att välja?

Finland är ett land som håller på att gå förbi oss när det gäller ekonomisk standard, ett land där man har en offentlig sektor som är litet drygt hälften av den svenska och där man har ett skattetryck som ger till resultat att en industriarbetare får behålla betydligt mer efter skatt än här i Sverige. Jag skulle vilja fråga Jan Bergqvist: Är det rimligt att påstå att individerna i Finland har en sämre situation än i Sverige?

Anf. 44 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist hänvisade i sitt första inlägg till den gynnsamma utveckling som hade skett sedan 1982. Centern har år efter år varnat för att inflationen i Sverige har varit högre än i de länder som vi konkurrerar med på världsmarknaden. Det är först i år som socialdemokraterna har velat erkänna konsekvenserna av den situationen. Nu känner Feldt en viss oro för att utvecklingen, vad som skett under åren 1983–1987, kan innebära betydande svårigheter för vår ekonomi i framtiden. Jag förmodar att även Bergqvist är medveten om detta och nu kan erkänna att den ekonomiska politiken ingalunda har varit så särskilt lyckad. Man har levt upp den fördel som devalveringen innebar, och nu befinner man sig i en betydligt besvärligare situation.

När det sedan gäller splittringen mellan de borgerliga partierna vill jag bara säga att svenska folket först i val skall avgöra vilket parti man vill stödja. Jag anser att det borde vara självklart för oss som hyllar de demokratiska principerna att låta folket välja mellan de partier som finns. Folkviljan uttryckt i val kommer naturligtvis att få stor betydelse för den framtida politiken. När valet har varit har vi att ta ställning till den politiska situation som då har uppstått.

Att man sedan uttalar en viss vilja och säger vad man vill åstadkomma är självklart. Men vi skall inte binda upp oss för vilken politik som skall föras. Folkviljan uttryckt i valet skall enligt min mening respekteras, och debatten om utformningen av den framtida politiken kommer att föras när vi ser resultatet av valet.

Jag fick inget svar på min fråga om momsens. Jag skall inte ytterligare begära att få det. Jag vet att man bland socialdemokraterna är splittrade i den frågan. Den största av socialdemokraternas tidningar har ju samma uppfattning som centern när det gäller momsens. Därför skall jag inte pressa fram något svar. Det skulle kanske försvåra möjligheterna att åstadkomma någonting på den punkten. En fråga som jag tycker att inte minst alla låginkomsttagare måste ställa är om det kan vara rimligt att ta en så stor andel av inkomsten i skatt. Jag hoppas att ni förstår det orimliga i att kritiken för de höga livsmedelspriserna riktas mot jordbruket, trots att staten tar en aning mer av det slutliga priset.

Anf. 45 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jan Bergqvist säger att folkpartiets marginalskatteförslag är fel avvägt. Hur skall det då se ut? Hur ser det egentligen ut med den strömlinjeformade lösning som ni socialdemokrater har och som inte ger större skattesänkningar åt dem med höga inkomster? Har man ingen uppfattning om hur en marginalskattereform skall vara utformad, då måste man ju tycka att alla marginalskatteförslag är fel avvägda. Antingen får Jan Bergqvist presentera ett förslag eller också får han byta rosen mot den tulipanaros som ni socialdemokrater ständigt pratar om. Jag är tveksam till om det över huvud taget kan bli en marginalskattejustering med det resonemang som Jan Bergqvist för. Det innebär att avtalsrörelserna även i fortsättningen kommer att kosta oss stora summor i resursbortfall.

En sak skulle jag gärna vilja få ett svar på. Finansministern sade att ett par miljoner svenskar skulle få gå tillbaka till den gamla deklarationsblanketten, om schablonavdraget sänktes från 3 000 kr. till 2 000 kr. Det skulle innebära att två miljoner inkomstagare har mellan 2 000 och 3 000 kr. i avdrag. Är Jan Bergqvist beredd att skriva under på den siffran eller är den överdriven?

Jag bad Jan Bergqvist nämna en enda för småföretagen positiv detalj av det som ni socialdemokrater har gjort under mandatperioden. Jag fick inget svar, och jag begriper också att jag inte heller kommer att få något. Låt mig därför fråga om ni kan tänka er att gå med på folkpartiets förslag om att ta bort den diskriminerande 400-timmarsregeln, som gäller för att medhjälpande makar – det handlar nästan alltid om det – i rörelsen skall få uppbära egen lön. Eller skall ni fortsätta med denna könsdiskriminering, som det i själva verket är fråga om? Om ändå detta är för mycket för er, kan ni då tänka er att sänka åldersgränsen för de barn som arbetar i makarnas rörelse från 16 till 15 år, så att de kan få en naturlig introduktion i föräldrarnas rörelse? Eller kan ni tänka er att göra en liten justering så att de avgifter, som småföretagare som driver handelsbolag eller enskild firma betalar, inte beläggs också med arbetsgivaravgifter? Så görs ju inte för någon annan grupp i samhället. Jag förstår därför inte varför småföretagarna skall drabbas av sådana arbetsgivaravgifter. Om ni inte kan gå med på något av dessa förslag under denna vårsession, så har jag andra att erbjuda.

Anf. 46 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska näringspolitiken har kraftigt förbättrat småföretagens konkurrenskraft. Verkligheten är den att småföretagsamheten aldrig har blomstrat som den gör just nu.

Så till frågan om marginalskattesänkningar och inkomstskattesänkningar. Vi har sänkt inkomstskatten varje år sedan 1983, och vi kommer att fortsätta med det. Kjell Johansson kommer i sinom tid att få besked om vilken avvägning inför nästa år som vi bedömer vara lämplig.

Stig Josefson försöker bagatellisera den borgerliga splittringen. Om ni inte gemensamt vill visa att ni är regeringsdugliga efter ett val, då kan jag acceptera att ni inte heller talar om hur splittrade ni är. Men om ni ger sken av att vara regeringsdugliga, då måste ni visa hur ni vill lösa de motsättningar som finns mellan eld och vatten i en del av skattepolitikens kärnfrågor.

Margó Ingvardsson talade om de lågavlönade. Jag har inget emot att de får

en bättre ställning i förhållande till de högvärlönde. Men inga löntagargrupper har glädje av – som det var tidigare – stora nominella löneökningar som visar sig vara luft, som urgröps och medför reallönesänkning. Ingen har något att vinna på att den svenska avtalsmarknaden driver på inflationen. Men givetvis är det bra om de lägvärlönde kan stärka sin ställning i förhållande till de högvärlönde.

Det är något av ödets ironi att marginalskatterna steg när moderaterna ingick i regeringen. Det var borgerligt regeringsinnehav under de år då de offentliga utgifterna ökade rekordsnabbt, från 52 % av bruttonationalprodukten till 65 %. Först sedan moderaterna lämnat regeringen kunde vi genomföra den största marginalskattesänkningen i inkomstskattens historia.

Bo Lundgren sade att de borgerliga partierna var på samma väg. Men vad hjälper det om ni är på samma väg och går åt olika håll?

Andre vice talmannen anmälde att Stig Josefson, Bo Lundgren, Kjell Johansson och Margó Ingvardsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 47 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Socialdemokratisk kriminalpolitik har under många års tid präglats av inre motsägelser. Detta har lett till en tidvis slapp, ibland tvetydig och ryckig politik. Inom få politiska områden är realism, konsekvens, tydlighet och långsiktighet så viktiga som inom kriminalpolitiken. I denna socialdemokratiska kriminalpolitik finner vi naturligtvis spår av äldre tiders socialistiska tankar.

Den klassiska socialistiska uppfattningen på denna punkt har emellertid, liksom på så många andra, visat sig ohållbar. Enligt denna filosofi skulle, med stigande levnadsstandard och en radikal utjämning av löner och förmögenhetstillgångar samt ökat medinflytande för de anställda i produktionen, brottsligheten successivt sjunka och småningom reduceras till den brottslighet som begås av psykiskt störda eller sjuka människor.

Den anmälda brottsligheten i Sverige har ökat från ca 200 000 brott 1950 till ca en miljon vid detta årsskifte. Jämfört med den fantastiska levnadsstandardökning – mätt i materiella termer – som inträffat under samma tid, är det bara att konstatera att den socialistiska förklaringsgrunden icke kan vara sanningen.

Hur har då socialdemokratin sökt möta den ökade brottsligheten? Politiken har präglats av överslätande uttalanden från landets högste rättsvårdare. Sommarstugeinbrott har kallats "bagatellbrott" och tillgreppsbrott har kallats "vardagsbrott som vi får leva med". Polismakten har trots ökande brottslighet och sjunkande upplärningsprocent fått vidkännas kraftiga reala minskningar. Rapporteftergifter och åtalsunderlåtelse har kraftigt ökat. Strafftider under två har reducerats med hälften. Permissions-systemet inom kriminalvården har utformats så att inte bara spioner och mördare kan rymma; ett häpnadsväckande stort antal andra intagna är på rymmen.

Så sent som 1986 föreslog den socialdemokratiska majoriteten i riksdagen sänkta straff för bl. a. misshandel och stöld. Återfallsförbrytare åtnjuter i

själva verket större straffrabatt ju fler brott de hinner begå.

Det är fortfarande i detta land lagligt tillåtet att knarka. Nära hälften av landets intagna på anstalter är narkotikamissbrukare och kan fortsätta sitt missbruk på anstalten. Regeringens företrädare hävdar – mot polisens, tullens och socialarbetarnas uppfattningar – att narkotikamissbruket är på tillbakagång. Samtidigt vet vi alla att det har kommit in heroin, kokain och nu t. o. m. crack i landet.

Herr talman! Tillsammans med detta kombineras socialdemokratisk kriminalpolitik av försök att visa handlingskraft genom tillsättande av kommissioner och startande av kampanjer; brottskommission, narkotikakommission och ekobrottskommission, den sistnämnda herostratiskt ryktbar genom sitt förslag att utmönstra rättssäkerhetsbegreppet ur straffrättsprocessen.

Herr talman! Vi moderater inser självfallet att den kraftigt ökade brottsligheten inte enbart är ett resultat av en misslyckad socialdemokratisk kriminalpolitik, men vi hävdar att socialdemokratin inte kan fränkänna sig ett delansvar.

Inget samhälle är helt fritt från brottslighet. De utvecklade industristaterna har alla drabbats av kraftigt stegrade brottslighetstal, särskilt efter andra världskriget. Den kriminologiska forskningen erbjuder inga enkla förklaringsgrunder till denna utveckling.

Litet vet vi. Den största delen av brottsligheten utgörs av olika typer av tillgreppsbrott – snatterier, stölder och inbrott –, bedrägerier och skadegörelser samt trafikbrott som olovlig körning och rattfylleri. Dessa brott begås till helt övervägande del av ungdomar eller unga människor. Förenklat kan man därför säga att vårt brottslighetsproblem är ett ungdomsproblem.

Vi vet också att en liten, högaktiv kriminell grupp – ungefär 2 500 personer – står för omkring en tredjedel av alla brott som begås här i landet. Dessa förbrytare, ofta drogbelastade unga män, har brott som yrke och återfaller gång på gång i ny brottslighet. Ofta åtålas de inte ens för sina lagöverträdelser. Om de döms för ett flertal brott, får de, som jag sade, ofta "mängdrabatt" på straffet. Om de överlämnas till vård för sitt missbruk, svarar de för omfattande avvikelser från institutionerna. De fortsätter att knarka både inne i och utanför anstalterna. Vårt brottslighetsproblem är alltså i hög grad också ett narkotikaproblem.

På motsvarande sätt kan också förenklat sägas att problemet i hög grad är koncentrerat till storstadsområdena och tätorterna.

En viktig frågeställning är därför hur barns och ungdomars uppväxtförhållanden gestaltas i vårt samhälle jämfört med tiden före 1950.

Den viktigaste faktorn, som ofta lyfts fram, är de påtagliga svårigheter som den grundläggande norm- och moralförmedlingen till barn och ungdomar har fått under efterkrigstiden. De vuxnas självklara auktoritet mot barn ifrågasätts. Auktoritetstron är delvis så undergrävd att många utagerande och aggressiva elever tyranniserar både lärare och elever i skolorna. Både psykisk och fysisk mobbning är ett resultat av att föräldra- och lärarauktoriteten så starkt undergrävts och att grundläggande integritetsnormer inte upprätthålls.

Det finns lagar, både skrivna och oskrivna, som är allmänt accepterade i

vårt land och i flertalet andra länder. De är en del av vårt gemensamma kulturarv. Personlig utveckling mot ett starkt individuellt ansvar innebär bl. a. att inse var gränserna går för det egna handlandet. Vi är alla skyldiga att ge våra barn också sådana insikter för att de skall utvecklas till harmoniska människor.

Familje- och hemförhållandena under efterkrigstiden för barn och ungdomar präglas av snabba och drastiska förändringar. Skilsmässofrekvensen har snabbt ökat, och över huvud taget har tidigare långvariga och stabila former för samlevnad mellan män och kvinnor i ökande grad kommit att ersättas av mer eller mindre kortvariga förhållanden. Uppväxt i splittrade hem gör också att barnen möts av flera, t. o. m. motstridiga normsystem.

Bristen på långvariga förtroendefulla och känslomässiga bindningar mellan föräldrar och barn är otvetydigt en av de faktorer som barn- och ungdomspsykologer lyfter fram som förklaringar till de otrygghets- och identitetsproblem som är så påtagliga hos unga lagöverträdare.

Ytterligare en riskfaktor bör beröras. I våra storstäder och tätorter har skolssystemets organisation inneburit att barn och ungdomar under lång tid förts samman i mycket stora grupper. Här spelar alltså en dålig social kontroll och storstadens förmåga att anonymisera individen en påtaglig roll i förklaringen till normupplösningen.

Att skolans organisation, arbetsformer och miljö kan påverka ungdomskriminaliteten torde alla hålla med om. Detta stöds också av mycket intressant forskning i Storbritannien.

Massmedierna har flera gånger under de senaste åren riktat vår uppmärksamhet mot det tilltagande ungdomsvåldet. Elever misshandlar lärare och andra elever i skolan och utanför. Slagsmål mellan ungdomsgäng har i ett par fall t. o. m. lett till dödsfall.

Oron och våldsutvecklingen i skolan hänger samman med skolans undervisningsresultat. Elever som inte känner tillfredsställelse och stimulans i skolan söker ofta hävda sig på annat vis, t. ex. med störning, bus och kanske t. o. m. våld.

Våra barn har rätt till en skola som ger dem de kunskaper de behöver. Den skall sätta varje individ främst och ta hänsyn till elevernas olika anlag och förutsättningar.

Skolan behöver på ett bättre sätt än i dag undervisa om vad samhället ur laglig, moralisk och etisk synvinkel anser vara rätt eller fel. I den fond av kunskaper och erfarenheter som överförs från en generation till nästa måste också rymmas regler om hur man umgås med varandra på ett ansvarsfullt sätt.

Herr talman! Jag går nu över till narkotikaproblemet. Vi moderater tror inte att man på kort sikt kan hoppas på att göra Sverige helt fritt från all illegal narkotika. Men vi kan alltjämt och måste hindra narkotika från att bli en accepterad del av vår kultur. Vi kan därmed också rycka undan grunden för en etablerad och småningom vidgad knarkhandel och knarkkriminalitet i vårt land med allt vad det har i sitt släptåg. Spåren förskräcker, om vi tittar på USA. Det är detta som kampen ytterst gäller.

Sverige är, liksom andra välmående västeuropeiska stater med en ekonomiskt stark men trevande, osäker och trendig ungdomskultur, en attraktiv

marknad för narkotika. De internationella narkotikahandlarnas "marknadsavdelningar", om jag får uttrycka mig så, gör precis denna typ av värderingar. Det går för dem att göra stora pengar på narkotika i vårt land. Sverige är en angreppspunkt för dessa internationella förbrytarnät som handlar med narkotika, och de har riktat in sig på vårt land liksom på många andra länder, och särskilt mot ungdomarna.

Därför måste vi få en narkotikapolitik som kriminaliserar bruket och får bort knarket från anstalterna och en lagstiftning som gör det möjligt att ge missbrukarna en vård, om nödvändigt med tvång, som kan bryta missbruket.

I över tio års tid har moderata samlingspartiet envetet drivit kampen för en realistisk narkotikapolitik och utsatts för spott och spe. Vi har anklagats för att stå för en reaktionär politik, för att vilja införa en polisstat, för att vilja kasta tusentals ungdomar i fängelse – statsministern hade den dåliga smaken att upprepa detta argument i dag på förmiddagen –, för att vilja sätta polisen att jaga narkomanerna längs gatorna osv.

Det första konkreta provet på regeringens nymornade vilja inom kriminalpolitiken fick vi när propositionen om kriminalisering av narkotikabruket nu kom till riksdagen. Vi väntar på propositionen om förändringar i lagen om vård av missbrukare.

Den socialdemokratiska regeringen lovade i valrörelsen 1982 att göra rent hus med knarket. Men trots detta sprider sig en uppgivenhet bland vårdare och poliser. Regeringen har fortfarande inte tagit itu med narkotikaproblemen på ett realistiskt sätt. Och problemen ökar. Nu måste en ny politik till.

Det bör understrykas att det är av mycket stor betydelse för normbildningen att samhället med kraft hävdar att missbruk icke är acceptabelt. För att åstadkomma en norm som avhåller främst ungdomar från experimentmissbruk men också ger lagstöd för polisingripande mot pågående narkotikatillförsel framstår det som uppenbart att den nu existerande straffria zonen i lagen bör täckas in genom en kriminalisering. Där är förslaget bra. Men det är i övrigt helt i avsaknad av konsekvens i förhållande till den föreslagna utvidgade kriminaliseringen och bygger i dessa delar på en hållning till narkotikaproblemet som kännetecknas av rättspolitisk slapphet och bristande insikter i missbrukarnas livsföring och förhållningssätt mot den icke-missbrukande omgivningen.

Således föreslås att enbart böter skall ingå i straffskalan. Den grupp gärningsmän som det här huvudsakligen handlar om brukar betecknas som "bötesimmun" dvs. den saknar inkomst och har oftast inga andra tillgångar än stöldgods eller medel som inbringas genom prostitution. Ett bötesstraff saknar all verkan gentemot den. Vidare får begränsningen till böter den effekten att möjligheterna att förebringa teknisk bevisning i praktiken helt utesluts.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att det lagförslag vi har fått inte fyller syftet att skapa en konsekvent och effektiv kriminalpolitisk hållning till narkotikaproblemet.

Herr talman! Att regeringen genomdrev den s. k. halvtidsfrigivningen för några år sedan framstår som en av de mest groteska och ologiska lagstiftningsåtgärderna i Sveriges rättshistoria.

Fängelsestraffkommitténs majoritet föreslår en återgång till frigivning

efter två tredjedelar av tiden. Vad som kan komma att inträffa, om fängelsestraffkommitténs förslag godtas, är att inom loppet av en tidsperiod på mindre än sex år kommer de faktiska rättsverkningarna av en frihetsberövande påföljd att dramatiskt skifta icke en utan tre gånger, därför att regeringen 1983 bestämde sig för – jag citerar direkt ur propositionen – ”att minska fängelsetiden och undanröja risker för osäkerhet och bristande enhetlighet i tillämpningen”. Det är en ganska festlig formulering, när vi nu vet att vi är på väg tillbaka till tvåtredjedelsfrigivningen.

Jag vill här ställa en enda fråga till justitieministern: Innebär justitieministerns uttalande i budgetpropositionen att halvtidsfrigivningen skall avskaffas, att straffskalorna också halveras så att den faktiska strafftiden blir en sänkning i förhållande till situationen före 1983? Är detta innebörden, kan jag lova justitieministern att enighet inte kommer att uppnås om detta förslag.

Herr talman! Under senare år har moderata samlingspartiet i riksdagen – utan framsteg – i enlighet med rikspolisstyrelsens förslag krävt att 460 aspiranter årligen skall antas.

Beräkningar som nyligen har utförts av rikspolisstyrelsen visar att minst 550 polismän kommer att lämna yrket varje år från början av 1990-talet. Till detta kommer att det krävs ca 90 polismän som vikarier för uppehållande av vakanta tjänster.

Redan nu råder det en påtaglig brist på poliser. Om antagningen av aspiranter fortsätter att ligga på ungefär samma låga nivå som under senare år, blir det en allvarlig poliskris. Det tar tre år att utbilda en polis. Behovet av poliser kan därför inte bedömas från år till år.

En förstärkning måste ske, och denna bör äga rum genom en kraftigt ökad rekrytering till polishögskolan. Enligt vår mening måste antalet platser redan nästa budgetår ökas till 640. Detta antal bör motsvara avgångarna.

Herr talman! Kriminalpolitiken är en central trygghetsfråga. Socialdemokraterna har inte klarat av denna trygghetsfråga.

Vi måste skapa ett tryggare Sverige. Fler poliser ger ökad rättstrygghet. Vi måste ta itu med vanebrottslingarna. Narkotikamissbruket måste minska, och ungdomsbrottsligheten måste minska.

Detta är grunderna i en ansvarsfull moderat kriminalpolitik. Väljarna vet var vi står när det gäller denna centrala politiska trygghetsfråga.

Anf. 48 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Nyligen kunde man i Dagens Nyheter läsa följande två rubriker: ”Reaktionära tankar på marsch” och ”Moralen offras för simpel renhållning”. Artiklarna gällde svensk kriminalpolitik. Författaren stormade inte så mycket mot politiker som mot andra debattörer, och därför borde han inte behöva bemötas här. Men sådana underliga rubriker förtjänar någon kommentar.

Debatten om frihetsstraffen – om vi över huvud taget skall ha fängelsestraff, vilka brott som i så fall förtjänar fängelsestraff och hur långa straffen skall vara – kommer säkert alltid att leva. Det är självklart, eftersom alla som deltar i denna debatt åtminstone kan ena sig om en sak, nämligen att det på detta område inte finns några absoluta sanningar. Det handlar inte om någon

exakt vetenskap. Tvärtom handlar det om mycket irrationella individer, människor som har kommit på sned i samhället. De har gjort det i så stor utsträckning att deras beteende inte kan tolereras, och samhället reagerar genom olika typer av brottspåföljder. Sedan kan man ställa upp olika syften med straffet, syften som har gärningsmannen, brottsoffret eller allmänheten till adressat.

Jag skall inte gå in i teoretiska resonemang. Men det är viktigt att säga ifrån att de påståenden som framfördes i artikeln knappast kan vara grundade på några uttalanden från folkpartiet. Vi i folkpartiet har inte gjort gällande att inkapacitering, dvs. inlåsning på lång tid, av ett antal vanetjuvar skulle vara en lycklig lösning på frågan om hur vi skall bekämpa den stigande brottsligheten i landet. Av artikeln att döma kan man förledas tro att justitieministern har uttalat sig i den riktningen. Jag har själv inte hört det, men jag vill gärna veta hur det ligger till, och jag tror att fler än jag skulle vilja veta hur tuff Anna-Greta Leijon tänker bli.

Om skribenten däremot menade att det är reaktionärt att tala om fängelsestraff för vissa brott, då har han nog stämplat hela folket och hela denna riksdag som reaktionära. Jag skall villigt erkänna att eftersom reaktionärt egentligen betyder önskan om tillbakagående kanske vi i folkpartiet kan kallas så i detta hänseende. Vi önskar nämligen en återgång till tidigare gällande regler på ett par områden, nämligen när det gäller halvtidsfrigivningen och åtalshelftergifterna.

När vi dessutom begär särskilda, klara regler om straffskärpning vid återfallsbrott är det möjligen reaktionärt på det sättet att det funnits tidigare. Men det kan lika mycket kallas för både en rättssäkerhets- och t. o. m. en rättstrygghetsfråga. Det är en rättssäkerhetsfråga för brottslingen, som genom klara rättsregler får veta att återfall i vissa brott medför, och skall medföra, strängare straff. Däremot är det långt ifrån fråga om att offra moralen för simpel renhållning. Det är ett av många försök att stärka moralen och att skapa ett samhälle där rättvisan har stöd i den allmänna opinionen, vilket faktiskt också är viktigt.

Herr talman! I måndags besökte jag polisen i ett mellansvenskt polisdistrikt. Vi talade om brottsligheten i distriktet och om polisernas problem i yrket. De hade ett bestämt önskemål till politikerna, nämligen att reglerna om halvtidsfrigivning snarast ändras. När jag då sade att det nog blir så och att det kanske t. o. m. blir ett enigt beslut, var vi alla eniga om att det vore bra – poliserna främst därför att de ständigt kommer i kontakt med en allmänhet som undrande frågar vad poliserna egentligen arbetar för, när fångarna ändå släpps ut så lätt.

Nu skall man erkänna att problemet kanske inte är så enkelt som många tror. Man kan också erinra om att frigivningen efter det att två tredjedelar av strafftiden har avtjänats, som väl i första hand är alternativet, inte innebär så mycket längre straff.

Folkpartiet vill återgå till denna typ av frigivning och ha den fakultativt. Det för brottslingen och för rättssäkerhetshistorien viktiga är naturligtvis den faktiska fängelsetiden. Och jag vill gärna markera att vi i folkpartiet inte eftersträvar någon faktisk förlängning av fängelsetiden. Jag har personligen för övrigt vissa sympatier för en ren nettostrafftid.

Poliserna tog också upp ett problem som har med deras arbetstillfredsställelse att göra. De är trötta på att ständigt utreda brott av samma gärningsmän utan att, som de säger, något händer. Det måste kännas underligt att lägga ner lång tid på en brottsutredning för att sedan märka att vederbörande person fick åtalsunderlåtelse.

De senaste reglerna på detta område är enligt folkpartiets mening faktiskt ett bra bevis på att moralen har offrats. De för skada med sig, både för den enskilde unge brottslingen och för samhället. För den enskilde därför att han lätt kan få uppfattningen att det är fritt fram att fortsätta, inget händer honom trots att han har blivit ertappad. Sådant blir en invit till fortsatt brottslighet. Sedan när det har hunnit bli en lång rad brott, då kommer reaktionen genom en kanske nog så allvarlig dom. Detta hade säkert inte behövt hända så ofta som nu om brottslingen i tid hade fått klart för sig att brott åtalas och föranleder straff. Nu tycks regeringen äntligen börja bli medveten om detta. Men det räcker inte, vi väntar på konkreta förslag också.

Vi har från folkpartiets sida begärt en återgång till tidigare regler, bl. a. därför att vi anser att det är domstolar och inte åklagare som i praktiken skall ha ansvaret för den dömande verksamheten. Men vi skall naturligtvis, som alltid, fördomsfritt studera eventuella regeringsförslag till ändringar. Viktigt är att regeringen nu tycks inse att det inte kan fortsätta på det sätt som sker.

I folkpartiet är vi övertygade om att om vi skall kunna stävja brottsligheten måste vi börja med ungdomen och gripa in snabbt mot unga människor. Vi har under flera år i rad motionerat om skyldighet för polisen att underrätta föräldrarna när den misstänker en omyndig för brott. Vi har även motionerat om stupstockstider för olika myndigheters utredningar och beslut i ärenden som rör ungdomsbrottslingar. Från socialdemokraterna har vi bemötts av tusen undanflykter. Nu noterar vi en mer positiv inställning från justitieministern när det gäller att underrätta föräldrarna. Jag är också intresserad av Anna-Greta Leijons åsikter om bestämt angivna tidsramar.

Herr talman! Det går naturligtvis inte att besöka ett polisdistrikt utan att tala om personalbristen, och det gjorde vi även i måndags. Låt mig då först understryka att både poliserna och jag var ense om att vi inte behöver hundratusentals fler polistjänster, men däremot att vi måste försäkra oss om att det finns utbildade poliser som kan söka tjänsterna. Så är det inte i dag. Vi kommer att få en allvarlig brist på utbildade poliser om bara några år. Regeringen tycks ha börjat ana problemet, men det räcker inte. Det är nödvändigt att ta konsekvenserna också. Från folkpartiets sida har vi gjort det och avsatt medel till utbildning av 460 polisaspiranter nästa år.

Jag hoppas naturligtvis att vi får en annan regering. Då skulle Anna-Greta Leijon bli befriad från de problem som den allt större polisbristen kommer att skapa. Men Anna-Greta Leijon är därmed inte befriad från ansvaret. Det är redan nu vi behöver fler. Om Anna-Greta Leijon skulle bli kvar som justitieminister, kommer hon säkert att ångra om hon inte följer oppositionens goda råd. Det skulle nämligen medföra ökad rättstrygghet.

Anna-Greta Leijon har talat mycket om rättstryggheten och påstår också i budgetpropositionen att rättstryggheten för medborgarna är av "överordnad betydelse". Det låter bra och kan vara invändningsfritt, ifall uttrycket "överordnad" enbart skall tolkas som "stor" eller något liknande. Om

Anna-Greta Leijon däremot menar att rättstryggheten är viktigare än rättssäkerheten eller verkligt överordnad rättssäkerhetens principer, då blir jag oroad. För oss i folkpartiet är rättssäkerheten minst lika viktig som – möjligen t. o. m. överordnad – rättstryggheten, som vi inte kan garantera utan rättssäkerhet.

Herr talman! Detta kan för många låta som juristeri. Men jag försäkrar att det är allvarligare än så. Lagreglers klarhet och förutsebarhet, deras giltighet för alla, att ingen får dömas ohörd och att lag inte får drabba någon retroaktivt – allt detta är exempel på rättssäkerhetsgarantier, som vi ständigt måste värna om och vara beredda att slåss för. Utan rättssäkerhet kan vi inte garantera medborgarna någon trygghet mot övergrepp från vare sig staten eller enskilda. Detta har jag inte sagt som inledning till något allmänt gnäll om rättsstaten Sverige. Tvärtom vill jag, som så ofta, poängtera att Sverige är ett rättssamhälle. Tjänstemännen är inga mutkolvar. Lagstiftningen uppfyller i allmänhet de krav man kan ställa för att garantera rättssäkerhet. Men märk väl, jag sade "i allmänhet". Lagstiftningen har också brister, inte minst när det gäller den ekonomiska brottsligheten. De bristerna tänker jag dock inte gå in på nu. Däremot är det mycket viktigt att jag får ett klart besked från justitieministern om hur hon ser på skillnaden mellan rättstrygghet och rättssäkerhet.

Herr talman! Till sist vill jag säga att det gläder mig att Anna-Greta Leijon i budgetpropositionen redovisar en mer positiv inställning till samhällstjänst än sina företrädare. Från folkpartiets sida har vi motionerat, och drivit den frågan under många år. Vi har också studerat den i Danmark. Jag kan rekommendera Anna-Greta Leijon – om hon åtminstone vill ha en öppen syn på detta – att åka till vårt danska grannland och få en föreläsning om de goda resultat av samhällstjänst man där kan redovisa.

Anf. 49 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vem är en bra politiker?

Är det den som ständigt söker rida på trenderna? Den som fångar in varje tillfällig stämning och drar fördel av den? Den som ger efter för varje primitiv kampanj som drivs fram av obskyra intressen?

Eller är det den som vågar gå emot trenden? Den som ställer sig på deras sida, som ingen annan vill eller vågar försvara? Den som genom kampanjernas konstlade stämningslägen håller sin linje?

Så mycket är klart att det är den förstnämnda sortens politiker som lättast kommer sig fram här i världen. Men eftertanken säger också att det är den sistnämnda sorten som på sikt förmår göra verkligheten mänskligare för folk att leva i.

Vi skall erinra oss detta i dessa dagar. Det går en trend över västra Europa, som börjar smitta av sig också i Sverige. Mänskliga och medborgerliga rättigheter är trängda. Fler och fler människor finner sig vara andra klassens medborgare. Rättssystemen och rättspraxis börjar alltmer öppet drabba de redan förföljda och beträngda. Som vanligt är detta ting som svenska massmedia visar svalt intresse för.

I Storbritannien har myndigheternas öppna våldsutövning i gruvdistrikten följts upp med lagar som blandar sig i fackliga organisationers beslutsregler. I

aidsskräckens spår har följt ett lagförslag som förbjuder skolundervisning om homosexualitet och kommunalt stöd till homosexuellas organisationer.

I Frankrike avlöser polisaktionerna varandra mot arbetare, invandrare och flyktingar. 1970-talets beryktade inrikesminister M. Poniatowski har fått en än mer energisk efterföljare i inrikesminister Pasqua. Jaga, utvisa, trakassera – det är taktiken i dag mot breda skikt i det franska samhället. Och medlen är det heller inte så noga med. Visum hjälper inte, när polisen ändå har rätt att avgöra inresa. Lagens skydd hjälper inte, när förhärda personer ur de forna polistrupperna angriper förläggningar för hemlösa.

I Belgien är en rasist justitieminister, M. Jean Gol. En lag väntas komma med hårdare bestämmelser mot flyktingar och invandrare. I Schweiz har man en kvinnlig justitieminister, Frau Kopp. En parlamentarisk kommission har näst konstaterat att Frau Kopp övat påtryckningar på tjänstemän för att de allmänt skall tillämpa lagstiftningen mot flyktingar och invandrare hårdare än vad lagen avsett och medger.

I Spanien skadades nyligen 60 lantarbetare vid en stor polisaktion. I Västtyskland har man börjat jaga kurder på allvar – möjligen inspirerad från deras land – och gjort en stor razzia i 40 fastigheter.

Det är ingen vacker verksamhet som europeiska regeringar sysslar med, om man ser det från medborgarrättslig ståndpunkt. Det finns kanske skäl för Sverige att se upp när man utvecklar samarbetet med Västeuropas justitieministrar. Det är inte den sortens harmonisering med den europeiska gemenskapen vi skall ha här i landet. Det är nämligen alltför tydligt att tendenserna utifrån har sin återspeglning också i Sverige. Också här böjer sig regering och myndigheter, på sistone alltför snabbt, för populistiska trender och egendomliga stämningar. Det är inte bara kampanjen för gamla dåliga ålderdomshem som tycks skrämja regeringen till underkastelse. Också på rättens område visar sig en opportunistisk inför konservativa kampanjer och ytliga trender.

Här rymmer t.ex. en fånge på grund av organisatoriska tabbar i bevakningen, i och för sig förargligt och uppseendeväckande nog. Men för detta skall plötsligt alla andras permissionsvillkor stramas åt. När började landets grundlag tillåta den typen av kollektiva bestraffningar?

Här finns tusentals människor med missbruksproblem. De har behov av stöd och hjälp, av ett förtroendefullt förhållande till sociala myndigheter för att bryta sitt missbruk. Här finns också unga människor, som utan att vara missbrukare har svåra bakgrunder och allvarliga störningar. De behöver hjälp. Stora grupper av dem skall vi nu börja möta med gripande, lagförande, domar och böter, trots att missbruksproblemet i samhället inte alls ökar. Vad i herrans namn tjänar sådant till, annat än att tillfredsställa en okunnig och reaktionär opinion som ändå aldrig blir nöjd förrän den burat in eller tvångsvårdat ännu fler av sina medmänniskor? Här har vi kommunala myndigheter ute i landet som bryter sekretess, som tillämpar kontrollmetoder också mot skötsamma ungdomar, metoder som strider mot grundlagen och som kritiserats av justitieombudsmannen. Och vad gör regeringens representanter? De berömmar offentligt just dessa kommuner för ett exemplariskt arbete!

Vi har haft en vetenskapligt och praktiskt bekräftad kriminalpolitik sedan Lennart Geijers dagar, och vad händer nu?

Nu talas det i halvkvädna visor om hårdare tag och om att gärningen – inte omständigheterna – skall vara huvudfråga i straffmätningen. Här försöker regeringen tydligen att göra sig populär hos den mest konservativa och ytligt tänkande delen av opinionen, när det i själva verket behövs helt andra ting: ett hävdande av den humana kriminalpolitiken, meningsfulla behandlingsmetoder, bättre eftervård och en bättre rustad, aktiv socialtjänst.

Jag är inte ute efter att måla i svart. Svenska myndigheter och svensk polis tål – trots många brister och mycket kritik som är berättigad – mer än väl en jämförelse med andra länder i fråga om både kompetens och hederlighet. Många goda exempel på myndighetsutövning till medborgares fördel skulle man också kunna anföra. Men det är vindarna som oroar, vindar som har blivit kyligare efter den 28 februari 1986.

Vi fick en hets mot en liten folkgrupp av en typ som vi inte haft i Sverige sedan andra världskrigets tidiga skede; det skede när det fortfarande gick bra för den nazistiska krigsmaskinen. Vi fick se förändringar i rättssystemet som inte alls var avsedda av lagstiftarna, för när blev det lag i Sverige att man kunde bolla så med rättegångsbalken som skedde här? Och när har det sedan 1940-talets razzior förekommit att man kunde göra stora svep och anhålla människor även om de inte alls var misstänkta? Vi har möjlighet här i landet att i speciella fall och för definierade syften telefonavlyssna människor. Men det var alls inte grundlagstiftarnas eller de vanliga lagstiftarnas mening att man skulle hålla på att avlyssna hela grupper av människor månadsvis och inte heller att man skulle använda telefonavlyssning för att inge människor känslan av att vara övervakade, att ha blåslampa på sig, för att nu citera en känd svensk person, numera bosatt i Wien.

Det är nu inte så att stämningar och trender av detta slag drabbar bara små grupper i samhällets marginal. De återverkar förr eller senare på alla som inte tillhör de starka och resursrikas kategori. Försvagas medborgarrättigheterna för en viss grupp, försvagas de för alla. Det börjar med flyktingarna, det fortsätter med invandrarna och de socialt utslagna, och det sprider sig som en praxis genom samhälle och arbetsliv i allmänhet.

Det farliga med trenderna är inte bara att de griper tag i opportunistiska politiker. De visar sig också ha en farlig makt i massmedia. Som en av den klassiska parlamentarismens sympatisörer har jag alltid velat se den fria pressen som en motvikt till makten, som de svagas garanti. Vad vi fick se i spåren av Palmemordet var en press som väsentligen sprang åt samma håll och som förde ett budskap präglad av ett välförhållande till makten.

Dessa erfarenheter tillsammanantagna säger oss något. De säger att försvaret av våra medborgerliga och sociala rättigheter måste vi sist och slutligen organisera själva. Vi kan inte lita på den officiella makten och inte heller på pressen. Men vi kan påverka situationen genom att som politiska företrädare välja sådana människor som är beredda att stå emot auktoritära och populistiska trender.

Den gamle tyske socialdemokraten August Bebel sade en gång att rättssystemet är till för de svaga – de starka med sina resurser klarar sig ändå. Bebel följde genom alla år den grundsatsen, tvärse mot alla populistiska och

reaktionära trender, för han visste vad det ville säga att leva i den preussiska ordnings- och batongstaten.

Han blev därför också ett exempel på den sorts politiker som man minns. Opportunisterna och trendmänniskorna i politiken – de har sin korta tid. Sedan glöms de. Och det är precis som det skall vara, för de förtjänar inte att man minns dem.

Anf. 50 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Förtroendet för samhällets rättsvårdande organ har ifrågasatts under senare tid. Debatten har föranletts av flera olika händelser som getts stort utrymme i massmedia. Man kan ställa sig frågan: Beror det inträffade på djupgående brister i vårt samhälle eller är det resultat av misstag i ett annars väl fungerande system?

Regeringen har genom en rad insatser arbetat för att utreda vad som har skett och för att undanröja de bakomliggande problemen.

Juristkommissionen har granskat utredningen av mordet på Olof Palme. Den har bl. a. riktat kritik mot samarbetsformerna mellan åklagare och spaningsledning.

Juristkommissionens material har lämnats över till den parlamentariska kommission som för en tid sedan i bred politisk enighet yttrade sig över utredningsarbetet kring misstanken om polisens inblandning i mordet. Man har inget att erinra på denna punkt och konstaterar att det för dagen inte finns anledning att misstänka någon sådan inblandning.

Jag räknar med att kommissionen redovisar sin bedömning i återstående delar under våren.

Vapenexportfrågorna har föranlett en medborgarkommission. Polisens och åklagarnas utredningar om brott mot vapenexportlagen tar tid. Vi måste ha klart för oss att dessa utredningar av flera skäl är utomordentligt komplicerade och svåra att driva, bl. a. på grund av att de rör internationella transaktioner. Nu har emellertid åklagarnas utredning på flera punkter kommit så långt att domstolarna kan börja arbeta.

Omständigheterna kring Stig Berglings rymning har granskats av justitiekanslern. Han har utrett ansvaret såvitt gäller både personal och organisation.

Säkerhetspolisens roll i sammanhanget har utretts av ambassadör Carl Lidbom. Han har riktat viss kritik mot säpo men kommit fram till att säkerhetspolisen i och för sig inte kan lastas för Berglings flykt. Fallet ger enligt Lidbom anledning att fundera över hur de krav som bör ställas på säpo kan tillgodoses i framtiden. Bl. a. detta skall behandlas av sätokommittén.

Polisens beredskap vid särskilda händelser har utretts av rikspolischefen. Han redovisade redan vid årsskiftet ett förslag till åtgärder och skall återkomma med en plan för hur beredskapen skall kunna stärkas ytterligare.

Herr talman! Efter att ha tagit del av alla de utredningsresultat som hittills har presenterats är jag övertygad om att vad som skett inte beror på några grundläggande brister i vårt rättssystem. Jag upplever också hos de människor jag möter att den uppfattningen vinner i styrka. För att förtroendet för rättsväsendet skall kunna bestå är det emellertid viktigt att regering och riksdag är beredda att vidta åtgärder när sådana visats sig nödvändiga. Det är

en av orsakerna till att vi från justitiedepartementet under våren lämnar ca 25 propositioner med förslag till förändringar inom viktiga delar av rättssystemet.

Det finns människor vilkas tro på rättssamhället kan påverkas av andra orsaker än dem jag nu har nämnt. Människor som har utsatts för stöld eller misshandel eller något annat liknade brott kan tycka att de inte får tillräckligt skydd och stöd från samhället. Många kanske tycker att brottsoffren är en liten grupp, men tyvärr är det inte så. Det är en grupp vars krav och behov det finns all anledning att uppmärksamma.

Många kvinnor har vittnat om hur plågsamt det är att driva sin rätt i våldtäktsmål. I rättegången känner de ofta att de sitter på den anklagades plats. Frågor från den tilltalades försvarare upplevs som djupt kränkande. Även om den tilltalade fälls kan hon ändå känna det som om hon vore medskyldig.

I de fall kvinnan biträder åklagarens talan har hon själv rätt att ställa frågor till den tilltalade, både vid rättegången och i andra förhör. Men det är inte lätt för offret att själv fråga ut den som vållat lidandet. Detta gör att förslaget om målsägandebiträde i regeringens brottsofferprogram är synnerligen angeläget. Det stärker kvinnans position i rättegången. Hon får hjälp att förbereda sig för obehagliga frågor och får någon som aktivt kan föra hennes talan inför rätten.

Tillsammans med socialtjänstlagens bestämmelser om kontaktpersoner utgör målsägandebiträdet en väsentlig förstärkning av utsatta kvinnors situation.

Många kvinnor tvingas leva under ständigt hot om repressalier från en tidigare make eller bekant. Det förslag om besöksförbud som kommer under våren är därför ytterligare ett steg på vägen i riktning mot ett bättre skydd för kvinnor.

Om man i dag griper in för att t. ex. hjälpa någon som misshandlas och själv blir skadad, löper man risk att bli utan ersättning. I dag måste man ha blivit ombedd av en polis att ingripa för att få ersättning. Detta är ett missförhållande som irriterat många. Jag håller med dem, och därför kommer reglerna inom kort att ändras.

Brottsoffrens första kontakt med det rättsvårdande systemet är polisen – ofta är det så i varje fall. Det är viktigt att underlätta för den enskilde polismannen att spela en roll som också innebär ett stöd för brottsoffren. De ändringar som nyligen gjorts i polisförordningen understryker polisens roll i detta sammanhang.

Jag ser det som en viktig uppgift att stärka tilltron till samhället bland dem som drabbats av brott. Det finns anledning att stryka under att detta synsätt inte står i något som helst motsatsförhållande till att vi måste fortsätta att satsa på återanpassning av lagöverträdare.

Vid sidan av dem som drabbats av brott finns de människor som känner en stark oro för att någon gång bli utsatta för brott. Vi vet genom olika undersökningar att de som oroar sig för detta är betydligt fler än dem som verkligen råkar ut för brott. Man skulle kanske kunna frestas att kalla det en oro utan grund, men jag tycker att man skall ta den på allvar.

Något som människor särskilt oroar sig för är att utsättas för plötsligt och

oförklarligt våld, t. ex. att råka ut för att en berusad person drar kniv på fotbollsläktaren eller att plötsligt finna sig omgiven av ungdomsgäng med karatepinnar, knogjärn och andra s. k. gatustridsvapen. Många oroas av rapporter om att våldsförbrytare rymmer eller alltför snabbt släpps ut från anstalterna, trots att risken för återfall kan vara stor.

Mot denna bakgrund är det viktigt att vi får ett förbud mot s. k. gatustridsvapen på allmän plats och knivförbud på offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Det är också viktigt att vi ser till att vi har tillfredsställande säkerhet i behandlingen av de grova brottslingarna, t. ex. när det gäller långtidsdömdas permissioner. Ett annat steg i denna riktning är att förbättra reglerna beträffande psykiskt störda lagöverträdare.

För att öka enhetligheten och förutsägbarheten i straffrättskipningen kommer vi i nästa vecka att lämna en lagrådsremiss om straffmätning och påföljdsval. De allmänna grunderna för straffmätningen är i dag inte reglerad i lag. Därför blir detta förslag principiellt mycket viktigt.

Jag vill till Björn Körlof här säga att vi till hösten kommer med förslag om den s. k. halvtidsfrigivningen. Frågan om avskaffande av halvtidsfrigivningen hänger ju nära samman med hur vi utformar straffskalorna. Det är inte min uppfattning att en ändring av den villkorliga frigivningen skall leda till en allmän och generell skärpning av straffen. Däremot menar jag att vissa grupper av brott behöver en kraftigare reaktion från samhällets sida i relation till andra. Närmare redovisning av detta kommer när propositionen är färdig. Men en förändring av den villkorliga frigivningen måste förenas med en genomgång totalt sett av våra straffskalor. Därför är det svårt att i dag exakt ange var vi hamnar i förhållande till nuläget.

Jag vill till Karin Ahrlund, som ställde en fråga om rättssäkerheten, säga att jag tycker att den beskrivning som folkpartiet har gjort i en av sina motioner om dessa frågor är mycket bra. De viktigaste insatserna för att förhindra att ungdomar fastnar i brottslighet görs av föräldrar, skolan och socialtjänsten. Från årsskiftet kan den som döms till villkorlig dom eller skyddstillsyn åläggas att avhjälpa skadan.

När det gäller de unga lagöverträdarna arbetar vi bl. a. med förslag om att en polis direkt skall kunna ålägga den unge att avhjälpa eller begränsa skadan. Åklagaren skall också kunna få ökade möjligheter att väga in ungdomars villighet att gottgöra skada i beslut om åtalsunderlåtelse.

Åklagaren kan också få rätt att föreskriva att åtalsunderlåtelse förenas med krav på att den unge lever skötsamt. Om sådana beslut förmedlas muntligt vid ett personligt sammanträffande där föräldrar är närvarande, förbättras möjligheterna att leda unga lagöverträdare på rätt väg.

Jag tror på någon form av samhällstjänst främst för ungdomar. Inom justitiedepartementet håller vi nu på med en intern utredning om detta. Jag hoppas vi skall kunna stimulera till en bred och djup diskussion. Vad jag söker är en ny väg att dra in unga lagöverträdare i en gemenskap med arbetskamrater. Vi skall ställa krav på dem, men också visa att vi behöver dem i stället för att ytterligare stöta ut dem ur samhällsgemenskapen. Man kan säga att vi skall ha en kärleksfull men självfallet samtidigt ganska bestämd inställning.

Vi har i Sverige en bra, stark och väl utrustad polis. Visst har enskilda

missförhållanden uppdagats, men det förändrar inte uppfattningen att vår poliskår är värd all uppmuntran och respekt. Polisen gör ett mycket bra jobb.

Det är viktigt att polisen får de resurser den behöver. I den senaste budgeten föreslås polisen få 150 nya administrativa tjänster för att frigöra poliser från administrativa jobb. Intagningen vid polisskolan föreslås öka till 360 aspiranter.

I Polistidningen, nr 1 i år, skriver man så här:

”Ge oss en polispolitik som ger oss rimliga möjligheter att utveckla oss till en än mer professionell yrkeskår, som gör det möjligt att formulera rekryterings- och utbildningskrav, som ger besked om vad vi har att förvänta av framtiden när det gäller arbetsbörda-resurser.

Ge oss en polispolitik som också klargör polisstyrelsens roll och polismännens skyldigheter och rättigheter.”

Herr talman! Jag vill till sist säga att jag ställer mig mycket positiv till att utveckla en sådan polispolitik i samarbete med poliskårens företrädare och de politiskt förtroendevalda från olika partier i polisstyrelserna.

Anf. 51 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att jag är glad över att Anna-Greta Leijon under sin första allmänpolitiska debatt som justitieminister har gått in på många av de frågor som nu diskuteras. Jag tycker att det är bra att vi har fått en justitieminister med god politisk förankring i det parti som hon företräder.

När det gäller halvtidsfrigivning sade Anna-Greta Leijon att när vi nu skall upphäva halvtidsfrigivningen får detta inte generellt leda till en straffskärpning. Men då måste man komma ihåg att när halvtidsfrigivning genomfördes, ledde det generellt till en ganska kraftig lindring av strafftiderna. Och när vi nu skall gå tillbaka, så menar jag att vi måste börja från den tidpunkt när halvtidsfrigivningen genomfördes och se på hur straffskalorna då var utformade.

Det är alltså viktigt att vi får klart för oss vad det är för utgångspunkter som Anna-Greta Leijon och regeringen har för sitt resonemang. Från våra utgångspunkter ter det sig mycket svårt att godta att hela den här manövern – först införande av halvtidsfrigivning och sedan återgång till något annat system – kommer att leda till en generell strafflindring i förhållande till läget 1983. Det är det som är problematiken, och jag förstår justitiedepartementets bekymmer när det gäller att hantera den här frågan – vilket bara visar hur besvärlig och dålig denna reform med halvtidsfrigivning var.

Det vore också bra om vi kunde få ett resonemang – Anna-Greta Leijon var inne på det – som innebär att vi faktiskt får fler poliser i arbete, att vi kommer bort från diskussionen om tjänster. Tjänster gör inte något polisarbete, det är arbetande poliser som vi behöver. Det är av fundamental betydelse att både medborgarna och vi som sysslar med den här frågan ägnar oss åt att få fler arbetande poliser, och inte ägnar oss åt en teknisk diskussion om tjänster. Det har varit alltför många resonemang om flyttande av tjänster mellan olika typer av polisverksamhet – från trafikpolis till ekorotlar, till narkotikarotlar osv. Några fler poliser som arbetar har det inte blivit, däremot ett stort och besvärligt resonemang om tjänster.

Kan vi vara överens om att i fortsättningen diskutera om levande polismän,

som arbetar, och komma bort från tjänsteresonemanget, då är mycket vunnet i den här debatten.

Anf. 52 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att jag är glad över att Anna-Greta Leijon har läst folkpartiets motion ordentligt och tydligen instämmer i den beskrivning av rättssäkerheten som vi gör där. Det blir faktiskt lättare att föra en konstruktiv debatt i framtiden, om vi använder samma uttryck och menar samma saker med dem.

Sedan är det naturligtvis en liten anmärkning som man måste göra. När Ann-Greta Leijon nu med stolthet kan berätta att här kommer det 25 propositioner under våren, så kan man som ledamot av riksdagen – och som en av dem som har skrivit under motioner i sådana här ärenden i tre, fyra eller fem år i rad med önskingar på de områden där vi nu får propositioner – naturligtvis först och främst tacka och ta emot. För allmänheten kan man dock göra det konstaterandet att det är beklagligt att regeringen måste vänta ända tills det blev valår med att lägga fram de här förslagen. De kommer i allmänhet att kunna gå igenom i många delar här i riksdagen.

Jag kan tänka mig att vi kommer att få många debatter om strafftider och villkorlig frigivning. Det är minsann inte så lätt att stå här och bolla med månader, dagar och år, och jag vill inte heller klämma Anna-Greta Leijon på besked i det avseendet. Jag tror att vi är ense om vad jag sade redan inledningsvis, att här skall vi inte ha inkapacitering, och här skall det inte bli bombardemang med långa, långa straff. Men jag vill vänta med att diskutera tiderna ordentligt tills vi får en proposition med klara uppgifter.

När det gäller den villkorliga frigivningen nämnde jag däremot att vi önskar att den åtminstone skall vara fakultativ, om vi skall ha en villkorlig frigivning, och att den skall gälla efter två tredjedelar av tiden – det kan jag tänka mig.

Personligen skulle jag vilja att det i en proposition diskuterades att man slopade den villkorliga frigivningen och hade nettotider. Jag skulle vara mycket intresserad av att få höra Anna-Greta Leijons ståndpunkt i den här frågan. Anna-Greta Leijon är nämligen inte fördärvad av många års deltagande i debatterna här. Om man är ny på ett område, kan man stundom se med friska ögon.

Anf. 53 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är roligt att vi skall få 25 propositioner, vi som är glada åt att arbeta med sådana.

Dock saknade jag, i Anna-Greta Leijons i och för sig litet summariska redogörelse, frågan om huruvida det skall satsas mera resurser på eftervården och på den kraftigt eftersatta och primitiva behandlingsmetodikerna för de straffade. Det är ett kapitel som man inte brukar tala så mycket om, tyvärr, men som nog hade förtjänat sin särskilda proposition. Anna-Greta Leijon kan kanske tala om huruvida en sådan också kommer.

Sedan skulle jag i anslutning till min inledning vilja beröra en del ting som har med praxis när det gäller de medborgerliga fri- och rättigheterna att göra. Man kan inte undgå att lägga märke till att det förekommer en hel del

egendomliga rättsliga beslut, om man ser just från medborgarrättens synvinkel. Som exempel kan jag ta ett könsdiskrimineringsfall. En kvinna i en sameby var medlem i bystämman och hade haft ett förtroendeuppdrag för dess räkning i tio år. Så fick plötsligt en del medlemmar i bystämman för sig att de skulle beröva henne hennes rösträtt. Hon skulle inte längre ha säte och stämma i bystämman. Detta ville hon naturligtvis inte finna sig i, utan hon överklagade. Hon åberopade grundlagen, som förbjuder den här typen av särbehandling av kvinnor i olika sammanhang. Hon kunde också åberopa ett avsnitt i den gällande rennäringslagen, som reglerar sådana här förhållanden, och den tolkning av denna lag som en statlig kommitté hade gjort, som för övrigt förordar en förändring av denna lag på ett sådant sätt att situationer av det här slaget inte skulle kunna inträffa. Det gjordes också ett riksdagsuttalande i saken.

Kvinnan fick avslag i både länsstyrelse och kammarrätt, som man kunde vänta sig. Regeringsrätten, som tog upp saken till prövning, godkände bystämmans beslut. Kvinnan är alltså fortfarande utesluten från säte och stämma i den sameby där hon är medlem.

Kan man förutse en liten proposition som ändrar rennäringslagen därhän att den typen av stötande diskriminering av kvinnor inom en nationell minoritetsgrupp i Sverige fortsättningsvis inte skall behöva inträffa?

Anf. 54 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Får jag först säga att det faktiskt inte var menat att jag skulle redovisa de här 25 propositionerna med stolthet utan snarare litet ursäktande. Jag har ju också varit med i riksdagen och vet vad det innebär att få så många propositioner – och det är ju framför allt ett av utskotten som kommer att drabbas av dem.

Men förklaringen försökte jag ge i första delen av mitt tidigare inlägg, nämligen att vi behöver göra förändringar. Även om då utskottet och riksdagen drabbas av en hård arbetsbelastning, tror jag att vi kan vara eniga om att det med hänsyn till situationen i landet och till folkets förtroende för de rättsvårdande myndigheterna är angeläget att vi påtar oss det här extra arbetet. Sedan har jag i och för sig den uppfattningen att man skall försöka sprida stora och viktiga propositioner, så att det kan bli en gedigen behandling.

Jag tror precis som Karin Ahrland, och det är mitt svar till Björn Körlof, att det är förståndigt att vänta med debatten om straffskalor och om hur vi skall utforma den villkorliga frigivningen, tills vi har det konkreta förslaget färdigt. Det finns alltså inte färdigarbetat, men man arbetar med det för fullt i departementet. Det är emellertid en stor och från rättssäkerhetssynpunkt oerhört viktig fråga, varför det måste få ta litet tid. Det är också ganska meningslöst att diskutera strafftiderna, när vi inte har det konkreta förslaget färdigt.

Beträffande villkorlig frigivning som princip och nettotider skulle jag vilja säga till Karin Ahrland att såvitt jag har fått veta förekommer villkorlig frigivning i någon form i i stort sett alla västländer. Malta lär vara ett land som har nettotider. Danmark funderar på att återinföra nettotider. Det ligger ett förslag – eller är på väg, jag vet inte riktigt – i den danska riksdagen. Jag tror

att det är klokt att ha kvar villkorlig frigivning, jag tror att vi behöver den. Enligt min mening kräver en bra kriminalvård den här möjligheten i någon form. Däremot vet vi nu att det behövs en bättre samstämmighet i tiden mellan domen och den faktiska fängelsetiden än vad som för närvarande är fallet.

Jag tycker att det ligger en del i Björn Körlofs uttalande att vi framför allt bör diskutera hur många personer som finns inom poliskåren och som kan arbeta där – och resonera mindre om tjänsterna. Samtidigt är det här med tjänster ibland ett ganska praktiskt instrument. För situationen ute i samhället är det naturligtvis viktigt vad som händer. Därför har regeringen bestämt sig för att öka antalet polistjänster. För att åstadkomma en mera omedelbar förbättring har vi föreslagit att polisen skall få ett större antal administrativa tjänster. Vi vet att det i dag finns polisutbildad personal som sitter med arbetsuppgifter som bättre kan utföras av administrativ personal. Man skulle kunna utnyttja dem som är polisutbildade för de mera polisiära uppgifterna. Detta är det snabbaste sättet att åstadkomma det som Björn Körlof var ute efter: fler poliser i aktivt arbete ute i samhället.

Jag har, Jörn Svensson, litet svårt att ha någon alldeles bestämd uppfattning i det ifrågavarande konkreta ärendet, som jag vet mycket litet om. Min grundinställning är att varken samer eller några andra skall ha rätt att diskriminera kvinnor.

Jörn Svensson frågar också om eftervård och behandlingsmetoder inom kriminalvården. Inom kriminalvården har man nu påbörjat en diskussion om hur vi skall kunna få till stånd en bättre verksamhet i framtiden, om hur vi skall kunna decentralisera verksamheten inom kriminalvården, om hur vi skall kunna bättre utnyttja den kompetens, den kunskap och den erfarenhet som finns hos vårdarna om hur vi skall kunna utveckla vårdarrollen. Det här är ett arbete som har påbörjats, och en hel del intressanta saker är i gång. Men vi kan inte lägga fram något förslag under våren. Jag var nyligen på kriminalvårdsstyrelsen i Norrköping, och jag vet att man där kommer med förslag, åtminstone när det gäller vissa delar, som vi förhoppningsvis kan bearbeta och ta ställning till i anslutning till nästa budgetproposition. Vissa smärre saker kan vi kanske åstadkomma innan dess.

När det gäller frågorna om den framtida kriminalvården tror jag att det finns mycket som vi skulle kunna göra annorlunda och bättre. Jag tror också att det är viktigt att vi på ett effektivt sätt utnyttjar de resurser som finns inom frivården. Det finns väldigt många duktiga människor anställda. De känner sig ofta litet bortglömda i diskussionen, och också borttappade i den interna organisationen inom kriminalvården. Jag tror att vi kan utnyttja resurserna betydligt bättre i framtiden.

3 § Kammaren beslöt kl. 17.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

4 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av förste vice talmannen.

Anf. 55 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Fru talman! I sin senaste replik gick justitieministern in på förhållandena inom kriminalvården. Låt mig då i min sista replik ta upp några frågor som jag hoppas justitieministern kan beröra.

Bland de ting inom kriminalvården som vi från moderat sida finner vara bland det mest upprörande är det faktum att vi inte kan garantera de intagna en narkotikafri miljö. Enligt kriminalvårdsstyrelsens undersökningar leder detta till våld på anstalterna. Det är svårt att få reda på hur mycket våld det är fråga om, men det finns en del undersökningar gjorda av fängelseläkare och sjukvårdare som ger en bild av detta våld. Det som inträffar är ganska hemskt.

Det snurrar runt en stor mängd pengar inne på anstalterna som används till handel med narkotika.

Kvinnor och män blandas på anstalterna och det tas ofta in svårt nedgångna unga kvinnor som också utnyttjas sexuellt inne på anstalterna.

Justitiekottet har gång på gång krävt att åtgärder vidtas för att skära av tillförseln av narkotika till anstalterna och garantera de intagna en narkotikafri miljö. Jag vill därför avsluta denna diskussion som vi har haft med en fråga till justitieministern.

Vad avser justitieministern att vidta för åtgärder för att anstaltsmiljön skall bli fri från narkotika och att de intagna skall kunna garanteras en miljö fri från narkotika?

Anf. 56 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Låt mig, bortsett från att det redan finns nettostraff på Malta och i Danmark, få upplysa justitieministern om att frågan om nettostraff faktiskt diskuterades under ett helt långt dagseminarium på nordiska juristmötet i Helsingfors i somras. Samtliga deltagare – domare, åklagare och advokater – ansåg att tiden borde vara mogen för att på allvar överväga nettostraff i stället för att ha det nuvarande systemet. Jag tycker att det är viktigt att justitieministern uppmärksammas på detta. Jag tycker inte att denna fråga skall hamna i en skrivbordslåda.

Dessutom skulle jag vilja ha svar på om Anna-Greta Leijon så länge vi har villkorlig frigivning föredrar obligatorisk sådan eller fakultativ, dvs. sådan frigivning efter två tredjedelar av tiden som är beroende av fångens uppförande.

Fru talman! Eftersom vi från folkpartiets sida är alldeles ense med justitieministern om att det behövs förändringar – vi har faktiskt begärt det i många år, och det är hög tid – skall jag som ordförande i justitiekottet garantera Anna-Greta Leijon att självfallet skall förslagen få en, som hon önskar, gedigen behandling i justitiekottet. Det får faktiskt alla propositioner och alla motioner som det är något allvar med.

Anf. 57 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag tror inte Anna-Greta Leijon skall förebrå sig för att hon kommer med många propositioner. Det var inte så jag menade. Jag hoppas

bara att propositionerna är progressiva och bra till sitt innehåll. Då gör det ingenting att de är många, för då arbetar man ju gärna med dem.

Jag vill också notera att det som gör mig orolig är att det är en stor snabbhet när det gäller att kriminalisera och utöka antalet brott, medan däremot, som framgår av Anna-Greta Leijons redogörelse, frågorna om behandling och eftervård har kommit i efterhand. Men det är ingenting som den nya justitieministern behöver ta åt sig av, utan det är naturligtvis gamla försummelser. Det är värt att notera, och det är ett beklagligt förhållande.

Jag vill också kommentera det faktum att det i Palmesaken inte gick att grunda några som helst misstankar för de s. k. polisspårn. Det är angeläget att motverka en falsk ryktesspridning kring de tingen. Det betyder inte att förhållandena inom polisen är tillfredsställande, utan det finns nog anledning att återkomma i denna sak, bl. a. till förmån för att exempelvis i polisutbildningen stärka de moment som är ägnade att skärpa den demokratiska inställningen och den demokratiska hållningen inom polisen. Anna-Greta Leijon kan förutse att rikspolischefens propåer eller modeller för att lösa frågan om en särskild insatsstyrka kommer nog att röna kritik. Det är sannolikt att det kommer att bli en annan modell, i varje fall den som den parlamentariska kommissionen kommer fram till – om den nu kan enas kring detta.

Jag vill också beröra en annan medborgarrättslig fråga som tid till annan har berett bekymmer. I efterdebatten till statsministermordet har det kommit en del allmänna och lösa propåer om att man skulle öka personalkontrollen inom vissa offentliga organ. När man hör talas om sådant har man alltid litet onda aningar. Man vet i vilken riktning den sortens kontroll och diskriminering brukar gå. Det är ju inte så bra när en snickare som en gång var medlem i en helt legalt arbetande vänsterorganisation inte skall kunna få ett vanligt reparationsjobb vid en museiinstitution som tillhör den marina sektorn av försvaret, medan samtidigt personer som uppenbarligen har beröring till EAP mycket väl kan, utan att bli föremål för en sådan kontroll, hamna i säkerhetspolitiskt ganska känsliga organ – om jag får uttrycka mig milt.

Anf. 58 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Björn Körlof, jag har inget patentrecept på hur vi skall kunna garantera att våra anstalter blir fria från narkotika. Däremot delar jag den uppfattning som Björn Körlof gav uttryck för, nämligen att detta är en från många synpunkter oerhört viktig fråga. Därför har jag i mina allra första diskussioner med Björn Weibo, som är ny chef för kriminalvårdsstyrelsen, tagit upp denna fråga. Denna fråga är en av de viktigaste som man måste försöka komma till rätta med.

Jag vet också att det är litet olika på olika anstalter hur man klarar av denna situation. Därför bör det finnas förutsättningar för oss att ta lärdom av de anstalter som har klarat denna situation bättre. Det är naturligtvis lättare för de slutna anstalterna än för de öppna att klara detta. Jag tycker att detta är en viktig fråga, och vi måste också för de intagnas egen skull försöka klara ut detta bättre än vi gör i dag. Samtidigt vill jag säga att en del av de informationer som sprids i massmedia om hur mycket knark det finns på våra

fängelser är – tack och lov – betydligt överdrivna. Problemet är stort som det är utan att behöva överdrivas.

Jag vet att nordiska juristmötet i somras diskuterade frågan om nettostraff. Därför har vi också haft principiella diskussioner om detta i departementet. Jag räknar med att vi kommer att fortsätta att ha sådana. Den inställning som jag hittills haft anledning att inta är att det är nog förståndigt att ha kvar möjligheten till någon form av villkorlig frigivning. Jag räknar med att jag inte kommer att ha anledning att ändra denna inställning. Men det beror inte på att Malta är ett av de länder som har detta straff eller på att Danmarks borgerliga regering har lagt ett förslag om att införa detta straff. Min inställning är grundad på en diskussion av det slag som faktiskt fördes på juristmötet och som även en del av de sakkunniga jag har runt mig har tagit del av.

Jag håller med Jörn Svensson om att det är viktigt att vi får en ordentlig diskussion om polisutbildningen och också om hur vi skall kunna på olika sätt försäkra oss om att polisen fyller de demokratiska syftena. Därför tycker jag att det har varit väldigt bra att Stockholms polisstyrelse har tagit mycket allvarligt på de anklagelser som riktats mot polisen och gjort en noggrann genomgång och också tagit upp sådant som kan tyckas vara detaljfrågor. Polisen är viktig, och därför måste den granskas noggrannare än många andra yrkesgrupper ur just demokratisk synpunkt.

Personalkontrollen talade Jörn Svensson också om. Tyvärr tror jag att vi behöver någon form av personalkontroll. Hur den skall vara utformad i framtiden har vi nu gett Calle Lidboms utredning i uppdrag att titta på. Utredningen skall först gå igenom säkerhetspolisens allmänna organisation, men efter det kommer frågorna om personalkontrollen.

De direktiv som regeringen har givit visar att vi verkligen vill ha en ordentlig genomlysning. Jag tror att det är nödvändigt att det sker en sådan då och då och att vi får en ordentlig diskussion om på vilket sätt personalkontrollen skall genomföras. Grundprinciperna kan kanske diskuteras öppet, men detaljerna måste tyvärr i vissa stycken lämnas åt en liten grupp av personer. Det är dock viktigt att man också där försöker få så långt möjligt en demokratisk kontroll. Det framgår av direktiven att utredningen skall gå igenom också sådana saker.

Jag räknar med att den parlamentariska kommission som bl. a. Jörn Svensson är med i kommer att redovisa en grundlig bedömning av utredningen om mordet på Olof Palme. Jag vet att det också förs diskussioner i frågor om hur man skall klara beredskapen. Rikspolischefen har i sin utredning redovisat en modell för det, och han kommer tillbaka till regeringen med ytterligare genomgångar av frågorna.

Hur vi skall ha det med beredskapen mot terroristangrepp och liknande insatser är en väldigt viktig fråga som förtjänar en noggrann debatt. Vi har ju i Sverige varit ganska tveksamma – och med rätta – till den modell som tillämpas i många andra länder. Samtidigt måste vi konstatera att utbildning, kunskaper om hur man hanterar sådana besvärliga situationer, måste finnas hos polisen, oavsett hur vi sedan löser det organisatoriskt.

Ingen är betjänt av att vår polis är dåligt utbildad och dåligt utrustad för dessa uppgifter. Jag hoppas att vi, när vi har fått olika förslag, skall kunna

finna en lösning som tillgodoser de krav som kan ställas, utan att det innebär risker för att vi får en polis som ibland väcker oro hos oss när vi ser hur den används i vissa länder.

Jag tycker inte att det finns någon anledning att befara en sådan situation i Sverige, men jag är angelägen om att frågorna om hur vi skall lösa dessa problem blir ordentligt diskuterade bland en större allmänhet. Min avsikt var inte att vi skulle behålla dessa frågor helt för oss själva i departementet.

Därmed tror jag att jag har berört åtminstone flertalet av de frågor som varit uppe i den här replikomgången.

Anf. 59 ERIK HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Dagens debatt har hittills rört sig väldigt mycket kring den svenska ekonomin, med allt vad det innebär. Svensk ekonomi är i dag åter utsatt för påfrestningar. Efter några år med sjunkande budgetunderskott och förbättrad bytesbalans på grund av sjunkande dollarkurs, låga oljepriser och – det måste också sägas – viss restriktivitet med anslagen till de olika departementen riskerar vi nu åter att hamna i den onda spiralen från 1973–1976. Lönekostnaderna i förhållande till vår omvärld stiger i sådan takt att vi successivt slår ut oss själva på världsmarknaden. Höga nominella löneökningar, som inte har någon motsvarighet i produktivitetsökningar, leder förr eller senare till ökad inflation. Det visar all erfarenhet.

Det 4-procentsmål som finansministern ställt upp som ett villkor för bevarad konkurrenskraft verkar vara långt borta. Den realism som ändå präglat uppgörelserna mellan Verkstadsföreningen och Civilingenjörskörbundet och SALF samt mellan SAF och Fabriksarbetareförbundet kan svårligen förväntas på den offentliga sektorn. Lönekrav på 10 % därifrån bäddar för en ny period av strejker under våren. Och ändå måste de offentliganställda besinna sitt ansvar. Våra extremt framgångsrika exportföretag kommer att få svårt att klara en ny lönechock med ty åtföljande inflation.

Tyvärr har en alltför glättad bild av svensk ekonomi visats upp under några år. Förväntningar har byggts upp som inte kan infrias. Ändå finns kravmaskinen fullmatad med både behjärtansvärda och onödiga förslag som skulle kosta mycket pengar.

Åldringsvården utsätts för ytterligare påfrestningar genom en allt skevare åldersstruktur. Köer till sjukhusen är ett tecken på brister. Önskemål om minskad kemikalieanvändning i jordbruket, storsatsning på miljön, avveckling av kärnkraften, ATP-systemets framtid – ja, det är bara några områden som kan komma att kosta skattebetalarna stora pengar. Detta samtidigt som skattekvoten redan har ökat från 51 % till 57 % på några år. Västvärldens högst beskattade folk värjer sig nu mot ett ökat skattetryck, och en lönespiral leder oss som jag tidigare nämnt in i en ond cirkel som bara försämrar vår konkurrenskraft.

Industriministern gjorde ett uttalande för ett par dagar sedan i en tidning där han var mycket oroad över utvecklingen, som leder till en försämrad konkurrenskraft för svensk industri. Tyvärr ser jag inte Thage G Peterson i denna glest besatta kammare. Annars skulle jag ha velat utveckla denna fråga ytterligare med honom.

· Ett avgörande problem som vi måste ta itu med är den låga produktiviteten i den stora offentliga sektorn. Trots alla förnämliga insatser som görs av många offentliganställda – jag vill gärna ha sagt att de gör ett bra jobb i de flesta fall – är produktivitsutvecklingen skrämmande.

Av en rapport från finansdepartementet 1986 framgår att den årliga produktivitsutvecklingen varit negativ med i genomsnitt 1,5 % varje år mellan 1970 och 1985. I det privata enskilda näringslivet sker tvärtom ständiga förbättringar. Under samma tid har den privata tjänstesektorn ökat sin årliga produktivitet med ca 1,5 %.

På personalsidan har vidare skett en explosionsartad ökning. År 1960 fanns det ca 270 000 anställda i kommuner och landsting. I dag är den siffran ca 1,2 miljoner.

Medan servicegraden kan sägas öka inom den privata tjänstesektorn, så leder i dag utvecklingen inom exempelvis den offentliga vården till försämringar. Vi får ut allt mindre för våra skatter. Den studie som gjorts i Halmstad om produktiviteten i en privat resp. offentlig vårdcentral och som visar på klart högre produktivitet i den privata vården är bara en bekräftelse på tidigare siffror.

Fru talman! Krissituationer ger ofta upphov till nytänkande och möjligheter till problemlösningar. Vi har här i landet, och jag vill gärna ha det sagt, en mycket effektivt verkande industri och välutbildad arbetskraft inom både den privata och den offentliga sektorn, och vi har inte minst en mycket duktig företagarkår. Det är nu dags att i betydligt större utsträckning låta de mindre och medelstora företagen hjälpa till att medverka i den offentliga sektorns verksamheter. Det är också hög tid att låta alla de människor som bär på företagariidéer i den offentliga sektorn få utlopp för sina idéer och möjligheter att vara med att omsätta dessa i praktiken. Inlåsningseffekten i monopolet är på sikt förödande för den offentliga sektorn. Vi kommer aldrig från det.

Förutsättningarna för en kraftsamling av svensk ekonomi genom ett tillvaratagande av företagargandan kräver dock en förbättrad företagspolitik. Staten måste ta större hänsyn till vad som är drivkrafterna i själva företagandet.

De åtgärder som främst behöver vidtas ligger inom egendomsskyddet, skattepolitiken, rättssäkerheten och inom konkurrenslagstiftningen. Samhället måste föra en politik som slår vakt om äganderätten och näringsfriheten. Den urholkning som skett genom bl. a. införandet av löntagarfonderna och engångsskatten på försäkringsbolagen måste stoppas. Detta kan ske genom att löntagarfonderna avskaffas redan under innevarande år. En annan åtgärd är att skriva in i grundlagen att den som träffas av expropriation skall ges full ersättning. Näringsfriheten skall också vara en självklar del i grundlagen.

Så helt kort något om skatterna. Vi har västvärldens högsta skattetryck – det har deklarerats från talarstolen flera gånger i dag. Vi har också västvärldens största offentliga sektor. Dagens skattesystem leder till lönekrav som föder inflation. Ett nytt skattesystem som stimulerar till extra arbetsinsatser och som bygger på ett minimum av kontrollinsatser bör tas fram skyndsamt.

En fråga som egentligen hänger samman med ett förstärkt egendomsskydd

är behovet av en reformerad kapitalbeskattning. Förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital nedlagt i jordbruk och rörelse blev visserligen lättare att bära genom den borgerliga regeringens införande av 30-procentsregeln, men förmögenhetsskatten drabbar fortfarande ett betydande antal företag mycket svårt, inte minst inom kategorin tillväxtföretag. Genom de ytterligare skärpningar av skattesatser som genomförts de senaste åren accentueras problemen ytterligare.

Även arvs- och gåvoskattesatserna behöver förändras. Trots att problemen länge varit uppenbara och att det gjorts vissa ansatser till förbättringar, har man under senare år faktiskt genomfört en lagstiftning som försvårar generationsskiften. Det gäller bl. a. den 1984 slopade avdragsrätten för egendomslivräntor och förmögenhetsbeskattningen av kapitalförsäkringar tagna efter den 13 september 1986. Därtill skall läggas en dom i högsta domstolen som innebär att den s. k. lättnadsregeln – dvs. värdering till 30 % av substansvärdet – inte får tillämpas när mottagaren av gåvan lämnat en s. k. vederlagsrevers. Flera företagare som redan överlätit sina företag på detta tidigare godtagna sätt kommer därför att drabbas av mycket högre skatter än vad de hade anledning att räkna med när rättshandlingen företogs.

Det är, fru talman, ingen överdrift att påstå att den maktkoncentration vi i dag upplever inom näringslivet delvis är en direkt följd av våra höga kapitalskatter.

Behovet av skattemedel för bl. a. den offentliga sektorns försörjning har lett till en omfattande lagstiftning i syfte att komma åt ekonomisk brottslighet. Sammanfattningsvis kan sägas att dessa lagar samt ändringar i tidigare lagstiftning prioriterat effektiviteten i den statliga uppbörden framför den enskildes rättssäkerhet. Följderna av denna politik har fått bäras av enskilda individer. Företagare som Halvar Alvgård, Roland Nilsson och Stig Haglund är bara några som fått bära följderna av en direkt rättsosäker lagstiftning. Och det mest fatala är att staten i princip inte tar något som helst ansvar för myndigheternas handlande. Så får det inte vara. Det behövs i dag ett helt åtgärds paket för att stärka den enskildes rättssäkerhet.

Fru talman! Det viktigaste reformkravet är att staten skall utbetala skadestånd om myndigheterna gjort fel.

En andra viktig fråga är ersättningen för rättegångskostnader i förvaltningsprocess.

Vart tog för resten skatteförenklingskommitténs förslag om processkostnadsersättning vägen? Har det hamnat underst i högen hos finansministern? I så fall är det hög tid att plocka fram förslaget igen, då tillsammans med ämbetsmannaansvarets återinförande.

Över huvud taget visar regeringen upp en anmärkningsvärd passivitet när det gäller att stärka den enskildes rättssäkerhet. En borgerlig regering skulle här spela en helt annan roll till skydd för den enskildes rättigheter.

Sist men inte minst krävs en politik som ökar inslaget av konkurrens också i den offentliga sektorn. Jag har tidigare i mitt anförande tagit upp behovet av en bättre produktivitet utveckling i den offentliga sektorn.

Det är nu dags att tillvarata vår nya kunskap om den offentliga sektorns kostnader och relativa ineffektivitet. Den slutsats som bör dras är att kostnaderna måste ned. Om inte så sker kommer en ännu större del av våra

samlade resurser att användas inom monopoliserade sektorer. Detta kan ske genom att i större utsträckning än i dag låta enskilda entreprenörer få chansen att konkurrera med den offentliga sektorn.

Fru talman! Sverige har, trots vissa svårigheter, en utmärkt möjlighet att klara av den uppkomna situationen. Men en förutsättning för detta är ett ökat inslag av marknadsekonomiskt tänkande både i stat och i kommun.

Anf. 60 CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Det är valår och extra anledning att granska resultatet av regeringens näringspolitik. Det vore övermaga av mig att försöka sätta betyg, men jag kan konstatera att det från folkpartiets utgångspunkt finns en rad områden där regeringen inte har klarat sin uppgift:

Regeringen har misslyckats när det gäller att slå vakt om näringsfriheten, om mångfalden och konkurrensen.

Regeringen har misslyckats när det gäller att hålla isär statens och näringslivets ansvar.

Regeringen har misslyckats när det gäller att minska den mängd regler – i stort och smått – som styr företagen.

Regeringen har misslyckats när det gäller att motverka den tydliga koncentrationstendens vi har i svenskt näringsliv. På den punkten finns det skäl att ifrågasätta om det över huvud taget finns en sådan strävan hos regeringen.

Socialdemokraterna har också misslyckats när det gäller att skapa ett skattesystem som gör att det lönar sig att arbeta, att utbilda sig eller att utvidga sitt företag.

Däremot har regeringen lyckats med att få till stånd ett system där företagens agerande i allt större utsträckning styrs av andra än företagen själva, oftast av politiker och myndigheter – alltså det som industriministern brukar kalla "offensiv" näringspolitik.

På alla dessa områden – jag skall strax återkomma till dem – har folkpartiet en annan uppfattning än regeringen om vad som är rätt eller fel näringspolitik. Vi vill förstärka marknadsekonomi, inte som socialdemokraterna steg för steg försämra den.

Vi föreslår åtgärder som skall öka konkurrensen och garantera näringsfriheten. Vi vill motverka ägarkoncentration, monopol och kollektivisering.

Låt oss titta litet närmare på några av de frågor jag nämnt. Vad är det konkret som skiljer folkpartiet och socialdemokraterna åt?

Näringsfriheten först. Folkpartiet menar att den fria etableringsrätten, dvs. att alla människor skall ha rätt att få en idé, en produkt, en tjänst prövad på en fri marknad av konsumenten, är en förutsättning för marknadsekonomi och så viktig att den bör grundlagsskyddas. Vi säger konsekvent nej till alla begränsningar.

Socialdemokraterna tar uppenbarligen lätt på näringsfriheten. Ni försvarar med näbbar och klor de begränsningar som finns, t. ex. de offentliga monopolen. Och ni inför nya begränsningar, t. ex. etableringskontroll och vandelsprövning, ett system där någon eller några på förhand skall avgöra om en blivande företagare kommer att arbeta seriöst eller inte.

Regeringen har misslyckats när det gäller att hålla isär statens och näringslivets ansvar.

I stället för att ange de ramar som företagen skall hålla sig inom försöker socialdemokraterna, direkt eller indirekt, styra och ställa i företagen. I regeringskansliet förhandlar man om priser och investeringar; företagets vinster dras in till centrala fonder för att de säkert skall användas på rätt sätt. Man tror uppenbarligen inte att företagen klarar det själva.

Sedan 1985 skall regeringen godkänna ordföranden i affärsbankernas styrelser. Det är ett bra exempel på vad jag menar, ett bra exempel på hur ansvarsgränserna suddas ut mellan beslutsfattarna i staten och i näringslivet. Regeringens godkännande av ordförande skall föregås av ett, som det heter, "formlöst samråd" mellan bankstyrelsen och regeringen. Ingen insyn finns. Inga motiv behöver ges. Inga generella regler styr regeringsbesluten, och inga möjligheter finns att överklaga.

Regeringen har misslyckats när det gäller att få till stånd ägarspridning i näringslivet – om nu socialdemokraterna över huvud taget har den målsättningen. Mycket tyder på att man inte ser maktkoncentrationen som något bekymmer. Tag t. ex. socialdemokraternas mest stötande ingrepp i marknadsekonomin och i det privata ägandet: de kollektiva löntagarfonderna, en makt- och ägarkoncentration som socialdemokraterna medvetet valt. Och samtidigt som man gjort det har man försämrat villkoren för enskilt aktieäggande, t. ex. genom att återinföra dubbelbeskattningen på aktier.

Skillnaden mellan socialdemokraternas strävan efter kollektiva, centralt dirigerade lösningar och folkpartiets tilltro till de enskilda människornas och företagets förmåga blir tydlig, om man mot de kollektiva löntagarfonderna ställer vårt förord för system med andelar i det egna företagets resultat. Frivilliga andel-i-vinst-system förenar inflytande med ökat ansvar och ger den ägarspridning som vi eftersträvar men som socialdemokraterna med stor iver motarbetar.

Fru talman! Den absolut bästa garantin mot att vi får ett samhälle där makten koncentreras till stora företag, till kanslihus och myndigheter och till mäktiga organisationer är en riklig flora av livskraftiga, fristående småföretag. Folkpartiet har en rad förslag som går ut på att förbättra deras villkor. Några har jag redan nämnt, t. ex. att slå vakt om näringsfriheten, avskaffa löntagarfonderna och förenkla regelsystemet.

Vi kräver också att företagen ges fasta spelregler, att den arbetsrättsliga lagstiftningen anpassas till de mindre företagen och att man förbättrar yrkesutbildningen.

Trots att skattefrågorna formellt inte hör hemma i industridepartementet och inte heller i näringsutskottet blir en diskussion om företagandets villkor ofullständig, om den inte berör framför allt marginalskatteproblematiken. Och då är vi inne på ännu ett område där regeringen har misslyckats. Trots att praktiskt taget alla i dag inser att marginalskatterna är skadliga för samhällsekonomin händer ingenting från regeringens sida. Det är faktiskt inte riktigt sant, för vad man gjort sedan 1982 är att man urholkat den reform som då genomfördes. Det här leder till att vi får mindre arbetsutbud, till att avtalsförhandlingarna försvåras, så att vi får snabbare löneökningar i Sverige än i utlandet och företagets konkurrenskraft försvagas.

Småföretagaren själv tvekar att utvidga sin verksamhet. Han eller hon får helt enkelt för liten utdelning för merarbete, ökat ansvar och risktagande.

För de anställda lönar det sig inte att utbilda sig till en annan befattning eller att öka sin arbetsinsats. De höga marginalskatterna blir på det här sättet ett hinder för ökad tillväxt.

Regeringen har alltså ingenting gjort i den här frågan – i alla fall ingenting positivt. Och vad värre är: ingenting tyder på att man har för avsikt att göra något heller.

Jag tror att industriministern, med sin kännedom om företagandets villkor, inser hur viktigt det är för AB Sverige att det lönar sig att arbeta, att göra en extra insats, att ta på sig ett större ansvar, att ta en risk i samband med en investering.

Hur som helst så har den socialdemokratiska regeringen tydligen inte förstått att det behövs en skattereform, och det snabbt.

Anf. 61 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Centerpartiet har lagt fram ett budgetalternativ,

- som ger stora miljöfördelar för framför allt Storstockholm,
- som ger bostäder åt bostadslösa ungdomar och
- som utvecklar hela vårt land.

Det skall ställas mot regeringspolitiken som leder till

- fortsatt koncentration,
- snabbt försämrad miljö i framför allt storstäderna och
- fortsatt ungdomsutflyttning från tre fjärdedelar av vårt land, de områden som varit mycket illa sedan 1982.

Centern måste tyvärr konstatera att den regionalpolitiskt ansvarige ministern misslyckats i sitt arbete. Han har i årets budget lagt en död hand över regionalpolitiken i avvaktan på den regionalpolitiska utredningen. Och den s. k. statssekreterargruppen, som enligt Thage G Petersons egen utsago finns, lyser i årets socialdemokratiska budget med sin frånvaro. Det har inte skett någon samordning för regional balans, utan koncentrationens nakna verklighet grinar budgetläsaren rakt i ansiktet. Detta är allvarligt för vårt lands ekonomi. Detta är allvarligt för hela näringslivet.

Fru talman! Efter detta sorgliga konstaterande skall jag ta upp några punkter i centerpartiets förslag, förslag som ifall vi får en riksdagsmajoritet med oss kommer att leda till utveckling av hela landet, klara miljöförbättringar och en bättre folkhälsa.

För det första vill jag ta upp att vi vill ha en hög utbildningsnivå över hela landet. Det är en av grundstenarna för en positiv utveckling. Centern sparar inte på skolan. Vi utvecklar skolan och behåller små skolor. Vi satsar på vidareutbildning på mellannivå – baserad på gymnasier och regionala högskolor. Vi förstärker och bygger ut de små högskolorna. Vi satsar 50 milj. kr. mer på de små högskolorna än vad regeringen föreslår.

För nästa år satsar vi 20 milj. kr. på fasta forskningstjänster inrättade vid de små högskolorna. Dessa forskare skall verka i nära samarbete med det lokala näringslivet. Socialdemokraterna ute i landet vill också satsa på detta, men de har en regering som inte lyssnar.

För det andra satsar vi hårt på småföretagen och nyföretagandet. Småföretagen och nyföretagandet spelar en viktig roll när det gäller sysselsättningen och inte minst i våra strävanden för att få en bättre regional balans. Vi vill ha många nyföretagare och utveckling av befintliga småföretag.

Vi föreslår därför att inga social- och arbetsgivaravgifter skall tas ut på det första basbeloppet. Det ger egenföretagarna ca 10 000 kr. i avgiftslindring. Vi reducerar också socialförsäkringsavgiften med 5 procentenheter, upp till en lönesumma på 500 000 kr. Det ger en avgiftsreducering på 25 000 kr. för småföretagen. Dessa förslag är regionalpolitiskt viktiga, men de är också positiva för *alla* småföretag och egenföretagare.

För det tredje vill jag beröra förslaget om differentierade socialförsäkringsavgifter. I Norge har man starkt differentierade socialförsäkringsavgifter i landets olika delar. Vi föreslår att den regionalpolitiska utredningen skall få i uppdrag att göra ett liknande system för vårt land. Det skall vara ett system, som läggs fast för en längre tid och som ger klara signaler till marknaden om skilda kostnadslägen.

För det fjärde gäller att kraftfulla åtgärder omedelbart måste vidtas för att dämpa arbetsplatsexpansionen i de överhettade delarna – främst i Storstockholmsområdet. Den ensidiga flyttlasspolitiken är kostsam för samhället. Det är enligt vår uppfattning nödvändigt för de boendes skull och för de tiotusentals ungdomar som ännu inte har någon bostad att de svåra miljö- och bostadsproblemen som koncentrationen leder till tas på allvar.

Från centerns sida prioriterar vi nu de bostadslösa genom ökat bostadsbyggande. Vi sätter stockholmarnas miljö framför nyproduktion av kontor och industrier. Vi föreslår därför en investeringsavgift på 25 % på nyproduktion av kontor och industrilokaler i överhettade delar av Stockholms län. Centern föreslår samtidigt att företagen i dessa överhettade områden skall erbjudas ett särskilt stöd under förutsättning att lokaler, industrier och verksamhet förläggs till regionalpolitiskt prioriterade områden. Vi ser gärna att nya former av offertstöd provas, t. ex. skattelättnader.

För det femte är vår vattenkraft en enorm resurs – en rikedom för vårt land. Flertalet av de kommuner som har satt till stora naturvärden för rikets bästa kallas i dag för stödområden. Det är hemskt att kommuner som kanske mest av alla bidrar till vårt gemensamma välstånd pekats ut som de "mesta stödkommunerna". Hade de fått behålla vattenkraftsvinsterna skulle de ha varit oerhört rika.

Centerpartiet föreslår därför att redan från den 1 juli 1988 1 öre per kWh av vinstmedlen skall gå tillbaka till de kommuner som upplåtit fallhöjder, vattenmagasin och kraftverkslägen. Det ger en återbäring på 630 milj. kr. under ett normalår. Det, Thage G Peterson, är en ringa väntjänst till de kommuner som årligen skickar mångmiljardbelopp i vinster till områden som ej kallas stödområden. Återbäringspengarna skall användas till bl. a. näringslivsutveckling och viktiga struktursatsningar.

För det sjätte är ett bra och fungerande vägnät en grundläggande förutsättning för en positiv utveckling. Under senare år har länsvägnätet fått klart minskade anslag. Grusvägnätet är i långa stycken i ett rent ut sagt dåligt skick under stora delar av året. Skogsnäringen och andra näringar klagar högljutt över den förda politiken.

Vi föreslår att grusvägnätet förstärks och beläggs. Vi begär en tioårig åtgärdsplan. Ett bra vägnät har stor betydelse för näringslivsutvecklingen och för den regionala utvecklingen och balansen över huvud taget.

Centern föreslår för det sjunde att länsanslagen utökas från 688 milj. kr. till 800 milj. kr. En del av det ökade utrymmet bör gå till privata och kommunala industrier.

Vi föreslår där ett 50-procentigt bidrag till Norrlands inland och ett 40-procentigt bidrag till de mera landsbygdsbetonade delarna av stodområde C, dvs. större delen av Norrlands kustland ner genom Bergslagen till norra Värmland.

Jag vill här ta upp att före AMS-generalen Bertil Olsson sade att om det finns lokaler så kommer de att fyllas av näringsliv inom rätt kort tid. Det ber jag Thage G Peterson att tänka på.

Vi föreslår också konkret att 100 milj. kr. avsätts till landsbygdsutvecklingsprojekt. Det borde glädja industriministern i hans egenskap av ordförande för landsbygdsutvecklingen. Regeringspolitiken har tyvärr inte präglats av förslag för landsbygdsutveckling. Många förslag och regeringsbeslut har tvärtom gått i motsatt riktning.

Fru talman! Centerpartiets budgetförslag är positivt för såväl storstad som för ren landsbygd. Det är positivt för småföretag och egenföretagare. Det är mycket positivt såväl för miljön som för folkhälsan. Det är positivt för tiotusentals ungdomar som i dag är bostadslösa och för ytterligare tiotusentals som kommer att bli bostadslösa om flyttlasspolitiken tillåts fortsätta.

En balanserad regional utveckling bidrar mest och bäst till en god ekonomisk utveckling. Avtalsrörelser underlättas om överhettningen begränsas så att inflationen och löneglidningen därigenom blir låg.

Fru talman! Det program vi nu presenterar är kort sagt ett åtgärdsprogram som på kort, men framför allt på lång, sikt är bra för såväl stora som små företag. Det är dessutom mycket bra för hela vårt land.

Anf. 62 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Industri- och näringspolitik, som detta debattblock skall handla om, är ett mycket stort ämne. Det är många frågor som kan behandlas, och det har vi också hört av de föregående debatterna. Den offentliga sektorn behandlas t. o. m. av herr Hovhammar. Industri- och näringspolitiken består emellertid förutom av den offentliga sektorn av trafikpolitik, regionalpolitik, energipolitik m. m.

Till detta politikområde hör bl. a. följande frågor: Var skall vi bo? Var skall vi arbeta? Vilken samhällsservice kan vi begära? Vilken samhällsservice ger en infrastruktur som är nyttig för företagen? Hur skall industrins framtid se ut? Hur skall den utvecklas? Vad skall produceras? Hur skall det produceras och till vilket pris?

Det är mycket stora frågor som behandlas inom industripolitiken. När det gäller priset så tänker jag inte bara på löner och insatsvarornas pris, utan också på det mänskliga priset som många gånger får betalas i form av förslitningar, utslagningar och dåliga arbetsmiljöer. Naturen får också betala ett miljömässigt pris på grund av rovdrift, förstörelse och nedsmutsning.

Svaren på dessa frågor är mycket komplexa, men det finns ett samband

mellan svaren. Sambandet var mycket tydligt när statsministern tidigare i dag ställde frågan: Vilket samhälle vill vi ha i framtiden? Det är egentligen det som allt handlar om. Det är i hög grad frågan om vilket samhälle vi vill ha, men jag upplever inte att socialdemokratin har något annat svar än att det skall vara ungefär som det är i dag. Den tredje vägens politik skall fullföljas. Exportinriktningen skall vara ledande. Det skall vara lägre löner och högre vinster, och det kommer att leda till en fortsatt spekulationspolitik, som inte gynnar den framtida industriutvecklingen.

Om man tolkar de politiska program, finansplaner och andra handlingar som har lagts fram i samband med budgeten, finner man att det är regeringens politik, detta trots att de regionala problemen kvarstår, trots att energipolitiken inte har kommit närmare sin lösning efter folkomröstningen, trots att utlandsinvesteringar och transnationalisering ökar kraftigt och kan förutsättas öka ännu mer, trots att börsspekulationen har tillåtits rusa i höjden – trenden bröts något under internationellt inflytande, men jag är säker på att det med en fortsatt tredje vägens politik kommer en ny spekulationsvåg – och trots att det finns stora fördelningspolitiska problem, som inte direkt är kopplade till industripolitiken.

När statsministern själv ställer frågan vilket samhälle vi skall ha i framtiden, undrar man varför socialdemokraterna ställer sådana frågor utan att ha några svar, eller rättare sagt: Varför svarar de uteslutande med en viss konservatism, utan större perspektiv eller fantasi, med undfallenhet mot den kapitalmakt och kapitalism som ju ytterst har skapat problemen med en otillräcklig industrialisering av vissa delar av landet och överhettning av andra delar? Det är den kapitalismen som genom sin ideologiska och ekonomiska makt har lyckats binda landet så hårt i el- och kärnkraftsberoende och gett ett ytterligare förstärkt utlandsberoende.

Är socialdemokraterna så perspektivlösa? Är de nöjda med det nuvarande samhället? Anser de att samhället är färdigbyggt och att det nu får vara bra? Eller har de inte förmågan att se framtida problem som väntar bakom knuten till följd av en skenande kapitalism? Industriministern har naturligtvis bättre möjligheter att svara på frågan, men jag skulle vilja säga att alla tre svaren är riktiga. Socialdemokraterna är nöjda och ganska perspektivlösa, och därmed följer att sikten är skynd för de problem som väntar.

Det är ganska ansträngande med allt vackert tal som presenteras, bl. a. när statsministern i dag sade att man inte skall låta marknadskrafterna styra samhället, då vi vet att det är precis det som sker. Eller tänker regeringen visa några motmedel mot den privata makten i diskussionen om industri- och regionalpolitiken? Är det något som skall introduceras i agitationen inför valet? Ja, möjligen i agitationen, enligt min erfarenhet, men knappast i verkligheten.

Eller vad tänker socialdemokraterna bjuda folket i Norrbotten, Norrlands inland, Bergslagen eller dem – för att ta några mycket aktuella och konkreta exempel i mitt hemlän – som nu ställs inför hot om avsked i Morgongåva och Skinnskatteberg? Skall det där vidtas några åtgärder mot fåtalets makt över de många? Skall det bli några insatser som gynnar vanliga lönearbetare, som riskerar att ställas på bar backe med hus och hem på en liten ort?

Enligt regeringens egen beskrivning av de ekonomiska problemen är det

bristen på arbetskraft som är det allvarligaste just nu. Man säger att det går bra i ekonomin och att det finns möjligheter att producera, men det finns inte arbetskraft. När människor på sådana orter och på många platser i landet, som ser de industripolitiska problemen, vet att där finns arbetskraft som inget hellre vill än att bo och arbeta där, men kapitalet sviker, lägger ner, strukturerar om och flyttar till hetare regioner, undrar de vad regeringen gör för att flytta produktionen dit i stället för att främja folkomflyttningar och nedläggningar av hela bygder. Jag hoppas att få ett svar av industriministern.

Eller tänker regeringen med kraft ingripa i en så viktig fråga som avvecklingen av kärnkraften och introduktionen av naturgas, där nu – som ett resultat av utebliven samlad statlig politik på området – privata intressen tillåts diskutera, förhandla och kanske avgöra takten i introduktionen och utbyggnaden av naturgas från Sovjetunionen? Det är ett projekt som vpk under mer än tio år motionsvägen har krävt att regeringen måste ta initiativ till och göra något åt för att det skall bli av. Sådana stora infrastrukturella utbyggnader som en naturgasledning har vid sidan av den industripolitiska och energipolitiska betydelsen en enorm regionalpolitisk betydelse. Skulle en sådan här ledning dras från Finland tvärs över Bottenviken till Bergslagsområdet skulle där flockas industrier kring den miljövänliga energikällan. Det är sådana insatser som är viktiga för industripolitiken.

För att fortsätta frågandet, som kan bli underlag för en liten debatt när industriministern har sagt sitt: Avser regeringen att inför 90-talet tänka om i fondfrågan? Vill regeringen försöka skapa fonder som har någon samhälls-ekonomisk betydelse, som kan styra produktion dit där den behövs, som skulle ge en förskjutning i maktförhållandena i industrin? Eller tänker man stanna upp nu och vara nöjd med att man har drivit in en del vinster från företagen och placerat dem på börsen, där de i alla fall skulle ha hamnat om kapitalägarna hade fått behålla vinsterna?

Vpk anser att hela denna fondproblematik och diskussionen om fonderna och statliga företag måste få en mer samhälls-ekonomisk inriktning. Dessa företag och fonder kan användas som exempel på hur lokaliseringen skall ske, hur jobb kan skapas ute i landet med utgångspunkt i ekologiska och ekonomiska förutsättningar. Här har statsmakterna en enorm chans att sätta kraft och exempel bakom orden ekonomi och ekologi, som så ofta lyfts fram i debatten.

Självfallet kan en ekonomisk politik som utvecklar både inhemsk marknad och inhemsk produktion spela en avgörande roll för en sådan här utveckling.

Denna fråga kan lika gärna ställas till centerpartiet, som ju för fram en viktig och riktig kritik av de nuvarande förhållandena i diskussionen om industripolitik och regionalpolitik. Men samtidigt är man inte beredd att peta på kapitalmakten och den kapitalism som föder fram problemen. Det är en motsättning som centerpartiet borde tänka över. Jag delar kritiken av många företeelser, men jag ser inte i centerns politik några lösningar på längre sikt.

Regionalpolitiken har hittills sysslat med stödfrågor, med stöd till lokalisering, förändringar av stödområden, förändringar av diverse bidrag och annat. Det kan lindra smärtan och sätta plåster på såren, men det kan inte i grunden förändra och ge nya möjligheter till en annan utveckling. Den regionalpolitik som hittills har förts är ju en plåsterpolitik. Så länge man inte

ingriper mot storfinansens makt att styra landet i den riktning att dessa regionalpolitiska problem uppstår får man plåstra – och det behövs hela tiden större plåster. Här krävs en hästmedicin av socialistisk modell. Det borde industriministern verkligen vara intresserad av, om han vore en sådan enorm socialist som Christer Eirefelt ville göra honom till i sitt inlägg, där han hotade med socialistspöket. Jag ser det från rakt motsatt håll.

Arbetarrörelsen måste, herr talman, återta initiativet. Den utveckling som vårt land har genomgått under 1900-talet är naturligtvis imponerande i många stycken, men den är ett resultat av arbetarrörelsens kamp för ett rättvist samhälle. Vi har inte fått någonting gratis av kapitalet eller kapitalismen. Denna kamp måste fortsätta. Det duger inte att surfa med på en allmän utveckling och högkonjunkturer, som är tillfälliga eller mera långvariga – nu har vi haft en högkonjunktur på övertid – och lita på att det skall bestå. Vi vet att det kommer andra tider. Vi vet också, genom att studera historien, hur kapitalismen fungerar.

Här fordras andra överväganden bakom politiken än kortsiktiga lönsamhetsberäkningar. Kapitalet har sin strategi för att pressa ner löner, koncentrera produktion och ägande på det mest lönsamma sättet kring de heta regionerna i landet och investera utomlands, där arbetskraften är billigare och kraven på miljöpolitik m. m. är mindre. Kapitalisterna driver sin politik med kraft. Regeringen borde driva socialismen och en socialistisk politik med kraft.

Herr talman! Industripolitiken är mycket av ekonomi, mycket av regionalpolitik och mycket av miljöpolitik. Industriministern har nu i debatten möjlighet att gå i svaromål och precisera mera vad regeringen tänker göra och kanske glänta litet på den regionalpolitiska proposition som kommer senare i år.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 63 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Det begrepp som mer än något annat är ledord för den socialdemokratiska politiken är rättvisa. Det gäller rätten att få ett jobb, att skaffa sig en utbildning som passar ens förutsättningar, att ha en dräglig levnadsnivå, att ha tillgång till en god omsorg och vård. Alla människor, oavsett ursprung, skall ha rätt till allt detta. Det är rättvisa.

Den socialdemokratiska regeringen har i det perspektivet anledning att känna stolthet och tillfredsställelse över vad som har uträttats sedan 1982. Sysselsättningen har ökat. 160 000 fler människor har arbete i dag än 1982. Arbetslösheten har minskat till rekordlåga 1,6 %, förvärvsgraden är rekordhög. Här har vi lyckats mycket bättre än alla andra industriländer. I EG är arbetslösheten i genomsnitt 11 %. I år beräknas 31 miljoner människor gå arbetslösa i OECD-länderna. Det är en skrämmande siffra och ett slöseri med människor och resurser.

Inflationen har i stort sett halverats jämfört med 1982. Även detta är ett mycket stort framsteg. Det finns ingenting som ökar orättvisorna, omfördelar förmögenheter och inkomster så snabbt och effektivt som en hög inflation.

Reallönerna har ökat. Efter många magra år har svenska folkets köpkraft under 1986 och 1987 ökat med sammanlagt 7 %.

Budgetunderskottet har minskat. Budgetunderskott och ökade statsskuller skall så småningom betalas, och det finns alltid en tendens att fattiga människor drabbas hårdare när notan skall betalas.

Vi har samtidigt med den ekonomiska saneringen kunnat satsa på att utveckla den sociala välfärden. Barnbidragen har höjts, pensionerna har värdesäkrats, delpensionernas ersättningsnivå har återställts, arbetslöshetsersättningen har höjts och handikappade har fått förstärkt stöd, för att ta några exempel. Grunden för alla dessa framgångar för en ökad rättvisa har varit en framgångsrik ekonomisk politik och näringspolitik. Det är de stora framgångar som det svenska näringslivet har haft sedan 1982 som har lagt den ekonomiska grunden för den minskade arbetslösheten, de höjda reallönerna, den minskade inflationen och saneringen av statsfinanserna.

Framgångarna i industrin är särskilt glädjande. Industriproduktionen har ökat med 20 %. Det innebär att den svenska industrin har haft en högre tillväxttakt än övriga Europas. Industrins kapacitetsutnyttjande har inte varit så högt sedan början av 70-talet. Industriinvesteringarna har ökat med 60 % sedan 1982. Inte heller investeringarna i industrin har varit så höga sedan början av 70-talet. Det är glädjande, och det tyder på en god framtidstro i den svenska industrin, i både stora och små företag.

På den här punkten tycker jag kanske ändå att det skulle gå att göra ännu mer. Jag vill passa på tillfället att uppmana industrin att öka sina ansträngningar ännu mer. Vi har fortfarande underskott i bytesbalansen, och enda sättet att ta bort detta varaktigt är att vi ytterligare höjer kapaciteten i den svenska industrin. Min och regeringens uppmaning till industrin och näringslivet i övrigt är: Investera mera, vinsterna är goda!

Andra glädjande siffror gäller nyföretagandet. Jag utgår från att dessa också speciellt glädjer herr Hovhammar. Nyföretagandet har aldrig varit så högt som nu. I genomsnitt tillkommer 16 000–17 000 nya företag varje år. Inte mindre än 70 000 nya företag har tillkommit de senaste fyra åren. Det tyder på ett gott företagsklimat och en mycket god framtidstro i Sverige.

Vidare har konkurserna minskat under det senaste året. Det betyder att de nya företagen inte bara är dagsländor. De har kommit för att stanna.

Framgångarna är alltså stora. Vi har reparerat de flesta av de skador som den svenska ekonomin och det svenska näringslivet åsamkades under några olycksaliga år i slutet av 70-talet och i början av 80-talet. Vi har utvecklat välfärden och ökat rättvisan i det svenska samhället. Men detta har inte kommit av sig självt. Det har skett efter stora ansträngningar och uppoffringar av Sveriges löntagare, av företagen och av samhället. Det är de gemensamma tagen som har gett resultat.

Men framgångarna kan snabbt förbytas i motsatsen om vi inte passar oss. Kostnadsutvecklingen i det svenska näringslivet är ett sådant faromoment. Vi kan inte utveckla eller ens behålla våra positioner om vi tillåter kostnaderna i Sverige att utvecklas snabbare än de utvecklas i våra viktigaste konkurrentländer. Här har naturligtvis parterna på arbetsmarknaden ett mycket stort ansvar för utvecklingen. Vi har också en mycket instabil situation i den internationella ekonomin, som gör våra marginaler och vår handlingsfrihet än mindre.

Ett annat orosmoment är de regionala obalanserna. På den punkten har vi tyvärr inte fullt ut lyckats nå den rättvisa vi eftersträvar, även om vi också har nått flera regionalpolitiska framgångar. Ytterligare kraftfulla ansträngningar måste och skall göras av regeringen. Där vill jag uppmana företagen att skaffa sig en ännu bättre överblick över möjligheterna att etablera sig och investera i andra regioner än de som nu växer snabbast.

Ett problem som vi måste klara av i Sverige är, som jag nyss sade, den snabba kostnadsutvecklingen. Ett skäl till de ökande kostnaderna är det höga kapacitetsutnyttjandet. Vi börjar faktiskt få flaskhalsproblem på vissa håll i landet. Det är bl. a. svårigheter att rekrytera arbetskraft. Samtidigt finns det regioner med hög arbetslöshet och tomma industrilokaler som ropar efter nya företag, nya jobb och nya verksamheter. Det borde finnas större förutsättningar för det svenska näringslivet att faktiskt ta till vara de möjligheter som erbjuds här. Min och regeringens uppmaning till näringslivet är: Sök er till de regioner som har den arbetskraft som ni behöver, som har industrilokaler och annat till mycket lägre kostnader än i storstadsområdena eller i andra snabbt växande regioner! Den regionala obalansen och den starka trängseln i ett fåtal regioner gör att vi i Sverige i dag inte utnyttjar alla de tillväxtmöjligheter vi har. Därför är maningen till näringslivet: Sprid ut produktionen och verksamheten så att vi kan öka tillväxten! Det skulle vara bra för hela landet.

Även om vi inte har nått så långt i rättvisa som vi vill, har vi ändå nått obestridda framgångar också på regionalpolitikens område. Sysselsättningen har ökat också i skogslänen. Arbetslösheten har minskat också i skogslänen. Investeringarna har ökat också i skogslänen. Glädjande nog har vi under 1987 även fått en kraftig förbättring av befolkningsutvecklingen i skogslänen. Samtliga skogslän hade en bättre utveckling av sina befolknings-siffror 1987 än under 1986. 1986 minskade befolkningen i samtliga sju skogslän, medan tre län, Värmlands, Kopparbergs och Västerbottens län, 1987 kunde redovisa en befolkningsökning. Totalt minskade befolkningen i skogslänen under 1986 med 5 657 personer. Motsvarande siffra förra året var endast 822 personer. Även om siffran fortfarande är negativ, är det en mycket kraftig förbättring. Siffran för 1987 är faktiskt den lägsta befolknings-minskning som skogslänen har haft under 80-talet. Från 1981 och framåt har befolkningen minskat i skogslänen. Även under de borgerliga två åren, 1981 och 1982 minskade befolkningen i skogslänen. Det är inte på det sättet som centerledaren Olof Johansson sade i förmiddags, att skogslänens befolkning ökade t. o. m. 1982. Det var de borgerliga regeringarna och deras politik som startade befolkningsminskningen i skogslänen. Olof Johanssons uppgift är således inte korrekt.

Även siffrorna för Stockholms län visar att en förbättring inträtt 1987 när det gäller den regionala balansen. Stockholms län ökar visserligen fortfarande sin befolkning, men ökningen var betydligt lägre 1987 än åren innan, och flyttningstalen har minskat kraftigt.

År 1986 var Stockholms läns flyttningsvinst från övriga landet 5 710 personer. Förra året hade vinsten minskat till mindre än hälften eller 2 338 personer. Av Stockholms läns folkökning 1987 var faktiskt närmare hälften födelseöverskott och nettoinvandring från utlandet. Det betyder att fem

sjättedelar av Stockholmsregionens befolkningsökning förra året hade andra orsaker än inflyttning från skogslänen eller andra delar av landet. Nu kan man knappast längre tala om att Stockholms län utarmar övriga landet.

Det är bra att vi har lyckats nå dit – ingen mår bra av att Stockholms län utvecklas ohämmat. Jag delar Olof Johanssons uppfattning att det är bara exploatörer och de som vill ha fler kunder som tjänar på en sådan utveckling. Människorna i Stockholms län får det inte bättre om köerna till allting ökar.

Vi har under de senaste åren varit framgångsrika även när det gäller inriktningen av regionalpolitiken. Vi har nära nog tredubblat de ordinarie anslagen, samtidigt som vi därutöver har genomfört särskilda program för särskilt utsatta regioner. Det senaste exemplet på detta är det tredje programmet för utveckling i Bergslagen, som utskottet just nu har under behandling.

De ökade regionalpolitiska ambitionerna har också givit goda resultat. Uppemot 20 000 nya jobb har tillkommit sedan 1982 genom det regionalpolitiska stödet. Det är en mycket bra siffra. Den visar att vi med regionalpolitiska insatser har styrt en stor del av de nya jobben till regionalpolitiskt prioriterade områden.

Men lika viktigt som ökade anslag är det genomslag som vi lyckats få för regionalpolitiken på andra av politikens områden. För några år sedan betraktades regionalpolitiken som ett eget specialområde, som själv skulle klara den regionala obalansen. Detta var naturligtvis helt orimligt. Det skulle ju hjälpa föga att öka de regionalpolitiska anslagen om man samtidigt på andra stora områden genomförde nedskärningar eller förändringar som ryckt undan förutsättningarna för hela eller delar av regioner.

Jag hävdar att vi i dag har fått igenom ett medvetet regionalpolitiskt ansvarstagande inom flera områden. Detta visas inte minst i årets budgetproposition, där vi för andra året i följd ger en samlad redovisning av förslag med regionalpolitiska effekter från flera departement. Jag skulle kunna ge flera exempel på detta: den användning av de allmänna investeringsfonderna som nu skall knytas till miljö- och regionalpolitik, förslaget till förändring av det kommunala skatteutjämningsystemet, kommunikationsdepartementets förslag till ny trafikpolitik, där man som en viktig utgångspunkt har att trafikpolitiken skall medverka till regional balans.

För jordbruksdepartementet föreslås en uppräknning av prisstödet till jordbruket i norra Sverige men också en fortsättning av de särskilda insatserna för Norrlandsjordbruket. På utbildningsdepartementets område finns flera förslag med en klar regionalpolitisk inriktning, bl. a. utbyggnad av mindre högskolor, som ju har en enormt stor betydelse ute i regionen.

Detta, herr talman, är exempel på ett klart nytänkande i regionalpolitiken. Alla tycks nu acceptera att samtliga samhällssektorer har ett ansvar för den regionala balansen. Självfallet har infrastrukturens uppbyggnad inklusive utbildningen särskilt stor betydelse. Det särskilda utvecklingsprogram för särskilt utsatta regioner som regeringen har utarbetat och arbetar med är exempel på den nya synen på regionalpolitiken.

De framgångar vi kan redovisa för den regionala utvecklingen, de ökande anslagen och nytänkandet, är alla viktiga. Men det räcker uppenbarligen inte för att rätta till de regionala obalanserna. Därför behövs det även i

fortsättningen nya idéer och uppslag. Jag hoppas att den pågående landsbygdskampanjen, som ju i stor utsträckning handlar om mobilisering och idéuppsamling, skall kunna bidra med viktiga uppslag till ytterligare förbättringar av regionalpolitiken i glesbygden.

Självfallet har jag också stora förhoppningar på den nya regionalpolitiska utredningen, som nyligen har kommit i gång med sitt arbete. Utredningen har fått mycket öppna och omfattande direktiv, som ger ett stort utrymme för nytänkande och innovationer. Jag hoppas att ledamöterna utnyttjar detta till att föra fram – men också enas om – konkreta och konstruktiva förslag, som kan göra regionalpolitiken bättre.

Herr talman! En remissdebatt skall ju handla om de olika politiska alternativen. Jag skall därför göra några kommentarer till oppositionens förslag på regionalpolitikens område.

Jag kan först konstatera att det inte finns något enigt förslag till regionalpolitik från den borgerliga kanten. Tvärtom – de borgerliga partierna i riksdagen är djupt splittrade i regionalpolitiken. Det finns ingen samlad regionalpolitik från de borgerliga. Det enda förslag som jag har funnit som är gemensamt för de tre borgerliga partierna är att utveckla lokaliseringslänerna samt att utveckla den reducering av socialavgifterna som gäller för kustkommunerna i Norrbotten. Jag förstår att detta skall ses som de borgerligas bidrag till de insatser som behövs för att få till stånd nya jobb i Luleå, med tanke på de stora nedskärningar som nu sker i basindustrierna i Luleå och Norrbotten. En sådan björntjänst får förhoppningsvis den uppskattning den förtjänar i Norrbotten.

I övrigt är läget följande. Moderaterna vill att regionalpolitiken i stort sett skall utvecklas. Också folkpartiet föreslår nedskärningar av vitala delar av regionalpolitiken. Centerpartiet tycks helt ha tappat kontakten med den ekonomiska verkligheten och föreslår såväl höjningar av befintliga anslag som nya anslag. Det skall bli intressant att här i kväll få höra vilken regionalpolitik ni skall kunna åstadkomma av detta och presentera för väljarna före valet, vad det är för budskap som ni från den borgerliga sidan skall gå ut med till människorna i skogsläna. Som det nu ser ut kan den borgerliga regionalpolitiken bli vad som helst.

Här i kammaren har vi i dag hört: "Centern föreslår centern vill centern kräver ...", osv. Men, herr talman, vad betyder det? När varken sig moderaterna eller folkpartiet vill detsamma som centern väger centerns ord lätt. Centern kan kräva vad som helst – man vet ju att det aldrig kan bli regeringspolitik, därför att moderaterna och folkpartiet vill motsatsen. Det skall därför bli intressant att höra vad Hovhammar och Eirefelt anser om centerns regionalpolitiska förslag. Det är min första fråga till er båda.

Centern föreslår i sin motion en 25-procentig avgift på industri- och kontorslokaler i Stockholmsområdet. Detta är också ett synnerligen intressant förslag, inte minst med hänsyn till att moderaterna samtidigt undanber sig alla former av åtgärder som kan moderera utvecklingen i Stockholmsregionen. Vad blir då den samlade borgerliga politiken för Stockholms län? Ingen vet ett dugg om det!

Men en sak är säker: Centern fortsätter att visa sin storstadsfientlighet. För människor i Stockholms län är centerpartiet liktydigt med straffbeskattning

och nej till utveckling. Men faktum är att också i Stockholms län bor det människor av kött och blod, människor som har behov av att få både vård och omsorg, utbildning och jobb; detta län är deras hembygd. Men det tycks inte centern eller Börje Hörnlund ta någon som helst notis om. I stället struntar man i storstadens folk.

Det finns faktiskt verksamheter som passar bäst i Stockholmsregionen och som har svårt att utvecklas någon annanstans. Man måste ju ändå se på svåra politiska problem med sinne för realiteterna. Man måste också ta upp dem från sakliga utgångspunkter. Centerns förslag kan innebära dödsstöten för sådana verksamheter, och inte heller kan man få igång dem någon annanstans. Därmed blir centerförslaget negativt för den svenska ekonomin.

Regeringen har för något år sedan genomfört en annan form av begränsning av byggandet av lokaler i Stockholm för att ge utrymme för ett ökat bostadsbyggande. Det var socialdemokraterna i den här regionen som tog detta initiativ, som har varit framgångsrikt. Bostadsbyggandet har ökat under 1987, och det förutspås öka också under 1988. Samtidigt ger vår metod utrymme för att släppa fram verksamheter som är viktiga för Stockholmsregionen och som bara kan utvecklas här.

Med centerns förslag skär man alla över en kam. Om man inte stoppar verksamheterna gör man dem så dyra att de kanske inte kommer till stånd. Därmed, herr talman, gör man ingenting för att förbättra den regionala balansen. Det hjälper ju inte människorna i Västerbotten eller i Jämtland ett dugg att det ligger en mängd orealiserade förslag i Stockholms län. Men det tycks inte centern bekymra sig om.

Jag kan inte förstå annat än att centerns förslag är synnerligen ogenomtänkta och måste ha tillkommit i desperation. Centern säger att budgetpropositionens skrivningar om att alla sektorer måste ta regionalpolitiska hänsyn är att erkänna ett misslyckande. Men det är väl ändå precis tvärtom. Regeringens skrivningar i budgetpropositionen visar ju att vi har lyckats få alla med på att samtliga sektorer har ett regionalpolitiskt ansvar. Om de borgerliga regeringarna för tio år sedan hade tagit sitt ansvar, då hade vi inte haft de regionalpolitiska problem som vi har i dag.

Herr talman! Låt mig komma med en lustighet. I sin motion skriver centern att det är koncentrationsdrivande förslag från regeringen att reducera lokaliseringsslånen med 100 milj. kr. Vad skall man då säga om centerns förslag i vilket man tar bort hela lokaliseringsslånet? Hur mycket koncentrationspolitik svarar i så fall inte centern för om detta skulle fullföljas rakt ut? Det framgår klart av budgetpropositionen att minskningen av låneanslaget med 100 milj. kr. inte betyder något för verksamheten, eftersom det finns ett reservbelopp på nära en halv miljard kronor i detta anslag.

Centern har anklagat oss för koncentrationspolitik, och dessa anklagelser har i dag upprepats av både Olof Johansson och Börje Hörnlund. Låt mig rent allmänt säga att det aldrig har satsats så mycket på regionalpolitik som nu och aldrig så samlat från alla samhällssektorer. Det är sanningen. Regionalpolitiken har förnyats och utvecklats. Av den socialdemokratiska regeringen markeras klart och tydligt att regionalpolitiken skall förbli ett högprioriterat område. Mot detta står att centern uppenbarligen är beredd att sätta sig i regeringsställning med moderaterna, som har ett genuint

ointresse av att göra något åt de regionala obalanserna. Moderaterna vill inte föra någon regionalpolitik. De vill släppa loss marknadskrafterna, och det skall centern hjälpa dem med. Då får vi verkligen uppleva koncentration. Jag tycker det är ett svaghetstecken att varken centerns partiordförande på förmiddagen i dag eller Börje Hörnlund nu i kväll sade ett enda ord om moderaternas koncentrationspolitik. Inte heller uttalade de ett enda ord av oro över moderaternas förslag att avskaffa regionalpolitiken.

Herr talman! Jag kan avslutningsvis konstatera att framgångarna i den svenska industrin och näringslivet fortsätter, att den regionala utvecklingen har förbättrats, men att kraftfulla regionalpolitiska insatser behövs även i fortsättningen. Jag kan också konstatera att det är socialdemokratin som står för nytänkandet i regionalpolitiken. De borgerliga har inte förmått presentera något samlat alternativ. Moderaterna vill skära ned kraftigt och på sikt avveckla. Folkpartiet vill skära ned något mindre kraftigt, och centern verkar helt ha förlorat fattningen i de regionalpolitiska frågorna. Det skall bli intressant att debattera regionalpolitik med er under den kommande valrörelsen, men i kväll är jag mest intresserad av att få veta vad ni egentligen är överens om. Vad är borgerlig regionalpolitik?

Anf. 64 ERIK HOVIHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Det var ingen nyhet när industriministern inledningsvis talade om hur väl beställt allt är i detta gamla land. Visst finns det en hel del som är bra, men det finns också en del som är mindre bra. Debattknepet att skylla allt på de tidigare icke-socialistiska regeringarna går inte hem. Jag tror att också Thage G Peterson inser det.

Det har gjorts olika mätningar på vad välfärden innebär i ett land. För ett antal år sedan gjordes en sådan mätning för olika länder. Det visade sig att Sverige år 1970 låg på tredje plats i fråga om välfärd totalt sett. År 1976 låg vi på femte plats, och år 1987 hade vi halkat ned till sjunde plats. Självfallet har många saker haft en positiv inverkan på vårt land. Jag kan nämna de sjunkande oljepriserna, som har inneburit en utgiftsminskning med ca 15 miljarder kronor. Dollarkursens fall från 9 till 6 kr. betyder att utlandslånen minskar. Vidare har internationella räntesänkningar gynnat oss, och den svenska kopplingen till dollarn genom valutakorgen har fört med sig några devalveringar. Trots de stora devalveringarna i vårt land åren 1981 och 1982 har vi, herr industriministern, inte fått tillräcklig fart på tillväxten. Det har medfört strukturproblem och ett behov av grundläggande förändringar.

Innan industriministern kom in i kammaren, uppehöll jag mig ingående vid den offentliga sektorns problem. Vi vill få till stånd en produktivare offentlig sektor. Genom att lägga ut mer verksamhet på entreprenad till mindre företag uppnås ofta större effektivitet. Jag upprepar min fråga: Anser Thage G Peterson såsom god smålänning och kronobergare att de små företagen kan göra en bra insats för att höja effektiviteten och få ned kostnaderna inom den stora offentliga sektorn? Vi skall inte glömma bort att Sverige har västvärldens högsta skattetryck och även dess största offentliga sektor.

I en tidningsintervju häromdagen sade industriministern att han var mycket oroad över utvecklingen av avtalsförhandlingarna mellan Verkstadsföreningen och de olika förbunden. Anser industriministern att det finns

anledning att göra någonting, exempelvis att försöka få bukt med skatterna så att lönekraven blir mindre? Om människor får behålla mer i lönekuvertet, blir kraven på lönehöjningar inte så stora. Jag vill gärna få ett besked av industriministern också på den punkten.

Anf. 65 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! I mitt anförande ställde jag en rad frågor till industriministern. Jag konstaterar nu att han inte svarade på någon av dem. Låt mig upprepa ett par av dem.

Vilka instrument tänker industriministern använda för att lokalisera företag till orter där det finns människor som inget hellre vill än att fortsätta att arbeta? Det är orter på vilka det också finns lokaler, låt vara i litet olika branscher. Jag gav tidigare två exempel därpå från mitt hemlän. Regeringen säger ju själv att en restriktion för ekonomisk tillväxt är brist på arbetskraft. I dessa orter finns arbetskraft, bostäder, industritradition och folk som inget hellre vill än att få bo kvar och arbeta. Vad tänker regeringen göra åt det?

Då kan man lyssna litet grand på industriministerns anförande. Han hade både hög hastighet och högt tonläge i sitt försök att berömma utvecklingen så där våldsamt. Han talade om att han skulle uppmana företagen att investera i de här regionerna, och det var det jag menade med en viss perspektivlöshet – det finns ingen insikt om vilka mekanismer som driver företagen bort från regionerna och gör att de koncentreras i allt större omfattning.

Att böna och be – är det den nya eller nygamla regionalpolitiken från industriministerns sida?

Industriministern berömde den tredje vägens ekonomiska politik. Skall det vara ännu lägre löneavtal för att industrierna skall få vinster stora nog att investera? Skall det vara ännu större vinster för att de skall komma i ett läge där de självmant skall kunna investera? Var går regeringens smärtgräns? Finns det någon smärtgräns när det gäller låga löneavtal och höga vinster och ändå inga investeringar i glesbygd? Vad tänker regeringen i så fall göra?

Jag talade om mekanismerna bakom de problem som har framkommit. Industriministern fortsatte att tala om de plåster som hjälpligt kan lappa över en del smärtsamma hål i politiken, men han sade ingenting om de grundläggande problemen. Ändå berömde han sig för att ha ett nytänkande. Jag undrar: Kan industriministern precisera sig något? Vari består nytänkandet? Vilka mekanismer i ekonomin anser industriministern vara avgörande? Varför uppstår dessa regionalpolitiska problem trots att, enligt industriministern, ekonomin är så bra? Ett svar vore intressant för den fortsatta debatten.

Anf. 66 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår att industriministern snabbt lämnade näringspolitiken efter att ha dragit stora skrytvalsen. Dock tänker jag envisas med att tala näringspolitik. Låt mig bara nämna att industriministerns bild av folkpartiets regionalpolitik i stora stycken är falsk. När det gäller anslaget innebär folkpartiets förslag att 75 miljoner per år utöver regeringens förslag satsas på regionalpolitiken. Dessutom är vår utgångspunkt att regionalpolitiken i högre grad skall inriktas på att stödja lokala initiativ.

Stora skrytvalsen, ja – det är ganska lätt att förutsäga de här debatterna,

för den får vi alltid höra från industriministern numera. Sysselsättningen är hög, investeringarna har ökat. Ja, tacka för det, industriministern, med de yttre förutsättningar som vi har och har haft. Med en expansion i USA som motor har den internationella ekonomiska utvecklingen varit gynnsam ända sedan 1983. Det har varit fråga om en ovanligt långvarig högkonjunktur. Detta brukar inte industriministern vara så angelägen att redovisa i de här diskussionerna, och han gör det naturligtvis inte i dag heller.

Också i övrigt har regeringen kunnat dra nytta av de här gynnsamma omständigheterna, bl. a. halverat oljepris och valutakursernas utveckling. Självfallet har det positiva effekter för svensk ekonomi, för våra företag, stora som små. Att framgången i stället skulle bero huvudsakligen på den förda ekonomiska politiken är inte sant. Tvärtom har man misslyckats med att lägga en grund för att möta kommande påfrestningar, som vi vet kommer och som vi ser inledningen till.

Under de senaste tre åren har regeringen i varje finansplan varnat för effekterna av för höga pris- och löncökningar, men några åtgärder som skulle kunna motverka obalanserna har man inte vidtagit och gör det inte i år heller. De strukturella obalanserna i den svenska ekonomin består i allt väsentligt och kan ge oss betydligt sämre utgångsläge framöver.

Industriministern började med att säga den rätten att få ett jobb är central. Tydligt är det inte lika centralt att man skall ha rätten att starta företag, i varje fall inte när det gäller att starta företag i offentlig sektor. Det skulle vara intressant att höra industriministerns uppfattning om de begränsningar som finns där. Det borde vara lättare för industriministern att förstå vår kritik på den punkten än det är för övriga statsråd. Varför skall det vara tillåtet och t. o. m. uppskattat, industriministern, att starta företag inom industri och handel men förbjudet att ta samma initiativ inom vård, omsorg och utbildning?

Anf. 67 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Först rättvisan. Vet Thage G Peterson att vi i det här landet aldrig har haft så många arbetslösa handikappade som i dag? Skall inte de omfattas av rättvisan?

Sedan om att värdesäkra pensionerna. Vet Thage G Peterson att ni är skyldiga pensionärerna 13 miljarder kronor? Det är första gången de inte har fått ersättning för prisökningar som har följt på en devalvering.

Så säger Thage G Peterson: Vi har reparerat. Jag trodde att alla människor kunde skilja på en sexårig lågkonjunktur och en sexårig högkonjunktur. Hur skulle er bytesbalans, hur skulle reallönerna ha sett ut, om vi hade haft samma reala oljepris nu som vi hade 1981?

Sedan om överbud. Vi har faktiskt ett budgetalternativ som är närmare 2 miljarder bättre än regeringens budget. Skillnaden är att vi satsar på hela riket, och det är det den regionalpolitiskt ansvarige ministern kallar överbud. Jag tror inte att folk i vattenkraftskommunerna upplever det som ett överbud att de skall få behålla en liten del av vattenkraftsvinsterna med det stora välstånd som de ger till riket i övrigt.

Thage G Peterson är nöjd. Men jag hörde Mats Hulth i TV härom kvällen, och han var mycket bekymrad över att 100 000 människor saknade bostad i

Stockholm och sade: Vi skall inte ha fler arbetsplatser. Skall jag ta Mats Hulth på allvar, så bör han utnämna Thage G Peterson till sin huvudfiende efter det anförande industriministern nyss höll här i kammaren:

Jag vill också berätta om Finland. Där har en regering, bestående av moderater, folkpartister och socialdemokrater, infört en överhettningssavgift på 25–40 %. Finland har hela tiden skött sin ekonomi bättre än vad socialdemokraterna har gjort här i Sverige.

Sedan säger Thage G Peterson att man för några år sedan betraktade regionalpolitiken för sig och resten för sig. Det var i så fall Thage G Peterson och socialdemokraterna som gjorde det. Vi har alltid talat om att en sammanhållen regeringspolitik måste till för att vända en negativ regional utveckling.

Om lokaliseringsslånen går det också att läsa, om man vill läsa. Vi föreslår att man har 300 miljoner och menar att bankerna får låna ut, för det är smidigare, och att man i stället garanterar lånen om det skulle gå på tok. Det går fint att läsa i vår motion.

Anf. 68 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Jag skall sänka rösten något så att inte Hans Petersson i Hallstahammar riskerar att få ont i öronen. Erik Hovhammar vill inte tala regionalpolitik. Christer Eirefelt vill inte tala regionalpolitik. Ett tag såg det ut som om inte heller Börje Hörnlund ville tala regionalpolitik. Men jag skall påminna er. Nog måste ni väl ändå försöka tala om, vad ni tänker göra med regionalpolitiken, om ni mot all förmodan skulle få väljarnas förtroende att bilda regering i höst? Ni är ju kritiska mot den socialdemokratiska regeringen. Men vad vill ni göra i stället? Vad är ni eniga om? Jag skall plocka några exempel ur era regionalpolitiska motioner. Vi har ju en remissdebatt, det är därför vi sitter i kammaren i kväll.

Skall ni när det gäller lokaliseringsbidragen fortsätta som nu enligt centerns förslag? Skall ni ta bort offertstödet, som folkpartiet föreslår, eller skall ni ta bort bidragen helt, som moderaterna vill? Tre linjer, ingen enighet.

Skall ni beträffande länsanslaget nu fortsätta i enlighet med folkpartiets förslag? Skall ni höja det med 112 milj. kr., som centern vill, eller skall ni helt ta bort anslaget, som moderaterna vill? Tre linjer, ingen enighet.

Skall ni höja sysselsättningsstödet som centern och folkpartiet vill, eller skall ni ta bort det som moderaterna vill? Två linjer, ingen enighet.

Skall ni när det gäller sänkningen av socialavgifterna genomföra centerns, folkpartiets eller moderaternas förslag? Tre linjer, ingen enighet.

Det enda som jag har funnit att ni har gemensamt är att ni vill försämra förutsättningarna i Luleå, där man, som ni alla vet, kommer att förlora många arbetstillfällen. Innebär er gemensamma kraftfulla regionalpolitik att ni vill försämra förutsättningarna för människorna i Luleå? Er gemensamma hälsning till Luleå och Norrbotten är alltså att ni vill försämra möjligheterna för Luleå att utvecklas och bli en tillväxtkraft för hela Norrbotten.

Jag skall bespara er en fortsättning av denna uppräkningslista. På punkt efter punkt kan jag visa att ni inte har någon gemensam regionalpolitik. Ni har inte något alternativ till den socialdemokratiska politiken. Men jag tycker ändå att ni i ärlighetens namn, och kanske också för anständighetens skull, borde

ägna åtminstone någon minut i kväll åt att tala om vilken regionalpolitik som kommer att föras om de borgerliga partierna skulle vinna valet i höst. Skall verkligen människorna i skogslänen, i glesbygden, på landsbygden och i Bergslagen leva i okunnighet om vilken politik ni vill driva när det gäller för dem så viktiga frågor? Det finns bara ett regeringskraftigt förslag i regionalpolitiken, och det är det socialdemokratiska. Socialdemokraterna vill lägga mer av ansvar ute i regionerna. Och det är ute i de olika regionerna som man bäst kan bedöma vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Där finns idéerna, och där bör också ansvaret för genomförandet ligga.

Vi vill utveckla medlen. Vi hoppas på bra idéer och uppslag från den regionalpolitiska utredningen och från landsbygdskampanjen. Vi vill utveckla sektorsansvaret och slå fast att alla politikområden måste engageras för den regionala utvecklingen för att man skall åstadkomma regional balans. Tillgången på utbildning, på väl fungerande kommunikationer, på teknisk utveckling och mycket mer är avgörande för möjligheterna att utveckla företag och näringar.

Men vi vet att det även med en allmän och lyckosam regionalpolitik i framtiden ändå kommer att ske nedläggningar av företag på känsliga orter. Vi måste acceptera att produkter och företag blir gamla och slås ut av marknadskrafterna. Men den socialdemokratiska regionalpolitiken innebär att vi aldrig accepterar att orter och människor går under. Därför vill vi även i framtiden ha beredskap för specialinsatser, paket om ni så vill, för orter och regioner som drabbas av stora sysselsättningsminskningar.

Jag tänkte säga att vi har varit framgångsrika i Sverige när det gäller att ge drabbade orter och regioner nytt liv. Men Erik Hovhammar, Christer Eirefelt och Börje Hörnlund, kanske inte i så hög grad Erik Hovhammar, blir så förnärmade om jag säger att Sverige har varit framgångsrikt. På något sätt tycker de inte om att Sverige är framgångsrikt och klarar sig i många olika situationer. Men jag måste ändå få hävda det så länge det är sant att Sverige har varit framgångsrikt när det gäller att sätta liv i hotade bygder och regioner. Men allt har vi inte klarat. Stora problem återstår. Därför måste vi fortsätta ansträngningarna. Vi måste också fortsätta ansträngningarna att förmå expanderande sektorer, främst tjänstenäringarna, att förlägga sin expansion till andra regioner än storstäderna och övriga starka regioner i landet.

Herr talman! För socialdemokratin är regionalpolitiken en fråga om solidaritet och rättvisa. Vi måste låta alla människor och regioner vara med att bygga och utveckla samhället, och vi måste ta till vara de resurser för utveckling som finns i alla delar av landet. Därför är regionalpolitiken också en ekonomisk nödvändighet. Om produktionen och verksamheten inte sprids kan vi inte ta till vara alla utvecklingsmöjligheter. Trängseln på expansionsorterna blir flaskhalsar som omöjliggör en effektiv ekonomisk utveckling. Det är just mot denna bakgrund som vi kommer att fortsätta med mycket höga ambitioner och stora ansträngningar på regionalpolitikens område.

Hans Petersson i Hallstahammar höll ett långt ideologiskt inledningsanförande med långtgående krav på ökad styrning och planering. Jag lyssnade mycket noga på honom. Men jag måste säga att jag ändå anser att resultaten

är viktigare än metoderna och instrumenten. Hans Petersson talade mest om metoder, planering och styrning. Dess värre är resultaten av de metoder som Hans Petersson förordar inte särskilt lysande i de länder där de har prövats.

I Sverige har vi ökat sysselsättningen, och vi har rekordlåg arbetslöshet. Vi har fått höjda reallöner och ett omfattande nyföretagande. Vi har fått ett mycket högt kapacitetsutnyttjande i både små och stora företag. Jag måste fråga Hans Petersson: Det är väl ändå resultaten som skall räknas? Vi har också ökat ansträngningarna när det gäller regionalpolitiken. Jag hävdar, oavsett vad ni kommer att säga i debatten i kväll, att vi har uppnått bra resultat också i fråga om detta, även om mycket återstår att göra innan vi har uppnått regional balans. Vi styr faktiskt i hög grad de vinster som görs i det privata näringslivet till investeringar genom löntagarfonder, förnyelsefonder, investeringsfonder, investeringskonton och annat. Genom dessa åtgärder har vi väsentligt ökat det folkliga och fackliga inflytandet över näringslivet och användningen av dessa vinster. Allt detta är väl ändå resultat som borde uppskattas av en socialist. Jag förstår inte att det skulle kunna vara osocialistiskt att åstadkomma arbeten åt människorna eller ekonomisk utveckling.

Jag kan avslöja att vår politik med intresse studerats av Hans Peterssons ledande kamrater på östsidan. Jag hade senast i går ett långt samtal med Gorbatsjovs ekonomiske huvudrådgivare, som var enormt nyfiken på hur vi arbetar i marknadsekonomin i Sverige, vilka instrument vi har i lokaliseringspolitik, hur vi skapar det omfattande nyföretagandet, hur vinster fördelas och mycket mer. Det är tydligen bara här hemma i Sverige som kommunisterna underkänner de ansträngningar som vi gör för att åstadkomma tillväxt, förnyelse och rättvis fördelning.

Hans Petersson, i en marknadsekonomi måste man arbeta inom marknadsekonomins ramar. Jag tror inte på en politik som innebär att man tvingar företag till en region. Förutsättningarna att lyckas är dåliga. Men man kan skapa ekonomiska möjligheter för företagen att förlägga sin expansion och tillväxt i underförsörjda regioner och på det sättet åstadkomma en ökad regional rättvisa.

Anf. 69 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Det är just vår strävan efter rättvisa som har fått oss att lägga fram förslag om detta mycket kraftfulla regionalpolitiska näringspolitiska paket. Det är för att ge rättvisa åt mer än 100 000 bostadslösa i denna region. Det är för att ge rättvisa åt arbetslösa i Norrland, sydöstra Sverige och Bergslagen.

Till moderaterna vill jag säga följande. Jag tror inte att moderaterna skulle ha formligen vräkt miljarder över Saab och Volvo, såsom Thage G Peterson och Kjell-Olof Feldt har gjort: man har givit 230 000 i lokaliseringsbidrag. Man har gjort en skatteaffär som ingen trodde att någon skulle göra, som ger ytterligare 500 000 kr. per arbetstillfälle. Man har givit ett högt utbildningsstöd, och man har dessutom släppt loss 25 000 milj. kr. ur investeringsfonderna.

Tillsammans ger dessa åtgärder ett stöd som är ungefär 20 gånger så stort som det småföretag runt om i landet som söker stöd kan få. Allt detta gör man

för att t. ex. Saab skall flytta en fabrik som ligger en och en halv mil utanför Malmö till Malmö centrum, där folket inte vill ha den.

Detta har med helhetssynen på politiken att göra. Jag har en god förhoppning att det går att resonera om en sammanhållen politik som leder till en bra regional utveckling i hela landet.

Thage G Peterson tar gång på gång upp länsanslagen som en stor sak. Länsanslagen innebär en decentralisering av ansvaret och besluten ut till länen. På den punkten delar jag Thage G Petersons uppfattning. Men han glömmer totalt att han och socialdemokraterna var emot detta före valet 1982. Han glömmer att centern, folkpartiet, moderaterna och vpk tillsammans – de partier han nu skäller på – höjt detta anslag två gånger. Annars skulle det vara ett litet anslag. Det höjdes senast i våras med 200 miljoner.

Jag vill till sist ställa en fråga till Thage G Peterson. Det är tydligen rättvisa att Sorsele, Malå, Strömsund och många andra verkligt utsatta kommuner skall ha 10 % högre kostnadsläge än Luleå. Är det socialdemokratisk rättvisa?

Anf. 70 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! När nu industriministern kom hit i kväll, hade jag trott att debatten mer skulle handla om näringspolitiken och måhända speciellt om småföretagarfrågor. Dessa ligger ju både herr industriministern och mig och även många andra varmt om hjärtat. Nu har industriministern flytt undan den debatten och i stället ägnat den mesta tiden åt regionalpolitiken. Visst är regionalpolitiken också väsentlig och betydelsefull. Jag vill bara helt kort säga att vi moderater har väckt flera regionalpolitiska motioner. Om Thage G Peterson läser dem skall han också få veta vad vår linje innebär, nämligen att vi vill ha en ökad tillväxt i alla regioner, både i stad och på landsbygd. Mer vill jag inte utveckla detta just nu.

Det är tråkigt att industriministern har flytt undan den konkreta debatten när det gäller näringslivspolitik och småföretagarfrågor. Jag tillät mig att fråga två gånger – den första gången var industriministern inte närvarande – efter industriministerns åsikt om den offentliga sektorn och möjligheterna att effektivisera denna sektor genom att anlita flera privata entreprenörer, speciellt bland småföretagen. Den frågan vill jag ha klarhet i. Det var min första fråga.

Min andra fråga till industriministern gäller ett uttalande i Dagens Industri som han gjorde häromdagen. Uttalandet gäller avtalsförhandlingarna, och rubriken är Ger kalla kårar. Industriministern säger följande: "Jag känner kalla kårar av de förhandlingar som nu pågår. Det får inte bli några höga nominella lönelöft. Reallönerna måste säkras även via andra åtgärder." Min fråga är då: Vilka andra åtgärder? Är det måhända skattetrycket Thage G Peterson tänker på? Skattetrycket är ju förvånansvärt högt, och det drabbar särskilt låg- och medelinkomsttagarna. Är det vad industriministern avser när han säger att vi måste vidta andra åtgärder? Den frågan vill jag också gärna ha ett svar på.

Moderaterna och även de andra icke-socialistiska partierna har redovisat en näringspolitisk linje. Vi har gjort det i näringsutskottet i ett flertal gemensamma motioner. Om industriministern läser näringsutskottets betän-

kande skall han finna att vi i de allra flesta frågorna har avgivit trepartireservationer. Det bådar gott för att vi tillsammans skall kunna forma en näringspolitik baserad på marknadsekonomi, fri företagsamhet och enskild äganderätt till nytta och gagn för hela det svenska folket.

Prot. 1987/88:61
3 februari 1988

Allmänpolitisk debatt

Anf. 71 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Också jag tycker att det är minst sagt anmärkningsvärt att landets industriminister i ett sådant här debattblock lägger så pass liten vikt vid näringspolitiken och grunden för regional balans. Om vi inte har en näringspolitik som kan ge oss framgångsrika företag ute i våra bygder, hjälper det knappast vilken regionalpolitik vi för över huvud taget.

Industriministern ansåg sig ha tid med näringspolitiken en knapp minut i sitt anförande. Då blev det en uppräknning av ett antal styrmedel som baseras på fonder av alla möjliga och omöjliga slag. Det är inte konstigt, industriministern, att socialdemokratisk näringspolitik röner ett visst intresse från sovjetiskt håll.

Industriministern upprepade att vi har varit framgångsrika och klart sysselsättningen. Självfallet är också jag glad för svenskt näringslivs skull och för AB Sverige. Men vems förtjänst är det? Det vore närmast en skandal om man inte hade klarat att öka sysselsättningen i den extrema högkonjunktur vi har haft. Däremot skulle de icke-socialistiska regeringarna, som också klarade att öka sysselsättningen, kunna skryta. De klarade arbetslösheten när vi hade svåra strukturproblem. Trots de chockartade oljeprishöjningarna förblev arbetslösheten låg vid en internationell jämförelse. Det var någonting att skryta över.

Låt mig trots allt säga några saker om folkpartiets regionalpolitik.

För det första bör de centralt givna stödformerna i högre grad vara generella. De skall vara lätta att administrera, och det skall vara lätt för de enskilda att få veta vilka förutsättningar som gäller.

För det andra hävdar vi att selektiva stöd och beslut därom bör decentraliseras. Man har större möjlighet att göra riktiga bedömningar om man lever nära frågorna och problemen. Av det skälet föreslår vi en kraftig ökning av länsanslaget. Den mycket kraftiga uppräknningen av denna anslagspost har folkpartiet tillsammans med övriga i oppositionen drivit fram, mot regeringens vilja.

För det tredje menar vi att det regionalpolitiska stödets användning bör vidgas. Dagens stödformer är i hög grad inriktade på hårda investeringar inom främst tillverkningsindustrin.

Låt mig slutligen åter påminna industriministern om att våra regionalpolitiska insatser med 75 milj. kr. per år överstiger regeringens.

Anf. 72 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det är synd att repliktiden är så kort, för nu börjar det bli roligt.

Industriministern beskyllde mig för att hålla ett ideologiskt anförande. Jag tycker det vore bra om vi renodlade ideologierna litet grand och såg det som mer positivt att försöka få fram de olika uppfattningarna.

Industriministern berömde sig för framför allt den tredje vägens politik.

Jag vet att år 1982, när den tredje vägens politik introducerades, skulle de anställda hålla igen lönerna för att få ökade vinster så att det skulle bli ökade investeringar. År 1987 får de lära sig att de skall hålla igen på lönerna därför att vinsterna måste räddas när börsutvecklingen viker. Som en arbetare frågade mig när jag var på studiebesök: Vad har vi fått egentligen annat än att vi hela tiden måste hålla igen för att börsspekulanterna skall tjäna pengar?

Just detta att hålla igen den inhemska löneutvecklingen har negativa inslag i ekonomin vad gäller efterfrågan och inhemsk tillväxt. En fördelning av tillväxten på ett rättvist sätt skulle ge andra möjligheter för inhemsk marknad och produktion.

Industriministern berömmar sig sedan för investeringarna och säger att de har ökat 60 % från år 1982. Även om jag inte har den exakta siffran i huvudet eller i bänken, vet jag att det rör sig om ca 400 % i investeringsökningar utomlands.

Industriministern kommer också in på fonderna och säger att jag som socialist borde acceptera fonderna, för det är väl bra att arbetarna har fått inflytande på det sättet. Men industriministern kan väl ändå inte mena att de har fått inflytande därför att fondpengarna har satsats på börsen?

Jag menar att det är ett nytänkande som behövs i ekonomin. Den alternativa strategi som jag kanske hade hoppats att det skulle finnas något av hos industriministern innebär en fondpolitik med ett helt annat innehåll som skulle kunna gynna den regionala utvecklingen, i fråga om både ekonomi och ekologi, vara skonsam mot både människa och miljö, som förslits hårt under kapitalismen.

De regionala problemen finns kvar. Det är ungdomar och äldre industriarbetare som har problem.

Beträffande Sovjetunionen och deras förfrågningar: Naturligtvis finns det av olika skäl ett intresse där för svensk ekonomi, – bl. a. därför att den är ganska unik jämfört med andra kapitalistiska länder. Men det får inte betyda att man sätter sig till ro och berömmar sig på det sätt som industriministern gör. Det finns ju faktiskt avgörande problem även i vår ekonomi.

Jag skulle vilja säga: Fly inte till Sovjet i ett försök att bemöta mina konkreta frågor och förslag! Jag skulle vara mycket nöjd om industriministern uppehöll sig i Skinnskatteberg och Morgongåva i dagens debatt. De orterna är mycket viktigare för svensk arbetarklass än eventuella förfrågningar från sovjetiska industriministrar.

Anf. 73 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Gemensamt för hela oppositionen – inkl. vpk – här i kväll är att ni inte gillar att jag talar bra om Sverige. Ni vill inte höra att den ekonomiska politiken har lyckats, och att näringspolitiken har varit framgångsrik. Ni vill inte höra eller bli påmind om att vi med regionalpolitik har skaffat 20 000 nya jobb i regionalpolitiskt drabbade områden. Ni vill inte höra att det går bra för småföretagen. På något sätt verkar ni alla fyra att få kalla kårar utmed ryggen så snart jag påminner er om resultatet av den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik och näringspolitik under de här åren.

Herr talman! Jag kan inte rå för att ni reagerar så på den här punkten, utan

jag måste få fortsätta att ge exempel på framgångar med den politik som har förts.

Nej, Erik Hovhammar och Christer Eirefeldt, jag flyr inte undan någon debatt om småföretagen. Men om jag beskriver hur läget är hos småföretagen säger ni båda två att jag skryter. Dessutom har ni inte ställt några frågor om småföretagen.

Jag vill påminna om att regeringens småföretagspolitik har gett goda resultat. Jag använder samma uttryckssätt som jag använde till Hans Petersson: Det är väl ändå resultaten som räknas. Det finns uppgifter som tyder på att investeringarna i småföretagen under 1987 kommer att ligga på samma höga nivå som 1986 och att småföretagsorganisationens och föreningsbankernas småföretagsbarometer noterade den starkaste konjunkturuppgången hos små företag under de år som barometern har funnits. Från småföretagens egna organisationer – detta känner ju Erik Hovhammar till – räknar man med att det blir ett högt kapacitetsutnyttjande och ett behov av att öka sysselsättningen i småföretagen.

Jag gläds åt de framgångar som småföretagen har, därför att de är så utomordentligt viktiga och nödvändiga i vår ekonomi och inte minst i det regionalpolitiska arbetet. En sak som livet har lärt mig är att stora företag endast i undantagsfall kan ge en hjälpande hand i det regionalpolitiska arbetet. Det är alltså små företag som kan åstadkomma förnyelse och utveckling av regionalpolitiken.

Vad gäller skattefrågorna, Christer Eirefeldt, kan jag bara åberopa att det nu görs en bred översyn av hela skattesystemet, inom ramen för utredningen om en reformerad företagsbeskattning. De skattefrågor som jag möter av och till ute hos småföretagen inser jag är utomordentligt viktiga både för småföretagen som företag och för småföretagaren som person. Och det är svårt att diskutera småföretagsfrågor utan att ta in skattefrågorna – jag delar Christer Eirefeldts uppfattning på den punkten.

Till Erik Hovhammar: Jag tog upp arbetsmarknadsparternas ansvar i mitt inledningsanförande. Jag kan gärna upprepa: Det borde inte vara så svårt att räkna ut att jag som industriminister är oroad över konflikten på arbetsmarknaden. Parterna på arbetsmarknaden, som verkar under stor frihet i vårt land, har ett stort ansvar för den ekonomiska utvecklingen, och det har regeringen klart framhållit i budgetpropositionen, där vi uppmanar båda parter att ta det ansvaret. Som industriminister har jag självfallet särskild anledning att beklaga att avtalsförhandlingarna inte har kunnat klaras av utan konflikt.

Svensk industri är stark, och svensk industri har nått mycket stora framgångar och har internationellt ett mycket gott förtroende i fråga om både kvalitet, service och leveranssäkerhet. Det är mycket viktigt att den styrkan inte försvagas. Jag kan i dag bara hoppas att parterna så snart som möjligt hittar en lösning. Det vore bra både för Sveriges ekonomi och för svensk industri.

Så till Börje Hörnlund beträffande kritiken mot insatserna i Uddevalla: Olof Johansson försökte i förmiddags och Börje Hörnlund i kväll vinna en poäng genom att kritisera regeringens insatser på de orter som har drabbats av varvskrisen. När Olof Johansson, Börje Hörnlund och andra centerpartis-

ter reser i Norrland och uppträder vid lämpliga tillfällen här i Stockholm hävdar de att insatserna i Uddevalla och Malmö har varit för frikostiga och rent av felaktiga. Men det är faktiskt så att det är annat ljud i skällan när centerpartister befinner sig i närheten av de drabbade orterna. Vad gör man då? Jo, då kräver man kraftfulla insatser.

Jag har haft frågestunder och debatter här i riksdagen med centerpartister som krävt insatser när kriserna har varit akuta. Men när vi nu är på god väg att lösa problemen, då passar det att hävda att insatserna har varit för bra och varit onödiga. Är detta möjligen för att väcka arga stämningar mot regeringen i Norrland?

Det är ändå litet genant för Börje Hörnlund i fallet Uddevalla att regeringen har ett brett stöd från centerpartisterna i den drabbade regionen. Förra veckan hade jag nöjet att ta emot ett tack till regeringen från Uddevalla och kranskommunerna till Uddevalla. Där sade man att man inte hade klarat situationen utan dessa utvecklingsinsatser. I den delegation som kom från Bohuslän ingick centerns gruppledare i Uddevalla och de centerpartistiska kommunalråden i Sotenäs och Munkedal. Jag kan bara konstatera att Olof Johansson och Börje Hörnlund inte tycks ha med sig sina lokala partikamrater i den kritik som de riktar mot regeringen för dess insatser på varvsorterna. Det kanske beror på att de som har varit drabbade av varvskriserna och problemen har gjort en mera saklig bedömning än vad centerledningen har gjort och att man ute i regionerna inte känner behov av att så att säga sitta på två stolar samtidigt i samma fråga.

Börje Hörnlund frågade om det var rättvist att ha 10 % lägre avgifter i Luleå än i Strömsund och Sorsele. Nej, det är inte rättvist. Men det uppstår alltid gränsproblem när man genomför en åtgärd som inte gäller hela landet. Jag har aldrig hävdat att regionalpolitiken skulle vara rättvis, för det är den inte. Regionalpolitiska insatser görs ju ofta när krisen blir akut för att åstadkomma t. ex. en nödvändig strukturförändring, som var fallet i Uddevalla, Malmö, Grängesberg, och när vi satte in program för Köpmanholmen, Hörnefors, Timrå och många andra platser. Dessa uppgifter tar då så att säga över. Det är ju märkvärdigt att man från centerns sida just nu, när Luleå och Norrbotten står inför ytterligare sysselsättningsminskningar, vill ta bort sänkningen i Luleå och försämra möjligheterna att utveckla nya jobb där. Men, Börje Hörnlund, gränsproblem uppstår ju även med centerns förslag om sänkta arbetsgivaravgifter i stödområde A. Jag är säker på att på samma sätt som jag under de här åren har tagit emot delegation efter delegation från Västerbotten, som har opponerat mot sänkningen av arbetsgivaravgifterna i Norrbotten och krävt samma åtgärder, skulle nya delegationer komma från alla områden som gränsar till stödområde A och som inte skulle omfattas av sänkningen enligt centerns olika förslag.

Herr talman! Jag känner behov av att åter få kommentera Hans Petersson i Hallstahammar när det gäller hur vi arbetar för att förmå företagen att utvidga i utsatta regioner, att få en möjlighet att förlägga tillväxt och expansion till dessa områden. Den morot vi använder inom marknadsekonomins ramar är lokaliseringssöd, byggande av industri- och hantverkslokaler, förstärkning av infrastrukturen samt förhandlingar med och bearbetning av expansiva företag i Stockholmsregionen. Det är detta som vi i dag arbetar

med, och det är med sådana åtgärder som vi nu måste åstadkomma resultat. Då går det inte att, som folkpartiet vill, ta bort offertstödet. Det skulle ju innebära att man tar bort det främst användbara stödet när det gäller att påverka och stimulera den expansiva tjänstesektorn att förlägga expansionen till stödområdena. Därför beklagar jag att folkpartiet har lagt fram detta förslag.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar, Erik Hovhammar, Börje Hörnlund och Christer Eirefelt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 74 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag tänker tala om vårt Värmland och om Värmlands framtid. Därmed för jag kanske ned debatten på den s. k. gräsrotsnivån. Men kanske är det så, att det som är bra för Värmland också är bra för andra skogs- och glesbygdslän.

Har Värmland en framtid? Ja, det är självklart, svarar vi värmlänningar i dag. Men för bara något år sedan var pessimismen ganska stor hemma i Värmland. Jag vågar nog säga att vårt län det senaste årtiondet har skakats mera i grundvalarna av strukturrationaliseringar och industrinedläggningar än de flesta andra län. I många år har arbetslöshet varit ordet för dagen i vårt län. Vi är självfallet glada över att utvecklingen har vänt.

Vad beror då denna ökade optimism på? Jag tänker faktiskt inte berömma regeringen för detta, utan den beror dels på att de svåraste strukturomvandlingarna förhoppningsvis nu är över, dels naturligtvis på det som tidigare talare har varit inne på, nämligen att vi har haft en långvarig högkonjunktur. Vi har helt enkelt haft tur. Inte minst kanske det beror på värmlänningarna. Vi har äntligen förstått att det inte går att åka i skytteltrafik till Stockholm och skrika på hjälp utan att vi nu får göra någonting själva. Man kan säga att det faktiskt har fötts litet av en ny Värmlandsanda, även om människor som har varit vana att i alla år klappa på bruksporten knappast har blivit några smålänningar, med deras företagare.

Jag vill också tillskriva den nya tekniken en stor del av orsaken till att utvecklingen har blivit ljusare för Värmland. Rader av mindre och medelstora företag har växt upp tack vare data och elektronik, inte minst i mindre orter i glesbygd, t. ex. i Årjäng, Sunne och Törsby. Men alla de tusentals nya arbetstillfällen som vi har fått tack vare den nya tekniken har inte alls blivit lika omskrivna som alla tidigare industrinedläggningar, vilka tyvärr var nödvändiga för att möta den nya tidens krav. Detta är synd. Jag tror att det är viktigt att vi är optimistiska och positiva till den nya tekniken och att vi också ser nya möjligheter när gamla företag måste läggas ned och arbetstillfällen försvinner.

Är då allting gott och väl i Värmland i dag? Nej, sannerligen inte. Vi ligger trea i arbetslöshetsligan i landet – även om det i sig är ett framsteg, eftersom vi i många herrans år har varit tvåa efter Norrbotten. Värmland skulle behöva 5 000 nya arbetstillfällen för att ligga på genomsnittet för riket när det gäller arbetsmarknaden.

Situationen på arbetsmarknaden är särskilt besvärlig för ungdomar och

kvinnor, och långtidsarbetslösheten har minskat endast tack vare förtidspensioneringar.

Länet har en svag befolkningsutveckling jämfört med många andra län. Ett stort bekymmer är att Karlstadsregionen inte förmår fånga upp våra unga, eftersom denna region enligt en utredning som högskolan har gjort har en högre arbetslöshet än åtta jämförbara regioner. De unga flyttar alltså till storstadsområdena och till Uddevallaregionen – den region som har begåvats med ca 1 miljard kronor från staten, vilket tidigare har berörts här. Jag måste säga att vi i Värmland knappast klappar händerna för den insatsen.

Vad är det då som vi främst behöver för att få fart på Värmland? Jag skall inte här ropa på nya statliga företag eller en strypning av utvecklingen i storstadsregionerna. Bland det viktigaste för Värmland är en förbättrad infrastruktur, främst genom nya och förbättrade vägar, järnvägar och flygförbindelser. I motioner har bl. a. de borgerliga riksdagsmännen i Värmland framfört krav på betydligt större satsningar på det värmländska vägnätet, eftersom investeringarna släpar efter betydligt. E 18 måste rustas upp dels mellan länsgränsen och Karlskoga, dels åt det andra hållet, mellan Hån och riksgränsen. Vägsträckan Arvika–Årjäng måste rustas upp, eftersom SJ genom fraktrabatter har styrt över de tunga transporterna på en miserabelt dålig väg. Vidare måste väg 62 genom Klarälvsdalen förbättras om vi skall kunna behålla viss industri i norra Värmland. I Värmland finns det också ca 29 mil vältrafikerad grusväg som behöver beläggas inom en tioårsperiod.

Vi i Värmland har kunnat konstatera att vi inte har fått någon del av de s. k. Bergslagspaketen eller andra regionalpolitiska satsningar. Vi vill nu faktiskt ha ett "Värmlandspaket", främst bestående av bättre kommunikationer och vissa satsningar på jordbrukspolitikens område.

Vi förväntar oss t. ex. en statlig satsning på en ny flygplats i Karlstadsregionen, eftersom den gamla är mer eller mindre utdömd av miljöskäl.

Bättre järnvägsförbindelser är av stor betydelse, inte minst på grund av de statliga verken i Karlstad. De diskussioner som nu pågår om Mäljarbanan och Svealandsbanan måste också innefatta bättre och snabbare kommunikationer för Värmlands del. Det får inte sluta med satsningar i Örebro. Bandelen Örebro–Karlstad–Charlottenberg med vidareförbindelse till Oslo är av mycket stor betydelse för Värmland. Där behöver vi snabbtåg. Vidare måste tågtrafiken Karlstad–Göteborg förbättras väsentligt både när det gäller turtäthet och service. Där har vi i dag mer eller mindre ett mjölkttåg.

Vänertrafiken är ett stort orosmoment för oss i Värmland i dag, eftersom Billerud-Stora-koncernen för närvarande utreder möjligheten att frakta gods och timmer direkt till Västerhavet i stället för att frakta på sjön. Vänerns hamnförbund har i dagarna uttryckt stor oro för att Vänertrafiken kanske kommer att upphöra helt, trots att hundratals miljoner har satsats på Vänerhamnarna. Inte minst med tanke på att sjötransporter är miljövänliga anser vi moderater att regeringen snarast bör utreda möjligheten att lämna ett visst sjötransportstöd för att Vänertrafiken skall kunna konkurrera med annan transport.

Bilen är kanske det främsta transportmedlet för värmlänningarna, eftersom länet är ett glesbygdslän. Bilen är en förutsättning för att människor

skall kunna bygga och bo i glesbygden och hålla det vackra landskapet öppet för turism och rekreation, som också är ett framtidsområde när det gäller värmländsk sysselsättning. Vi skall inte heller glömma att många av våra värmländska företag som Volvo i Arvika, Gruvöns bruk i Grums och Uddcholmsbolaget, för att nämna bara några, till stor del hämtar sin arbetskraft från glesbygdsområden. Vi moderater säger ett absolut nej till ökade bensinskatter och ökade bilavgifter. Höjningar härvidlag skulle vara ett hot mot glesbygden.

Den viktigaste faktorn för Värmlands framtid är och förblir naturligtvis näringslivet och dess möjligheter att utvecklas. Många av Värmlands basindustrier är mycket exportberoende och måste kunna hävda sig när det gäller priserna på världsmarknaden. Trots att industrin har gått bra har lönsamheten minskat under senare år, och det börjar bli svårare att sälja på världsmarknaden. Effekten av rekorddevalveringarna är för länge sedan uppäten. Vår pappersindustri t. ex. hade en tid ganska stor nytta av devalveringarna, men effekten är alltså borta. Får vi nu en löneuppgörelse som spräcker ramarna, ungefär liknande de som drabbade oss i slutet av 1970-talet när vi förlorade en fjärdedel av hela vår export, är Värmland illa ute. Jag vill erinra om vad vår partiledare Carl Bildt sade i debatten i morse. Han sade, att om det moderata skattesänkingsförslaget hade gått igenom här i riksdagen, hade detta varit det bästa för att hålla priserna nere, samtidigt som den enskilde löntagaren hade fått en reallöneökning. Fortsatt skattehöjningspolitik – och Värmland har t. ex. en landstingsskatt bland de högsta i landet – är ett direkt hot mot arbetena i Värmland.

De höga skatterna är också till men för företagen på ett annat sätt. Det är inte ovanligt att människor avstår från att ta anställning i Värmland, därför att de förlorar kanske 500–600 kr. per månad jämfört med om de skulle bo i Stockholmsområdet. Vårt län går kanske på detta sätt förlustig de allra bästa krafterna med tanke på Värmlands utveckling. Alltså: en sänkning av skatterna är en av de viktigaste åtgärderna för en positiv framtid i Värmland och andra glesbygdslän.

Så låga sociala avgifter som möjligt är också viktigt för företagen. Vi moderater har bl. a. föreslagit att arbetsgivaravgifterna skall sänkas inom stödområdet. För Värmlands del skulle detta innebära att Torsby kommun finge en minskning av arbetsgivaravgifterna med 3 % – en nog så viktig åtgärd för vår nordligaste kommun, som har stora arbetsmarknadspolitiska problem i dag.

Löntagarfonderna skall naturligtvis avvecklas. De har inte gett Värmland ett enda nytt arbete. De satsningar som har gjorts har gällt förlustföretag. Mellanfonden har, om jag inte minns fel, förlorat 17 % av sitt kapital på urusla satsningar. Något ökat inflytande eller andra positiva effekter av löntagarfondssystemet har vi sannerligen inte sett i Värmland – och ingen annanstans heller.

Det kanske allra viktigaste är att näringspolitiken främjar småföretagande och entreprenörerna, vilket Erik Hovhammar och andra har varit inne på tidigare.

Min kollega Göthe Knutson och jag har i en särskild motion om småföretagens villkor föreslagit en rad åtgärder, t. ex. borttagande av skatten

på arbetande kapital, sänkning av arvs- och gåvobeskattningen för att underlätta arvskiften, införande av nyetableringskonton och frisläppande av investeringsfonderna utan särskilda dispenser. Detta är åtgärder som väsentligt skulle förbättra småföretagens möjligheter att utvecklas och bli större.

När det gäller arbetsmarknadspolitiken kommer förmodligen Värmland att vara beroende av beredskapsarbeten och liknande för avsevärd tid framåt. Vi anser emellertid att utbildning är att föredra framför traditionella arbetsmarknadsåtgärder och menar att den nya utbildningen i AMU:s regi utvecklas väl. Vi anser att den s. k. starthjälpen bör återinföras, då man inte minst från vår länsarbetsnämnds sida menar att fler människor skulle kunna få arbete på detta sätt. Vi anser också att det borde finnas en generell möjlighet till provanställning för att ge nytillträdande på arbetsmarknaden, främst ungdomar och kvinnor, en chans till arbete. Jag tror att det var Börje Hörnlund som sade att de handikappade har det mycket besvärligt på arbetsmarknaden och att vi aldrig har haft så många handikappade utanför arbetsmarknaden som nu. Vi menar att de handikappade i ökad utsträckning borde beredas plats i det reguljära arbetslivet genom ett nytt, flexibelt lönebidragssystem enligt den modell som vi moderater har föreslagit.

Värmland är ett skogs- och glesbygdslän med problem, men också med möjligheter. Det finns som jag sade en ökande optimism, och det finns tillväxtkraft i vårt län. Detta visar t. ex. de olika utvecklingsprojekt som drivs av länsstyrelsen tillsammans med kommun, enskilda och myndigheter. Det s. k. glesbygdstödet har gett positiva resultat med ganska små medel och bör kunna ökas genom omdispositioner av de regionalpolitiska medlen. Inte minst nu under Landsbygd 90-satsningen med mottot "Hela Sverige ska leva" bör en del kunna åstadkommas i våra glesbygder, förutsatt att den statliga politiken gynnar företagsamhet och inte motverkar den. Statliga myndigheter måste också ge ökad service åt människor på landsbygden. Jag tänker t. ex. på postens och televerkets service, där det sannerligen finns åtskilligt övrigt att önska.

När det gäller medel som ställs till länsstyrelsens förfogande över huvud taget är det mycket viktigt att medlen får disponeras så fritt som möjligt i samarbete med enskilda och kommuner. Den vet ju bäst var skon trycker som har den på.

Värmland är i hög grad beroende av en levande landsbygd och ett öppet kulturlandskap med tanke på turismens betydelse för länet. Därför bör byggande och boende på landsbygden på alla sätt underlättas och allt onödigt krångel avskaffas när det gäller t. ex. mark- och planfrågor. Det återstår t. ex. mycket att göra när det gäller plan- och bygglagen samt jordförvärvslagen och annat som vi har tagit upp i motioner.

Jordbrukets betydelse för vårt län måste uppmärksammas, särskilt de speciella problemen. Värmlands län är nästan som ett Norrlandslän i fråga om jordbruket. Det är ett bekymmer i dag i vårt län att mjölkproduktionen avvecklas mycket snabbt i våra skogs- och mellanbygder. Därför behövs det en ändring av områdesindelningen beträffande prisstödet samt regionala eller lokala kvoter i tvåprissystemet. Detta saknar i dag helt regionalpolitisk profil.

Några ord om vår högskola. Det har sagts att högskolan i Karlstad är den viktigaste regionalpolitiska satsningen i vårt län. Jag är beredd att hålla med om detta. Hur mycket betyder inte vår högskola med ca 4 000 studenter för Värmlands framtid! Naturligtvis hoppas jag att vår högskola på sikt kan utvecklas till ett universitet.

Herr talman! Detta var några tankar om Värmland, ett län med både problem och möjligheter. Jag vill säga att det aldrig är vi politiker som skapar ett läns framtid, utan det är de enskilda människorna. Därför bör också dessa ges ökade möjligheter för sina idéer, sin företaganda och villighet att satsa på nya arbetsmöjligheter.

Anf. 75 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Enligt programmet skulle industriministern tala om näringspolitik här i kväll, men han ändrar sig och talar om regionalpolitik. När så vi andra står i begrepp att ägna oss åt regionalpolitiken lämnar han kammaren.

Herr talman! Det har nu gått snart sex år sedan socialdemokratin övertog regeringsmakten. Under dessa sex år har den regionala obalansen fått sådan slagsida att snart sagt varje län utanför storstadsområdena betraktas som krislän. Det är i dag ett femtontal län som mer eller mindre brottas med samma sysselsättningsproblem som vi tidigare endast kunde finna i Norrlandslänen, Dalarna och Värmland.

Denna utveckling har skett under den tid som regeringen och industriminister Thage G Peterson talat om att Sverige är på rätt väg och att avfolkningen från skogslänen har stannat upp.

Vad har då regeringen uträttat under dessa sex år för att råda bot på den regionala obalansen?

Regeringen har under den mest expansiva högkonjunktur som Sverige någonsin upplevt fört en regionalpolitik, som präglats av ryckighet, kortsynthet och allmänt svagt intresse.

Av de som regeringen velat påstå rätta och väl avvägda insatserna för att råda bot på befolkningsomflyttningen har det i egentlig mening inte blivit några stabila och varaktiga insatser. I varje fall kan man konstatera att det inte har legat några djupare tankemödor bakom de insatser som regeringen föreslagit.

Därtill kan uppmärksammas att åtgärderna, främst på senare tid, blivit försenade, och när de väl kommit som förslag på riksdagens bord har de varit både osammanhängande, svårgripbara och gammal skåpmat, som dammats av för att fylla några sidor i riksdagstrycket.

Om engagemanget och intresset saknas för dessa avgörande frågor för stora delar av vårt land när det gäller utarmningen av de 15 länen, så är det lättare att förstå regeringens attityd. Visst kan högkonjunkturen vara en helt avgörande faktor för att öka sysselsättningen och skapa gynnsammare villkor för företagen. Men samtidigt måste konstateras att utflyttningen från främst skogslänen i norr tar ökad fart när det finns gott om attraktiva jobb i storstäderna. Många vill självfallet inte missa chansen till ett framtidsjobb när alternativet är att fortsätta ovissheten på hemorten. En högkonjunktur i landet är tyvärr inte tillräcklig för att lösa den regionala krisen. Till detta krävs långsiktiga, handlingskraftiga lösningar från en aktiv regering.

Regeringens och industriministerns huvuduppgift är att lägga fram förslag om en regional utjämning, som långsiktigt kan skapa framtidsjobb på orter som kan utvecklas och expandera och därmed också ger framför allt de unga en ny framtidstro och förhoppning om att "hela Sverige skall leva".

Vill man leva upp till den målsättningen räcker det inte att som industriministern resa runt med julpaketet vart tredje år. Det krävs ett engagemang och långsiktiga, strategiska mål för att Sverige skall kunna ta sig ur den regionala obalansen.

Jag beklagar att regeringen saknar förmågan att skapa denna långsiktiga strategi. Den behövs för att inte de sex förlorade åren skall få följas av fler förlorade år för de femton avfolkningslänen. Inte minst av detta skäl behöver Sverige en icke-socialistisk regering.

Herr talman! Jag skall nu gå över till att ge ett antal exempel på regeringens agerande, som har bidragit till den dystra situationen.

Den socialdemokratiska regeringen ändrade reglerna för nedsättningen av arbetsgivaravgifterna i Norrbotten. Från att tidigare gälla för all icke-offentlig verksamhet ändrades reglerna till att gälla enbart industriell verksamhet. Detta har fått till följd att den huvudsakliga vinsten av nedsättningen görs i kustområdet och att problem uppstår när det gäller att avgöra vilka företag som får räknas till industriell verksamhet. Dessutom skapas en klar konkurrensförmån för företag utmed Norrbottenskusten i förhållande till de företag som ligger intill i Västerbottens kustland. Folkpartiet misstänker att nedsättningen av arbetsgivaravgiften i Norrbotten inte har blivit ett verksamt instrument för verksamheter i det inre stödområdet, utan till övervägande del tillfallit kustföretagen. Jag misstror inte regeringens goda vilja att göra insatser i Norrbotten, men den utvärdering som industriministern gång efter annan lovat lyser med sin frånvaro.

Den regionalpolitiska utredningen avslutades 1984. I utredningen gavs många goda analyser av det regionalpolitiska läget. Tyvärr gavs den inga möjligheter att lägga fram långsiktiga, konkreta förslag.

Vi kan i dag konstatera att regeringen inte heller hade förmågan att ta långsiktiga grepp utifrån den analys som utredningen presenterade.

Fortfarande saknas regeringsförslag om bättre anpassade bidragsformer för regionalpolitiskt stöd, utbildningens betydelse för nyetableringar, hur tillgången på kvalificerad arbetskraft skall tryggas i de 15 utflyttningslänen och hur sysselsättning skall skapas för medflyttande make resp. maka. Det finns mängder av olösta frågor, som regeringen inte har haft kraft att ta itu med.

Regeringen ägnar sig i stor utsträckning åt att skapa paket för krisorterna, paket som ger glans och fågning åt industriministern när han likt jultomten sprider glädje i drabbade orter. Bergslagspaketet är ett sådant paket, som på ytan verkar bra men som inte någon vet vad det ger.

Låt mig visa på den klivenhet som präglar regeringens regionalpolitik. I samma andetag som regeringen skapar Bergslagspaketet dras sysselsättningsstödet bort från Bergslagen. Vilka signaler ger denna klivenhet till de människor som med kreativitet och engagemang vill skapa något nytt? Jo, osäkerhet och frågor om vad regeringen menar. Skall Bergslagen ges en rejäl satsning eller skall paketet vara en politisk markering inför valet?

Regeringen för en politik som syftar till centralisering av beslut så nära kanslihuset som möjligt. Tack vare en förnuftig majoritet i riksdagen kan vi höja länsanslagen med 400 miljoner på två år. I och med detta beslut ges länen stora möjligheter att satsa på viktiga projekt. Samtidigt får länsstyrelserna ta ett större ansvar för den verksamhet som skapas i respektive län. Vem, om inte människorna ute i länen, vet vilka projekt som passar på resp. orter?

Satsning på länsanslagen, herr talman, skall ställas i relation till regeringens förslag på 300 miljoner under tre år till infrastrukturella satsningar. Jag förstår mycket väl industriministerns besvikelse, när riksdagen fråntog honom möjligheten att disponera dessa 300 miljoner utan regelsystem och med möjligheter att inför valet fara runt och leka jultomte. Vad som sedan hände med riksdagens begäran om förslag från regeringen på konkreta infrastrukturella åtgärder vet vi inte. Man kan knappast se den regionalpolitiska propositionen om Bergslagen och Norrland som en sådan åtgärd.

Industriministern och hans handgångne man har under senare tid vänt kappan efter vinden. Nu säger såväl industriministern som hans statssekreterare: Se vilka rejäla satsningar vi har gjort ute i länen genom ökningen av länsanslagen! Nu kan värdefulla projekt startas upp och bli till utveckling och framgång. Man kan bara notera att en förnuftig riksdagsmajoritet, där socialdemokraterna saknades, har tagit ansvaret för en riktig och välgrundad åtgärd.

Låt oss se saken från dess rätta sida. Riksdagens majoritet bör ges heder och ära av detta och inte en passiv regering, som tänker mer på planeringen inför valet och mindre på behoven ute i de drabbade länen.

Under 60- och 70-talen satsade regeringen på utlokalisering av statlig verksamhet till bl. a. Västernorrland. Denna satsning skulle ge Sundsvall och Västernorrland en rejäl möjlighet att skapa en fullödlig datautveckling såväl inom den statliga som inom den privata sektorn. I dag har den positiva utvecklingen i Västernorrland stagnerat. Västernorrland är under 80-talet det län som drabbats hårdast av befolkningsminskningen med över 7 000 personer.

Att statsrådet Göransson inte tycker att detta är särskilt allvarligt gör inte saken bättre. Att lika många arbetstillfällen har försvunnit förstår tydligen inte statsrådet. Den stora satsning som gjordes i Västernorrland under 60- och 70-talen borde ha följts upp med utbildningskapacitet inom främst datasektorn. Att komma med sådan utbildning i dag är i och för sig bra, men för sent.

På samma sätt kan man tolka utvecklingen i Norrbotten. Varför inte ge nedsatta arbetsgivaravgifter till all icke-statlig verksamhet i hela Norrbotten? Varför inte ge persontransportstöd även till egenföretagaren som behöver resa ner till marknader i södra och mellersta Sverige? Varför denna snålhet i stället för positivitet och engagemang även mot enmansföretagarna?

Även på kommunikationsområdet för regeringen en passiv politik. I dag finns uppenbara problem med att ta sig tvärs över landet. Många små flygbolag skulle vara betjänta av att få trafikera de sträckor som Linjeflyg inte anser vara lönsamma. Med mindre plan kan tvärförbindelserna öka i betydande grad. Något reellt förslag från regeringen om en avmonopolisering av flyget har vi inte sett till.

En förnuftig riksdag har trots en passiv regering tagit tag i många av de regionala frågorna. På folkpartiets förslag har vi nu fått en ny regionalpolitisk utredning. Där skall alla tänkbära förslag värderas och ventileras. Vilken betydelse har utbildning, forskning och kommunikationer för regionerna? Hur skall det regionalpolitiska stödet utformas för att bäst tjäna dagens nyföretagande? Hur skall nyckelpersoner, framför allt teknisk personal, kunna rekryteras till utflyttningslänen? Hur löser vi frågan om de medflyttandes möjligheter till arbete?

Jag noterar, herr talman, att industriministern sätter stort hopp till den här utredningen. Listan går att göra mycket lång över alla viktiga frågor som hopat sig under åren. Det är folkpartiets förhoppning att utredningen skall få ta den tid den behöver för att kunna reda ut och komma med konkreta förslag, så att regeringen skall slippa stå handlingsförlamad även efter denna utredning.

Herr talman! Skall Sverige kunna lösa den regionalpolitiska krisen, behövs långsiktiga lösningar. Det måste skapas flexibla stödformer som ger kreativa människor stöd och framtidstro. Ute i våra bygder finns många människor som slutat att vänta på regeringen och statliga myndigheter. De tar saken i egna händer.

Därför måste stödformerna göras generella och lätta att hantera. Många av besluten måste flyttas närmare människorna. Att långsiktigt följa upp insatser ute i regionerna med utbildning, kommunikationer och stöd för individuella lösningar, att föra ut arbetsuppgifter från staten ut i regionerna, betyder också utveckling. Detta måste då ske inte bara i form av enkla administrativa arbetsuppgifter utan gälla även utveckling och nyskapande.

Sker inte satsningen på de små och medelstora företagen och på nya branscher, bl. a. tjänstesektorn, kommer inte den olyckliga regionala obalansen att kunna förbättras. Till detta krävs en mobilisering av människorna ute i regionerna, och där skapas också nyföretagandet, om grogrunden är den rätta.

Industriministern sade, innan han gick, att ledordet för socialdemokraterna är rättvisa. Man frågar sig vad han menade med det, om det är rättvisa att få flytta till ett arbete. Men i samma andetag sade han att regionalpolitiken inte är rättvis. Det är möjligt att den socialdemokratiska regionalpolitiken har den utgångspunkten.

Han säger också att insatserna inte har nått alla de framgångar som regeringen önskat. Det har han rätt i. Det är därför vi kritiserar regeringen för att den inte har nått ända fram. När industriministern ställer förhoppningar på den regionalpolitiska utredningen, är det också i linje med det jag har försökt säga här. Regeringen har inte förmågan utan överlämnar åt riksdagen och utredningen att klara svårigheterna.

Herr talman! Jag skall avsluta med att säga att de konkreta insatserna för regionalpolitiken kommer Elver Jonsson att utveckla i ett senare anförande.

Anf. 76 MATS ODELL (c):

Herr talman! I februari numret av Månadsjournalen säger börschefen Bengt Rydén: "Jag har förlorat åtskilliga illusioner sedan jag kom till börsen. Hederlighet och hög etisk standard prissätts inte särskilt högt, penningens

makt väger uppenbarligen tyngre. Det som inte uttryckligt är förbjudet i lag betraktas som tillåtet. Ungefär som i Leo-affären tycks många sakna den inre kompass och det sociala tryck som fungerar återhållande", säger börschefen och tillägger: "I praktiken kan en lag aldrig bli heltäckande, hur den än skrivs går den alltid att komma runt. Det måste också finnas självreglerande mekanismer i systemet, etiska och moraliska normer hos aktörerna som sätter gränser för det tillåtna."

Det är tänkvärda ord av börschefen. Om det inte etableras en etisk standard, kommer det även i fortsättningen att vara omöjligt för lagstiftaren att hålla jämna steg med aktörerna i lagens utmarker, även om lagstiftaren besitter för uppgiften så utomordentlig begåvning som Carl Lidbom och hans arvtagare.

Men det är inte bara i börshuset som moral- och etikdebatten har satt fart. I förra numret av tidningen Kommunaktuellt får vi veta att civilminister Bo Holmberg beslutat utreda den kommunala moralen. Departementet skall utreda de moraliska aspekterna på kommunernas skatteplanering och finansaffärer. Stockholms kommuns optionsaffärer, sale and lease back, där kommuner bl. a. i röda Ådalen med stabil socialdemokratisk majoritet erbjuder skattebetalarna rejäla och stabila projekt för avancerad skatteplanering. Visst tål det att utredas. Men vi politiker borde på allvar diskutera vem som tar ansvar för att medborgarna får den inre kompass som börschefen Bengt Rydén efterlyser.

Vi kristdemokrater menar att detta är en av det politiska livets viktigaste frågor om vi skall klara de stora utmaningarna inför framtiden. Det blir alltid väldigt dyrt för fastighetsägaren när man får problem med grunden. Det vet vi inte minst av erfarenheterna från Gamla stan här intill.

Herr talman! Jag tror bilden håller även på vårt gemensamma samhällsbygge. Det är alltså både ineffektivt och dyrt att fortsätta putsa på sprickorna i fasaden när det är själva grunden för välfärdsbygget som sviktar. Det behövs grundförstärkningar både här och där i vårt svenska samhällsliv. Ekonomiska kriser väcker lätt vårt intresse och de flesta av oss har sina modeller för hur de skall avhjälpas. En moralisk kris borde vara lika intressant. Inte minst för att den kan vara roten till många av de ekonomiska problemen. Vad jag hoppas är att fler och fler också skall intressera sig för hur vi får en stark etisk grund för vårt fortsatta gemensamma samhällsbyggande.

Herr talman! Svensk sjukvård står inför en enorm utmaning. Samtidigt som köerna växer flyr personalen på grund av oacceptabla arbetsförhållanden. Stora delar av vårdsektorn riskerar att kollapsa om inte behov och resurser anpassas till varandra. Under 1985 genomfördes ca 16 500 starroperationer – det uppskattade behovet var ca 28 000. Ca 7 800 höftledsoperationer genomfördes – behovet uppskattades till ca 10 800. Ca 2 000 kranskärlsoperationer genomfördes – behovet uppskattades till ca 4 500. Siffror kommer oss aldrig riktigt nära. Det döljer sig djupt mänskligt lidande bakom den torra statistiken. Jag har själv en mycket nära vän som dog i operationskön till thoraxkliniken vid Karolinska sjukhuset i somras bara någon vecka före den planerade operationen.

Den här krisen inom svensk sjukvård vållar inte bara ett lidande för den

enskilda människan och en orimlig påfrestning på vårdpersonalen, utan köerna får dessutom svårartade samhällsekonomiska konsekvenser.

Redan i dag kan vi konstatera att omsorgen om våra äldre på många håll är minst sagt otillfredsställande. Samtidigt vet vi att antalet personer över 80 år, som är den mest sjukvårdskrävande gruppen, kommer att öka kraftigt under 1990-talet. I det läget är det minst sagt oansvarigt att de riktlinjer som nu gäller för hälso- och sjukvården innebär att antalet vårdplatser inom landets länssjukvård skall skäras ned med en fjärdedel från mitten av 1980-talet fram till slutet av 1990-talet.

Till detta, herr talman, kommer att nya sjukdomar, framför allt den förväntade ökade spridningen av aids, kommer att kräva ett omfattande tillskott av resurser till vårdsektorn och att transplantationskirurgin är på stark tillväxt. Här måste vi bara se till att inte de mera dramatiska och vetenskapligt spännande organtransplantationerna helt vinner slaget om de knappa resurserna på bekostnad av insatser för patienter som lider av folksjukdomar som reumatism eller allergier.

Ny teknik och nya analysmetoder, t. ex. fosterdiagnostik, provrörsbefruktning, mammografi, osv. kommer också att ställa sjukvården inför nya krav. Här står vi inför ett mycket delikat moraliskt dilemma. Frågan blir: Kan samhället, när vi genom en ny teknik diagnostiserat en sjukdom, sedan säga nej till en kostnadskrävande operation eller behandling? Nej, det är helt orimligt och etiskt oacceptabelt. Vi måste alltså ge sjukvården de nya resurser som behövs, samtidigt som personalen på olika sätt måste ges möjligheter att utnyttja de befintliga resurserna ännu effektivare.

Inom vårdsektorn är personalsituationen katastrofal på många håll. Det behövs kraftfulla förbättringar när det gäller arbetsmiljö, arbetstider och personaltäthet, samtidigt som sjukvårdshuvudmännen måste se om lönevillkoren så att de människovärdande yrkenas status och konkurrenskraft stärks.

Herr talman! Vad som nu behövs är en kommission – kalla den gärna en haverikommission – med sakkunniga som fr. o. m. nu får högst två år på sig att ta ett samlat grepp om vårdsektorn och föreslå åtgärder för att tillförsäkra vårdbehövande i alla delar av landet en människovärdig omsorg och ge de anställda inom vården rimliga villkor.

Kds har i en motion till riksdagen krävt detta. Vi har dessutom föreslagit att löntagarfonderna skall avvecklas och att de medel som finns i dessa i huvudsak skall användas för att trygga pensionerna och därför skall tillföras AP-fonderna. Men, herr talman, för att kunna komma till rätta med de allvarliga bristerna inom vårdsektorn vill vi att 4 miljarder av dessa fondmedel skall ställas till kommissionens förfogande för att se till att vi alla kan få den sjukvård vi behöver. Detta behöver inte innebära ett slöseri eller en påspädning av köpkraften, som skapar nya balansproblem för samhälls-economien. Många flaskhalsar behöver vidgas för att vi skall kunna använda de befintliga resurserna ännu effektivare, skapa fler alternativ genom enskilda vårdalternativ, osv.

Nu finns det, som vi alla vet, andra förslag till hur löntagarfondspengarna skall användas vid en avveckling. Förslaget att dela ut fondpengarna till allemansspararna låter bra för oss aktiva, som har insett skattefördelarna

med allemanssparandet. Men gå ut i våra servicelägenheter, till våra kvarvarande ålderdomshem och långvårdsavdelningar och fråga hur många som där deltar i allemanssparandet, hur många som t. ex. vet att de har en månad på sig att göra en extrainsättning på 5 000 kr. med skattefri avkastning! Nej, där hittar man antagligen en mycket stor del sparade slantar på gamla hederliga banksparkonton. Även detta sparande måste i rättvisans och samhällsekonominns namn stimuleras och premieras.

Nu har statistiska centralbyrån på Dagens Nyheters uppdrag visat att allemansfonderna fortfarande är något av rikemansfonder. Det är möjligt att det kan ändras i en framtid, men just nu tycks det vara så. Enligt undersökningen är det mest högavlönade toptjänstemän som utnyttjar dem. 42 % av dem som tjänar mer än 200 000 kr. sparar i dessa fonder, medan bara 4 % av dem som tjänar under 70 000 kr. per år alltså skulle få del av fondavvecklingspengarna. Jag tror att kds-förslaget att överföra fondresurserna till pensionsfonderna och att använda dem för att klara sjukvårdskrisen är fördelningspolitiskt mera rättvist och samhällsekonomiskt ansvarigt. Vi föreslår dessutom att avkastningen på ett sparat kapital på 75 000 kr. skall bli skattefritt oavsett sparform. Det skulle också gynna äldre och mindre ekonomiskt aktiva och stimulera det bredare hushållssparande som vi alla efterlyser.

Herr talman! Så har då den icke-socialistiska familjepolitiken seglat i hamn efter en lång färd. Vi kristdemokrater hälsar denna överenskommelse med mycket stor tillfredsställelse. Vi är inte heller ledsna för att det just var vår tekniska lösning som fick bidra till att lösa upp knutarna. Likhetera är alltså beskattad ersättning, beloppsrelaterat till varje barn i familjen, och avdragsrätt för barntillsynskostnaderna upp till vårdnadsersättningen. Skillnaden är att kds förslagit, och finansierat, i sin skattemotion en dubbelt så stor ersättning för familjens första förskolebarn, med ATP-poäng. Vi anser nämligen att även vård av egna barn är ett arbete. En kuriositet i sammanhanget är att den person som ursprungligen konstruerade den tekniska lösning som trepartiuppställningen bygger på faktiskt heter Harry Staaf och är kds kommunpolitiska sekreterare. Det bjuder han säkert på.

Anloppet från regeringens sida mot förslaget har nu börjat, som vi kunde höra under förmiddagen. Det var ingen ände på de problem som skulle drabba barnfamiljerna, om förslaget skulle genomföras. Finansministern, som är en ganska sansad bedömare, har när han inventerat argumenten mot reformen funnit att den kommer att bromsa upp introduktionen av den förenklade självdeklarationen. Det är ingen särskilt uppskakande effekt. Personligen tror jag de flesta förskolebarnsföräldrar gärna sitter någon minut extra över självdeklarationen för att få summera en familjeinkomst som faktiskt går ihop, särskilt när alternativet är en fortsättning av nuvarande orättvisa ordning, även om den får deklarerars i finansministerns mest förenklade form.

Herr talman! Hur skall vi då hjälpas åt med uppgiften att ge oss som medborgare den inre etiska kompass som börschefen Bengt Rydén efterlyste? Jag vill säga att en sådan strävan inte skall kantas av fler förbud och regler – precis tvärtom. Den ger en ökad frihet för den enskilda människan. Alternativet till den inre kompassen är däremot fler yttre regler och

förordningar. En begriplig och gemensam etik är frihetens fundament.

Låt oss enas om att svensk skola skulle behöva förmedla mycket mer av den etik som är förankrad i de kristet humanistiska värderingarna. Varför är det då så kontroversiellt? Varför upplevs det så lätt som bakåtsträvande? Kanske därför att kristendomen genom historien komprometterats i olika sammanhang. Kvar står ändå att denna etik och dessa klara levnadsregler är grunden för vår kultur, för solidaritet och humanitet. Det är dags att återigen i en bred samverkan över partiskrankorna aktivt och målmedvetet försöka bygga upp en gemensam etisk grund, så att den inre kompassen hos oss medborgare mer och mer skall kunna ersätta tråkiga förbud, snåriga regleringar och byråkrati.

Anf. 77 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag skall ta upp några synpunkter som vi socialdemokrater har beträffande mitt hemlän Gävleborg. Länet är rikt på resurser. Vi har fina anläggningar för utförsåkning – "Sveriges närmaste alper". Vi har traditionella folkrika folkfester, som gör länet till ett intressant turistmål, och ett i övrigt aktivt kulturliv med teater och orkestrar parat med stolta idrottstraditioner som bandy och ishockey.

Högskolan i vårt län är en av de mindre högskolorna i landet, men den är en av de viktigaste faktorerna för att långsiktigt utveckla länet i positiv riktning.

Skogen har i alla tider varit livsnerven för länet. Produktiv skogsmark täcker ca 80 % av länets yta. Det är därför naturligt att skogsindustrin dominerar. Man möter olika former av ett aktivt skogsbruk. Inom järn- och stålindustrin liksom för pappers- och massaindustrin har rationaliseringar inneburit en förbättrad och mer konkurrenskraftig produktion – men med färre anställda.

Våra förhoppningar är nu att en socialdemokratisk miljöpolitik även kommer att ge fler arbetstillfällen i skogen. Det är nya arbetstillfällen som vi så väl behöver.

I dag, herr talman, leder vi ligan i fråga om arbetslösheten. Vi har den största ökningen av den relativa arbetslösheten genom att vi har den mest ogynnsamma kombinationen av ökad arbetslöshet och minskad befolkning. Under de senaste sju åren har vi fått uppleva en befolkningsminskning på 7 000 personer. Det, herr talman, är den kraftigaste minskningen i hela landet.

Den höga ungdomsarbetslösheten är särskilt utmärkande för Gävleborgs län, och mycket negativt följer i ungdomsarbetslöshetens spår. Bl. a. flyttar våra unga. Först flyttar flickorna, ofta till Stockholmsområdet med dess bostadsproblem för att arbeta i omsorgs- och vårdyrken. I förlängningen skapar det problem för vårt län med att rekrytera personal till de yrken där kvinnorna i dag dominerar, alltså vårdyrken.

Flickorna är också överrepresenterade på ungdomsplatser och i ungdomslag. Det är bra att de nås av olika åtgärder, men det är alarmerande om det beror på att flickorna i gymnasieskolan inte kan erbjudas utbildningsvägar som passar dem. Situationen kan också vara ett tecken på att ytterligare ansträngningar måste göras för att stimulera till icke traditionella yrkesval.

Den genomsnittliga utbildningsnivån i vårt län ligger klart under genomsnittet. När det gäller högskolan i Gävle/Sandviken pågår en uppbyggnad av nya utbildningar inom teknik och ekonomi, och det är angeläget att högskolan får resurser för en fortsatt utveckling i den riktningen.

Vi anser att starka skäl föreligger för att den ökning av antalet nybörjarplatser till grundskolläroverutbildningen som föreslås i budgetpropositionen förläggs till Gävle/Sandvikens högskola. Låt mig också understryka att en utökning av intagningen till förskolläroverutbildningen är befogad med hänsyn till länets behov.

För övrigt vill vi socialdemokrater att delar av KTH:s lantmätarutbildning skall förläggas till högskolan i Gävle/Sandviken. Vi vill ha en påbyggnadsutbildning till ekonomilinjens i bostads- och fastighetsförvaltning och att den inrättas som fördjupningsdel. Vi vill också ha en högre utbildning för idrottsledare. Detta anser vi är små krav, som emellertid är mycket viktiga för oss.

Så till ett annat ämne. Hemslöjden har stor betydelse som kompletterande sysselsättning för många i vårt län, särskilt för dem som bor i glesbygden. Därför ser vi med tillfredsställelse att industriministern vill medverka till att i det hänseendet "utveckla glesbygden", och att de samlade insatserna dubblerats.

Industriministern har sagt vid några tillfällen: "Kom med bra projekt så får vi se vad vi kan göra för er." Förutom vad jag sagt om utbildningen för länet kommer här några förslag väl värda att ta fasta på. Industriministern är inte här i kammaren nu, men jag hoppas att dessa förslag når honom så småningom.

Projektbidraget bör åter införas, så att kommunerna skall få råd att projektera och lägga upp en reserv av objekt som snabbt kan påbörjas.

När man nu skall utreda postens och televerkets regionalpolitiska ansvar, bör man se på de stora enheter som finns i Stockholmsregionen. Man bör kunna utlokalisera delar av dessa. Vi från Gävleborgs län står med öppna famnen.

En förutsättning för en positiv utveckling av länets näringsliv är en god kommunikationsstandard. Järnvägen måste ges förutsättningar att spela en viktig roll som ett konkurrenskraftigt, miljövänligt och energisnålt transportmedel.

För närvarande pågår en omfattande upprustning av stambanan i länet. Under 1988 investeras över 90 milj. kr. i mötesspår, kraftförsörjning och spårförbättringar. Det är viktigt att dessa satsningar fortsätter. De förbättrar förutsättningarna för en både bättre och snabbare person- och godstrafik. Turtätheten måste också förbättras.

En regionalpolitisk satsning är snabbtågen mellan Sundsvall och Stockholm.

De senaste fem åren har omfattande investeringar gjorts i länets vägnät, men nu måste de fortsatta investeringarna inriktas på vägarna 83 och 84 samt vägen mellan Söderhamn och Hudiksvall.

Vi anser det befogat med en ny prövning av förutsättningarna för brytning av förekommande vanadinfyndighet i Hälsingland. Sådan brytning bör kunna komma till stånd.

Vi har många kustkommuner i länet, och när nu kustbevakningen skall skiljas från tullverket anser vi det vara lämpligt att lokalisera till Gävleborg.

Med hänsyn till de stora sysselsättningsproblem som Gävleborgs län har vill vi också att länsanslaget 1988/89 räknas upp. Vi menar att medlen bör få disponeras i så fria former som möjligt. Länsstyrelsen bör få avgöra hur stor andel av anslaget som skall användas till regionalt utvecklingsarbete.

Herr talman! Gävleborgs län måste vända en negativ utveckling, men vi klarar det inte själva. Nu måste regeringen träda in.

Anf. 78 HÅKAN STJERNLÖF (m):

Herr talman! I anslutning till budgetpropositionen presenterade finansdepartementet en skrift med titeln "Nyheter i budgeten, län för län". Med stort intresse slog jag upp Gävleborg för att läsa om satsningen i mitt hemlän. Satsningen var inte imponerande. Den var tämligen skral och redovisade strängt taget bara pågående projekt. Vi kanske skulle anses vara nöjda med att pågående arbeten inte avbryts.

Budgetpropositionen innehöll således inga satsningar på Gävleborg. Propositionen om Särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland innehöll inte heller någonting som kunde glädja dem som bor i Hälsingland och Gästrikland. Inte ens norra länsdelen, som tillhör både stödområdena B och C, var ihågkommen. Möjligen kan vi hoppas att Bergslagsdelegationen kan anvisa litet pengar för insatser i Sandviken och Hofors.

Plan- och bostadsverket gick Gävle förbi, och tullverkets datacentral förläggs längre norrut.

Gävleborgs län tillhör de län i landet som haft den största befolkningsminskningen under 1980-talet. Mellan 1980 och 1986 minskade befolkningen i länet med drygt 6 000 personer. Under de första tre kvartalen 1987 har befolkningen i länet ytterligare minskat med 600 personer. Det är ungdomarna i åldrarna 18–25 år som är den största utflyttargruppen.

Arbetslösheten har sjunkit något under 1987. Anmärkningsvärt är dock att länet inte haft en lika stor förbättring som övriga län har haft. Gävleborgs län har fortfarande den näst högsta arbetslösheten i riket, 3,2 %. Endast Norrbotten kan uppvisa en högre siffra.

Årsskiftet 1987-1988 var 6 172 personer arbetslösa och 8 287 personer föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Sysselsättningsproblemen hänger samman med utvecklingen inom basnäringarna järn, stål, papper och massa. Dessa industrier har fortfarande stor betydelse för gävleborgarnas arbetsmöjligheter. En stor del av industrissysselsättningen återfinns inom företag med stora exportandelar. Detta innebär att Gävleborg påverkas starkt av förändringar i vår omvärld.

Med tanke på att våra basindustrier är starkt beroende av utvecklingen på elenergikostnadssidan får vi verkligen hoppas att den energiproposition som väntas i vår inte innehåller förslag som leder till ökat kostnadsläge. Elprishöjningar för våra känsliga industrier skulle kunna utlösa en våg av personalreduceringar.

I syfte att förstärka Gävleborgs konkurrenskraft och bromsa den negativa befolknings- och sysselsättningsutvecklingen har initiativ tagits inom länet

genom länsstyrelsens försorg. Väl utarbetade förslag föreligger beträffande kommunikationer, utbildning, teknikspridning och arbetsmarknad.

Konkreta framställningar har inlämnats, eller skall inom kort inlämnas, till berört departement, bl. a. för det s. k. X-nätprojektet som syftar till att underlätta för mindre företag att utnyttja datatekniken. Teknikcentrum i Söderhamn är ett annat initiativ som länet begärt medel till. Ett bioenergiinstitut har förstuderats. Förslag har lagts fram till miljö- och energidepartementet.

Under allmänna motionstiden har Rolf Dahlberg och jag lämnat en motion angående utredning av en fiskeberedningsindustri i Söderhamn för att tillvarata fångsterna på ostkusten. Motionen har blivit mycket väl mottagen i länet. Det är vår förhoppning att riksdagen kan medverka till att denna utredning kommer till stånd.

1986/87 uppgick länsstyrelsens anslag för regionalpolitiskt stöd till 33,5 milj. kr. Stödet har möjliggjort ca 350 nya arbetstillfällen till en kostnad av ca 60 000–75 000 kr. per arbetstillfälle. För 1987/88 höjs länsanslaget till 50 milj. kr., vilket bör ge en sysselsättningsökning innevarande år med närmare 500 arbetstillfällen. Med hänsyn till de stora sysselsättningsproblemen i länet bör länsanslaget för 1988/89 uppgå till minst 55 milj. kr.

Det är av vikt att länsstyrelsen får disponera dessa pengar under friare former än som nu tillåts. Länsstyrelsen bör själv få bestämma hur stor andel av länsanslaget som skall användas till regionalpolitiskt arbete, den s. k. projektpotten. Det ger länsstyrelsen möjlighet att stimulera projekt och försöksverksamhet som kan påverka länets utveckling på kort och på lång sikt.

Reguljärt flyg drivs i dag till Arlanda från Gävle/Sandviken och från Hudiksvall/Söderhamn. Flygplatserna i Hudiksvall och Gävle/Sandviken är kommunala och drivs utan statligt bidrag. Utvecklingen för de båda flygplatserna har varit positiv. Man har nu kommit till ett läge där framtidsinvesteringar måste göras.

För Hudiksvall torde en helt ny flygplats bli nödvändig att uppföra. Gävle/Sandviken har behov av en ny passagerarhamn. Båda dessa flygplatser bör få ta del av det statliga bidrag som kommer att ges till kommunala flygplatser i skogslänen. I ett längre perspektiv är flygplatser i Bollnäs och Ljusdal angelägna.

Inom utbildningsområdet har vi från länet ställt krav på satsningar på högskolans tekniska och ekonomiska utbildningar. I viss mån tillgodoser budgetpropositionen de framförda kraven. Högskolan i Gävle/Sandviken får avslutningsår på civilingenjörsutbildningen och Gävle, Bollnäs och Hudiksvall får mellaningenjörsutbildning.

Det finns däremot inget förslag om fullständig ekonomiutbildning. Den påbörjade försöksverksamheten med högskoleutbildning i södra Hälsingland, med planerad utvidgning till norra Hälsingland, får inget statligt stöd. För att dessa utbildningar skall kunna permanentas krävs ett sådant.

Det är allvarligt att lärarutbildningen vid högskolan i Gävle/Sandviken läggs ner. Med de siffror som på senare tid kommit fram om behovet förefaller beslutet vara olyckligt. Förskolläraryrket måste därför finnas kvar i framtiden.

Det är givetvis bekymmersamt för ett län att under en lång följd av år få vidkännas förändringar i negativ riktning. Utvecklingen påverkar möjligheten att behålla service av skilda slag.

Statens uppgift är i första hand att skapa goda allmänna betingelser för näringslivet. Men utöver detta måste staten också ta ansvaret när allvarliga problem uppstår.

För att främja utvecklingen i Gävleborgs län vore det önskvärt att berörda departement tillsammans med länets myndigheter formulerade ett sysselsättningsprogram byggt på det material som föreligger. Insatserna för Gävleborgs län måste omgående få en omfattning som det akuta läget kräver. För första gången måste Gävleborgs län sättas överst på prioriteringslistan över regionalpolitiska insatser.

Anf. 79 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga något om det län som vi just nu befinner oss i. Stockholms län är inte bara Sergels torg och Helgeandsholmen. Här finns allt från glesbygd till stora tätorter. Vi får inte glömma bort att Sveriges rikaste region kanske också är den mest ojämlika. Det är stora skillnader som gör att arbetsplatserna finns i Stockholm och norrut, medan en stor del av bostäderna finns i de södra länsdelarna. En stor del av befolkningen i dessa områden tvingas pendla till sina arbetsplatser. Arbetstiden kan förlängas med två timmar eller mer.

Vi socialdemokrater vill att hela Sverige skall leva och utvecklas. Det är därför som vi också från vårt län ställer upp på en aktiv regionalpolitik. Vi vill vara med om att bygga upp alternativ till storstäderna och universitetsstäderna. Men en Stockholmsregion i balans är bra också för hela landet. Om vi ökar olika regioners attraktionskraft genom att förbättra deras möjligheter att utveckla ett eget näringsliv, kan vi bromsa koncentrationen till storstäderna.

Vår väg innebär också hänsyn till och ett ansvar för de människor som lever och bor i vårt län. Det gäller många människor som flyttat hit. Det gäller våra barn som fötts och växer upp här. Det gäller våra flyktingar och invandrare. Om de skall känna solidaritet med övriga landet kräver de solidaritet tillbaka.

Obalansproblemen i Stockholmsregionen är en angelägenhet för hela landet. När olika statliga åtgärder utformas måste hänsyn tas till de problem som finns i Stockholmsregionen. Statliga åtgärder måste motverka, ej förstärka, obalansen.

Herr talman! Med stöd av regeringens särskilda åtgärder har bostadsbyggandet i Stockholm kunnat öka under 1987. Det är nödvändigt och bra. Denna ökning måste fortsätta under de närmaste åren för att man därigenom skall kunna minska bristen på bostäder. Under senare tid har dock farhågor framkommit för att igångsättningen av byggen inte skulle kunna hålla den takt som redovisats i planeringen. Skälet, herr talman, till min oro är kostnadsbildningen för byggandet, dess konsekvenser för hyresnivåerna och för människornas betalningsförmåga.

Stockholms planeringsnämnd har den 11 december 1987 uttalat oro för produktionskostnadsutvecklingen och därmed också för hyres- och insatsni-

vårer för lägenheter. Överkostnader på omkring 40 % är inte ovanliga.

Ett färskt anbudsexempel från centrala Stockholm som omfattar flerfamiljshus med traditionell standard, normal lägenhetsfördelning och låg markkostnad ger en produktionskostnad på 9 195 kr./m². Hyreskostnaden för detta objekt blir 617 kr./m². För en vanlig trerumslägenhet blir det 3 702 kr. per månad. Detta utgör 35 % av en bruttolön på 10 000 kr. per månad.

Det torde sålunda stå klart att hyreskostnaden i framför allt nybyggda flerfamiljshus är en utomordentligt allvarlig familjekonomisk fråga. Men det är också en rättvisefråga när det gäller möjligheten att efterfråga lägenheter, särskilt för ungdom. Det finns stor risk att bostadsbyggandet kommer att bromsas upp med undantag för lägenheter som ligger i attraktiva, centrala lägen. Under sådana förhållanden kommer bostadssituationen inte att kunna förbättras i vår region. Det är därför angeläget att regeringen föreslår åtgärder som dämpar kostnadsutvecklingen, utan att kvaliteten på bostadsbyggandet eftersätts.

Herr talman! Låt mig säga något om utbildningsfrågorna. Det är ett oeftergivligt krav i ett demokratiskt samhälle att alla, oavsett ekonomisk, social eller geografisk bakgrund, skall ha möjlighet att studera.

Den sociala snedrekryteringen på detta område är uppenbar. Ingen förbättring har skett under de senaste åren. Antalet arbetarungdomar resp. ungdomar från "högre" socialgrupper vid högskolor och universitet står i omvänd proportion till deras andel av befolkningen. Vetenskapliga undersökningar visar att rädslan för skuldsättning gör att många ungdomar från arbetarhem avstår från högskolestudier.

Det är också viktigt att undanröja de ekonomiska hinder som finns kvar då det gäller gymnasiala studier. Av stor betydelse är också att den ekonomiska situationen för vuxenstuderande förbättras. Detta är frågor som jag ofta möter i min region.

Låt oss slå fast att våra barn i Stockholms län också har rätt till en gymnasieplats.

Våra barn har rätt till en god bostad utan att betala flera hundra tusen kronor.

Våra gamla har rätt till en god och trygg åldringsvård.

Våra bostadsmiljöer måste förbättras i många kommuner.

Vi har också rätt till bra samlingslokaler.

Vårt län blir inte bättre om köerna till nästan allting fördubblas, när trafiken tilltar och avgaserna med den eller om vi tvingas att bygga bostäder på våra grönområden.

Någon förståelse från näringslivets toppar går inte att finna. De vill i stället att tillväxten tar ännu större fart, att marknadskrafterna skall få spela fritt.

Men om man bor förmånligt på Östermalm nära Djurgården och kan fly ut till skärgården under helger och semestrar har man naturligtvis inte något ont av trängsel, köer, bostadsbrist och överbelamrade pendeltåg.

De som vill att Stockholms län växer ohämmat är spekulanterna.

Det är därför i högsta grad ett idelogiskt vägval vi gör. Vi vill inte bejaka att en ohämmad kapitalism exploaterar Stockholms län. De rika och besuttna kan alltid köpa sig fria.

Vi skall, herr talman, skapa den arbetsro som krävs för att vi skall kunna ta

itu med problemen och ayskaffa de skönhetsfläckar och brister som finns i vårt vardagliga liv. En viktig uppgift de närmaste åren är att se till att vår region får en allsidig näringslivsbas. Vi har förlorat en massa industriarbetskraft, som vi borde få ha kvar, men vi delar gärna med oss av den privata tjänstesektorn.

Sammanfattningsvis vill vi att satsningen för att åstadkomma regional utjämning och regional rättvisa stärks och att regeringen även uppmärksammar de regionala obalanserna i Stockholms län.

Anf. 80 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Vi står i dag inför en situation då de regionala problemen tycks vara på väg att öka och förvärras. Tydliga tendenser till överhettning finns i våra storstadsområden, samtidigt som utflyttningen från allt fler delar av vårt land ökar.

Regionalpolitiken skall öka den enskildes möjligheter att fritt välja arbete och bostad och ge en mer likvärdig ekonomisk, social och kulturell standard i landets olika delar. Dessutom skall en god miljö främjas. Den sedan snart 30 år bedrivna regionalpolitiken med särskilda statliga stödmedel har inte nått de mål som riksdagen har beslutat och eftersträvat. Omfattningen av det statliga stödet och antalet stödformer har vuxit, och i dag finns det förvisso en omfattande medelsarsenal till regionalpolitikens förfogande.

Målen är bra och vackert formulerade, men det brister när det gäller de verktyg som regionalpolitiken förfogar över.

Det finns forskare som förutspår en accelererande regional obalans, och tecknen i den riktningen är alltför tydliga. Dagens regionalpolitik handlar inte endast om problemen längs den traditionella nord-syd-axeln, om "Norrlandsproblem". Det handlar om hur vi skall undgå en alltför kraftig koncentration till ett mycket litet antal befolkningstäta regioner. Den förändrade situation som regionalpolitiken i dag har att möta ställer nya krav om ekvationen skall lösas. Det gäller infrastrukturen i vid bemärkelse, där utbildning och kommunikation spelar den största rollen. Regionalpolitik måste mera påverkas i en riktning som innebär att vi stödjer nyskapande och kreativitet på lokal och regional nivå. Det gäller att främja miljöer för nyföretagande och egna initiativ även utanför storstäderna.

Därför har, herr talman, folkpartiet i sina senaste motioner till riksdagen starkt betonat en förändring av regionalpolitiken. Om det under 60- och 70-talet handlade om lokalisering måste 80- och 90-talets regionalpolitik handla om mobilisering. Det handlar om att tillåta ökad flexibilitet: att bygga politiken på öppenheten för variation och skilda lösningar i olika delar av landet. Staten och dess organ kan underlätta en framväxt som skapar gynnsamma förutsättningar för en regional och lokal tillväxt. Vi behöver kreativa miljöer i hela landet om denna balans skall uppnås.

Jag tror också att denna nya inriktning av regionalpolitiken i högre grad än tidigare måste riktas mot mindre företag. Vi vet av erfarenhet att det är i de mindre företagen – vare sig de är nyetablerade eller "avknoppade" från större företag – som en stor del av de för regionalpolitiken viktiga initiativen kommer att tas. Det är en styrka även för ett litet land som Sverige att upprätthålla mångfald och flexibilitet. Alltför kraftig koncentration riskerar

att leda till sårbarhet. Med ökade möjligheter att mobilisera lokala resurser och ta till vara lokala initiativ nås en "riskspridning", som är till gagn för hela landet.

Vid fjolårets riksdag begärde folkpartiet en ny parlamentariskt sammansatt utredning. Riksdagen följde enhälligt folkpartiets yrkande, och regeringen har nu presenterat direktiv till en sådan kommitté. Vi är nöjda med direktivens grundsyn, eftersom de sammanfaller med de intentioner vi hade i motionen. Kommittén skall ta ställning till bl. a. orsaker bakom koncentrationstendenser, förändringar av medelsarsenaler och hur sektorssamordning bäst kan ske. Det är även viktigt att kommittén försöker göra en översyn av s. k. paket som alltemellanåt riktas mot avgränsade regioner. Det är viktigt att också sådana insatser utvärderas.

Närheten till högre utbildning blir en allt viktigare etableringsfaktor. Nyskapande inom olika områden förutsätter en ökad tillgång på särskild kompetens. Man blir alltmer beroende av nära tillgång till välutbildad arbetskraft. Detta skapar tryck på de orter där högre utbildning, främst med naturvetenskaplig/ekonomisk inriktning, finns. Högskolepolitiken står därmed inför nya uppgifter. När de små och medelstora högskolorna byggdes handlade det mest om att öka människors tillgång till högre utbildning på nära håll.

I folkpartiets motion om högskolor och forskning föreslår vi kvalitetsförstärkningar också inom de små och medelstora högskolorna ute i regionerna. Fortbildningen av lärare vid de nya mellaningenjörsutbildningarna, som nu startas på tjugotalet orter i landet, är därför angelägen.

Vi ser positivt på en samverkan som har vuxit fram mellan högskolornas avnämare i form av bl. a. uppdragsverksamhet. Även framöver måste en viktig del av dessa högskolors verksamhet ha denna inriktning. Men utvecklingen rymmer också faror. Högskolan kan bli för beroende av regionens näringsliv och myndigheter. När en region drabbas av ekonomiska och andra problem kan det medföra att även högskolan försvagas. De regionala högskolorna kan också komma att reflektera de lokala problemen snarare än att verka som krafter för förnyelse. Därför måste sådana högskolor ha en egen kraft, som kan medverka till att stimulera nyskapande och förändringar i den egna regionen.

Vid sidan av högskoleutbildningen spelar kommunikationen en avgörande roll för en regions utveckling. Ett större mått av entreprenadförfarande inom t. ex. järnvägstrafiken skulle kunna bidra till en ökad konkurrens och effektivitet. För länstrafikbolagens del skulle det kunna innebära att deras uppgifter mer blir att handha upphandling av transporttjänster än att fungera som producent.

När det gäller telekommunikationer kan vi konstatera att en kraftig utbyggnad har skett av televerkets datanät. I nära nog hela vårt land kommer det under de närmaste åren att finnas tillgång till ett datanät med hastigheter på upp till 64 kilobits per sekund. Detta är en hög hastighet, som för flera år kan tillgodose efterfrågan. Ur regionalpolitisk synvinkel är det positivt att utbyggnad av detta datanät sker på ett sådant sätt att den ökande kapaciteten även kommer Norrlands inland till del.

Flygtrafikens utformning är vidare av stor vikt för regionalpolitiken.

Inrikesflyget har expanderat mycket kraftigt under senare år. Allt fler väljer flyget framför andra kommunikationsmedel, och det är inte överraskande. När behovet av personkontakter ökar i ett land med stora avstånd är en sådan utveckling förstäelig och naturlig.

På samma sätt som staten framöver kommer att ha ansvar för t. ex. järnvägens infrastruktur, har vi i dag ett ansvar för vägnätet. Det är viktigt att detta nät är i det skicket att regionala idéer och projekt inte stoppas på grund av brister på just vägarna. Därför måste större satsningar på turism och liknande projekt samordnas med kommunikationernas utveckling. Sannolikt behöver vi öka användningen av kombinationen väg- och järnvägstransporter. Allt detta kostar mycket pengar – i det korta perspektivet alltför mycket pengar och förmodligen mer än vad vi anser oss ha råd med. Därför måste nya finansieringsmodeller kunna prövas och olika finansieringskällor få sin chans att på ett önskvärt sätt lösa olika kommunikationsproblem.

Regionalpolitiken handlar mycket om medelsarsenal och stödsystem. De principerna har vi från folkpartiets sida i vår motion slagit fast genom att beskriva dem mycket utförligt. Christer Eirefelt nämnde tidigare här i kammaren i ett inlägg de tre vägledande principerna för folkpartiets regionalpolitik, och därför skall jag inte upprepa dem just nu.

Förra året föreslog vi en kraftig ökning av länsanslagens storlek. Den mycket kraftiga uppräkningsposten av denna anslagspost har folkpartiet tillsammans med den övriga oppositionen drivit fram. Regeringens ovilja att höja länsanslagen bottenar säkerligen i dess dogmatiska syn på att det är de centrala politikerna som vet bäst. Som väl var följde inte riksdagen regeringens snäva tankesätt.

Iris Mårtensson från Gävleborgs län efterlyste en friare användning av länsanslaget. Ett sådant krav är bra, fru Mårtensson. Det vill vi i folkpartiet också. Men det måste också, herr talman, finnas något att fördela. Om industriministern och socialdemokraterna bestämt hade vi haft en halv miljard kronor mindre att fördela under de år som Thage G Peterson varit regionalpolitiskt ansvarig. Detta är något att begrunda både för regeringen och för den socialdemokratiska minoriteten här i kammaren.

Posten för projektmedel inom länsanslaget är i dag maximerad. Vi anser i likhet med 1984 års utredning att det inte skall sättas någon gräns för hur stor del av det samlade anslaget som kan användas för projektsatsningar ute i länet.

Det persontransportstöd som i dag gäller är begränsat till anställda vid bidragsberättigat företag. Med tanke på att de mindre företagen framöver kommer att spela en allt viktigare roll för regional utveckling har vi från folkpartiets sida föreslagit att persontransportstödet utvidgas till att även gälla egenföretagare.

I förra årets budgetproposition föreslog regeringen att sysselsättningsstöd – som en av de mer generella stödformerna – inte längre skulle utgå för stödområde C. Det innebar bl. a. att Bergslagen lämnades utan möjligheter att få ett sådant stöd. Det var närmast häpnadsväckande med tanke på de problem som denna region har. Därför upplevs det mer felaktigt och ologiskt än någonsin. Ett återinförande av sysselsättningsstödet skulle positivt gynna inte enbart Bergslagen, utan också en rad Norrlandskommuner och de tre

nordliga kommunerna i mitt eget hemlän Älvsborg och landskapet Dalsland.

Herr talman! Regionalpolitiken är oerhört viktig för ett lands utveckling och inre balans. Skall vi klara de hot som finns i dag gäller det att vi lägger större vikt vid mobilisering av resurser än den traditionella lokaliseringspolitikens gör. Jag har därför i mitt anförande pekat på att utbildningen och kommunikationerna har en central roll i regionalpolitiken i framtiden. Tillsväxten i dag sker i hög grad inom tjänste- och informationsområdet, samtidigt som industrin genomgår en kraftig förändring. Därför tenderar arbetstillfällena att fördelas ojämnt. Samtidigt förekommer det rekryteringsproblem, främst när det gäller utbildad arbetskraft, i många delar av landet, samtidigt som arbetslösheten för vissa grupper och i vissa områden är besvärande hög.

Vi i folkpartiet är beredda att sammantaget öka det regionalpolitiska anslaget med 75 milj. kr. Ändå är inte statsanslaget den viktigaste insatsen. Det gäller i högre grad det sätt som vi hanterar de regionalpolitiska frågornas lösning på. Därför ställer vi stora förhoppningar till den regionalpolitiska utredning som just nu har börjat arbeta. Min förhoppning är att den skall arbeta snabbt och målmedvetet så att riksdagen snart kan ta nya och utvecklade metoder i regionalpolitikens tjänst. Där får ingen arbetsmöda sparas. Skall de mål som vi gemensamt har ställt upp för kunna förverkligas, krävs det att regionalpolitiken får en tyngd och en dignitet som behövs för att ge innehåll åt den goda devisen Låt hela Sverige leva.

Anf. 81 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Redan under 60-talet fick vi lära oss vad flyttlasspolitiken kunde innebära. Många människor ute i regionerna tvingades flytta till något av våra större befolkningscentra för att kunna skapa sig en utkomst. Under 70-talet minskade flyttlassen i viss mån, men in på 80-talet ökade flyttningen kraftigt igen. Koncentrationen till storstäderna och universitetsorterna blev mer markant än någonsin.

Detta fenomen drabbade inte enbart vårt land, utan tycks vara likartat för flertalet utvecklade industriländer. Det var väl detta förhållande som motiverade Europarådet att utropa 1987 till Landsbygdens år. Det talades om "en levande landsbygd" på ett sätt som verkligen tilltalade en gammal centerpartist. Förhoppningen var att det här initiativet skulle medföra konkreta åtgärder i vårt land för att lösa de problem som flyttlasspolitiken inneburit.

Effekterna av denna politik är förödande såväl för glesbygderna som för de stora befolkningskoncentrationerna. I glesbygder försvinner arbetstillfällena. Människor – speciellt ungdomarna – tvingas flytta från orten, och underlaget för skolor och annan service försvinner. Tomma lägenheter blir en kommunal kostnad etc. I de större tätorterna är problemen de motsatta. Trängsel och köer hör vardagen till. Enligt uppgift i massmedia står för närvarande 120 000 människor i bostadskö i Stockholm. Miljonbelopp måste erläggas av den som skall köpa en lägenhet. Sjukhusen får stänga vissa avdelningar av brist på personal. Dessa förhållanden medverkar till allt större sociala problem, som polisen har att brottas med i större tätorter.

Anita Johansson talade nyss om en Stockholmsregion i balans som mycket

betydelsefull. Jag delar helt hennes uppfattning i det här avseendet. Men man kan knappast säga att Stockholmsmiljön för närvarande är i balans.

Nå, vad hände nu med de stolta parollerna från Europarådet? Jo, de svenska myndigheterna nappade på initiativet utifrån så till vida att industridepartementet fick ansvaret för att kampanjen följdes upp i Sverige, och länsstyrelserna fick i uppdrag att på regional nivå följa upp Europarådsinitiativet om "en levande landsbygd". Ja, man myntade t. o. m. slagordet "Hela Sverige skall leva". Vi förväntade oss nu att hela samhällsapparaten skulle inriktas på att fullfölja målsättningen. Vad gjordes från samhällets sida under sommaren 1987 för att leva upp till de vackra orden? Statens centrala verk började göra olika utspel. Posten gick ut i massmedia och förklarade hur man skulle spara pengar på att dra in postservicen i skärgården. Televerket redovisade hur man skulle spara pengar på att slopa telefonkioskerna på mindre orter, där de inte var lönsamma. SJ och transportrådet redovisade hur man skulle spara pengar genom att lägga ned olönsamma järnvägar ute i regionerna eller föra över betalningsansvaret på kommuner och landsting. Nyheterna portionerades ut under sommaren 1987 - Landsbygdens år - och alla åtgärder gick ut på att dra in samhällelig service ute i regionerna.

Här i riksdagen genomförde socialdemokrater tillsammans med folkpartister en ny organisation för folkbokföringen som innebär en enorm centralisering, som till höga kostnader ger sämre service åt medborgarna. Enligt beslutet överförs folkbokföringen från ca 1 500 pastorexpeditioner till 120 lokala skattemyndigheter, även om det i slutskedet kastades in att viss service skall kunna ges även från försäkringskassorna. Ca 1 200 hel- eller deltidsanställda på pastorexpeditionerna i glesbygden beräknas bli friställda, och kostnaderna beräknas öka med bortåt 300 milj. kr. per år. Vare sig staten skall spara eller slösa skall det tydligen gå ut över regionerna utanför triangeln Stockholm-Göteborg-Malmö.

För mitt hemlän, Blekinge, har det under lång tid tornat upp sig många problem med brist på sysselsättning - många företag har fått lägga ned verksamheten på grund av strukturomvandlingsproblem eller på grund av sparåtgärder på det statliga området. Länet har förlorat ca 3 000 statliga anställningar, medan storstadslänen, och speciellt Stockholm, har haft stark ökning härav.

Vid Karlskronavarvet är för närvarande ca 250 anställda varslade för friställning i april i år. Vidtas inte speciella åtgärder för att förse varvet med nybyggnads- eller underhållsarbete, kommer ytterligare 350 man att permitteras. Liknande besvärliga företagsomstruktureringar har också drabbat övriga kommuner i Blekinge.

Sedan 1983 har Stockholm ökat sitt invånarantal med 61 537 personer. Det motsvarar tämligen exakt invånarantalet i Blekinges största kommun, Karlskrona. Göteborg har under samma tid ökat invånarantalet med 16 409 personer och Malmö med 13 215 personer. Tillsammans har alltså de tre största städerna ökat med över 91 000 invånare sedan socialdemokraterna återkom i regeringsställning. Blekinge har under samma tid minskat invånarantalet med 2 705 personer, en minskning som varit genomgående under alla dessa år.

Tillgången på högre utbildning är viktig för regionerna, om man skall

kunna hävda sig mot dragningen till storstäderna. I Blekinge saknar vi egen högskola, men vi har fått uttryckligt löfte av utbildningsministern att vi skall få högskola. Den slutgiltiga utformningen tycks dock dröja. Det är mycket viktigt att regeringen inte fördröjer åtgärder för stöd åt de regioner som har problem med sysselsättning och befolkningsutveckling.

Bättre infrastruktur med bättre utbildning och bättre väg- och järnvägsförbindelser är också viktigt för de utsatta regionerna. Resurserna styrs nu i stället mot de överhettade regionerna. Modlen till länsvägnätet i Blekinge har minskat, och angelägna förbättringar skjuts på framtiden. Det är dålig regionalpolitik.

De värst utsatta regionerna, sydöstra Sverige, Bergslagen och vissa delar av Norrland, kommer givetvis inte i längden att nöja sig med att förse storstäderna med välutbildad arbetskraft genom att exportera sina ungdomar dit. Man kommer att kräva konkreta åtgärder för att få balans regionerna emellan.

Uppropet för kampanjen Hela Sverige skall leva inleds med följande beskrivning: "Ungdomen flyttar, skolan stängs, affären upphör, tågen slutar gå, åkrarna växer igen." Detta vill man förhindra genom kampanjen, i vilken flertalet folkrörelser i vårt land deltar. Men det får inte stanna vid vackra ord; vi i centern kräver konkreta åtgärder för att få hela Sverige att leva.

Anf. 82 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! När det talas om Blekinge får man ofta höra att det är elände och problem där. Ibland tycker jag tyvärr att problemen överskuggar glädjeämnen, som också finns. Jag skulle gärna vid det här tillfället vilja lyfta fram det som är positivt i vårt lilla län; vi har faktiskt på vissa områden en relativt hyfsad utveckling.

Den socialdemokratiska regeringen har tagit initiativ och med industriministern i spetsen vidtagit åtgärder som inneburit t. ex. att vi i Blekinge fått s. k. centra i de olika kommundelarna. Vi har bl. a. ett verkstadstekniskt center, vi har ett s. k. soft center – för datateknik och datautveckling – och vi har ett pälsdjurscenter. De bygger alla på den tradition, kunskap och erfarenhet som finns i botten i de här bygderna.

Vi fick i samband med det s. k. Blekingepaketet också Blekinge Finans, ett investmentbolag som vi hoppas mycket av med det kapital som i dag finns i bolaget, och med det kunnande som finns hos de personer som ställt sig i spetsen och sitter i styrelsen. Vi räknar med att det verkligen skall ge Blekinge möjligheter framöver.

I Blekingepaketet ingick också satsningar på t. ex. Nogersunds hamn, en fiskehamn som för närvarande håller på att byggas ut till en av Sveriges största. Hamnen drar också med sig andra satsningar som fiskeberedningsindustri och liknande, vilket är viktigt för sysselsättningen i västra Blekinge.

Vi fick strax före jul, som de flesta känner till, en utlokalisering av plan- och bostadsverket. Det betyder oerhört mycket, inte minst psykologiskt, för utvecklingen i Blekinge och för tänkandet bland människorna.

Detta visar, tycker jag, att det finns möjligheter att påverka politiken. Nu har alltså Blekingefrågorna börjat slå igenom, inte minst i riksdagen.

Det finns också positiva utvecklingstendenser i en del företag. Jag nöjer

mig med att nämna Blackstone, som finns i Sölvesborgs kommun. Det är ett företag som bara det senaste halvåret ökat antalet anställda med över 80 personer och befinner sig i en verklig utvecklingsfas med stora investeringar framöver, ett högteknologiskt företag. I övrigt har Blackstone sökt lokaliseringshjälp för att kunna klara den stora investeringen. Jag hoppas verkligen att regeringen också lyssnar på dessa berättigade krav.

Men, herr talman, det finns också problem i vårt lilla län. Karlskronavarvet har nämnts tidigare. Varvet brottas alltså i dag med stora problem. Man har varslat och håller på att säga upp 250 av de anställda. Varvet måste snart få något jobb; annars är hela varvet i fara enligt min mening.

Vi socialdemokrater från Blekinge har i en motion väckt under den allmänna motionstiden pekat på en del möjligheter. Vi har visat på möjligheten att bygga fartyg till kustbevakningen, med tanke på det ökade bevakningsområdet i den vita zonen öster om Gotland. Vi har också pekat på möjligheterna att lägga underhållet av isbrytarna i Karlskrona, att öka antalet ubåtar som får sitt underhåll i Karlskrona och att bygga t. ex. en miniubåt, som skall kunna användas både för övningsändamål av marinen och som forskningsfartyg.

Vi vet att över 200 personer varje vecka pendlar från Karlskrona till Stockholmsområdet – i första hand till Haninge kommun, till Berga örlogsskolor och till Muskövarvet för att dessa skall klara sina åtaganden. Det är människor som egentligen lika bra skulle kunna arbeta i Karlskrona men som kostar staten pengar genom att behöva åka till Stockholm och arbeta varje vecka.

Vi vill gärna också framhålla vikten av att vi får behålla goda kommunikationer i länet. Vi har i en motion pekat på en upprustning av kustbanan, en upprustning som enligt transportrådet skulle kosta 470 milj. kr. i 1985 års penningvärde. Detta skulle göra det möjligt för oss att snabbt ta oss ned till Lund-Malmö-regionen och komma ut till stambanan vid Hässleholm för att komma vidare uppåt Stockholm.

Vi framhåller också vikten av ett vägnät som fungerar, ett vägnät som byggs ut, givetvis i takt med att man så mycket som möjligt bevarar miljön. Vi har t. ex. pekat på väg 29 vid Karlshamn, som tyvärr inte blev färdigställd när den byggdes; det är fortfarande en liten bit kvar som bör färdigställas för att man skall ha möjlighet att komma ända ned till hamnen.

Vi skall få en högskola, och det ser vi fram mot. Det kommer att stimulera utvecklingen i Blekinge och medföra framsteg.

Jag har, herr talman, pekat på både det som är positivt och det som fortfarande är litet negativt i länet. Till det negativa hör att vi har en relativt hög arbetslöshet, högre än riksgenomsnittet, inte minst för kvinnor. Detta kräver extra insatser. Jag vill framhålla de olika projekt som bedrivs, bl. a. på Blackstone, som jag tidigare nämnde. Länsarbetsnämnden, företaget och facket ser verkligen till att bana väg för kvinnorna i industrin.

Herr talman! Det viktiga för oss i länet är att verkligen samverka och tillsammans vrida utvecklingen rätt. Det kommer vi att klara under förutsättning att vi får den lilla ytterligare hjälp som kan behövas.

Anf. 83 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Under många år hade vi i Värmland allvarliga problem. Vårt län, som av tradition hade byggts upp kring basnäringarna skogen, stålet och malmen, fick mycket starkt känna av strukturrationaliseringarna under 1970-talet. Det var en plågsam tid där antalet jobb i skogen och i bruken dramatiskt minskade. En pessimism och håglöshet bredde ut sig, och det var svårt att finna framtidstro. Nu har vi de här åren bakom oss.

Under 1987 hade vi en befolkningsökning. Människor flyttade åter till länet. Arbetslösheten minskade, och det gjorde också antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I dag ser vi en mycket ljusare bild av Värmland. Men problemen är långt ifrån övervunna. Fortfarande ligger Värmland kvar bland de län som har den högsta arbetslösheten. Vi behöver 5 000 nya arbetstillfällen för att nå upp till riksgenomsnittet i sysselsättning. Det är ungdomarna och kvinnorna som drabbas av bristen på arbete. För ungdomarna är lösningen att flytta från länet. Pojkarna tar jobb i bilindustrin i Trollhättan och Uddevalla, och flickorna söker sig till vårdjobben i Stockholm och Göteborg.

Kvinnorna i Värmland har precis som kvinnor i de andra skogslänen en lägre förvärvsfrekvens än vad kvinnor har i storstäderna. Kvinnorna i Värmland har precis som kvinnor i andra skogslän en hög deltidsarbetslöshet. Länet tillhör de främsta i landet vad gäller deltidsysselsättning, och det är kvinnorna som jobbar deltid och som i stor utsträckning arbetar inom den offentliga sektorn.

Den offentliga sektorn har emellertid haft en svag tillväxt. De flesta värmländska kommuner har haft ekonomiska svårigheter, och utbyggnaden av barnomsorg och hemtjänst har fått vänta på bättre tider. Det förslag till kommunal skatteutjämning som föreslås i budgetpropositionen betyder mycket för våra kommuner och för vårt landsting. Det betyder att vi kan klara av utbyggnaden av barnomsorgen till 1991, och det betyder att vi får den ekonomiska förstärkning som så väl behövs för hemtjänstens behov. Det betyder också att en del kvinnor i Värmland får möjlighet att övergå från deltids- till heltidsarbete.

Värmland har också haft en genomsnittligt låg nivå på de kommunala bostadstilläggen. Den förändring som genomförts från den 1 januari i år innebär en avsevärd förbättring. Det är en förbättring som framför allt märks för de pensionärer som saknar ATP, dvs. många äldre kvinnor som aldrig fått möjlighet att förvärvsarbeta. I vissa fall innebär det 600–700 kr. mer i månaden geKBT-beslutet har ökat rättvisan mellan pensionärer i olika delar av landet.

Ja, vi har haft en gynnsam utveckling i Värmland, men vi konstaterar att den regionala obalansen ökar. I skogslänen behövs ytterligare satsningar på åtgärder som gör våra län attraktiva för företag att etablera sig i och attraktiva för människor att flytta till.

Det råder enighet om att satsningar för att utveckla kommunikationer och satsningar på utbildning för att höja kompetensnivån är nyckelfaktorer för en regional utveckling. I Värmland tror vi dessutom att satsningar på ett rikt kulturliv är nödvändiga för att skapa en attraktiv och kreativ miljö.

I Värmland är vägunderhållet eftersatt, något som påverkar både fram-

komlighet och trafiksäkerhet. En tredjedel av de allmänna vägarna i länet är grusvägar varav en del är hårt trafikerade. Nuvarande budget medger att endast ett fåtal kilometer per år kan förses med beläggning. En allmän höjning av väganslagen är nu nödvändig.

För länetets näringsliv är goda flygförbindelser mycket viktiga. Utvecklingsmöjligheterna vid det nuvarande flygfältet är begränsade av bl. a. miljöskäl. Länet kräver därför statsfinansiering av en ny flygplats samt koncession för en flyglinje mellan Karlstad och Köpenhamn.

Vad gäller järnvägarna är de mest angelägna förbättringarna en snabb anknytning till den planerade snabbtågsförbindelsen mellan Stockholm och Göteborg, en utbyggnad av de i länet aktualiserade delarna av Svealandsbanan samt stöd till det s. k. Nykroppaprojektet, som gör det möjligt att knyta samman Bergslagsbanan och inlandsbanan.

De av samhället gjorda investeringarna i Vänersjöfarten hotas för närvarande av Storås planer på att flytta över Billeruds transporter från Vänern till bil eller järnväg. Detta hot måste uppmärksammas av regeringen.

För att uppnå regional balans, för att göra Sverige rundare, är det nödvändigt att utbildnings- och forskningsresurser sprids över landet.

En av de mest effektiva regionalpolitiska åtgärderna är förmodligen en målmedveten satsning på de mindre och medelstora högskolorna. De utvecklingsplaner som UIIÄ har presenterat betyder för högskolan i Karlstad en ökad dimensionering. En högskola där det bedrivs forskning är av vital betydelse för den regionala utvecklingen, och i vårt län arbetar vi därför för att den s. k. Karlstadsmodellen för forskning utvecklas till en erkänd form för organisering av forskning.

För att klara undervisningen för dagens ca 3 200 årselever har högskolan tvingats hyra in sig i ett bostadsområde. Skyddsrum och korridorer får tas i anspråk som skrivrum och undervisningslokaler. Högskolan i Karlstad är i skriande behov av en om- och tillbyggnad. Det är nödvändigt att lokalfrågan omgående får en långsiktig och permanent lösning.

För att höja kompetensnivån krävs en på alla nivåer väl utbildad arbetskraft. I Värmland finns en medvetenhet och en insikt om detta, och hela länet, arbetsgivare, arbetsgagarorganisationer, samtliga kommuner och landsting, länsstyrelse och läns skolnämnd på gymnasieskolan bör genomföras i hela länet. Värmland visar med detta att länet samlat ställer upp för ett fullskaleförsök. Försöket bör omfatta ca 1 500 platser fördelade över hela länet samt inkludera teknisk utbildning, vårdlinje och social servicelinje.

För att kunna komma till rätta med de regionala obalanserna krävs att samtliga samhällssektorer engageras i arbetet och att regionalpolitiska aspekter vägs in i all planering. Enligt min mening bör detta för Värmlands del bl. a. innebära att en verkligt kreativ miljö får utvecklas. I en sådan miljö spelar kulturen en viktig roll. Ökade kultursatsningar kan ha väl så stor betydelse för den regionala utvecklingen som många regionalpolitiska åtgärder. Värmland har genom sin kulturella profil förutsättningar att bli ledande i en progressiv kulturutveckling.

Herr talman! Jag kan i den här allmänpolitiska debatten bekräfta att det går bra för Sverige. Från min utsiktspost, ett skogslän, som under 1970-talet varit mycket illa, ser jag nu ett Värmland med begynnande optimism.

6 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Prot. 1987/88:61
3 februari 1988

Allmänpolitisk debatt

7 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:Sk28–Sk30 till skatteutskottet

1987/88:T8–T37 till trafikutskottet

1987/88:T38 yrkande 1 till trafikutskottet
yrkande 2 till skatteutskottet

1987/88:T39–T47 till trafikutskottet

1987/88:T48 yrkandena 5, 31 och 32 till skatteutskottet
i övrigt till trafikutskottet

1987/88:T49–T64 till trafikutskottet

1987/88:T65 yrkandena 18 och 19 till skatteutskottet
i övrigt till trafikutskottet

1987/88:T66 yrkande 45 till skatteutskottet
i övrigt till trafikutskottet

1987/88:T67–T95 till trafikutskottet

8 § **Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 februari

1987/88:330 av *Hugo Hegeland* (m) till justitieministern om narkotikaprov vid trafikolyckor:

Vid ett fingerat rättsfall i TV häromdagen framkom att en bilförare, som kört på och dödat ett barn och därefter smitit från olycksfallsplatsen, under körningen varit påverkad av narkotika. Under polisutredningen hade endast prov tagits för att utröna om föraren varit påverkad av alkohol. Med anledning härav vill jag fråga:

Är justitieministern beredd att medverka till att vid trafikolyckor narkotikaprov tas lika rutinmässigt som alkoholprov?

1987/88:331 av *Pär Granstedt* (c) till utbildningsministern om viss försöksverksamhet vid Höglandsskolan i Stockholm:

Skolstyrelsen i Stockholm har begärt att få bedriva försöksverksamhet med en vertikal skolform – grundskola och gymnasieskola i samma skolenhet vid Höglandsskolan i Bromma. SÖ här inte sett det möjligt att ställa erforderliga extra statsbidrag till förfogande.

Prot. 1987/88:61
3 februari 1988

Allmänpolitisk debatt

Är regeringen beredd att ställa resurser till förfogande för att möjliggöra en försöksverksamhet med en förenad grundskola och gymnasieskola vid Högländsskolan i Stockholm?

9 § Kammaren åtskildes kl. 23.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson

Onsdagen den 3 februari

Andre vice talmannen 105
Ahrland, Karin (fp) 116, 126, 129
Bergqvist, Jan (s) 102, 108, 111
Bildt, Carl (m) 3, 38, 47
Carlsson, Ingvar, statsminister 32, 44, 53
Ejrefelt, Christer (fp) 135, 149, 155
Eliasson, Ingemar (fp) 59, 78, 84
Feldt, Kjell-Olof, finansminister 70, 80, 86
Franzén, Tommy (vpk) 66, 80, 85
Godin, Sigge (fp) 163
Hovhammar, Erik (m) 132, 148, 154
Hörnlund, Börje (c) 137, 150, 153
Ingvardsson, Margó (vpk) 99, 107, 109
Johansson, Anita (s) 174
Johansson, Kjell (fp) 91, 106, 111
Johansson, Olof (c) 18, 41, 50
Jonsson, Elver (fp) 176
Josefson, Stig (c) 96, 106, 110
Körlof, Björn (m) 112, 125, 129
Leijon, Anna-Greta, justitieminister 122, 127, 130
Lindblad, Gullan (m) 159
Lundgren, Bo (m) 88, 105, 109
Mårtensson, Iris (s) 170
Odell, Mats (c) 166
Olsson, Karl Erik (c) 63, 79, 84
Peterson, Thage G, industriminister 142, 151, 156
Petersson, Hans i Hallstahammar (vpk) 139, 149, 155
Petersson, Karl-Anders (c) 179
Skoog, Christer (s) 181
Stjernlöf, Håkan (m) 172
Svensson, Jörn (vpk) 119, 126, 129
Svensson, Kristina (s) 183
Tobisson, Lars (m) 55, 77, 83
Werner, Lars (vpk) 25, 43, 51
Westerberg, Bengt (fp) 10, 40, 48

